DENG

AYLIK SİYASAL VE KÜLTÜREL DERGİ

Yıl : 1 Sayı : 4 Mart 1990 Fiyatı : 3000 (KDV dahil)

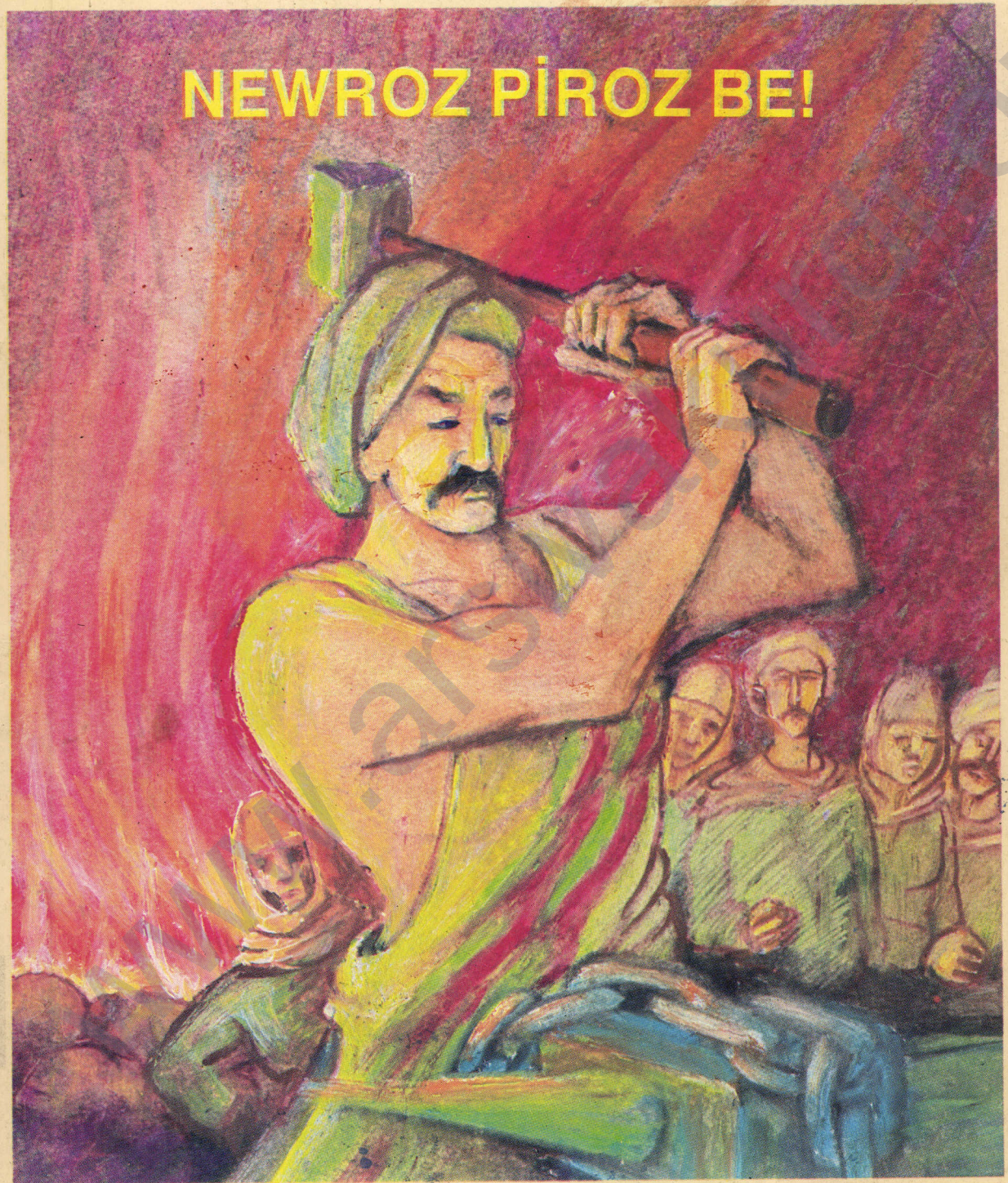

- Perinçek Gerçekleri Çarpıtıyor
- Sömürgecilik ve Tahribatları
- İsmail Beşikçi ile Röportaj
- Baskılar Azgınlaşarak Sürüyor
- Kürt Olmak Başkadır
- Dersén Zımané Kurdi

DENG

AYLIK SİYASAL VE KÜLTÜREL DERGİ

Süreç İnşaat Turizm Yayıncılık Ticaret Limited Şirketi
Adına Sahibi
Hikmet ÇETİN

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü:
Kâmil ERMİŞ

Hukuk Müşaviri:
Y. Serhat BUCAK

YAZIŞMA ADRESİ:
Atatürk Bulvarı Emlak Bankası Apt.
B. Blok No:146 Kat:7 Daire:28
Aksaray-İSTANBUL
TEL:513 23 56

DİYARBAKIR İRTİBAT BÜROSU:
Fehim IŞIK
İnönü Cad. Kahraman İşhanı Kat:4 No:35
DİYARBAKIR

AVRUPA TEMSİLCİSİ:
N. KESEN Postfach 1541
5040 Brühl 1 F. ALMANYA

BANKA HESAP NO:
Türkiye İş Bankası Aksaray Şb.
Yurtiçi: 938204 nolu cari hesap.
Yurtdışı: 30100-7464 nolu
Döviz Tevdiat Hesabı

ABONE KOŞULLARI
Yıllık: 30.000 TL.
Altı Aylık: 15.000 TL.
Avrupa: 60 DM.
ABD: 40 Dolar
Avusturalya: 45 Avusturalya Doları

İLAN TARİFESİ
Arka Kapak: 600.000 TL., İç Kapak: 450.000 TL., İç Sayfalar: 300.000 TL., Yarım Sayfa: 150.000 TL., 1/4 Sayfa: 75.000 TL.
Kapak Resimleri : İsmail AĞAN
Dizgi : Atölye Görsel (511 35 81)
Baskı : Paşahan Matbaacılık
516 01 46

İÇİNDEKİLER

Deng'den SUNU 1

OLAYLAR ve GÖRÜŞLER

Yenilenme Süreci ve Endişe Verici Gelişmeler 2
Kemal BURKAY
Perinçek ve Ekibi Gerçekleri Nasıl Çarpıtıyor? 12
Hüseyin AZAD
Tarihsel Gelişimi İçinde Sömürgecilik ve Tahribatları 25
C. MERT

ARAŞTIRMA-İNCELEME-BELGE

Değişik Yönleriyle Dersim Ayaklanması (2) 33
B. ŞİLAN

KADINLARIMIZ

Kadın Sorunu Üzerine 40

RÖPORTAJ

İsmail BEŞİKÇİ İle Söyleşi 47
Afganistan Devlet Başkanı Necibullah ile Röportaj 52

GÜNCEL GELİŞMELER-HABER-YORUM

Newroz!-Halepçe Unutulmasın 56
D. DOĞAN
Baskılar Azgınlaşarak Sürüyor 61
Kürt Olmak Başkadır 64
Yine Cezaevleri ve Bazı Sorunlar Üzerine 69
Ç. AZAD
Kürt Sorunu Tartışıldı 72
HIŞYAR

KÜLTÜR-SANAT/ÇAND U HUNER

Dersén Zımané Kurdi/Kürtçe Dil Dersleri 73
BARAN
Gotınén Pêşiyan 75
B. ZINAR
Helbest (Şiir) Em Azadixwazın 77
CİGERXWİN
Mûsıq (Müzik) 78
Cemila CELİL

OKUYUCU MEKTUPLARI/Nameyén Xwendevana 79

www.arsivakurdi.org

DENG'den SUNU

Merhaba;

Olaylarla yüklü bir ay yaşadık. Olayların gelişimi o kadar hızlı bir seyir izliyor ki, **Fuat ATALAY** *gibiler bile bundan kurtulamıyor. Daha geçenlerde Avrupa'da,* **BAB** *toplantısında kimliğini inkar ederken, şu sıralarda onun da dokunulmazlığı kaldırılmak isteniyor. O, ne yapsa da bir "Kürt"tür. Ve Kürdistan'da tutuşan ateşin yalazları onu da sarıyor.*

Tüm karşı koymalara rağmen siyasal gündemin başında yine Kürt sorunu var. Bu kimlikle mücadeleye katılan dergiler toplatıldı. Onurlu bilim adamı **İsmail BEŞİKÇİ** *tutuklandı.* **Nusaybin kuşatma altında.** *Her evin önüne bir "özel tim" yerleştiriliyor, yüzlerce kişi tutuklanıyor, günlerdir insanlarımız evlerinden dışarı çıkamıyorlar. Bütün işyerleri, okullar kapalı, açık olan ve işleyen yerler sadece karakollar ve güvenlik birimleri ile ilgili yerlerdir. Bir kıyımdır, zulümdür sürüyor. Çevre il ve ilçelerde de yoğun tutuklanmalara başlandı. "Newroz kutlamaları olmasın, halaylar çekilmesin" diye her tarafta yoğun önlemler (!) alınıyor.*

Bir yandan da protestolar yükseliyor. **Halepçe Katliamı** *yoğun protestolara neden oldu.* **12 Mart protestoları** *nedeniyle yüzlerce insan tutuklandı.* **16 Mart Katliamı** *okullarda protesto edildi. Cezaevlerindeki çağ dışı uygulamalara karşı açlık grevleri sürüyor, insanlık onuru direniyor. Newroz için yapılması düşünülen şenliklere, gösterilere karşı büyük engeller çıkarılıyor. 18 Mart 1990 günü Otomobil–İş sendikasının düzenlediği* **Özgürlükler Mitingine** *onbinlerce işçi, çalışan emekçi, insan katıldı. Katılanlar tartaklanıyor, kafası, kolu kırılanlar var.*

Dünyada da çok hızlı bir değişim yaşanıyor. Doğu Avrupa ülkelerinde halklar alanları dolduruyor. O halklar ki; bizden çok çok iyi durumda oldukları halde, çağı dolmuş ve gereksiz her türlü sınır ve engelin kaldırılmasını istiyorlar.

Bütün bu olanlara ve dünyamızdaki gelişmelere karşı kamuoyu çalkalanıyor. Tüm yurtseverler, onurlu ve şerefli insanlar, aydınlar ve demokratlar! Sesimizi yükseltelim, güçlerimizi birleştirelim, sorumluluklarımızı yeniden hatırlayalım, çağımızdan sorumlu insanlar olduğumuzu unutmayalım.

★ ★ ★ ★ ★

Bu sayımızda; okurlarımızın da yoğun talebi üzerine **"Yenilenme Süreci ve Endişe Verici Gelişmeler"** *üzerine Sayın* **Kemal BURKAY**'*ın yayınlanmış bir yazısını koyuyoruz. Teori dergisinde yayınlanan bir yazı üzerine yazarımız* **Hüseyin AZAD**'*ın yanıtı var:* **"Perinçek ve Ekibi Gerçekleri Nasıl Çarpıtıyor?"**

"Tarihsel Gelişimi İçinde Sömürgecilik ve Tahribatları"*nı* **C. MERT** *irdeliyor.* **"Değişik Yönleriyle Dersim Ayaklanması"** *incelemesi sürüyor.*

Bir gurup kadınımız **"Kadın Sorunu Üzerine"** *yazdı.*

İsmail BEŞİKÇİ *ve* **Afganistan Devlet Başkanı Necibullah** *ile birer röportajımız var.*

Newroz, Halepçe, *ülkemizdeki baskılar, cezaevleri konularındaki gelişmeler;* **Güncel Gelişmeler–Haber–Yorum** *bölümünde değerlendiriliyor.*

Kültür Sanat *bölümünde* **Kürtçe Dil Dersleri, Kürt Atasözleri, Şiir** *ve* **Müzik** *var.*

Bir kısım okur mektubuna da yer verdik. Çok değer verdiğimiz okur mektuplarına yer darlığı nedeniyle yeteri kadar sayfa ayıramadık. Onları sırasıyla yayınlamaya gayret edeceğiz.

Bir sonraki sayıda daha değişik konularla beraber olmak umuduyla yürekli çalışmalar diliyoruz.

DENG

YENİLENME SÜRECİ ve ENDİŞE VERİCİ GELİŞMELER

Kemal BURKAY

Sovyetler Birliği'nde başlayan ve hemen ardından diğer Doğu Avrupa ülkelerini etkileyen değişim dalgası, 1989 yılı içinde, özellikle de bu yılın sonbaharında beklenmedik bir hız ve biçimler kazandı.

Perestroyka ve glasnost sözcükleriyle özetlenen reform, başlarda kapitalist sistemin sözcüleri üzerinde ikili bir etki yaptı. Bir bölümü, sözkonusu reformların Batı türü demokrasi ve pazar ekonomisi yönünde olduğunu ileri sürdüler ve kendi sistemleri açısından olumlu buldular. Bir bölümü ise Gorbaçof'un daha yetenekli bir komünist önder olduğunu ve bu reformların komünist sistemi güçlendireceğini, bu nedenle de desteklenmemesi gerektiğini söylüyorlardı.

1989 yılında yer alan hızlı değişikliklerden sonra, batıdaki bu ikili eğilim arasındaki görece denge değişti. Şimdi, sözkonusu reformlara sempati Batı kamuoyunda artmış, bu reformların sonucunda komünizmin daha da güçleneceği endişesi ise oldukça zayıflamış, hatta silinmeye yüz tutmuştur. Batıdaki egemen çevreler bu gelişmelerden son derece memnundurlar; hatta olup bitenlerin bu dereceye varacağını tahmin etmediklerini söylemekte ve ağızları kulaklarına varmaktadır. Öyle ki Brant gibi temkinli sosyal demokratlar bile artık açık açık ve mutlu bir tarzda, "komünizm iflas etti" diyebiliyorlar.

Yenilenme sürecine daha baştan olumlu ve iyimser yaklaşan marksist çevrelerde de, en azından bunların bir bölümünde ve örneğin bizde, son gelişmelerle birlikte belli endişeler doğuyor. Bunun nedeni, değişim süreci içinde kimi olumsuz unsurların, örneğin sosyalizm karşıtlığının, ulusal egoizmin ve ulusal çatışmaların birçok yerde güçlenmesi, hatta öne geçmesidir. Sosyalizmin uluslararası prestijinin bir iniş halinde olduğu açık.

Uluslararası marksist hareket gelince, onun da sözkonusu reform sürecine yaklaşımı başlarda, kapitalistlerinkine benzer biçimde ikiliydi: Marksist hareketin bir bölümü yeniden yapılanma ve açıklık sürecini olumlu bulurken ve sosyalizmin bundan güçlenerek çıkacağını düşünürken, bir bölümü onu kuşku ile karşıladı. Aynı tutum bizzat sosyalist ülkelerde görüldü. Polonya ile Macaristan'da reformlar bizzat komünist partisince benimsenip bu yöndeki uygulama başlatılırken, Demokratik Almanya Cumhuriyeti (DAC), Çekoslovakya, Romanya ve bir yere kadar Bulgaristan'da parti yönetimleri değişikliği kuşkuyla karşıladılar ve direndiler. Ne var ki bu direniş de sözkonusu ülkelerde değişikliği önlemeye yetmedi. Kastro'nun sözkonusu değişimlere tepkisi süreç içinde daha da netlik kazandı. Kuzey Kore'deki yönetimin bu değişime soğuk baktığı açık ve bu anlaşılır birşey! Çin'in tutumu geçen ilkbaharda, Tienman Meydanı'nda olanlardan sonra iyi biliniyor. Vietnam da şu anda sessiz ve temkinli bir tutum içinde. Kamboçya'-

nın derdi zaten başından aşkın.

Son gelişmelerle birlikte kapitalistlerin artan memnuniyetine karşılık, uluslararası marksist çevrelerin de aynı derecede, olup bitenlerden memnunluk duyduklarını ileri sürmek mümkün değil. Bu eşyanın tabiatına da aykırı olurdu. Bizle kapitalistlerin aynı şeylere sevinmemiz hiç mümkün değil mi? Mümkün elbet: Dünyada ozon deliği kapansa ve havalar daha iyi gitse neden birlikte sevinmeyelim?. Nükleer silahların ortadan kaldırılması da bizi olduğu kadar, kapitalistlerin de bir bölümünü -herhalde bu silahların üretiminden iyi vurgun yapanları değil- sevindirebilir. Ne var ki, bu değişiklikler o türden değil. Değişim konusu pekçok noktada bizimle kapitalistlerin çıkarları, dünya görüşleri bir değil. Bizim için iyi olan onlar için kötü olabiliyor. Örneğin sosyalizmin işleri iyi gitse onlar buna hiç de sevinmezler.

Yenilenme sürecine daha baştan olumlu ve iyimser yaklaşan marksist çevrelerde de, en azından bunların bir bölümünde ve örneğin bizde, son gelişmelerle birlikte belli endişeler doğuyor. Bunun nedeni, değişim süreci içinde kimi olumsuz unsurların, örneğin sosyalizm karşıtlığının, ulusal egoizmin ve ulusal çatışmaların birçok yerde güçlenmesi, hatta öne geçmesidir. Sosyalizmin uluslararası prestijinin bir iniş halinde olduğu açık.

Süreç çok hızlı biçimde gelişiyor ve bizim, ön yargılardan yola çıkmadan, gelişmeler karşısında paniğe de kapılmadan, hem olan biteni kavrama yönündeki çabalarımızı sürdürmemiz, hem de olayların gidişinde, gücümüzün yettiğince etkin olmaya çalışmamız gerek. Bu bizim görevimiz.

Yeniden başa dönelim isterseniz: Yeniden yapılanma ve açıklık politikası, ekonomik durgunluğu aşma ve gelişmeyi **hızlandırma** amacına yönelik olarak gündeme geldi. 1985'ten 2000 yılına kadarki üç plan dönemi için ulusal geliri iki katına çıkaracak bir gelişme perspektifi kondu. Bilimsel ve teknolojik devrimin kazanımlarını ekonomiye yoğun biçimde uygulama, emek verimliliğini yükseltme, kaynakları daha iyi biçimde değerlendirme, insan unsurunun üretim sürecine daha etkin, istekli ve bilinçli katılımını sağlama başlıca hedefler arasındaydı. Glasnost, toplumda düşünce, tartışma, örgütlenme özgürlüğünü genişleterek **sosyalist demokrasiyi daha da yetkinleştirmeyi** amaçlıyordu. Bütün bunlar hem sosyalist ülkelerde, hem de kapitalist ülkelerdeki işçi sınıfı partileri ve öteki devrimciler arasında genel olarak olumlu karşılandı, desteklendi. Diğer sosyalist ülkeler de 2000 yılı için benzer hedefler koydular.

Ne var ki gelişmeler hızla farklı yönelimler kazandı. SSCB'de durgunluğa yol açan nedenlerin tartışılması Brejnev döneminin yanısıra, Stalin dönemini de gündeme getirdi. Bir kez açıklık sürecine girilince, geçmişe yönelik bu tür tartışmalar, eleştiriler doğaldır. Bu tür eleştirilere "ölçü" ya da "sınır" koymak da mümkün değil elbet; objektif olmayan, haksız, "aşırı" değerlendirmeler her zaman mümkün. Doğruya-yanlışa kamuoyu karar verecek. Ve en önemlisi neyin doğru neyin yanlış olduğunu, haklıyı haksızı uzun erimde hayatın kendisi kanıtlayacak. Dolayısıyle, bu süreçte, Sovyetler Birliği gibi sosyalizmin kalesi bilinen bir ülkede ve 70 yıl sonra da, sosyalizme karşıt görüş ve eğilimlerin, ulusal egoizmin ve sürtüşmelerin şurda burda kendini açığa vurması, kapitalist çevrelerin de projektörlerini sosyalist ülkelerdeki her tür olumsuzluğa çevirmeleri, küçük şeyleri ve olumsuzlukları abartmaları, pireyi deve yapmaları, hatta yalan-dolan yaymaya devam etmeleri son derece doğaldı. Ne var ki açıklık süreci ile birlikte Sovyetler Birliği'nde ortaya çıkan manzara ve bu manzarada gelişme eğilimi gösteren olumsuzluklar öylesine, salt emperyalist güçlerin çarpıtması, abartması, yalanı ya da küçük sayılacak türden değildir. Bunlardan biri kitlelerin politikaya ve sosyalizmin ideallerine karşı ilgisizliği, sosyalist ahlakın zayıflığıdır. Diğeri, ki bir bakıma birincinin sonucu ya da yansıması, Sovyetler Birliği'ni oluşturan halklarda yaygın biçimde kendini gösteren, Batı Avrupa'da bile görülmeyen türden bir ulusal egoizm, şovenizm ve dinci bağnazlıktır.

Değişim diğer Doğu Avrupa ülkelerine yöneldiği zaman ortaya çıkan durum ise, sosyalizm ve uluslararası devrimci hareketin çıkarları bakımından daha da iyi görünmüyor.

Değişim, önce Polonya'da, bir bakıma, sosyalist ülkelerin "en zayıf halka"sında başladı. Bunun nedeni ise, yıllardır bu ülkede Dayanışma Sendikası çevresinde örgütlenen güçlerin etkinliği idi. Dayanışma yasallık kazandı ve bunu izleyen seçimlerde ezici bir başarı sağladı. Eğer seçimler tam demokratik olsa (Polonya Birleşik İşçi Partisi'ne ayrılmış peşin kontenjanlar olmasa) komünistlerin parlamentoda çoğunluk sağlamaları şurda kalsın, oraya temsilci sokmaları bile güçtü. Kırk yıldır ülkeyi yöneten sözde işçi sınıfının partisi, işçiler dahil, emekçi kitlelerin güvenini öylesine yitirmişti, ya da bu güveni hiç kazanamamıştı. İşçi tabanından aldığı desteğe rağmen Dayanışma hareketi ise hiç de sosyalist doğrultuda bir politik eğilime sahip değil. Aksine, bütünüyle sosyalizm karşıtı sayılmasa da, yüzü Batı'ya yönelik. Emperyalist çevreler ve kilise, başından beri, dayanışma hareketini ve onun lideri Wallesa'yı tüm güçleriyle desteklediler.

Polonya'da seçimlerin ardından hükümet muhalefetin eline geçti. Şimdiki yönetim ise kapitalizme dönme niyetlerini gizlemiyor. Hatta son dönemde Polonya Birleşik İşçi Partisi de (komünist partisi) adını ve programını değiştirdi. "Polonya Cumhuriyeti Sosyal Demokrasisi" diye biraz garipçe bir ad alırken, programını da kapitalizme açtı. Bir başka deyişle, batıda çokça gördüğümüz türden tipik bir sosyal demokrat partiye dönüşmekte.

Polonya'nın ardından, "reform" rüzgarı yıllardır beklemede olan Macaristan'a geçti. Polonya'da kapitalizm yönündeki hareketi muhalefet başlattığı halde, Macaristan'da

bunu kırk yıllık sözde Komünist Partisi'nin kendisi yaptı. Macar partisi adını değiştirmekte çok daha erken davrandı ve ötekilere örnek oldu. Partinin adını değiştirip "sosyalist" yapmada başı çeken liderlerden Başbakan Nemeth, daha sonra sosyalist partiden de istifa etti ve seçimlere bağımsız girmeye hazırlanıyor. Sözkonusu "sosyalist" adının da onlar açısından bilimsel sosyalizmle ilgisi yoktur. Maçar liderler, Marksizm-Leninizme olan inançsızlıklarını herkesten önce gösterdiler. Öyle olduğu halde, onların bunu açıklamak için neden yıllarca bekledikleri, dışarıya karşı niçin "komünist" göründükleri ve bu isimdeki partiyi yönetmeyi sürdürdükleri düşündürücüdür..

Macarlar, yalnızca kendileri Batı'ya yönelmekle kalmadılar, diğer Doğu Avrupa ülkelerinde de bu yöndeki değişikliği hızlandırmak için çaba gösterdiler. Avusturya ile sınırlarını açmaları DAC'ne büyük darbe oldu. Binlerce kişi buradan Batı'ya yöneldi. DAC Macar yönetiminin bu iş için Federal Almanya'dan epeyce mark aldığını açıkladı. Onlarsa bunu inkar etmediler ve siz de daha önce oradan almıştınız, diyerek tutumlarını savundular.. Romanya'da olayları kışkırtmak bakımından da Macaristan aktif bir rol oynadı. Yine, NATO'ya bakılmaksızın Varşova Paktı'nın tek yanlı dağıtılması konusundaki öneri önce Macaristan'dan geldi. Macarlar, Sovyet askerlerinin kendi topraklarından derhal çekilmesini istemekte. Onlara, kendilerini emperyalizme, NATO'ya karşı savunacak bir güç lazım değil artık; onlar zaten bir taraftan öbür tarafa geçtiler; Varşova Paktı'ndan çıkmak için bu denli acele etmeleri doğaldır. NATO'ya girmek için de hemen başvururlarsa şaşmamak gerekir.

DAC, en azından o günkü parti yönetimi, sözkonusu reformların DAC bakımından neler getirebileceğinin farkındaydı. Bu nedenle de Perestroyka'yı ve açıklık sürecini pek iyi karşılamadı. Bu ise Sovyet yönetimiyle aralarında belli soğukluğa yol açtı. Honeker ve arkadaşları direndiler, ancak gerek Sovyetlerden gelen baskı, gerekse Batı'nın Macaristan sınırı ve Çekoslovakya'daki Federal Alman Elçiliği yoluyla yarattığı iltica dalgası karşısında uzun süre ayakta kalamadılar. Kitle hareketi Leibzig, Berlin ve öteki kentlere sıçrayınca yönetim değişti, sınırlar bir anda açıldı. Bu ise hem DAC'nde, hem de öteki Doğu Avrupa ülkelerinde başdöndürücü yeni gelişmelere yol açtı. DAC'ndeki değişim Çekoslovakya'ya sıçradı. Orada da yönetim fazla direnemedi, çekildi. O zamana kadar sessiz duran Bulgaristan'da Jivkof yönetimi kendisi reform sürecini başlatarak yumuşak bir geçiş sağlamak istedi. Ama dalga Jivkof'u götürdü ve devam ediyor. Romanya'da ise olaylar geç başladı, ama hızlı ve kanlı biçimde gelişti.

DAC'nde Sosyalist Birlik Partisi, muhalefetle ortak bir hükümet kurmuş olmasına karşılık, hala yönetimde ağırlığını koruyor. Ama bir bütün olarak emperyalist dünya, en başta da Federal Almanya DAC'ndeki sosyalist yönetimi zorluyor. DAC'nin devlerle boğuştuğu ortada. Buna rağmen Batılıların beklediği çöküntü olmadı. Batıyı görme merakını giderip yeterince "muz ve çikolata yiyenlerin" ezici çoğunluğu tekrar geri döndüler.

Çavuşesku'nun bir hanedanlık kurduğu, ülke ciddi ekonomik sorunlarla yüzyüze iken şatafatlı "Başkanlık Sarayı" yaptırdığı, kendini ve eşini putlaştırdığı, bunun ve öteki yanlışlarının hem ülke içinde, hem de dışında sosyalizme hizmet etmeyip zarar verdiği elbet doğru. Ne var ki olayların bu denli kanlı geçmesinin sorumluluğunu salt onun değişim karşıtı katı tutumuna bağlamak yanlış olur. Kaldı ki, sözkonusu değişimin niteliği de, her bir ülke bakımından tartışılabilir.

Sosyalizmi savunan taban oldukça güçlü. Bunun nesnel tabanı DAC'nde işçi sınıfının yoğunluğu ve sosyalizmin, savaşın yarattığı yıkıntıya rağmen, Alman toplumu gibi sanayileşmiş bir toplumun tecrübesi ve temelleri üzerinde kurulmasıdır. Bunun yanısıra, bu ülkede kırk yılın boşa harcanmadığı, sosyalist ideallerin ve yaşam tarzının birhayli kök saldığı da söylenebilir. Bu da Sosyalist Birlik Partisi'nin bir başarısıdır.

DAC'nde Parti ve halk, şimdi bu mevzileri korumak için etkin bir savaşım veriyor. Ama emperyalist güçlerin ağır baskısı ve sosyalist sistemin şu andaki olumsuz manzarası durumunda ne kadar dayanabilir, kestirmesi güç.

Çekoslovakya, sanayileşme ve işçi sınıfının yoğunluğu bakımından DAC'ne oldukça benzeş. Üstelik DAC gibi, bölünmüş bir Almanya'nın parçası olma ve bu yüzden, kapitalist kesim tarafından yutulma gibi bir derdi de yok. Özetle, bu ülkede sosyalizmin konumu birçok Doğu Avrupa ülkesine göre daha güçlü. Yine de, Polonya ve Macaristan kadar olmasa da, bu ülkede de parti zorlanıyor. Bunda 1968 olaylarının kitlelerde yarattığı Rus düşmanlığının payı var. Parti şu anda hükümeti muhalefetle bölüşüyor. Cumhurbaşkanlığına ise, Batıya yakın Havel geldi. Başbakan Marian Kalfa kısa süre önce komünist partisinden istifa etti. Ülkeyi sosyalizm yolundan uzaklaştırmak için Batı destekli yoğun çabalar bu ülkede de sürüyor.

Perestroyka'ya ve açıklık politikasına başından beri karşı çıkan, bunları kapitalist yönde adımlar olarak nitelendiren Çavuşesku ise, Doğu Avrupa ülkelerinde peşpeşe yer alan sözkonusu değişikliklerden sonra yalnız kaldı. Bir zamanlar, Varşova Paktı içinde kimi ortak kararlara ters düştüğü, Sovyetlere kafa tuttuğu için Batı'nın gözdesi olan Çavuşesku, bu kez de, "reformla-

ra karşı çıktığı", "stalinist çizgide ısrar ettiği" ileri sürülerek Batı'nın hedef tahtası olmuş, yoğun bir bombardımana tabi tutulmuştu. Macaristan sınırındaki Temeşvar bölgesinde başlayan olaylar bir kıvılcım etkisi yaptı (Romanya'da iki milyon dolayında bir macar azınlık var ve Romanya yönetimi bunlara şimdiye kadar ulusal haklar tanımayı reddetti, onları eritme politikası izledi). Temeşvar gösterilerinin ardından Romanya'nın çevresinde görülmemiş bir kazan kaynatıldı. Askeri birliklerin ateş açtığından, Temeşvar'da binlerce kişinin öldüğünden, kan banyolarından, vahşetten söz edildi. Bunun yalan olduğu sonradan anlaşılmıştır. Daha sonra çıkan çatışmalarla ilgili olarak da çok abartmalı rakamlar verildi. Ölü sayısı 80 bine kadar yükseltildi, "Sekurite" tarafından sivil halka karşı girişilen katliamdan sözedildi. Sonradan bunların da yalan olduğu anlaşıldı. Son resmi rakamlara göre ölü sayısı 600 küsur.

Çavuşesku'nun bir hanedanlık kurduğu, ülke ciddi ekonomik sorunlarla yüzyüze iken şatafatlı "Başkanlık Sarayı" yaptırdığı, kendini ve eşini putlaştırdığı, bunun ve öteki yanlışlarının hem ülke içinde, hem de dışında sosyalizme hizmet etmeyip zarar verdiği elbet doğru. Ne var ki olayların bu denli kanlı geçmesinin sorumluluğunu salt onun değişim karşıtı katı tutumuna bağlamak yanlış olur. Kaldı ki, sözkonusu değişimin niteliği de, her bir ülke bakımından tartışılabilir. Nitekim Romanya'da eski yönetimi düşüren güçlerin durumu karmaşıktır. Bunlar içinde güçlü bir antikomünist akım var. Ulusal Selamet Cephesi'nin yapısı da karmaşık. Bunlar kendilerine oldukça güvensiz. Bu nedenle Çavuşesku'yu alelacele kurşuna dizdiler. Komünist partisini ayaküstü yasakladılar, sonra da kararlarından geri döndüler. Bu ülkede de olayların sonunun nereye varacağı belirsiz.

Emperyalist ve öteki kapitalist ülkelerin dikkati önce Sovyetlerdeki rejim karşıtlarına, Baltık ülkelerine, Azeri-Ermeni sürtüşmesine ve benzer sorunlara yönelikti. Değişim dalgası Doğu Avrupa ülkelerini sarınca bu kez Sovyetler ikinci plana düştü ve Batı'nın gözü-kulağı bu ülkeler üzerinde toplandı. Basın yayın araçları adeta dünyayı unuttu. Şimdi, Batı'nın gözünde, "Stalinizmin son kalesi" Romanya da düştükten sonra, sıra tekrar Sovyetler Birliği'ne gelmiştir.. Baltık ülkeleri ayrılma yönünde yeni adımlar attılar ve bu süreci durdurmak artık çok güç görünüyor. Derken Azeri-Ermeni çatışması bir anda alevlenip ön sıraya geçti. Azerbaycan'da olaylar ordu gücüyle şimdilik yatışsa da Azerilerin birlikten ayrılma eğilimi oldukça güçlenmiştir. Bu ülkelerden birinin ya da birkaçının ayrılması durumunda ise, ayrılma isteminin başka cumhuriyetlere sıçraması şaşırtıcı olmaz.

Gorbaçof, bir yıl kadar önce, yani gelişmeler ne Doğu Avrupa'da ne de Sovyetler Birliği'nde bu dereceye varmamışken, yenilenme ve açıklık sürecini başlattığında "kazanın bu derece kaynayacağını tahmin ettiğini" söylemişti. Şimdi de acaba aynı şeyi söyleyebilir mi? Gerçek şu ki olaylar, üç yıl, iki yıl, hatta altı ay öncesi hiç kimsenin tahmin edemeyeceği biçimde sosyalist sistemi sarsıyor.

Sovyet lideri Gorbaçof, barış ve silahsızlanma konusunda, uluslararası ilişkilerin yumuşatılması yönünde izlediği enerjik politika nedeniyle haklı olarak uluslararası kamuoyunda epeyce sempati toplamıştır. Ama kapitalist dünyanın ona duyduğu veya en azından görünürde dile getirdiği sempati, bundan çok, yenilenme ve açıklık politikasının Sovyetler'de ve öteki ülkelerde yolaçtığı sonuçlardır. Bu sonuçlar ise, en azından bir bölümüyle (sosyalizm karşıtı gelişmeler, kapitalizme yönelmeler, ulusal çatışmalar ve bizzat SSCB'nin dağılma tehlikesiyle yüzyüze gelmesi) sosyalizmi yenileyip güçlendirmeyi düşünenlerin ve reform sürecini bu amaçla başlatanların isteyebileceği şeyler değil elbet. Ne var ki olaylar hızla oraya yöneliyor.

Gorbaçof, bir yıl kadar önce, yani gelişmeler ne Doğu Avrupa'da ne de Sovyetler Birliği'nde bu dereceye varmamışken, yenilenme ve açıklık sürecini başlattığında "kazanın bu derece kaynayacağını tahmin ettiğini" söylemişti. Şimdi de acaba aynı şeyi söyleyebilir mi? Gerçek şu ki olaylar, üç yıl, iki yıl, hatta altı ay öncesi hiç kimsenin tahmin edemeyeceği biçimde sosyalist sistemi sarsıyor. Öyle ki Kastro, "sosyalizmin son kalesini" savunmaktan, sosyalizmden vazgeçeceğine, Küba adasını batırmaktan söz ediyor.

Gelişmeler emperyalist dünyayı, dünyanın her yerindeki kapitalistleri sevince boğmuştur. Ama emperyalistler son derece obur, bununla yetinmiyorlar; şimdi gözlerini yeniden Çin'e çevirdiler; Kore Halk Cumhuriyeti'nin, Vietnam'ın durumunu tartışıyorlar. Onlara ne zaman sıra gelecek, diyorlar. Küba adasına, küçük Arnavutluk'a bile katlanamıyorlar. Emperyalizmin dev iletişim araçları, radyolar, televizyonlar, gazeteler, telefon hatları harıl harıl bu yönde çalışıyor, propaganda dalgası dinmek bilmiyor.

Ve durum böyleyken, işlerin Sovyetler Birliği bakımından burada duracağını sanmak saflık olur. Sovyetler'le ilgili olarak emperyalist çevrelerin şu andaki tutumunda iki eğilim fark ediliyor: Birinci eğilim Gorbaçof'un güç duruma düşmesinden yana değil. Böyle birşeyin yönetim değişikliğine yol açarak "sertlik yanlılarını" ya da "reform karşıtlarını" yeniden işbaşına getirebileceği, bununsa Batı'nın işine gelen değişim sürecini durdurabileceği düşünülüyor. Bunlar, "ayrıca benzin dökmeye gerek yok, yangın zaten sürüyor," diyorlar. Diğer kesim ise, farklı görüşte. Bunlar "Sovyet imparatorluğunun" dağılma noktasına geldiğini, Batı'nın bu fırsatı kaçırmamasını ve bunu hızlandırmak

için daha aktif olması gerektiğini söylüyorlar. Aslında her iki kesim de Sovyetler Birliği'nin dağılmasını ve bu ülkede de kapitalizmin restorasyonunu önlerine amaç olarak koymuşlar; sözkonusu olan bir taktik ve zamanlama farkıdır.

Olayların vardığı bu aşamada, ister istemez, kimi eski sorular yeniden gündeme giriyor ve yenilenme sürecinin, hatta bir bütün olarak sosyalizmin kaderini ilgilendiren yeni bazı sorular ortaya çıkıyor: Sosyalist ülkeler için bir yenilenme süreci gerekli miydi? Bunun için yeterince hazırlık yapıldı mı, yol ve yöntemler iyi seçildi mi? Son gelişmelerle birlikte Doğu Avrupa, hatta Sovyetler Birliği nereye gidiyor? Sosyalizmin bugün içine düştüğü bunalımı aşma, duruma hakim olma ve gerçekten yenilenip güçlenme şansı nedir?

Biz parti olarak, sosyalist ülkelerde gündeme giren yeniden yapılanma ve açıklık politikasını bir

Dünyamız bir yumuşama ortamına giriyor. Böyle bir ortamda Orta Avrupa'da gerilimin azalması doğaldı. Telörgüler, duvarlar, onları bekleyen silahlı güçler önemini yitiriyor. Yönetimler de artık halk desteğine dayanarak başta kalmak zorunda.

süre önce tartıştık ve belli sonuçlara vardık. Bu tartışmanın sonuçları kamuoyuna da yansıdı. Özetle şunu söyleyeyim ki, biz reform sürecini ilkesel olarak doğru ve gerekli buluyoruz. Sosyalist toplumlarda son yıllarda ortaya çıkan ekonomik durgunluğu aşmak için ciddi tedbirler, yeni mekanizmalar gerekiyordu. Açıklık politikası ise ekonomik ve toplumsal gelişmenin bir gereği idi. Sosyalist bir toplumda çok daha geniş bir özgürlük ortamı olmalıdır. Eğer sömürücü sınıflar ortadan kaldırılmışsa, eğer yönetim emekçilerin elindeyse, geniş bir demokratik ortamdan ürkmek için bir neden yoktur. Yönetim görevi yapanların her kademede seçimle işbaşına gelmesi, sırasında geri alınabilmeleri, iyi bir denetim, basın özgürlüğü, eleştiri hakkı, çok seslilik, bütün bunlar gerekli. Bu olmadan toplumsal ve politik yaşamın kısırlaşması, parti ile halk kitlelerinin birbirinden kopması, bir yandan yönetimin bürokratlaşması, hantallaşması, diğer yandan kitlelerin suskun hale gelmesi kaçınılmazdır. Sosyalist bir toplumda canlılığı, dinamizmi yaratacak, yanlış yapandan hesap sormayı sağlıyacak mekanizmaları oluşturmak zorunludur.

Ekonomik alanda yapılması gereken yenilikler ise, elbet, uzun erimde sosyalizme hizmet edecek, onun kendisini yenilemesine, daha da güçlenmesine yolaçacak türden olmalı. Şu anda kimi Avrupa ülkelerinde görülen haliyle sistem değiştirme, kapitalizmi geri getirme çabaları ise, yenilenme veya reform değil, ancak karşı devrim yönünde girişimler olarak nitelenebilir.

Diğer yandan, yenilenme süreci salt ekonomik alanda ve demokratik hak ve özgürlükler alanında yapılacak düzenlemeler olarak düşünülmemeli. Kitlelerin ideolojik eğitimi, sosyalizmin ideallerinin, değer yargılarının yığınlara mal edilmesi için de sürekli ve yoğun çaba göstermek gerekiyor. Elbet, insanların bilinçlerini belirleyen öncelikle içinde yaşadıkları maddi koşullardır; ama insanın ruhi şekillenmesinde, davranışlarında eğitimin, bilinçli insan eyleminin büyük payı var. Sosyalist ülkelerde şu anda ortaya çıkan manzara da, bunun önemini ve gereğini pek güzel gösteriyor. Kitlelerin tavrını belirleyenin yalnızca maddi koşullar olmadığı görülüyor. Örneğin açlık, işsizlik gibi sorunları olmayan, başını sokacak bir konutu bulunan, çocuğuna eğitim yaptırabilen ve benzeri temel ihtiyaçları karşılanan sosyalist toplum insanlarında yer yer gördüğümüz Batı'ya hayranlık, tüketim malları tutkusu vb. olumsuzluklar nasıl açıklanabilir? Üstelik dünyanın geniş bir bölümünde insanlar açlıkla kıvranırken, cehalet içinde yaşarken.. Kapitalizmin insanları son derece egoist hale getirdiği, başkalarının acı ve sorunlarına karşı duyarsız kıldığı, yabancılaştırdığı açık. Ya sosyalist toplum? Onun insanları da uluslararası sorunlara böylesine yabancı, lüks bir otomobile, muz ve çikolataya, vitrinlerin çekiciliğine bu kadar tutkun ve tutsak mı olmalı? Yeni toplum ve yeni insan bu mu? Ama bir gerçek var, dışa yansıdığı ve görebildiğimiz kadarıyla sosyalist toplumun insanında aradığımız değer yargıları ve davranış biçimi pek de görülmüyor. Hatta çoğu kez komünist partilerinin çoğu kadrolarında bile. Budalaca bir tüketim tutkusu bir yana, şurda burda Batı'da bile örneğine artık az rastlanan bir ulusal egoizm, şovenizm, dinci bağnazlık, ulusal ve dinsel çatışmalar.. Elbet 40 yıl, 70 yıl toplumların tarihinde çok uzun dönemler değil. Bu süreler içinde, eski insanın gidip tümüyle yepyeni bir insanın gelmesi, bu türden çok büyük değişmeler kolay değil. Ama bu süreler çok kısa da değil. Eğer bu iş ciddiye alınsa ve enerji ile çalışılsa çok şey yapılabilirdi. Oysa birçok durumda işlerin oluruna bırakıldığı görülüyor.

Ekonomik alanda yapılması gereken yenilikler ise, elbet, uzun erimde sosyalizme hizmet edecek, onun kendisini yenilemesine, daha da güçlenmesine yolaçacak türden olmalı. Şu anda kimi Avrupa ülkelerinde görülen haliyle sistem değiştirme, kapitalizmi geri getirme çabaları ise, yenilenme veya reform değil, ancak karşı devrim yönünde girişimler olarak nitelenebilir

İşte sözkonusu yenilenme süreci, aynı zamanda buna yönelmeli.

Ne yazık ki, durum farklı gelişiyor. Doğu Avrupa ülkelerinde ko-

münist partileri, artık isteseler de bunu yapamazlar. Bir bölümü iktidarı daha şimdiden yitirdi, kimisi sosyal demokrata dönüştü. Burada değişimin yönü ne yazık ki yeni topluma değil, eskiye, kapitalizme yönelik. Değişim rüzgarı olumsuz bir yön aldı.

Bunun neden böyle olduğu elbet tartışılabilir. Son gelişmelerle birlikte Doğu Avrupa ülkelerinin durumu da geniş tahlilleri gerektiriyor. Bugün olan biteni kavramak için eskiye gitmek gerek. 2. Dünya Savaşı sonunda oluşan durum şimdi değişiyor. Çünkü bu durum doğal gelişimin değil, savaşın ve savaş sonrası güç dengesinin bir ürünüydü. Dünyamız bir yumuşama ortamına giriyor. Böyle bir ortamda Orta Avrupa'da gerilimin azalması doğaldı. Telörgüler, duvarlar, onları bekleyen silahlı güçler önemini yitiriyor. Yönetimler de artık halk desteğine dayanarak başta kalmak zorunda.

Doğu Avrupa ülkelerinin çoğunda komünist partileri seçimle, ya da bir kitle hareketinin, devrimin sonucu değil, Nazileri yenerek ilerleyen Kızılordu'nun desteği ile başa geldiler. İşçi sınıfı bu ülkelerde iktidar için örgütsel ve ideolojik olarak hazır değildi. Mülklerinden koparılan sınıflara mensup geniş kesimler ise, doğal olarak bu işe gönüllüce evet demediler ve alttan alta, kimi zaman da açıkça direndiler. Diğer bir deyişle sosyalist yönetimin kitle tabanı zayıftı. Bu da sosyalizmin kuruluşu sürecinde ciddi bir dezavantajdı.

Emperyalist dünya ise Doğu Avrupa ülkelerini ekonomik ve ideolojik olarak sürekli kuşatma altında tuttu. Bu ülkelerde karşı devrimci çıkışları kışkırttı, onları yoğun bir propaganda bombardımanına tuttu. Bu da sözkonusu ülkelerde sosyalizmin kuruluş sürecini zorlaştıran diğer bir etkendi.

Üçüncü bir etken, başından beri tartıştığımız bir konu, sosyalist demokrasinin bu ülkelerde yeterince gelişkin olmayışı; bunun ürünü olarak toplumsal denetim eksikliği, kitlelerin ilgisizliği, partinin hantallığı ve yönetim ile halkın birbirinden uzaklaşmasıdır. Bu durum bir bakıma ilk iki etkenin bir ürünü idi: kitle tabanı zayıf olan ve emperyalist bir kuşatma altında bulunan sosyalist yönetimler geniş bir demokrasiyi göze alamadılar. Bu ise hem içerde hem dışarda sosyalizmin olumsuz bir imajına yol açtı. Sosyalizm karşıtı güçler daha önceleri de zaman zaman yönetimi düşürmek ve kapitalizmi restore etmek için girişimlerde bulundular; ama bunlar yönetime bağlı milis güçleri ya da Varşova Paktı'nın askeri birliklerince engellendi. Şimdi, bu ülkelerde hala kitleler arasında etkin olan sosyalizm karşıtı güçlerin, fırsat bulur bulmaz kapitalizmi geri getirmek ve Batı ile birleşmek için harekete geçmeleri şaşırtıcı değildir.

Görülüyor ki günümüz koşullarında sosyalist ülkeler bakımından gündeme giren yenilenme ve açıklık politikası, başlarda amaçlanan, ya da en azından gösterilen hedeflerden saparak -sosyalist ülkelerin bir bölümünde de olsa- kapitalizme geri dönme, sosyalist ülkelerin birliğini sarsma, sosyalist sistemi dağıtma gibi, uluslararası işçi hareketi ve sosyalizm bakımından endişe verici yönelimler kazanmıştır. Bu nasıl açıklanabilir? Yanlış olan ne?

Kanımızca, yeniden yapılanma ve açıklık politikasının mimarı Gobaçof da onun gibi düşünenler de, olayların buraya varacağını tahmin etmemişlerdi. Çünkü bugün gelinen durum, "marksizm-leninizmin özüne dönme, sosyalist toplumu yenileyip güçlendirme" biçiminde özetlenebilecek hedeflerin dışına taşmış, bizzat sosyalizmin geleceğini, yakın bir tarihsel süreç için de olsa tehlikeye sokmuştur. Daha birkaç yıl öncesine kadar, sosyalist ülkelerin başarıları ve dünyadaki öteki devrimci gelişmeler karşısında kendi sistemlerinin geleceği ile ilgili olarak endişeye kapılan, Vietnam'dan apar-topar kaçan, Orta Avrupa'da savaş sonrası sınırları ve bu arada DAC'ni de tanıyan emperyalist dünya, şimdi "reform" süreci sonrasında ortaya çıkan durum nedeniyle coşku içindedir ve Orta Avrupa'da sökülen telörgüler, yıkılan duvarlarla birlikte, DAC'nin yanısıra, öteki Doğu Avrupa ülkelerini, hatta Sovyetler'den koparacaklarını yutmaya hazırlanmaktadır.

Bizim demokrasi konusundaki anlayışımız elbet Marksist içeriklidir ve burjuva demokrasisinden farklıdır. Demokrasinin biçimlerini halk yığınlarının, bir başka deyişle sosyalizmin çıkarları belirlemelidir

Bizim demokrasi konusundaki anlayışımız elbet Marksist içeriklidir ve burjuva demokrasisinden farklıdır. Demokrasinin biçimlerini halk yığınlarının, bir başka deyişle sosyalizmin çıkarları belirlemelidir. Elbet, sosyalist bir toplumda insanlar çok daha özgür olmalı. Geçmişten, sömürücü toplumlardan kalan baskı ve eşitsizlik biçimleri süpürülüp atılmalı. İnsanlar rahat soluk almalı. Ama sosyalizmi devre dışı bırakacak, ya da onun durumunu tehlikeye sokacak bir "demokrasi"nin sosyalizmle ilgisi ne? Aslında kapitalistlerin de demokrasi konusunda yaptıkları bu değil mi? Onlar kendi temel çıkarlarını ve düzenlerini tehlikeye atacak biçimlere ve durumlara evet diyorlar mı?

Komünist partisinin yönetim tekelinden vazgeçmesi sosyalist demokrasinin yetkinleşmesi yönünde bir adım sayılabilir. O, bu tür yasal garantilere ve milis gücüne dayanarak değil, çalışması ve politikası ile kitlelerin gönlünü kazanarak onları yönetmeli, daha doğrusu onlarla kaynaşmalı. Gerçek öncülük de ancak böyle olur. Sosyalist sistem içinde bir yarış, bu anlamda çok partili yaşam, bugünkü tarihsel koşullarda bir gereklilik olarak görünüyor. Ne var ki buna geçiş de sosyalizme zarar vermeden yapılmalı.

Kapitalist dünyanın bugün demokrasi ve insan hakları üstüne kopardığı şamatanın içtenliğine ancak saflar inanabilir. Aslında kapitalizmin sözcülerinin yaptığı tam bir ikiyüzlülük ve demagojidir. Bu ülke-

lerde kamuoyunu oluşturan dev basın-yayın araçlarının, insanları şekillendiren eğitim düzeninin iplerinin para babalarının elinde olduğu ve onların kitleleri büyük ölçekte işlerine gelir biçimde şartlandırdıkları, bu çok önemli gerçek bir yana; ama bizzat kapitalizmin çıkarları tehlikeye düştüğü zaman, onlar kendi burjuva demokrasilerini, insan hakları ve ulusların egemenliği üzerine söyledikleri parlak sözleri bir yana fırlatıp atmıyorlar mı? İspanya'da olan neydi? Faşizm, Frankocu, Hitlerci, Mussolinici tüm güçleriyle İspanyol cumhuriyetçilerini boğazlarken öteki "demokratik" baylar bunu sessizce, içten içe zevk alarak izlemediler mi? Hatta, İspanyol cumhuriyetçilerine uluslararası yardımı, Fransa'sı, Amerika'sı ve ötekileriyle, şu ya da bu biçimde engellemediler mi? Ya öfkesini dindirmek için Münih andlaşmasıyla Hitler'e bir lokma gibi sunulan Çekoslovakya? Ya daha evelsi gün ve dün ABD'nin küçücük Granada'nın ve Panama'nın egemenliğini paspas gibi çiğnemesi?. Uzağa gitmeye ne gerek var, yıllardır Batı Kulübü'nün, NATO'nun bir üyesi olan Türkiye'de olup bitenler ne? Batılı emperyalistler, Türk burjuva devletinin emekçilere ve Kürt halkına karşı işlediği cinayetler, amansız işkence ve baskı çarkı karşısında, zaman zaman yasak savma türünden lafların ötesinde ne yapıyorlar? Ve onlar, gerçekte bu zorba rejimi tüm güçleriyle destekleyip ayakta tutmuyorlar mı?

Sorunun özü, bir yandan sosyalist demokrasiyi yetkinleştirmek (isterseniz buna, sosyalizme yaraşır bir demokrasiyi gerçekleştirmek deyin), diğer yandan bunu, sosyalizmi tehlikeye sokmayacak, büyük ölçekte kan kaybına yol açmayacak biçimde başarmaktır. O halde sorun bir yöntem ve hız sorunudur.

Bu kolay değil elbet. Bir yandan, esas olarak sosyalizmin kuruluş sürecinin gerçekleştiği tarihsel koşullardan gelen, ama bizzat öncü güçlerin hata ve yanlışlarının da rol oynadığı birikmiş önemli sorunlar var. Sosyalist bir toplumda halkın çok daha özgür olması gerekirken kapalı bir toplum oluşmuş. İşçi sınıfı adına iktidarı elde tutan partiler, birçok durumda, -işçi sınıfı dahil- emekçi kitlelerden kopmuş, ya da en azından, kitle bağları önemli derecede zayıflamış. Parti'nin otoritesi onun yolgöstericilik yeteneğine, kitlelerin gönlünü kazanmasına değil, baskı yöntemlerine dayanır olmuş. Özgür ve yaratıcı bir tartışma ortamı yok olmuş. Kitleler suskunluğa itilmiş. Bunlar, mülklerinden edilen sınıfların alttan alta süren direnciyle birleşince işe, üretime ilgiyi de etkilemiş, ekonomik durgunluğun ortaya çıkmasında rol oynamış, özetle sorunlar birikip bir patlama noktasına gelmiş. Ve en kötüsü olumsuzluklar sosyalizmin hanesine yazılmış. Böyle bir aşamada, açıklığın kitlelerde hızlı dalgalanmalara yol açması ve bunun, sözkonusu durum nedeniyle sosyalizme karşıt ve kapitalizme yönelik biçimler alması şaşırtıcı değildir.

Yenilenme sürecini başlatırken, ipleri elden kaçırmamak, leğendeki kirli suyla birlikte bebeği de dökmemek için, yeterli bir hazırlık ve plan gerekli değil miydi? Örneğin sorunları parti içinde ve partiler arasında, özellikle de sosyalist ülke partileri arasında tartışmak, reform sürecinin hedeflerinde ve biçimlerinde bir uyum sağlamak, dayanışma içinde yürümek?.

Sosyalist sistem içinde bir yarış, bu anlamda çok partili yaşam, bugünkü tarihsel koşullarda bir gereklilik olarak görünüyor. Ne var ki buna geçiş de sosyalizme zarar vermeden yapılmalı

Öyle olunca da, yenilenme sürecini başlatırken, ipleri elden kaçırmamak, leğendeki kirli suyla birlikte bebeği de dökmemek için, yeterli bir hazırlık ve plan gerekli değil miydi? Örneğin sorunları parti içinde ve partiler arasında, özellikle de sosyalist ülke partileri arasında tartışmak, reform sürecinin hedeflerinde ve biçimlerinde bir uyum sağlamak, dayanışma içinde yürümek?.

Ama görebildiğimiz kadarıyla reform süreci yeterince bir ideolojik ve politik hazırlık olmadan başladı, öyle yürüyor. Örneğin, başlarda, sosyalist ülkelerin ekonomik ve politik durumuyla ilgili olarak bugünkü türden karamsar tablolar çizilmiyordu. Gorbaçof'un, daha 1985 yılında, Ekim Devrimi'nin 68. yıldönümü nedeniyle yaptığı konuşmada Sovyetler Birliği'yle ilgili olarak çizdiği manzara son derece iyi ve umut vericiydi. Gorbaçof bu konuşmasında savaş sonrası dönemde "kararlı ekonomik büyüme"den, "mükemmelleşen sosyal ilişkiler"den, "halkın çalışma koşullarının iyileştiği"nden söz ediyor ve şöyle diyordu:

"Eski kuşaklardan insanlarımız, işgalcilerden kurtarılan bölgelerdeki korkunç yıkım manzarasını iyi hatırlarlar. Onlar bombalarla delik deşik olmuş toprağı, yanıp kömür olmuş evleri, kullanılmaz hale getirilmiş, ya da tahrip edilmiş maden eritme ocaklarını ve kömür madenlerini iyi hatırlarlar. Yaklaşık 1700 kent ve kasaba, 70 bin dolayında köy harabe halindeydi. 25 milyon dolayında insan evsizdi. Onbinlerce sanayi ve tarım işletmesi tahrip edilmişti. Halkın yarattığı servetin yaklaşık üçte biri savaş ateşinde yok olmuştu. Ama hiç kimse, en korkunç ve onarılmaz olan kaybı, milyonlarca Sovyet yurttaşının yitirilen hayatını asla ölçüye vuramaz.

"Sosyalizm düşmanları, ülkemizin uğradığı tahribat ve kayıpların onun geri kalmasına ve Batı'ya bağımlı hale gelmesine yol açacağını umdular. Onların

hesabı birkez daha boşa çıktı. İşçilerin, kollektif çiftçilerin ve entelijensiyanın yoğun ve özverili emeği, düşmanın yakıp yıktığı kentleri, fabrikaları ve tarım işletmelerini yeniden kurdu. Sovyetler Birliği'nin endüstri üretimi üç yıl, tarım üretimi ise beş yıl içinde savaş öncesi düzeyine ulaştı.

"Bu yeni bir zaferdi. Sovyet halkının çetin savaş sonu yıllarında başardığı yapıcı işteki zafer. O, sosyalist yaratıcılığın yüce ideallerinden esinlenen bir halkın başarabileceğini açık biçimde gösterdi. O zamandan beri ülkemiz ekonomik, sosyal, politik ve kültürel tüm alanlarda büyük bir gelişme göstermiştir.

"Sovyet toplumu bugün yüksek derecede gelişmiş bir ekonomiye sahiptir. Ülkenin ulusal geliri savaş öncesine göre 16 kattan daha fazla artmıştır. Endüstri üretimindeki artış ise 24 kattır...

"Sovyet toplumu bugün hayat standardını sürekli yükselten bir toplumdur...

"Sovyet toplumu bugün eğitim ve kültür alanında yüksek standartlara ulaşmıştır...

"Sovyet toplumu bugün temel sosyal sorunları çözmüş bir toplumdur. Sosyal ilişkiler sistemi bütünü üst derecede bir olgunluk aşamasına ulaşmıştır... Ulusların ve ulusal azınlıkların birbirine çok yönlü yaklaşmasında ve kaynaşmasında başarılar sağlandı. Bir tek aileye -tarihte eşi görülmemiş yeni bir sosyal ve çok uluslu varlık olarak Sovyet ulusuna- mensup olma duygusu, her insanımızın kafasına ve yüreğine derin biçimde kök salmıştır.

"Sovyet toplumu bugün, yurttaşların haklarına ve onurlarına saygılı ve onların derin sorumluluk anlayışına dayanan güvenilir, gerçek demokrasiye sahip bir toplumdur..."

Ama daha bu konuşmanın üstünden iki yıl bile geçmeden, yorumlar değişti; eğer reformlar başarılamazsa sosyalizmin geleceğinin tehlikeye gireceğini bizzat Gorbaçof dile getirdi. Son yıllarda ise Sovyet ekonomisi, sosyal yaşamı, ulusların ilişkileri ve demokrasinin durumuyla ilgili olarak çizilen karamsar tablolar ortada ve bunların bir bölümü zaten açıklık sürecinde kamuoyuna yansıyor.

İster istemez akla şu sorular geliyor: Gorbaçof'un başlarda Sovyet toplumu ile ilgili olarak çizdiği iyimser tablo, geçmişin süregelen bir alışkanlığı mı idi? Bunlar yıldönümü nutuklarına özgü parlak sözler mi?

Sosyalizme ilişkin olarak dünkü değerlendirmeler ve aşırı iyimserlik abartmalı ise, bugünkü karamsarlık da acaba abartmalı değil mi? Sosyalizmin dünden bugüne, devrim öncesi çok geri durumda olan Rusya'ya ve özellikle Sovyetler Birliği içindeki öteki halklara, Doğu Avrupa ülkelerine neler getirdiğine objektif bir gözle bakmak gerekmiyor mu?

Peki orada verilen ve 2. Dünya Savaşı'nın bitiminden bu yanaki gelişmeyi gösteren rakamlar gerçek dışı mı? Gorbaçof'un yukarıya aldığımız sözleri gerçeği yansıtıyorsa, o zaman son 3-5 yılda değişen ne?

Bugün sosyalizm karşıtlarının her bakımdan bir felaket tablosu çizdikleri ortada. Ama karamsar tablolar çizmek bizzat Sosyalist ülkeleri bugüne dek yönetmiş olan partiler ve liderler arasında da yaygınlaştı. Sosyalizme ilişkin olarak dünkü değerlendirmeler ve aşırı iyimserlik abartmalı ise, bugünkü karamsarlık da acaba abartmalı değil mi? Sosyalizmin dünden bugüne, devrim öncesi çok geri durumda olan Rusya'ya ve özellikle Sovyetler Birliği içindeki öteki halklara, Doğu Avrupa ülkelerine neler getirdiğine objektif bir gözle bakmak gerekmiyor mu? Örneğin 1917'de Türkistan, Azerbaycan ne durumdaydı ve bugün ne durumdadır? 1945'te Bulgaristan ve Romanya ne durumda idiler ve bugün ne durumdadırlar? Olayların seli, fırtınası içinde insanlar, kimi zaman şaşırtıcı derecede, ölçüleri elden kaçırıyorlar.

Eğer Doğu Avrupa ülkelerinde komünist partileri bugüne kadar iktidarda kalabildilerse, bu, yönetim tekelinin ve yönetme tarzının yanısıra, kendi aralarındaki dayanışma, özellikle de Sovyetler Birliği'nin desteği sayesinde idi. Besbelli enternasyonalist dayanışma tek yönlü işlemedi; Doğu Avrupa da Sovyetler için askeri açıdan bir tür kalkan görevi yaptı. Bu ülkeler arasındaki ekonomik işbirliği ise tümünün gelişmesine katkıda bulundu. Bunun yanısıra, uluslararası işçi hareketi ve ulusal kurtuluş hareketleri de, hem sosyalist ülkelerden önemli bir destek gördü, hem de sosyalizmin mevzilerinin savunulmasında ve pekişmesinde karşılıklı bir etki yaptı.

Sözkonusu dayanışmanın reform sürecinde de varolması hayati derecede önemliydi. Böylece bu ülkelerdeki sosyalizm karşıtlarının ve onlara destek veren emperyalist güçlerin insiyatifi ele geçirip reformların yönünün saptırmaları önlenebilirdi.

Ama bu dayanışma ve uyum sağlanamadı. Sovyetler reformları kendileri başlattılar ve başlangıçta, her bir sosyalist ülkenin sosyalizm kuruculuğunda kendi koşullarına göre davranmaya, kendi yolunu izlemeye hakkı olduğunu, başkalarının işlerine karışmayacaklarını söylediler. Oysa süreç hiç de böyle işlemedi. Sovyetler Çin'de olup bitenler için açık bir eleştiri yöneltmediler ama, Doğu Avrupa'da reformlara karşı direnen yönetimleri hiç de hoş karşılamadıklarını ortaya koydular. Kimi zaman, Romanya örneğinde olduğu gibi, Gorbaçof, "reform yanlıları"na destek vermek için Varşova Paktı'nı toplantıya çağırmaktan bile söz etti; askeri müdahale olup olmayacağı tartışıldı ve Dışişleri Bakanı Şevardnadze, bir askeri müdahaleye karşı olduğunu açıkça dile

getirme gereği duydu.

Doğu Avrupa ülkelerinde reform süreci hızla rayından çıktı. Birçok ülkede komünist partileri ipleri elden kaçırdılar; insiyatif sosyalizme karşıt güçlerin ve onlara yön veren emperyalistlerin eline geçti. Sosyalist dediğimiz ülkeler, yeni yönetimlerin elinde ve göz açıp kapayıncaya kadar komünistlikten yüz geri eden, sosyal demokratlaşan, günah çıkaran partilerin ve liderlerin de katkısıyla kapitalizme yöneliyorlar. Kapitalizme hayranlığın ve sosyalizme düşmanlığın mide bulandırıcı örnekleri sergileniyor. Varşova Paktı tek yanlı bir dağılma sürecine girdi ve böylece güç dengesi açıkça NATO güçlerinden yana değişti. Bu ülkeler arasında hemen hemen bir dayanışma ve dostluk ilişkisi kalmamış gibi. Macaristan'ın DAC'ne ve Romanya'ya yaptığı gibi, adeta birbirlerinin kuyusunu kazıyorlar. Herkes kendi başının çaresine bakıyor ve tam bir kaos yaşanıyor. Sovyetler Birliği ise, bu gelişmeleri bir seyirci gibi izleme durumuna düşmüş.. Zaten şu anda kendi işleri başından aşkın: Bir yandan, reformların başladığından bu yana geçen beş yıllık süreye rağmen ekonomik durumda bir düzelme yok; aksine, durumun günden güne daha da kötüleştiğinden söz ediliyor. Geçmiş dönemi kıyasıya eleştiren entellektüel kesimin ve bu arada Yeltsin gibi, bir zamanlar Moskova parti örgütünün başına kadar gelmiş ABD hayranlarının (ki bu trajikomik bir durumdur) sesi iyi duyuluyor; ama kitlelerden henüz ses-seda yok; açıklık sürecinin onları ne ölçüde etkilediği, onların üretime ilgisinin ne derece arttığı belirsiz. Diğer yandan Baltık ülkelerini saran ve yönü Batı'ya yönelik olan ulusal egoizm, Özbekistan ve Gürcistan'daki ulusal ve mezhepsel boğuşmalar, özellikle de Azeri ve Ermeniler arasındaki meydan savaşları, şahlanan şovenizm ve bağnazlık çok olumsuz bir manzara sergiliyor.

Gerek Sovyetler Birliği'nin, gerekse Doğu Avrupa ülkelerinin, sözkonusu "reform" süreci sonunda, ya da sürecin daha başlangıcında, içine düştükleri bu durumu olumlu saymak mümkün değil. Neyin yanlış yapıldığı üzerinde ciddi biçimde düşünmek, eğer iş işten geçmediyse, çok gereklidir.

Gerek Sovyetler Birliği'nin, gerekse Doğu Avrupa ülkelerinin, sözkonusu "reform" süreci sonunda, ya da sürecin daha başlangıcında, içine düştükleri bu durumu olumlu saymak mümkün değil. Neyin yanlış yapıldığı üzerinde ciddi biçimde düşünmek, eğer iş işten geçmediyse, çok gereklidir.

Biz, açıklığı doğru ve gerekli bulduk. Bugün de görüşümüz öyle. Yeniden yapılanmayı, sosyalist çerçevede kalma ve sosyalizme hizmet etme koşuluyla destekledik; önce Sovyetler'de başlayan kimi uygulamalar konusunda ise kuşkularımızı dile getirdik. Daha sonra Polonya ve Macaristan'daki kapitalizme yönelik gelişmeler için açık tavır aldık. Ama, her şeye rağmen reform sürecinin geneli ile ilgili olarak iyimserliğimizi koruduk ve "bu sosyalizmin kendisini yenilemesidir, bundan daha güçlenerek çıkacaktır," dedik. Şimdi ise tehlikenin çok daha büyük olduğunu görüyoruz ve bu bizi sosyalizmin ve bir bütün olarak uluslararası devrimci hareketin geleceğine yönelik olarak ciddi biçimde endişelendiriyor.

Elbet, birikmiş sorunlar açıklık sürecinin bir ürünü değil. Olsa olsa açıklık sürecinin sözkonusu sorunlar üzerindeki perdeyi kaldırdığından söz edilebilir ve bu sosyalizm bakımından da, kuşku yok ki yararlı bir iştir. Ne var ki yeniden yapılanma sürecinin bu haliyle işleri daha iyiye götürmediği de ortada. İleri sürüldüğünün aksine, sosyalizmin prestiji uluslararası düzeyde daha da yükselmedi. Kapitalist dünyanın sözcülerinin alkışlarına, ya da herşeye burjuva demokrasisi açısından bakanların övgülerine bakıp aldanmamak gerek. Sosyalizmin prestiji, aksine, son birkaç yıl içinde büyük bir düşme gösterdi. İşçi sınıfı enternasyonalizmi büyük yaralar aldı. Marksist saflarda ciddi bir moral düşüklüğü ve karamsarlık görülüyor. Zaten durumları iyi olmayan kapitalis ülkelerdeki kimi işçi sınıfı partileri bir kez daha bölündüler ya da iç sorunlara sürüklendiler, daha da zayıfladılar; kimisi kendini feshetti. Öyle ki kapitalizmin sözcüleri -tutucusu, liberali ve sosyal demokratıyla- artık gönül rahatlığıyla "komünizm öldü" diyorlar ve sözkonusu olumsuz gelişmeleri daha da hızlandırmak, dün sosyalizmin kurulma sürecinin yaşandığı ülkelerde kapitalizmi bir an önce restore etmek ve hala havlu atmamış ülkeleri ve partileri dize getirmek için ellerinden geleni yapıyorlar. Bu gelişmelerin ulusal kurtuluş hareketleri üzerinde ve devrim için görece olarak koşulların elverişli olduğu kimi üçüncü dünya ülkelerinde de olumsuz etkiler yapması mümkündür.

Bundan sonra neler olabilir? Sosyalizm açısından işler artık denetlenemez bir noktaya mı vardı?

Herşeye rağmen böylesine karamsar değiliz. Geçici kayıplara ve kimi geri dönüşlere rağmen dünyamızda sosyalizmin, ilerinin ve bu anlamda değişimin güçleri tükenmemiştir. Biz marksizmin yolgöstericiliğine, bugüne dek doğruluğu pekçok kez kanıtlanmış tarihsel gelişme yasalarına güveniyor, sosyalizm bakımından bugünkü olumsuz durumun geçici olduğundan, sömürücü kapitalizmin eninde sonunda tarih sahnesini terk edeceğinden ve geleceğin tümüyle sömürüsüz, özgür ve ileri sosyalist toplumun olacağından kuşku duymuyoruz. Bu olumsuz gidiş elbet bir yerde duracak. Ama görünen o ki, kan kaybı büyük olacak ve sosyalizmin yeni bir yükselişi zaman alacak.

Doğu Avrupa ülkelerinde bile herşey yitirilmiş değildir. Bir yandan, son çalkantılar içinde daha da büyüyen ekonomik sorunlar, diğer yandan kitlelerde yıllarboyu birikmiş tepkilerin sosyalizm karşıtı duygu-

lara yol açmış olması olumsuz bir durum. Batılı kapitalistler ise bundan yararlanmak için kolları sıvamışlar. Avrupa Ekonomik Topluluğu, bu ülkelere ekonomik yardım yapmak ve onları kendi bünyesine almak için "liberalleşme"nin sürmesini ve piyasa ekonomisine geçilmesini (yani politik düzeyde ve ekonomik temelde kapitalizmin tam restorasyonunu) şart koşuyor. Belli ki kapitalist sırtlanlar bağışta bulunmayacaklar; ama onların güç durumudan yararlanıp bu hakları yeniden kendi sömürü ağlarına doğru çekecekler. Komünist partilerinin zaafları, onların kitleler arasındaki itibarlarının düşüklüğü de bu mücadelede bir başka olumsuz etken. Belli ki çokları partiye ikbal için girmişler, en üstlere kadar yükselmişler, şimdi de herkesten önce kaçıyorlar. Ama bu partilerin saflarında, azınlıkta da kalsalar, sosyalizm için gerçekten savaşanlar da var. Ve en önemlisi, bizzat bu ülkelerdeki nesnel durum, toplumun bugünkü yapısıdır.

Kırk yıllık uygulama, tüm kusurlarına ve olumsuz koşullara rağmen, bu ulusların yaşamında çok şeyi değiştirdi. Kapitalist sınıfın elindeki üretim araçları kamulaştırıldı. İşçiler epey zamandır ki patronsuz yaşanabileceğini öğrendiler. Düşük kiraya, parasız eğitime ve sağlık hizmetine alıştılar; işsizliği unuttular. Tarım alanında da kollektif üretim biçimleri, kooperatifler birhayli şey değiştirdi ve yeni alışkanlıklar yarattı. Toplum ekonomik ve sosyal bakımdan, kapitalizmden çok farklı yeni biçimler kazandı. Emekçiler arasında, bir yandan yasakların arttırdığı batı merakının, bir yandan da yoğun Batı propagandasının etkisiyle kimi olumsuz eğilimler doğmuş olabilir; ama onların kazanılmış hakları bırakıp yeniden kapitalizmin sultasını kuzu kuzu kabul edeceklerini sanmak saflık olur. Yıpranmış komünist yönetimleri düşürmek belki kolay, ama kırk yılın değiştirdiğini eski hale getirmek öylesine kolay değil. Üstelik de, sosyalist toplumun, kapitalizmin baskı ve sömürüsüyle kıyaslanınca devede kulak kalan kimi kısıtlama ve kusurları yüzünden ayağa kalkan, güçlü bir direnme geleneği kazanan kitleleri yeniden kapitalizmin ücretli kölelerine dönüştürmek hiç de kolay olmayacak.

Sonuç olarak diyebiliriz ki Doğu Avrupa'da bugünkü durum , ileri ve geri açısından ortadadır. Yıpranmış liderleri ve yönetimleri götüren, büyük çalkantılar yaratan sözkonusu dalganın yatışmasından sonra, kazanılan demokratik hak ve özgürlüklerin verdiği coşku ve olanaklarla, işçi sınıfının ve genel olarak emekçi halkın daha iyi biçimde örgütlenmesi, sosyalizm kuruculuğunun böylesi örgütlü, sağlam bir temele, onun girişimciliğine dayanarak yükselmesi şaşırtıcı olmaz. Eğer gericiliğin saldırısı püskürtülüp bu başarılabilirse, sosyalizm gerçekten sağlam bir temele dayanarak yükselecek ve yenilmez olacaktır.

(Bu yazı, Riya Azadi'nin 132. sayısından alınmıştır.)

PERİNÇEK ve EKİBİ GERÇEKLERİ NASIL ÇARPITIYOR

Hüseyin AZAD

Sosyalist Parti'nin yayın organı "Teori" dergisinin Ocak sayısında, Faik Bulut imzalı ve "Paris Konferansı: Kürt Hareketinin Dönemeci" başlıklı bir yazı yayınlandı. Sözkonusu yazıda, Deng'in ilk sayısında çıkan "Paris Kürt Konferansı Üzerine" başlıklı yazımla ilgili olarak kimi eleştiri ve suçlamalar var. Ayrıca makalenin yazarı, sözkonusu konferansla ve Kürt hareketiyle ilgili olarak daha önce Doğu Perinçek'in ileri sürdüğü kimi temelsiz suçlamaları tekrarlıyor ve yeni çarpıtmalara ve karalamalara girişiyor. Bu nedenle sözkonusu yazıyı ele almak zorunlu oldu.

Önyargılı Bir Yaklaşım Tarzı

Faik Bulut'la ilgili olarak dergi tarafından konan tanıtma yazısında, o, "Ortadoğu sorunlarında uzman" diye niteleniyor. "El fetih kamplarında çarpışırken yaralanmış", İsrail'e tutsak düşüp yedi yıl hapiste kalmış. Öyle olunca da uzmanlık için epeyce emek verdiği ortada.. Bulut'un diğer Ortadoğu sorunları gibi, Kürt sorununda da bir uzman edasıyla konuştuğu sözkonusu yazıda göze çarpıyor. Ne var ki, sayın Bulut, bir uzmana hiç de yaraşmayacak biçimde, pekçok çarpıtma yapıyor, kanıtsız, temelsiz suçlamalarda bulunuyor. Bunların, hiç değilse bir bölümünü ele alıp cevaplandırmadan önce, onun Kürt sorununa genel yaklaşımı, üslubu üzerinde durmakta yarar gördüm. Sayın Bulut benim yazımdan herhangi bir paragrafı, ya da bölümü aynen almayı göze alamamış, kimi zaman bir cümle ya da satırı ise, değiştirerek, çarpıtarak almış; ama ben onun yazısının giriş bölümünden paragraflar alacağım. Üzerinde tartışmak ve düşünmek için okuyucu da onun ne söylediğini bilmeli:

"ANAP ve daha belirgin olarak SHP gibi egemen sınıf partilerinde çalkantılara neden oldu konferans sonuçları. Türk ve Kürt solu da Paris Kürt Konferansı sonrası yol ayrımında yeni yapılanmalara girmenin ön aşamasındalar. Genel mevzilenmede reformculuk/devrimcilik, barışçıl ya da pasifizmle köktencilik, genel anlamda demokratikleşme/demokratik halk devrimi kavramları tartışılıyor. Buradan hareketle Kürt sorununa bakış, milli mesele ve Türkiye devriminin sorunlarıyla uluslararası strateji tahlilleri yeniden gözden geçiriliyor."

ANAP'ı ne derece etkiledi ayrı ama, Paris Konferansı'nın gerçekten SHP'de çalkantılara yol açtığı açık; hikayeyi herkes biliyor. Buna ilişkin söylenenlerde bir gariplik yok. Garip olan, Bulut'un, Konferans'ın Kürt ve Türk solu üzerinde yaptığı etkiye ilişkin iddialarıdır. Buna göre Türk ve Kürt solu Konferans sonrasında "yol ayırımında" ve "yeni bir yapılanmaya girmenin ön aşamasındalar.."

Nasıl oluyor bu? Bir konferans nasıl bunu yapabilir? O nasıl birşeydir ki, üstelik yalnız Kürt solunu da değil, aynı zamanda Türk solunu, bir "yol ayrımına" getiriyor ve "yeniden yapılanmaya" yol açıyor? Böyle birşey, sözkonusu hareketlerin, amaçlar, yöntemler, araçlar ve örgütsel yapılar bakımından temel değişikliklere uğramasıdır. Acaba, Kürt Enstitüsü ile Fransa Özgürlükler Vakfı'nın düzenlediği bir konferans nasıl bir güce sahip ki, Türk ve Kürt solu bakımından böylesi sihirli değişikliklere yol açabiliyor, bir "dönemeç" oluşturuyor?

Bir ülkenin -hatta burada iki ülkenin- solunun böylesi bir "yol ayrımına" gelmesi, ya da "yeniden yapılanmaya" yönelmesi için, ulusal ve uluslararası düzeyde çok daha ciddi değişikliklerin olması gerekmez mi? Örneğin ülkenin sosyoekonomik yapısında önemli değişiklikler olması ve bunun yeni tahlilleri, yeni politikaları gündeme getirmesi.. Bölgede değişen güç dengeleri ya da uluslararası koşullar, örneğin bugün uluslararası alandaki yumuşama, Doğu Avrupa ve Sovyetlerdeki büyük değişiklikler, açıklık ve yeniden yapılanma süreci.. Bunlar tüm dünyayı etkilediği gibi, Türk ve Kürt solunu da etkileyebilir, yeni tartışmalara, mevzilenmelere yol açabilir ve "yeni strateji tahlilleri" gündeme girebilir (bütün bunlar gerçekten oluyor da).. Ama hayır, Bay Bulut için sözkonusu olan bunlar değil. Ona göre herşey Paris Kürt Konferansı'nın başı altından çıkıyor. "Yeni kümelenmelere" o yol açıyor, "Kürt sorununa bakış, milli mesele ve Türkiye devriminin so-

runlarıyla uluslararası strateji tahlillerinin yeniden gözden geçirilişi" hep onun ürünleridir. Bay Bulut'un konferansa böyle bir rol verdiği şu sözlerinden de bellidir:

"Kuşkusuz Paris Kürt Konferansı Türk solunun yeni harmanlanması ve ayrışmasında temel olan Kürt sorununun dönüm noktalarından biri. Kürt solu açısından tümüyle önemli bir dönemeç."

Görülüyor ki, sayın Bulut burada da, Paris Kürt Konferansı'nın Kürt solu açısından "tümüyle önemli bir dönemeç" olduğunu ileri sürüyor. Aynı zamanda, Türk solunun "yeni harmanlanması ve ayrışması" da tümden Kürt soluna ve dolaylı olarak Paris Konferansı'na bağlanıyor.

Konferansın düzenleyicilerinden Bayan Mitterrand ve Kendal'ın kendileri de herhalde, bu sözleri eğer duymuşlarsa, şaşırmışlardır.. Ama varsayalım ki Paris Kürt Konferansı, bu kadar büyük değişikliklere yol açabilecek kadar sihirli bir değnek, peki sözkonusu değişikliklerin kanıtları nerede? Örneğin Kürt ve Türk sol hareketinde böylesi dönüşümler, değişimler olduğu nerden bellidir? Kürdistan'da ve Türkiye'de partiler, cepheler Paris Konferansı'na bakıp kongreler, konferanslar mı topladılar, programlarını mı değiştirdiler?

Çizilen tabloların gerçekle bir ilgisi yok, bunlar sayın Bulut'un hayal dünyasının ürünleridir. Paris Konferansı, kendi türünde önemli bir konferans olmakla birlikte, böylesi olağanüstü etkiler yapabilmesi mümkün değil. Ona bakarak, dünden bugüne devrimciler reformcu, ya da bunun tersi olmuş değildir. Bay Bulut, insanları kendi hayal dünyasının ürünü senaryolara inandırmak için abartmalara girişiyor ve gülünç duruma düşüyor.

Kürt Hareketini Emperyalizmle İşbirliği İçinde Gösterme Çabası

Bay Bulut söyledikleri üstünde düşünen biri değil. Objektif olma kaygısı yok. Çoğu kez, gerçekten inandığı, doğru bildiği şeyi savunmak için değil, önyargıyla davranıyor, salt suçlama güdüsüyle konuşuyor. Bu üslup ve yaklaşım tarzı bütün yazı boyunca sürüyor. Öyle olduğu için de onu, somut olaylardan söz ederken çok daha gizlenemez zor durumlara düşürüyor. Örneğin şu ifadeye bakın:

"Kürt hareketinin önderlerinden Molla Mustafa Barzani, sözkonusu anlaşmadan sonra Kürt halkını başıboş bırakarak ABD'ye sığındı. Orada öldü. Daha sonraki yıllarda ise, oğlu Mesut Barzani, dağılan Kürt hareketini toparladı. Çok köklü olmayan eleştirilerle Kürt/Batı işbirliğinin hata olduğunu belirtti. Ne ki, Şah'ın devrilmesinden sonra, aynı önderlik, Irak'a karşı savaşında karargahını Tahran'a kurmaktan çekinmedi."

Bununla söylenmek istenen besbelli şu: Molla Mustafa döneminde Kürt hareketi Batı ile -bundan kast ettiği elbet emperyalizmdir- işbirliği içinde idi. Ondan sonra Kürt hareketini toparlayan Mesut Barzani üstünkörü bir özeleştiri yaptı, "ne ki", karargahını Tahran'a kurdu, yani "Batı ile işbirliğini" sürdürdü..

Biraz açık, biraz da dolambaçlı biçimlerde dile getirilen bu görüşlerde, bazı doğruların yanısıra, birçok yanlış var ve sayın "Ortadoğu Uzmanı" bunu bile bile yapıyor.

Birincisi, Molla Mustafa Barzani döneminde, 1972'den itibaren, Irak Kürt hareketi liderliğinin, yani KDP yönetiminin ABD ile ilişkiler içine girdiği bilinen birşey. Ancak buna, Bulut'un yaptığı gibi "Kürt-Batı işbirliği" demek doğru mudur? Birçok nedenle doğru değil: Bir kez, Irak Kürt ulusal hareketinin Molla Mustafa liderliğindeki bu döneminde (1958 sonrası) Kürt hareketi emperyalist çevreler tarafından sürekli olarak "Ruslarla" işbirliği içinde gösterilmiş, Molla Mustafa Sovyetler'in adamı, hatta "Kızılordu'nun bir generali" diye propaganda edilmiştir. Türkiye'deki emperyalizme uydu çevreler ve burjuva basını da bu propagandayı tekrarlamıştır. Bu dönemde Irak KDP'nin gerçekten de SSCB ve öteki sosyalist ülkelerde oldukça iyi ilişkileri vardı. Molla Mustafa'nın ABD ile ilişkilere girmesi 1970 sonrasına rastlıyor. Gerçekte ise Molla Mustafa ne Rusların, ne Amerikalıların adamıydı. O, geleneksel yanları da olan (aynı zamanda aşiret lideri) bir ulusal liderdi ve Kürt halkını ulusal boyunduruktan kurtarmaya çalışıyordu.

İkincisi, Molla Mustafa'nın ve Irak Kürt ulusal hareketinin Kürtler arasındaki etkisi, itibarı çok geniş de olsa, sözkonusu olan bir parçadaki partinin (KDP-Irak) ve onun liderliğinin tutumudur. Kürdistan'ın dört parça olduğunu hatırlatmaya gerek yok. Her parçanın ise kendi bağımsız, yurtsever ve devrimci örgütleri var. Nitekim, Barzani'nin 1970 sonrası ABD ile kurduğu gizli ilişkiler en başta ve en sert biçimde Kürt devrimcileri tarafından eleştirildi. Örneğin 1980 öncesi Özgürlük Yolu Dergisi'nde buna ilişkin birçok yazılar ve belgeler yayınlandı. Kaldı ki, bu ilişkiler bizzat Irak Kürdistanı yurtsever güçleri, hatta KDP saflarında da eleştiri ve özeleştirilere yolaçtı. O halde, belli bir dönemde, bir parçada ve bir partinin liderliğince yapılmış olan hataları tüm Kürt hareketine mal etmek, buna "Kürt-Batı işbirliği" demek, kaba ve yanlış olmaktan da öte, kasıtlı bir tutumdur.

1975 yenilgisi sonrası, Mesut Barzani'nin liderliği döneminde KDP'nin yaptığı özeleştiriyi ise, "köklü olmayan bir özeleştiri" deyip küçümsemek hiç de doğru değil. KDP-Geçici Komite, bir kitap boyutunda özeleştiri yayınladı ve içerik olarak da yanlışlarını dile getirdi.

Şah'ın devrilmesinden sonra, "aynı önderliğin Irak'a karşı savaşında karargahını Tahran'a kurmuş olması" meselesine gelince.. Eğer bu sözlerden amaç -ki görünen o- "Kürt Batı işbirliğinin" yeni dönemde de devam ettiğini kanıtlamaksa, o zaman, salt Tahran'a karargah kurmuş olmak bunun kanıtı olur mu? Şah döneminde İran emperyalizmin iyi donanmış bir üssü idi (İlginçtir, tam da o dönemde Perinçek

ve takımı, ünlü "üç dünya" teorileri gereğince Şah rejimini desteklemekte idiler), Şah sonrası İranı ise, emperyalizmin üslerinin kaldırıldığı, özellikle de ABD emperyalizmine karşı güçlü bir dalganın yükseldiği dönem oldu. Demek ki, Bay Bulut değişen durumu gözönüne almıyor ve yakıştırması boşta kalıyor.

Mücadele Kürdistan'ı Bölüşmüş Devletlere Dayanarak Zafere Ulaştırılamaz

Ancak eğer o, bununla, yani "Tahran'da karargah kurmakla" başka birşey kast ediyorsa, o zaman onu açık açık söylemekten neden kaçınıyor? Varsayalım ki o, örneğin, "İran da Kürdistan'ın bir parçasını elinde tutan bir devlettir; ister Şah'ın, ister mollaların yönetiminde olsun, Kürt halkına ulusal baskı uygulamakta ve Kürdistan'da savaşmaktadır. Bu nedenle Kürdistan'ın başka parçalarından devrimci ve yurtsever örgütlerin orada ve Kürdistan'ı aralarında bölüşmüş öteki başkentlerde üslenmemesi, onların desteğine güvenmemesi gerekir," deseydi kendisine hak verirdik.

Gerçi kurtarılmış bölgeler varken KDP-Irak'ın olsun, öteki Kürt örgütlerinin olsun karargahları Kürdistan'da idi; ama 1988 yazından bu yana durum değişti. Irak'a karşı savaşan Kürt örgütlerinin İran'la ilişkileri ise, öteden beri var. Aynı şey İran'a karşı savaşan Kürt örgütleri için de sözkonusu, onlar da Irak rejimi ile ilişki içindeler. Besbelli bunlar Kürt hareketi bakımından hassas ilişkilerdir ve Türkiye Kürdistanı'ndan devrimciler, bu konudaki endişe ve uyarılarını sözkonusu örgütlere hem dostça iletmişler, hem de sık sık yazmış,kamuoyuna yansıtmışlardır.

Kürdistan'ı kendi aralarında bölüşmüş devletlerin, Kürt ulusal hareketine samimi ve kararlı bir destek vereceklerini sanmak için çok saf olmak gerekir (sözkonusu örgütlerin de bunu bildiklerine kuşku yok). Besbelli bu devletlerin herbiri Kürt hareketini kendi çıkarlarına kullanmaya çalışıyor. O halde kurtuluş mücadelesinde onlara dayanma stratejisi son derece yanlıştır. Birçok örgüt ne yazık ki bu duruma düşmüştür ve biz bunun çok sakıncalı olduğu kanısındayız. Kürt hareketinin temel stratejisi örgütlü, bilinçli halk yığınlarına dayanmak olmalı ve mücadelesini buna göre düzenlemeli, yurtsever güçlerin birliğini gözetmeli ve uluslararası düzeyde demokratik, ilerici güçlerin desteğine önem vermeli diyoruz. Kürt hareketine dost geçinen Perinçek ve ekibi, bu arada "Ortadoğu uzmanı" Bay Bulut ise, Kürt hareketine bunca akıl verme çabalarına karşılık, nedense konunun bu yönüne değinme gereğini duymuyorlar. Özellikle de PKK ile başlattıkları flörtten sonra..

Bay Perinçek ve uzmanı neden dürüst davranmıyorlar? Eğer bu tür ilişkiler, Tahran ve Şam'a "karargah kurmalar" yanlışsa, o zaman neden genel olarak gündeme getirip tartışmıyorlar? Hatta neden, bazı karargahları, gerçekleri de zorlayarak "Kürt-Batı işbirliği" gibi gösterirken, çok daha zayıf ve kötü durumdaki bazı karargahları övgüye boğuyorlar? Bu çifte standart nedir?

Bu tavrın nedeni çok açık: Bay Perinçek ve uzmanı, bir kez, PKK dışında Kürt hareketini Batı işbirlikçisi, mandacı ilan etmişler ve bunu kanıtlama çabası içindeler. Onun için de söyledikleri gerçeklere ne denli uyuyor, umurlarında değil.

Yaygın Dış İlişkiler Hem Doğal Hem Gereklidir

Devam edelim ve Bay Bulut'un, Kürt hareketini "Batı ile işbirliği" içinde göstermek için daha ne inciler döktürdüğüne bakalım:

"Kürt önderlerinin çok yakın geçmişte Batıyla ilişkileri Irak'a karşı mücadele eden, esas olarak Suriye'de üslenen Celal Talabani'yle yeniden ivme kazandı (...) Talabani ABD'yi ziyaret etti. Bu arada İran Kürdistan Demokrat Partisi önderi Dr. Abdurrahman Kasımlo ile birlikte Avrupa siyasi (resmi-gayri resmi) çevrelerini de dolaştı. Sosyalist enternasyonal gibi kuruluşların toplantılarında (İspanya/İsveç) çok yönlü diplomatik temaslarda bulundu...

"Öte yanda Federal Almanya'da Sol Birlik, TKP ve bazı Kürt örgütlerinin 'Avrupa'ya dayanarak Türkiye'ye demokrasi getirme' projeleri vardı. PKK lideri Abdullah Öcalan'a bakılırsa bu oluşumlar, Almanların kendileri için hazırladığı "demokrasi projesi"ni Türk egemen çevrelerine kabul ettirmek için çok çabaladılar. Demokrasi projesinde örnek alınan model ise, Alman demokrasisi olacaktı. Bunun için de Kürtlere bazı kültürel haklar tanınacaktı."

Görüldüğü gibi Bay Bulut, görüşünü kanıtlamak için geniş bir tablo çiziyor ve bu tablo içinde herkese rollerini dağıtıyor. Bu işte başrol ise, "Suriye'de üslenen Talabani'ye" veriliyor. Talabani ABD'ye giderek Batı ile işbirliğini kanıtlamıştır, ayrıca Avrupa'yı dolaşmış, görüşmeler yapmış, Sosyalist Enternasyonal'in toplantılarına katılmıştır..

Bu baylara soralım: bütün bunlar doğal değil mi? Ulusal kurtuluş mücadelesi yürüten bir örgütün liderleri Batı başkentlerini ziyaret edemezler mi, görüşmeler yapamazlar mı? Hatta bu doğal olmaktan da öte, gerekli değil midir? Filistin Kurtuluş Hareketi yıllar önce bu başkentlerde bürolar oluşturmadı mı? Filistinliler kendi sorunlarını bizzat ABD kamuoyuna anlatmak için, ABD'nin FKÖ'nü resmen tanıyıp diyaloga geçmesi için az mı çaba gösterdiler? Yasir Arafat Batı başkentlerini az mı dolaştı? Hatta filistinliler, İsrail İşçi Partisi'nin de üyesi olduğu Sosyalist Enternasyonal'in toplantılarına gözlemci olarak katılmıyorlar mı? Bunun gibi Güney Afrika halkının temsilcisi ANC'nin liderleri yıllardır Batı başkentlerini dolaşıp görüşmeler yapmıyorlar mı? Hem de şu günlerde hapisten çıkan Mandela'nın ilk yaptığı işlerden biri Başkan Bush'la telefon görüşmesi yapıp onun ABD'ye davetini kabul etmek olmadı mı? Ve bu ilişkiler sözkonusu kurtuluş hareketleri için bir kazanç mı, bir ka-

yıp mıdır?

Devrimcilik ya da solculuk adına, bu tür ilişkileri ulusal kurtuluş hareketlerine çok görmek ancak devrimcilikten ve politikadan hiçbir şey anlamayanların işidir.

Peki Bay Perinçek ve uzmanı bu kadarını bilmezler mi? Eğer bu tür ilişkiler devrimciliğe leke sürüyorsa, örneğin Bay Perinçek neden ikide bir Avrupa turları düzenliyor? Berlin'de televizyona niye çıkıyor? O bir Batı televizyonu değil mi?. Eğer, sözde işçi sınıfı devrimi yapmak, yani kapitalizmi ortadan kaldırmak isteyen Bay Perinçek, görüşlerini anlatmak için Batı'nın televizyonunu, radyosunu kullanıyor, bu kadarını biliyorsa, ulusal-demokratik bir programa sahip olan, ulusal kurtuluş mücadelesi veren KDP, Yekıti gibi Kürt örgütlerinin liderleri, hatta marksist örgütler neden bunu yapmasınlar? Perinçek Kürtlere Batı ile ilişkileri neden yasaklıyor? Ve neden onlar için bu tür ilişkiler hemen emperyalizmle işbirliği oluyor?.

Perinçek de uzmanı da doğrusu çok akıllı insanlar..

Bir Kalem Darbesiyle "Sovyet Taraftarı" veya "Batı İşbirlikçisi" Yapılanlar..

Bay Bulut, Celal Talabani'den söz ederken, "esas olarak Suriye'de üslenmiş olan" diyerek belli bir imaj vermeye çalışıyor. Nedir acaba bu? Ama diğer yandan, bu imaj, Talabani'ye yüklenen Batı ile ilişkilere ivme kazandırma rolüne de pek uygun düşmüyor. Malum ya, Suriye Sovyetlere dost sayılan, Batı ile ilişkileri ise pek iyi olmayan Arap ülkelerinden biri. Hatta Abdullah Öcalan, kendisinin el altından emperyalizmle işbirliği yaptığı biçimindeki kimi suçlamalara karşılık, Suriye etki alanındaki Bekaa Vadisi'nde üslendiğini, Şam'da oturduğunu anti-emperyalistliğine kanıt gösteriyor; Suriye'ye devrimci bir rol veriyor ve Hafız Esat'ın resimlerini de başucundan eksik etmiyor. Bu derin fikirleri ve içaçıcı manzarayı yayma şerefi ise, nefes kesen Bekaa Vadisi Kahramanları röportajı ile, Bay Perinçek'e nasip oluyor..

O zaman soralım, neden Şam'da üslendiğini kendi ağzıyla açıklayan Apo'nun yaptığında hiçbir günah yok da Talabani'ninki bir suç kanıtı?. Kaldı ki Talabani oldukça güçlü bir örgüte sahip ve bu onun pazarlık gücünü de arttırıyor; yani o, kimi devletlerin de ciddiye alacağı bir güçtür. Buna rağmen, Talabani yıllardır Şam'da değil, Kürdistan'ın kurtarılmış bölgelerinde idi. Suriye'nin politikasına ters düştüğü zamanlarda ise, örneğin barışçı bir çözüm için Bağdat hükümeti ile görüşme yaptığında, kendi arkadaşları bile apar topar Şam'ı terketmek zorunda kaldılar.. Ama sayın Öcalan, bu "devrimci etki alanını" oraya ilk gittiğinden beri hiç terk etmemiş, belki de edememiştir..

Diğer yandan, "çok yakın" değilse de, çok uzak da olmayan geçmişe bir bakalım; acaba, 10-12 yıl öncesi Perinçek ve çevresi Celal Talabani'yi nasıl niteliyordu?

1978 yılı Nisan-Mayıs aylarında Hakkari yöresinde meydana gelen olaylar hatırlardadır. Eli Eskeri ve arkadaşları yönetimindeki bini aşkın Yekiti peşmergesi Hakkari yöresinden dolaşarak Irak Kürdistanı'nın Bahdinan yöresine ulaşmak istemiş, ama KDP ve bölge aşiretleriyle çatışmış, Türk devleti ise bu çatışmayı hazırlamak ve derinleştirmek için ne lazımsa yapmıştı. O zaman MİT ajanları, halk arasında "bunlar dinsiz komünisttir" biçiminde propaganda yapmışlardı. Perinçek'in Aydınlık gazetesi ise, Hürriyet gazetesi türünden heyecan verici manşetlerle, Kürt peşmerge güçlerini "Irak'ta ve Türkiye'de karışıklık çıkarmakla, köyleri yağmalamakla" suçladı ve Celal Talabani ile arkadaşlarını "Sovyet taraftarı" diye niteledi.. (**Aydınlık,** 5 Haziran 1978) İşin ilginç tarafı, o dönemde Yekıti içindeki en güçlü örgüt, Komela, maocu çizgide idi ve bizzat Yekıti lideri Celal Talabani, o yıllarda yayınladığı bir kitapta Sovyetleri sosyal emperyalizmle suçlamaktaydı!. Acaba Perinçek'in ve adamlarının bütün bunlardan haberleri yoktu da (belki o zaman değerli "Ortadoğu uzmanları"na henüz sahip değillerdi) baltayı kendi ayaklarına mı vurdular? Eğer öyleyse, bu, Perinçeklerin o dönemde de, Kürt hareketi konusunda doğru dürüst bilgileri yokken, bu hareketi akıllarına estiği gibi karalıyacak kadar sorumsuz olduklarını gösteriyor. İkinci ihtimal de şu ki, Perinçek bunu bile bile yaptı; çünkü Türkiye'de ve dünyada olup biten herşeyi anti Sovyet bir gözlükle yorumlayan, kendini buna şartlandırmış ve tutsak etmiş olan Bay Perinçek, Hakkari olayları karşısında da başka türlü davranamazdı. Hemen olayların altındaki Rus parmağını ve taraftarlarını(!) bulup çıkarmış ve güçlü bir vatanseverlik örneği vermişti!.

Perinçek ve takımı, şimdi de, yeni tezleri ve yeni ilişkileri gereği, Talabani'yi bir kalem darbesiyle Batı işbirlikçisi yaparken yine aynı derecede sorumsuzdurlar.

İşbirlikçilik Nedir, Ne Değildir?

Görülüyor ki, Perinçek ve uzmanı da, Kürt hareketi konusunda kolaycı, şabloncu bir tutumdan ve Kürdistan'ı kendi aralarında bölüşmüş güçlerin Kürt halkının mücadelesi karşısında kullandıklarına benzer bir dil kullanmaktan kendilerini alamıyorlar: Kürtler nedense ya komünistlerin, ya emperyalistlerin maşası olmakla suçlanıyor.. Elbet, Kürtler içinde, Türkler ve başkaları içinde de olduğu gibi, başkalarına maşa olanlar bulunabilir ve vardır. Örneğin Şeyh Kamuran İnan böyle biridir ve bu yüzden 12 Eylül rejimi tarafından bile bakanlıkla taltif edilmiştir. Kişisel çıkarları için ve kariyer tutkusuyla başkalarının hizmetine giren ve onlar hesabına Kürt devrimci, ve yurtsever güçlerini sorumsuzca karalayan, hatta onlara saldıran işbirlikçiler solda bile var.. Ama 25 milyonluk koca bir ulus içinde, Kürdistan'ın ve Kürt halkının çıkarlarını düşünecek güçler, örgütler yok mu? Kürt halkı ikiyüz yıla yakın süredir sürekli ayaklanma halindeyken, direnirken, yüzbinlerce kurban verirken, bunu hep şunun bunun çı-

karına mı yapmaktadır?

Kürt hareketine yönelik bu dil çirkindir, küçümseyicidir. Ülkemizi bölüşmüş zorbaların, halkların kurtuluş mücadelesine değer vermeyen ve karşı olan iç ve dış sömürgecilerin böyle bir dil kullanmaları şaşırtıcı değil; ama kendilerine devrimci ve Kürt dostu sıfatını yakıştıranlar dikkatli olmalı. Sömürgeciliğin, egemen ulus şövenizminin yarattığı büyüklük duygusu, kibir, küçümseme bazan iliklere işliyor ve böyle durumlarda yüze vuruyor.

Kürt ulusal hareketi, elbet, en başta halkın özgücüne güvenmeli, ona dayanmalı; zaferin güvencesi odur. Ama uluslararası destek de önemli. Kendi amaçlarından emin ve kendilerine güvenen yurtsever ve devrimci güçler uluslararası düzeyde hem Doğu, hem de Batı ile ilişki kurmaktan, dayanışma istemekten ürkmemeli, kaçınmamalıdırlar. Biz de her halk gibi kaderimizi serbestçe belirlemek istiyoruz. Kendi ülkemizde özgürce, ulusal baskı ve sömürü altında olmadan, komşu halklarla barış içinde yaşamak istiyoruz. Amaçlarımızı tüm dünyaya anlatmalı, destek ve dayanışma istemeliyiz. Eğer birileri bunun yanlış olduğunu söylüyorlarsa, onlar, ya bu işlerden anlamayan saflardır, ya da dost kisvesi altında bizi uluslararası dayanışmadan uzak tutmaya çalışan kötü niyetlilerdir.

Elbet, işbirlikçilik başka birşey, bir ulusal kurtuluş hareketinin geniş, etkin dış ilişkiler kurması gereği başka birşeydir. İşbirlikçi, kendi kişi, ya da grup çıkarları için ulusal ya da toplumsal çıkarları feda edendir, bu amaçla karşı tarafla birlikte hareket edendir. Devrimci ve yurtsever amaçları gölgelememek, ulusal çıkarlara aykırı angajmanlara girmemek, her bakımdan bağımsız hareket etme hakkına zarar vermemek koşuluyla geniş uluslararası ilişkiler yararlı, bundan da öte zorunludur. Bir yurtsever ya da devrimci örgütün temsilcisi ABD'ye gidip "resmi veya gayri resmi" görüşmeler yapmakla, onun devrimciliğine veya yurtseverliğine halel gelmez. Bunun gibi bir başkası da Moskova'ya gidip görüşmeler yapınca o da "Rus uşağı" olmaz.

"Avrupa'ya Dayanarak Demokrasi Getirme" ve "Kürtlere Özerklik Projeleri"..

Bay Bulut'un Sol birlik'e ve "bazı Kürt örgütleri"ne ilişkin sözleri ise, onun ne derece gayriciddi bir uzman olduğunu kanıtlamaktan öte bir işe yaramıyor. Bay Bulut bunlar için, tırnak içinde, "Avrupa'ya dayanarakTürkiye'ye demokrasi getirme" projeleri vardı, diyor. Tırnak içinde verilen sözlerin kime ait olduğu belli değil. Daha sonra ise, çok güven verici bir kaynaktan, adeta bir marksist klasikten alır gibi, Bay Öcalan'dan alıntı yapılarak Sol Birlik ve "bazı Kürt örgütleri" yargılanıyor.. Besbelli, Bay Bulut söylediklerine kendisi de inanmıyor, bu nedenle onların bir bölümünü meçhul kişilere yüklerken bir bölümünü de Bay Öcalan gibi tartışılmaz bir otoriteye havale ediyor.. O, yazısı boyunca bu yola sık sık başvuruyor.

Bay Bulut'un kendisinin de inanmadığı bu sözleri, biz yine de ciddiye alıp üzerinde duralım: Sol Birlik'in ve "bazı Kürt örgütlerinin", "Avrupa'ya dayanarak Türkiye'ye demokrasi getirme" projelerine ilişkin iddia hangi kanıt, belge ve olgulara dayanıyor?

Örgütler önlerine koydukları amaçlar, programlar ve eylemleri ile yargılanır. Sol Birlik, kamuoyuna yayınladığı ilk kuruluş bildirisinde (Aralık 1984) "faşizme ve emperyalizme karşı mücadelede güçleri birleştirmeyi kararlaştırdığını" belirtiyor, ülkeye demokrasinin nasıl geleceği konusunda ise şöyle diyordu:

"Faşist rejim kendiliğinden göçüp gitmeyecek ve ülkeye demokrasi kendiliğinden gelmeyecektir. Bunun için demokrasi güçlerinin birliğine, yığınların zorlu mücadelesine gerek vardır.

"Bu nedenle, faşist rejimi bir an önce iş başından uzaklaştırmak, demokrasiyi getirmek ve geniş halk kesimlerinin acil istemlerine cevap vermek ve halklarımızın ulusal ve sosyal kurtuluş yolunu açmak için partilerimiz güçlerini birleştirmeye karar verdiler."

Demek ki Sol Birlik, Türkiye'ye demokrasiyi "Avrupa'ya dayanarak" değil,"demokrasi güçlerinin birliğine ve yığınların zorlu mücadelesine" dayanarak getirmeyi düşünüyordu.

Sol Birlik'in nasıl bir "demokrasi projesi" düşündüğünü anlamak için Serxwebûn gazetesine baş vuran Bay Bulut, bunu pekala Sol Birlik'in programına bakarak yapabilirdi ve bu daha "uzmanca" olurdu.. Ama o, başkalarından böylesi çocuksu, gayriciddi nitelemeler aşırarak bu perde arkasına saklanmayı tercih etmiş. Sol Birlik'in "Demokratik Güçbirliği Platformu'nda, Kürt sorununun çözümüne ilişkin olarak şöyle deniyordu:

"Kürt halkı üzerindeki ulusal baskıya son vermek, onun ulusal demokratik haklarını sağlamak ve tüm ulusal azınlıkların dil ve kültürlerini geliştirmelerinin önündeki engelleri kaldırmak."

Türkiye ve Türkiye Kürdistanı Sol Birlik Deklerasyonu'nda ise şöyle deniyordu:

"Bugüne kadarki gelişmeler açıkça göstermiştir ki köklü anti emperyalist, devrimci dönüşümler gerçekleştirilmeden bunalıma son vermek ve halklarımızın ulusal ve sosyal kurtuluşunu sağlamak mümkün değildir. Emperyalizmle olan hertürlü bağımlılık ilişkilerine son veren, tekelci sermayenin elindeki büyük üretim ve ulaşım araçlarını kamulaştıran, onun toplumsal yaşam üzerindeki ideolojik, politik egemenliğine son veren, Kürt ulusunun kendi kaderini özgürce belirleme hakkını tanıyan ve köklü bir toprak devrimini gerçekleştiren demokratik halk iktidarı, halklarımıza ulusal ve sosyal kurtuluş yolunu açacaktır. Faşist diktatörlük yıkıldıktan sonra da partilerimizin içinde yeraldığı devrimci güçler, işçi sınıfı öncülüğünde demokratik halk iktidarı doğrultusunda mücadelelerini yukardaki amaçlara varmak için sürdüreceklerdir."

İşte Sol Birlik'in yakın ve uzak amaçları böyle belirlenmişti. Bunun Bay Bulut'un çarpıtmalarıyla, "Almanların demokrasi projesi" ile, "Kürtlere tanınacak bazı kültürel haklarla" bir ilgisi var mı? Bay Bulut bu tür kafadan atmacı yöntemlerle uzmanlık yapmaya kalkışıyor; kendisi ve işvereni için çok yazık!

Bir "Uzmanın" Uydurmaları, Çarpıtmaları

Bu kadarla kalsa iyi. Ama sayın Bulut, bir yandan araştırma zahmetine katlanmadığı, diğer yandan peşin bir suçlama, karalama güdüsüyle davrandığı için bazan gerçekdışı şeyler yazıyor, bazan da gerçeği pervasızca çarpıtıyor. Örneğin şöyle diyor:

"Lord Vebury, Danielle Mitterand, Dr. Bernard Kouchner (Fransız İnsancıl Eylem Bakanı) ve Claude Cheyson tarafından kısa aralıklarla acemice ve huzursuzca yönetilen Konferans'a..."

Yukarda sözü edilenlerden Claude Cheysson (Fransa eski Dışişleri Bakanı), programda adı yazılı olduğu halde konferansa katılmadı; bu nedenle de sözkonusu "acemilikleri", "huzursuzca" davranışları göstermesi mümkün değil.. Bay Bulut, eğer kendisini bunca rahatsız eden yazımı dikkatli okusaydı, orada da Claude Cheysson'un konferansa katılmadığını öğrenir ve kaba bir program aktarmasıyla faka basmazdı. Şöyle demiştim:

"Programın 15 Ekim öğleden sonraki bölümünde konuşması beklenen Fransa Eski Dışişleri Bakanı Claude Cheysson'un "rahatsızlığı nedeniyle" gelmediği belirtildi."

Bay Bulut konferansta Kürt sorununun siyasal boyutunun tartışılmasının engellendiğini ileri sürüyor ve şöyle diyor:

"Talabani gibi temsili niteliği olanlara söz verilmedi. Türkiye'deki 'Kürtlerin Durumu' üzerine Kürt politik örgütleri yerine, Kürt asıllı milletvekilleri konuşturuldu. Arkasında siyasal, toplumsal ve askeri güç bulunanlar değil de, temsil hakkı ve yeteneği olmayan, ancak konferansı örgütleyen devletlerle ilişkileri iyi olanlar kürsüye çıkarıldı."

Burada bir değil, birçok çarpıtma var. Öncelikle, "Talabani'ye söz verilmediği" iddiası yalan; çünkü Talabani, programda olmadığı halde, hem de iki kez konuştu; bir seferinde Iraklı rejim yanlılarının konuşturulması istemine karşı söz aldı konuştu, bir kez de, genel olarak görüşlerini dile getirmesi için kendisine söz verildi.

İkincisi, Talabani'nin lideri olduğu örgüt (Kürdistan Yurtsever Birliği) Irak Kürdistanı Cephesi'nin bir üyesidir ve cephe adına Dr. Mahmut Osman konuştu. Talabani de kendi konuşmasında Dr. Osman'ın tüm cepheyi temsilen konuştuğunu dile getirdi. Yine, konferansta, hem İran Kürdistan Demokrat Partisi'nin Avrupa Temsilcisi ve MK üyesi Hasan Şerifi, hem de Dr. Kasımlo'nun eşi Helena Kasımlo birer konuşma yaptılar. Demek ki, "arkasında siyasal, toplumsal, askeri güç bulunanlar konuşturulmadı" biçimindeki iddia doğru değil. Türkiye Kürdistanı'ndan ise "milletvekilleri" değil, bir milletvekili (İbrahim Aksoy) konuştu. Kürt halkının seçtiği yurtsever bir milletvekiline "temsili niteliği yok", "arkasında siyasal toplumsal güç yok" demek ancak saçmalamak olur. Kaldı ki Türkiye Kürdistanı'ndan, Mehmet Ali Aslan'ın dışında iki kişi daha konuştu: PSKT Genel Sekreteri Kemal Burkay ve Ali Akbaba. Bay Bulut, elçabukluğuyla bunu örtbas etmeye çalışıyor. Örneğin, Kemal Burkay'ın konusu olan "Türk Hukuk Sistemi ve Kürtler" Türkiye'deki 'Kürtlerin Durumu' ile ilgili değil midir? Orada, Kürt sorunu tarihsel ve politik boyutlarıyla da ele alınmış değil mi? Ama bayımızın bundan muradı başka.. Son Bekaa Vadisi maceralarından sonra Ferhadımızın derdi Şirin'dir.. Ne var ki bu konuda da dürüst değil. Çünkü Ali Akbaba PKK kesiminden biri ve bu nedenle kendisine söz verildi. Ali Akbaba ise konuşmasında hiç de Bay Perinçek'le Bulut'un yaptığı gibi konferansa saldırmadı; aksine, Bayan Mitterrand'a ve Paris Kürt Enstitüsü'ne isim vererek teşekkür etti, ayrıca biraz zindanlardan bahsetti (konusu oydu) biraz da PKK övgüsü yaptı.

Demek ki Bay Bulut da şefi gibi gerçekleri çarpıtıyor, PKK'ya yağ çekmeye çalışıyor ve kraldan fazla kralcılık yapıyor.

Peki, "Konferansı düzenleyen devletlerle ilişkileri iyi olanların kürsüye çıkarıldığı" iddiası ne oluyor? Örneğin, programda olmadığı halde ve konferansta konuk olarak Türk sol örgütlerinin önde gelen bazı temsilcileri varken, ilginç bir tercih sonucu kürsüye çıkarılan Bay Perinçek bunlardan biri mi?.

Bay Bulut'un aklına estiği gibi yazma, çarpıtma, özetle ciddiyetsiz tutumuna örnekler bundan ibaret değil. Birkaç örnek daha verelim:

"Kürt halkının genel temsilciliğinin Birleşmiş Milletler'de gözlemci olarak bulunması yolundaki karar bile, el yakan bir ateş gibi oradan oraya dolaştıktan sonra Saharov'a havale edildi".

Açık ki Konferans'ın böyle bir yetkisi olamaz; o, Kürt halkının, gözlemci ya da başka statüde olsun, BM'de bir "genel temsilcilik" bulundurmasına karar veremez; olsa olsa bunun için çaba gösterilmesini ister ve bu tür girişimleri destekler. Nitekim Paris Konferansı'nın yaptığı da bu oldu. İlgili karar şöyledir:

"BM Genel Meclisi ve tüm büyük uluslararası platformlarda gözlemci statüsü elde edebilmek için Kürt halkının tümünü temsil edecek temsili bir örgütün acilen kurulması tavsiyesinde bulunduğunu.."

Görüldüğü gibi, Konferans Kürtlerin bu amaçla temsili bir örgüt kurmasını tavsiye ediyor ve bu işi Zaharov'a havale etmiyor. Konferans ayrıca, Prof. Zaharov'un Konferans'a gönderdiği mesajdaki istemini göz önüne alarak, "BM Örgütü Genel Sekreteri'ne, Genel meclis'te Kürt sorunu üzerine bir oturum düzenlenmesi istemini" iletmeyi de kararlaştırdı. Demek ki Bay Bulut bunu da yanlış anlamış, ya da

ona yanlış anlatmışlar..

Bay Bulut Bremen Konferansı ile ilgili olarak da şöyle diyor: "16 ülkeden toplam 1000 uzman katılmış..." Bu da yanlış. Bay Bulut'un yine aceleciliği tutmuş, ilgili dökümanlara bakma gereğini duymamış, benim yazımda bununla ilgili bölümü de yine dikkatli okumamış. Ben şöyle demiştim:

"Sözkonusu konferans (Bremen Konferansı) Kürtlere ilişkin olarak toplanmış ilk uluslararası konferanstı ve daha çok yabancı katılmış, çeşitli ülkelerden bini aşkın politikacı, bilim adamı, sanatçı, hukukçu vb. seçkin insanlar tarafından desteklenmişti."

Bremen konferansına katılan yabancı uzman, politikacı vb. yüzün üstünde idi. Bir o kadar da Kürtlerden katılım vardı. Destekleyen 1000'i aşkın seçkin kişi ise, bunu imzalarıyla yaptılar.

Onurlu İnsanlara Yakışmayan İşler

Bay Bulut, Paris Konferansı'na ilişkin değerlendirmelerden söz ederken de yine okuyucuya yanlış bilgiler veriyor. Örneğin Riya Azadi'de çıkan yazı ile ilgili olarak şöyle diyor:

"Konferansı olumlayan, iyimser bakanların başında Riya Azadi çevresi ve Kemal Burkay geliyor. Örneğin E. Havin 'konferansın eksiklerine' işaret ediyor ve sert eleştirilerden kaçınıyor."

Biz, Bay Bulut'un bu konuda da ne derece objektif davrandığını göstermek için, Riya Azadi'deki yazıdan bir bölümü aynen aşağıya alıyoruz:

"Diğer yandan konferansın önemli eksiklerine de işaret etmek gerekir: Öncelikle örgüt lider ve temsilcilerinin, resmen kendi örgütleri adına değil de, ismen çağrılmış olmaları ciddi bir olumsuzluktu. Öyle anlaşılıyor ki, konferansa ev sahipliği yapan Fransızlar, böylesine resmi olmayan bir konferans çerçevesinde bile, Kürt örgütleriyle, onların tüzel kişiliğiyle doğrudan bağ kurmaktan, onları tanımaktan kaçınıyorlardı. Bu, bir yönüyle, Kürdistan'ı kendi aralarında bölüşmüş devletleri öfkelendirmemek içindi. Ama bizzat örgütlerin niteliği de belki etkili olmuştur. Nitekim Konferansa, Batı Avrupa komünist partilerinin ve yeşillerin temsilcileri de çağrılmamıştı. Belli ki, ev sahipleri fincancı katırlarını ürkütmek istemiyorlardı.

"Konferans boyunca demokrasiden çok söz edildi; ne var ki, ticari çıkarların, devlet ilişkilerinin insan haklarından ve ulusların haklarından önde tutulduğu açıkça görüldü. Öyle ki Irak'ı hoşnut etmek için Konferans'ta, Saddam katilinin adamlarına söz verilmek istendi ve bu ancak sert bir protesto eylemiyle engellendi.

"Yine, demokrasiden çok söz edilmesine rağmen, önceden delegelere ulaştırılmayan konferans kararları, bir olup bittiyle onaylanmış sayıldı; tartışılmadı, önerilere fırsat verilmedi ve oya sunulmadı. Bu nedenle de onlara konferans kararları demek mümkün değil. Gerçekte konferansı düzenleyenlerin kararları demek daha doğru olur.

"Bu kararlarda Kürtlerin bir ulus olarak varlığından, Kürdistan'dan söz edilmiyor, sadece "birkaç ülke arasında bölünmüş Kürtler" deniyor.

"Özetle kararlar, Kürt sorununun uluslararası gündeme girmesine yardımcı olmak bakımından küçümsenmeyecek bir değer taşımakla birlikte Kürt halkının durumunu tam olarak yansıtmaktan ve meşru hak ve istemlerini karşılamaktan çok uzak. Özellikle de, daha birkaç ay önce, 1989 Nisanında Bremen'de toplanan uluslararası konferansla kıyaslandığı zaman bu kararlar çok zayıf kalıyor." **(Riya Azadi, sayı 131)**

Bay Bulut bu eleştirileri pek yumuşak buluyor. O, "sert eleştiriler" istiyor. Konferansın "emperyalizmin bir oyunu" olduğunu, onun "Kürt halkının mücadelesine karşı" olduğunu, "Kürt işbirlikçileri eliyle uygulandığını" vs. vs. söylenmesini istiyor. İyi ama insanlar budala mı? Kürt halkının sesini duyuran, sınırlı da olsa istemlerini dile getiren böylesi önemli bir uluslararası konferansı boykot etmek, mahkum etmek ve böylesine haksız ve yanlış biçimde nitelemek Kürt halkının düşmanlarından başka kime yarar?

Bay Bulut ise işi, E. Havin'in yazısını tahrif etmeye kadar vardırıyor:

"Çünkü E. Havin'e göre, ***katılanların kendine özgü çıkarları, hesapları ve görüşleri ne olursa olsun, Kürtlerin durumu ve insan hakları konusunda ortak yaklaşımlar sergiledi Batılı emperyalistler. Ve "özetle bu konferans, Kürt halkına önemli bir destekti, uluslararası bir dayanışma ve sesti.."***

Görüldüğü gibi Bay Bulut, "Çünkü Havin'e göre" dedikten sonra metni italik yazarak, sanki sözler E. Havin'e ait bir alıntıymış izlenimini veriyor ve şöyle dendiğini iddia ediyor: "Kürtlerin durumu ve insan hakları konusunda ortak yaklaşımlar sergiledi Batılı emperyalistler."

Bay Bulut bir kez daha -ağır söz kullanmayalım- çok ayıp ediyor. E. Havin'in yazısında böyle bir ifade yoktur. Tartışmalarda bu yöntemler devrimcilere de yakışmaz, herhangi bir onurlu, dürüst insana da. E. Havin'in bu konuda ne dediğini ise aynen aşağıya alıyoruz:

"Paris Konferansını düzenleyenler, ona katılanlar, destek verenler çok çeşitliydi. Sovyetler Birliği'nden gelen Marksist bilim adamları gibi, Fransız sosyalistleri, İngiliz muhafazakarları ve ABD Senatosu'nun temsilcileri, bunun yanısıra hümanist ve demokrat insanlar, bilim adamları vardı. Bunların tümünün politikası ve çıkarları, Kürt sorununa yaklaşımı elbet bir değildir. Bunun gibi, konferansa katılan Kürt ve Türkler de aynı renk örgütlerden değillerdi. Onlar içinde Marksist olanlar, olmayanlar vardı. Bunların da sorunlara yaklaşımları elbet şu ya da bu konuda fark edecektir. Ama katılanların kendilerine özgü çıkarları, hesapları, ya da görüşleri ne olursa olsun, Kürtlerin durumu ve insan hakları konusunda ortak yaklaşımlar da vardı. Katılan herkes

bir Kürt sorununun varlığını ve Kürtlerin haklarının çiğnendiğini kabul ediyordu, kimyasal silahlara ve baskıya karşıydı. Katılan herkes, çerçevesi farklı olsa da, Kürtlerin haklarının tanınmasından yanaydı. Özetle bu konferans Kürt halkına önemli bir destekti, uluslararası bir sesti. Perinçek'in devrimcilik adına bundan rahatsız olması için bir sebep yoktu. **(Riya Azadi, sayı 131)**

Görüldüğü gibi burada "Batılı emperyalistlerden" değil, konferansa katılan herkesten söz ediliyor. Bunlar içinde Amerikan senatörleri olduğu gibi, komünist profesör ve tarihçiler, demokrat insanlar, Türk ve Kürt devrimcileri, bizzat Bay Perinçek de var. Ve yazıda, bütün bu insanların -Perinçek hariç- vardığı ortak sonuçlardan ya da eğilimlerden söz ediliyor.

Perinçek ve Ekibi Kürt Hareketini Birbirine Karşı Kışkırtıyor

Bay Perinçek, 22 Ekim 1989 tarihli 2000'e Doğru'da yazdığı makalede Paris Konferansı üstüne bir dizi çarpıtma yapmış ve eskiden "bir başka süper devletten kurtuluş bekleyen" Kürt yurtseverlerinin "bu kez de ABD'ye umut bağladıklarını" ileri sürmüş, buna kanıt olarak da, Esat Geylani adında, ABD'de yaşayan, herhangi bir Kürt örgütünü temsil niteliği bulunmayan birinin sözlerini göstermişti. Bu ciddi bir tutum değil. Bay Bulut da Perinçek'in izi üstünde yürüyor, Kürt hareketini Batı'nın işbirlikçisi göstermek için spekülasyon yapıyor, bin dereden su getiriyor, Uluslararası Pen Kulüp'ün, Kürt dili ve edebiyatı üzerindeki baskılara karşı çıkmasını bile buna delil gösteriyor ve şöyle diyor:

"Gorbaçov'un yardımlarından umudu kesen Kürtlerin bir kısmı da Batı ve özellikle AT'ın insani, siyasi ve diplomatik yardımlardan medet umuyor."

Bay Perinçek gibi, Bay Bulut da Kürt hareketine karşı sorumsuzca kara çalmaktan geri kalmıyor. Bunun için başvurduğu "kaynaklar" ve "kanıtlar" ise oldukça ilginç. Örneğin Bay Bulut, "Kürdistan Yurtseverler Birliği" adına yayınlanmış bir bildiriden uzun alıntılar yapmış. Bu isim, doğal olarak, Celal Talabani'nin lideri olduğu KYB'ni (Kürdistan Yurtsever Birliği) akla getiriyor. Ne var ki, ortadaki sözcüğe fazladan bir "ler" eklenmiş. Belli ki bu işi yapan kurnaz biri. Hem KYB bildirisi süsü verilmiş, hem de herhangi bir yalanlama karşısında açık kapı bırakılmış. Nitekim Yekıti böyle bir bildiriyle ilişkisi olmadığını hemen açıkladı. Paris Konferansı'ndan önce yayınlanan ve Paris Kürt Enstitüsü ile Müdürü Kendal'i hedef alan bu bildirinin kimin tarafından kaleme alındığı anlaşılamadı. Buna ilişkin bilgi ve belgeler de, bu konuya ilişkin her şeyi arşivlediği belli olan sayın uzman Bulut'un elinde olmalıdır. Ama o, yine de bu bildiriyi kullanıyor.. Kendi spekülasyonlarına güç kazandırmak için her yolu ve yöntemi mübah sayıyor. Peki bu doğru mu? MİT de şu ya da bu örgütü karalamak, onları çatıştırmak için bir dizi sahte bildiriler yayınlıyor. Devrimci geçinen insanların görevi böyle durumlarda uyanık ve sorumlu davranmak mı, yoksa, "işine geldiği için" onları kullanmak mı?.

Bay Bulut'un iddialarına temel yaptığı bir başka kaynak ise Bay Öcalan'ın sözleri ve Serxwebun'un şuna buna yönelik suçlamaları.. Bay Perinçek de haftalık dergisinde bu işi bol bol icra ediyor. Bay Perinçek ve Bulut bu işi, gerçekten devrimci bir görev, "teori" gereği, ya da bir "gazetecilik olayı" olarak mı yapıyorlar? Bu kadar iyi niyetli midirler? Buna inanmak için çok saf olmak gerekir.

Birincisi Perinçek PKK'yı kullanmaya çalışıyor, ikincisi Kürt hareketi içinde bir kamplaşma, gerginlik yaratmaya, varolan sorunları derinleştirmeye..

Dikkatli gözlerden kaçması mümkün değil: Perinçek PKK'yı son iki yıl içinde ansızın keşfetti! Daha önce onun PKK'ya yaklaşımı -ve aynı zamanda PKK'nın ona yaklaşımı- bilinmeyen birşey değil. 12 Eylül öncesinde olanlar hatırlardadır. Perinçek çıkardığı Aydınlık gazetesinde "Sahte Sol" başlıkları altında Türk ve Kürt sol örgütlerinin listelerini, örgüt şemalarını yayınlıyor, kendi deyişi ile "Türk devletini ve ordusunu dış tehditlere karşı koruyordu".. PKK ise TİKP'yi "ajan örgüt" olarak suçlayarak, onun ve Aydınlık gazetesinin kadrolarını avlama işine girişmişti. Son iki yıla kadar Perinçek'in PKK'ya bakışında bir farklılık olmadığı yayın politikasından da bellidir. Ne var ki, Perinçek, Kürdistan'a yayılmak isterken ansızın taktik değiştirdi. Herhalde, PKK ile iyi geçinmenin kendisi için daha yararlı olacağını düşündü.. Olabilir. Hem eğer solda sürtüşmelerin azalmasına, her iki halkın ilerici güçleri arasında dayanışmaya hizmet edecekse böyle birşey son derece yararlıdır da. Ama sayın Perinçek'in muradının hiç de böyle olmadığı, onun hiç de olumlu bir rol oynamaya niyetli olmadığı son gelişmelerle daha da açıklık kazanmıştır. O PKK'ya sokulurken, hiç de onu, hem kendisine hem de bir bütün olarak Kürt yurtsever hareketine zarar veren kimi önemli yanlışlarından (örneğin yurtsever güçlere karşı teröre başvurma, örgüt içindeki muhalif unsurlara karşı şiddet, Kürdistan'da çocuk ve kadınları hedef alan kimi eylemler vb) kurtarmak için çaba göstermiyor; aksine, onu öteki yurtsever örgütlere karşı daha da kışkırtıyor. Perinçek, hiç dostça olmayan bir şekilde Kürt yurtsever hareketinin iç işlerine burnunu sokuyor, kamplaşma ve gerginlik yaratmaya, kimi sürtüşmeleri derinleştirmeye çalışıyor.

Perinçek'in Üstüne Görev Olmayan İşler

Örneğin, daha düne kadar bizzat kendisi PKK'ya terörist derken, şimdi Kürt solundan söz ederken "PKK'ya katılmayan bölücülük yapıyor!" demek Bay Perinçek'in görevi midir? Birincisi bu söz sorumsuzcadır, ikincisi, Bay Perinçek, gerçekte Kürt hareketinin birliğini istediği için onu söylememiştir.

Sorumsuzcadır, çünkü birlik so-

rununa böyle yaklaşılmaz. Bu örgütlerin birçoğu PKK'dan eskidir. Hem kendi aralarında, hem de PKK ile ideolojik alanda, program ve mücadele anlayışı bakımından ciddi farklar bulunduğu bellidir. Arada böylesi ciddi görüş ayrılıkları varken, üstelik, demokratik yöntemlerle, görüşmeler sonucu bir birliğin gereğinden de söz etmeyip, "PKK'ya katılmayan bölücüdür" demek ne biçim bir mantıktır? Bu Bay Perinçek'in işi mi? O kendini Kürtlerin babası mı sayıyor? Ve bu tutumun, kendisinin eleştirdiği, "Asyalıları ellerinden tutulacak, yönetilecek ve denetlenecek halklar olarak gören" Batılı emperyalistlerin tutumundan farkı ne?

Diğer yandan başkaları da pekala Perinçek'e sorabilir: Sen neden geçmişte, hem de TİP'i bölerek ayrı bir parti halinde çıktın? Şimdi yaptığın nedir? Örneğin neden TBKP'ye ya da DEV-SOL'a, Partizan grubuna katılmıyorsun?.

İkincisi, Kürtlerin birliğini gerçekten isteyen bir kişi, Kürt örgütlerinin aralarındaki sorunlara Bay Perinçek'in yaklaştığı gibi mi yaklaşır? Bay Perinçek eğer hidayete erip, hatta eski kin ve düşmanlıkları bir yana itecek kadar olgunluk bile gösterip PKK ile dost olmaya karar vermişse ne güzel! Peki öteki Kürt örgütlerine cephe açmak, PKK'dan bu yönde demeçler almak, onları yayınlamak için özel ve sürekli çaba göstermek, bütün bunlar da zorunlu mu?. Aksine, dost birinin, PKK'nın öteki Kürt örgütlerine karşı saldırgan tutumunun yanlış olduğunu, başarıya ulaşmak için yurtsever güçlerin birlik ve dayanışmasına gerek olduğunu telkin etmesi gerekmez miydi?

Bay Bulut, "Ortak Hedef: Perinçek ve PKK" diye başlık atıyor ve Paris Konferansı'nın ardından, Perinçek ve PKK'nın, "özellikle Avrupa'da taht kuran Türkiye'li bazı Kürt örgütlerinin sert eleştirilerine ve yer yer saldırılarına hedef olduklarını" ileri sürüyor.

Bay Bulut olayları birkez daha çarpıtıyor. Devrimci ve yurtsever kamuoyu, Bay Perinçek ve ekibinin, son bir-iki yıl içinde çevirdikleri manevraların farkındadır. Kürt solunu birbirine düşürmek isteyen (aynen sömürgeci güçler gibi) Perinçek ve ekibidir. Kürt ulusal hareketini bir bütün olarak karşıya alıp en yakışıksız biçimde karalamaya çalışan onlardır. Bu tartışmada onların işte bu tür, hiç de dostça ve devrimci olmayan tutumlarının ürünüdür.

Bay Bulut da bu yazısında kışkırtmacılığı çok açık, kaba biçimde yapıyor. Örneğin yukardaki sözleriyle PKK'yı kendisine ortak yapmaya ve tartışmanın içine çekmeye çalışıyor. Paris Konferansı nedeniyle PKK'nın herkese sataşmasına rağmen, kimse Konferans'la ilgili olarak onlarla uğraşmadı. Olsa olsa füzuli vekil Bay Perinçek'e cevap verirken, bir iki satırla PKK'nın tutumuna değinildi. Ama Bay Perinçek'in ve uzmanının tartışmayı o yana çekmek, Kürt örgütlerini PKK ile polemiğe sokmak için yoğun çaba gösterdikleri ortada. Bay Perinçek'in sözde PKK'yı öven ve Kürt yurtsever hareketinin bütününü karalayan sözleri de, Bay Bulut'un "Ortak hedef Perinçek ve PKK" yakıştırması ve Serxwebun'dan yaptığı tüm öteki alıntılar da bu amaçladır.

Bu baylara sormak gerekir: Telaşınız ne? PKK ile öteki Kürt örgütleri arasında gerilim yaratmak ne işinize yarıyacak? Bunu sömürgeci rejim zaten yeterince yapmaya çalışmıyor mu? Sizin bu işteki rolünüz nedir?

Zulme Karşı Haklı Direniş Başka, Avrupa'da Devrimci ve Yurtsever Avı Başkadır

Bay Bulut, bu kışkırtma işini, yalanlarla bezeyerek tam bir hezeyan derecesine vardırıyor. O, Riya Azadi'nin, Kemal Burkay'ın, İbrahim Güçlü'nün adlarını da vererek, Kürt örgütlerinin, onların liderlerinin, "Botan'da yoksul Kürt köylü mücadelesi verenleri, İsveç ve Batı kamuoyunda 'anarşist faşist' olarak damgaladıklarını" ileri sürüyor.. Bunlar, "Avrupa da değil de, yoksul Kürt kitleleri arasında ölesiye mücadele edenleri Avrupa resmi çevrelerinde 'teröristtir, katil örgütün unsurlarıdır,' diye karalıyarak polislik" yapmışlar..

Bay Bulut çok düzeysiz biri. Böyle biri ile tartışmak mide bulandırıyor. Ama kamuoyuna da gerçekleri anlatmak gerekli.

Avrupa'daki Kürt örgütlerinden kimse Botan'da zulme, baskıya karşı direnen Kürt köylülerine "anarşist, faşist" dememiştir. Kitle içinde mücadele eden, sömürgeci rejime karşı şu ya da bu yöntemle direnen insanlara da -onlar ister PKK'lı olsun, ister olmasın- kimse "teröristtir, katil örgütün unsurlarıdır" dememiştir. Bay Bulut adi bir yalancı, kışkırtıcıdır. Kamuoyu, adıgeçen ve geçmeyen yurtsever örgütlerin ve kişilerin, Botan köylülerinin de tüm öteki Kürt köylülerinin de üzerindeki baskı ve zulme karşı, onların kurtuluşu için mücadele ettiklerini bilir. Bunun yanısıra, şunu da birkez daha vurgulamak isteriz: Sömürgeci rejim Kürt halkına karşı terör uyguladıkça, kirli bir savaş yürüttükçe, bu zulma karşı, devrimcilere yaraşan her araçla mücadele etmek meşrudur. Kimse bunu tartışmıyor. Zulme sömürüye karşı halk direnişi, silahlı da olsa terörizm değildir.

Ama Botan'da değil de Uppsala'da, Stokholm'de, Paris'te, Hanover'de, Hamburg'da, Hollanda'da, İsviçre'de ve Ortadoğu'da devrimcilik ve yurtseverlik adına devrimci ve yurtsever insanlar katledildi, Nevroz toplantılarına saldırıldı, devrimci ve yurtseverlerin dernekleri kundaklandı, kitaplıkları yakıldı. Bu işin Botan'daki köylülerin mücadelesiyle ilgisi ne? Ve daha düne kadar, İkiyaka türü bir dizi köyde katliam yapıldı, çoluk çocuk hunharca katledildi. Muhtemelen bu eylemlerin çoğunu, belki bir bölümünü sömürgeci rejim kontrgerilla veya "özel timler" eliyle yaptı; ama PKK bu olayların tümünü (son İkiyaka hariç) bizzat kendi yayın organında üstlendi, savundu. Bu ise sömürgeci rejime geniş propaganda olanakları sağladı. İşte Kürt yurtseverlerinin ve devrimcilerinin eleştirdikleri bu türden eylemlerdir. Bunlar halkın kurtuluş davasına hiz-

met eden değil, zarar veren eylemlerdir.

Sosyalist Partili ve "teorisyen" geçinen bayımız, herhalde "bireysel terörizm"le, halkın veya yurtsever güçlerin silahlı direnişi arasındaki farkı bilir. Devrimci insanlar sol ve yurtsever saflardaki yanlışları, adını vererek tartışmak hakkına sahiptirler. Devrimciler, kendilerine yoldaşlarına veya başka devrimci ve yurtseverlere saldıran, cinayet işleyen kişileri devrimci kamuoyu önünde teşhir etmek hakkına sahiptirler. Yapılan da budur. Bunun şunu ya da bunu Avrupa polisine ihbar etmekle ilgisi ne?

Bay Bulut'un çamur attığı çevreler sorumlu davrandılar, sürekli olarak PKK'yı yanlışlarından dolayı uyardılar, ona aynı yöntemlerle karşılık vermediler; böylece, Kürt hareketini kendi içinde çatıştırmak isteyen sömürgeci rejimin ve emperyalist güçlerin oyun ve planlarını büyük ölçüde boşa çıkardılar.

Devleti, Ordu'yu ve NATO'yu Koruyan, "Ayrılıkçı ve Bölücülere" Karşı Savaşan Bir Kahraman

Bay Bulut, PKK'nın Kemal Burkay'ı SAPO (İsveç gizli polis örgütü) ajanlığı ile suçladığını iddia ediyor. Bu da kendi uydurmalarından biri olsa gerek. PKK Kemal Burkay'ı yıpratmak için şimdiye kadar onunla ilgili olarak gerçeğe uymayan çok şeyler söyledi ama, onu ajanlıkla suçlamadı. Kemal Burkay'ın dostu da, düşmanı da çoktur; ama onu sevmeyenler de bugüne kadar ona böylesi bir çamur atmayı göze alamadılar. Her kuşun eti yenmez. "Ajan" demek yetmiyor, bir de inanacak birilerini bulmak lazım. Kaldı ki, Abdullah Öcalan ve Serxwebun insanlar ve örgütler hakkında aklına eseni söyleyebiliyor. Nitekim, Serxwebun'un son birkaç sayısında, işbirlikçilikle, ajanlıkla suçlanmayan Kürt örgütü, lideri hemen hemen kalmamıştır! Bunları ciddiye mi almalı? Serxwebun'un yazdıklarına zaman zaman cevap veriliyor, çoğu kez de insanlar aldırmıyor. Vaktimizi bu tür işlerle tüketemeyiz. Bay Bulut ise burada yine kendi görüş ve iddialarıyla ortaya çıkmıyor, başkalarını kalkan yapmaya çalışıyor.

Anlaşılan Bay Bulut, geçen yazımda Perinçek'le ilgili kimi sözlere öfkelenmiş ve Kemal Burkay'a dil uzatarak öfkesini yatıştırıyor. İyi ama, biz Perinçek'in ve çevresinin geçmişte muhbirlik yaptığını söylerken, şunun bunun söylentisine değil, kanıtlara dayanıyoruz. En büyük kanıt ise Türkiye'nin kütüphanelerinde ve aynı zamanda sizin evinizde duruyor: Bunlar Aydınlık gazetesinin ciltleridir, sıkıyönetim mahkemesinde yapılan savunmadır. Bakınız Perinçek, 12 Eylül döneminde Ankara Sıkıyönetim Mahkemesinde verdiği ifadede ne diyor:

"Türkiye İşçi Köylü Partisi 1978 Ocağı'ndaki kuruluşundan itibaren, Türkiye devletini ve orduyu dış tehdide karşı koruma ve güçlendirme çizgisini benimsemiş ve uygulamıştır (...) Bunun yüzlerce kanıtı vardır..."

"Partimiz orduyu parçalamak bir yana, orduyu düşman ilan edenlerin adreslerini göstermiştir..."

"Bugün Türkiye'nin NATO'dan ayrılması için kampanya yürütenler, ülkemizin bağımsızlığına hizmet etmiyorlar..."

"TİKP'in Moskova'nın yıkıcı faaliyetlerini açığa çıkarma ve kamuoyunu aydınlatma çabaları övgüyle karşılanmıştır. Bu konuda bazı bakanlar bizden yardım istemiştir. Bizim radyoyu dinleyerek tape ettiğimiz metinleri, istek üzerine Sıkıyönetim Komutanlığı yetkililerine veriyorduk. Gerekirse yetkililerin isimlerini açıklayabiliriz..."

"Partimizin ayrılıkçılığa ve bölücülüğe karşı kararlı tutumu, Doğu bölgesindeki çeşitli illerimizin vali, emniyet müdürü ve sıkıyönetim komutanlarınca da kabul ve ifade edilmiştir. Mahkemenizden kendilerinin tanık olarak dinlenmesini talep edeceğiz." **(Görüş Dergisi sayı 31)**

Bunlar bir muhbirin çok samimi itirafları değil mi sayın Bulut? Demek ki biz kimseye haksızlık yapmamışız. Görüldüğü gibi, sayın şefiniz yaptığı hizmetlere karşılık kendisine reva görülen muameleden dolayı sıkıyönetim makamlarından, ordudan yakınmakta.

Diyelim ki o geçmişte kaldı, peki sayın Bulut, "çiçeği burnunda ve Kemal Burkay'ın Türkiye'deki sesi olmayı amaçlıyan **Deng** dergisi" derken, sizin biraz "uzmanca" yaptığınız nedir? Oldu mu ya! Devlet Güvenlik Mahkemesi'nin savcısı da şimdi tutuklattığı Deng'in sahibine, sorumlu müdürüne aynen bunu soruyor.. Böyle bir iddiaya çok mu gerek vardı sizin açınızdan?

NATO'yu yani emperyalizmin en güçlü askeri ve politik örgütünü bu denli savunan, Türkiye'nin ordan çıkmasını bağımsızlığa zararlı gören Perinçek gibi birinin, şimdi Kürt yurtsever hareketini, Kürt liderler Paris Konferansına katıldılar diye, böyle kaba şekilde suçlamaya, başkalarına emperyalizm üzerine ders vermeye hakkı var mı?

Peki, "ayrılıkçılığa ve bölücülüğe karşı" böylesine "kararlıca" mücadele etmiş olan sayın Perinçek'e, eski TİKP'lilere, bu arada, sayın Bulut size, ne oldu dersiniz? Nasıl oldu da böyle ansızın bir başkalaşıma uğradınız?

Kimbilir, belki de şimdi bize diyalektik dersleri vermeye kalkar, "insan değişemez mi?" dersiniz. Nitekim de öyle demişsiniz:

"1978-80 arası kurulan yasal TİKP ise, teorileri değil, Türkiye'deki yanlış siyasi stratejisinin sonucu olarak Kürt örgütlerine karşı yanlış siyasetler uyguladı. Bunu da gerek 2000'e Doğru dergisini çıkararak gerekse Saçak dergisinde yayımladığı TİKP muhasebesini yaparak aştı."

"Teorileri değil, Türkiye'deki yanlış stratejisinin sonucu" gibi teorik incileri bir yana bırakalım; ama bu, kaşla göz arasındaki değişime ne ölçüde inanılabilir? Bay Perinçek'in tekrar eski hale dönmeyeceğinin güvencesi ne?

Şaşırtıcı Zikzaklar

Sayın Perinçek, 1970 öncesinde

de fena adam değildi. TİP'i bölüp Türkiye'ye maoculuğu taşırken bile belki iyi bir iş yaptığını sanıyordu. Mahkemede yaptığı savunmada, özellikle Kürt sorununda cesur, olumlu sayılacak bir tutum takınmıştı. Daha sonra bu bölüm yayınlandı ve bu nedenle Perinçek Kürtler arasında iyi puan topladı. Ama, Perinçek'in bu puanları suya vermesi çok sürmedi. O, 1976-1977'lerde artık başka biriydi, şovenizmin bayrağını çekiyordu, kendi deyişiyle "ayrılıkçılara ve bölücülere karşı" savaşıyordu..

Demek ki sorun bir bilinçlenme, olumsuzdan olumluya doğru "değişme" sorunu değil. Böyle birine güvenmemek için yeterince kanıt ve deney var. Nitekim Perinçek ve çevresinin şu anda yaptıkları da, samimiyetlerine ilişkin olarak ciddi kuşkular uyandırıyor. Acaba Bay Perinçek Kürt sorunu ile ilgili olarak bir kez daha, "Doğu bölgesindeki çeşitli illerimizin Vali, emniyet müdürü" ve öteki görevlilerini memnun eden bir çalışma içinde midir? Kürt hareketine sokulması, PKK ile ötekileri birbirine düşürme çabası bunun bir kanıtı olmasın?.

Bakın Bay Perinçek, biz Kürdistan'ın kurtuluşu için mücadele ediyoruz ve mümkün olsa, bunun şu gün, şu saat gerçekleşmesini isteriz. Ama bu işin aceleye, yanlışa, maceraya gelmiyeceğini de biliyoruz. Zamansız eylemler zaferi geciktirir ve halka zarar verir. Bugün Kürdistan'da ortaya çıkan kaos ortamı bunun bir kanıtıdır. Kürt halkı, sözkonusu eylemleri bahane eden, bu eylemleri bir bölümüyle de olsa bizzat düzenleyen, tırmandıran devlet güçlerinin korkunç terörü altındadır, savunmasızdır; can ve mal güvenliği kalmadığı için sürgün yoluna düşmüştür; yurdunu terk etmektedir. Acaba, yığınlar yeterince hazır ve örgütlü, iç ve dış koşullar bir bütün olarak uygun değilken girişilen kimi zamansız eylemlerin bunda payı yok mu?

Siz, sözde Kürt halkına dayanışma gösterme adına, PKK'nın sırtını bu kadar sıvazlıyorsunuz; peki geçmişte TİKP niçin bu tür eylemlere girişmedi ve bugün Sosyalist Parti olarak neden benzer eylemlere başvurmuyorsunuz? Öyle ya, Türkiye geniş, siz de bir yerinden tutun: Toroslar, Karadeniz Dağları, Istırancalar.. O zaman Kürtler tek hedef olmaz, sömürgeci rejimin güçleri dağılır, Türkiye'de devrim gerçekleşebilir, Türkiye ve Kürdistan çok daha erken, birlikte kurtulabilir.. Niye kımıldamıyorsunuz? Elinizi mi yakar? Yoksa "terörizm" mi olur?

Herşey son derece açık, siz samimi değilsiniz!

Size haksızlık ettiğimizi iddia etmeyin. Biz Kürtlerin ulusal özellikleri arasında, saflık diye nitelenebilecek kadar iyiniyet vardır. Size de herkeresinde epey kredi açıyoruz; olanları unutup güzel sözlerinize güven ve sempati duyuyoruz. Ama siz, herkeresinde bu güven ve sempatiyi pek çabuk yıkıyorsunuz. İçten olmayan dostluk bu kadar oluyor demek. En iyi aktör bile sürekli rol yapamaz!

"Avrupa'da Mekan Tutanlar" Demagojisi Üzerine

Son olarak bir konuya daha değinmek istiyoruz. 12 Eylül döneminde yurt dışına çıkmak zorunda kalan insanlarla ilgili olarak zaman zaman, sorumsuzca demogoji yapanlar görüldü. Buna, son yazısıyla Bay Bulut'un da katıldığını görüyoruz. O da, bazı Kürt örgütlerinin "Avrupa'da taht kurduğunu" ileri sürüyor. Yine, Perinçek'e yapılan eleştirilere öfkelenerek "Perinçek hapisliği ve hertürlü baskıyı göze alarak Türkiye'de kaldı," diyor ve şefine bir dizi övgü yağdırdıktan, Kürt aydınlarını da korkaklıkla suçladıktan sonra şöyle devam ediyor:

"Bunu Avrupa'yı mekan tutanlarla, entel barlarda gevezelik edenler ve hele hele geçmişte kurtuluşu Sovyetler Birliği ya da herhangi bir ülkeden bekleyenler anlayamazlar."

Bu konuyla ilgili olarak da, Bay Bulut, kendine özgü üslübuyla aklına estiği gibi konuşuyor ve demagoji yapıyor. 12 Eylül döneminde insanları salt yurt dışına çıktılar, ya da Avrupa'da kalıyorlar diye suçlamak haksızlıktır. Önemli olan insanlar niçin çıktılar ve gittikleri yerde ne yapıyorlar? Sorun budur.

Eğer bir örgüt, hem onları hem de bizzat geriye kalan kadroları, yani örgüt yapısını faşist rejimden, polisten korumak için kadrolarının bir bölümünü yurt dışına geçirmişse bunda şaşacak birşey yoktur. Bu yalnız Kürt ve Türk devrimcilerinin başına gelen birşey de değil. Bu tür faşist, gerici diktatörlüklerin gündeme girdiği ülkelerde, örneğin İran'da, Irak'ta, Şili'de, Albaylar Cuntası döneminde Yunanistan'da, daha önceleri Franko İspanyası ve Nazi Almanyası'nda bunlar olmuştur. Bizzat Marks ve Lenin de uzun dönemler mülteci durumuna düşmüşlerdir. Devrimci hareketin tarihi bunun örnekleriyle doludur. O halde, yurt içinde barınma ve çalışma koşulları kalmadığı için, hem de örgütlerinin kararıyla yurt dışına çıkan bu insanları suçlamak, haksız bir tutumdur.

Bay Perinçek'in içerde kalıp hapse girmeyi göze almış olması da bu insanları suçlamak için kanıt gösterilemez. Perinçek ve arkadaşlarının durumu başkadır. Bu, onun sıkıyönetim mahkemesine verdiği ifadeden de bellidir. Gerçekten Perinçek, 12 Eylül öncesinde öylesine bir ordu ve devlet savunması yapmış, şovenizmi öylesine ileri götürmüş, sola ve Kürt yurtsever hareketine öylesine saldırmıştır ki, onun ve arkadaşlarının 12 Eylül tarafından içeriye alınmış olması bile herkesi şaşırtmıştır. Besbelli Perinçek, kendisine yönelik olarak ciddi bir tehdit beklemiyordu. Bu nedenle de hem kendisi tıpış tıpış teslim oldu, hem de yurt dışındaki arkadaşlarını teslim olmaya çağırdı. Böylece de Cuntaya duyduğu güveni birkez daha gösterdi.

Perinçek sözkonusu "güven" duygusunda belki yanıldı. Faşizmin, kendi güçleri dışındaki en "masum" gruplara bile tahammül etmediğini, onun baskı cenderesinin çok geniş olduğunu, bunun bazan, -Türkeş olayında olduğu gibi- rakip faşist grupları bile kapsadığını, muhtemelen hesaplayamadı. Bu nedenledir ki 12 Eylül rejimi hem

Perinçek'i içeri aldı, hem de iyi bir konuk muamelesi yapmadı, kısa sürede bırakmadı; epeyce tuttu.

Buna rağmen, içerde de Perinçek'le başkalarının durumu bir değildi. Perinçek ve arkadaşları başkalarının gördüğü düzeyde ağır işkencelerden geçmediler, işkence çarklarında ölmediler, sakat olmadılar. Ama 12 Eylül döneminde yüzlerce kişi bu çarklarda can verdi, binlercesi sakat kaldı. Hatta Mamak'la Diyarbakır 5 Nolu bile bir değildi. Örneğin, Bay Bulut'un buyazısında "Batı patentli 'Kürt özerklik' projesi"nde pay sahibi olduğu ileri sürülen ANAP'lı milletvekili Nurettin Yılmaz'a yapılan işkencelerin yanında bile, Perinçek ve arkadaşlarına yapılanlar devede kulak kalır. Demek ki Bay Bulut da, Perinçek de kendi durumlarını başkalarıyla kıyaslamamalı. Sözkonusu devrimci veya yurtsever Kürt ve Türk örgütlerinin yurt dışına çıkmış bir bölüm kadrosuna, niye çıktınız, niye teslim olmadınız diye hesap sormak, ve teslim olan Perinçek ve arkadaşları hesabına da övünmek çirkin bir demagoji olur.

Kaldı ki "Avrupa'yı mekan tutmakla" suçladığınız insanların yüzlerce yoldaşı, binlerce taraftarı 12 Eylül döneminde cezaevlerinden, işkence çarklarından geçtiler, yiğitçe direndiler, kurbanlar verdiler. Eğer yurt dışına çıkanlara, ya da çıkarılanlara bir hesap sorulacaksa, bu sizin değil, onların hakkıdır.

Sorun İnsanların Yurt Dışına Niçin Çıktıkları ve Orada Ne Yaptıklarıdır

Diğer yandan, yurt dışına çıkanlar bakımından önemli olan, bir Avrupa ya da Ortadoğu ülkesinde, ya da başka bir yerde kalmak değil, yapılan iş ve uğraştır. Eğer bu insanlar, yurttan, kitlelerden, yakınlarından, diğer bir deyişle mücadelenin sıcak alanından uzakta, hiç de kolay olmayan gurbet koşullarında sorumluluk duyarak, içerdeki mücadeleye destek vermek, böylece bu dönemin biran önce aşılmasına katkıda bulunmak için ellerinden geleni yapmışlarsa, örneğin yurt dışındaki 2 milyonu aşkın işçi kitlesi (bunun en az dörtte biri Kürttür) içinde çalışmışlarsa, yayın çıkarmışlarsa, Kürt dili ve kültürünün tanınması, gelişmesi için çaba göstermişlerse, faşist rejimin yaptıklarını dış kamuoyunda teşhir edip yurt içindeki demokrasi güçlerine, zindandaki insanlara uluslararası düzeyde ilgi ve destek yaratmışlarsa ve bu çalışmaların rejimin sıkıştırılmasında payı varsa, onları suçlamak için bir neden yoktur. Bunun da onurlu, küçümsenmeyecek bir iş olduğu açıktır.

Yurt dışındaki durum, bazı sorumsuzlar tarafından yurt içindeki yayınlara yanlış biçimde yansıtıldı; politik mülteciler nerdeyse tümden, "ince belli çay bardaklarına" hasret duyan, bunalmış, kimi bar köşelerinde avarelik yapan insanlar olarak gösterildi. Bu utanmazca birşeydi ve bunu yapanlar aslında kendi dünyalarını yansıtan birtakım zavallılardı. Politik mülteciler arasında dökülenler, gevşeyenler, mücadeleyi bırakanlar olmadı mı? Oldu elbet. Ama mücadeleyi ilk günkü gibi kararlıca, yüreklice ve enerjiyle götüren, böylece yurt içindeki mücadeleye katkı yapan, destekte bulunan yığınla insan da var. Bay Bulut'a "yurt dışında taht kuran örgütler" dedirten işte asıl bu çalışmalardır. Ne var ki, o, bu örgütlerin yurt dışındaki çalışmalarına bakıp, onları yurt içinden kopmuş gibi göstermeye çalışırken kof demagoji yapıyor. Yurt içinde kurulan, kitleler arasında dal-budak salan bu örgütleri ülkeden soyutlamak olanaksızdır. 12 Eylül rejiminin saldırıları elbet tüm devrimci ve yurtsever örgütlere şu ya da bu ölçüde kan kaybettirmiştir; ama Bay Bulut'un nitelemelerinin gerçeklerle bir ilgisi yok.

Bay Bulut "entel barlarda gevezelik edenler"den söz ederken de, yine insanları sorumsuzca suçluyor. Böyleleri yok mu? Bunlar yurt içinde de, dışında da var. Ama Bay Bulut bunu Kürt örgütlerinin yurt dışındaki kadrolarından söz ederken kullanıyor. İsim vermiyor. Bunu göze alamıyor; çünkü söyledikleri tümüyle yalan. Başkaları da, salt insanlara çamur atmak için bu tür yakıştırmaları zaman zaman yapıyorlar. Bunlar, ciddi ideolojik mücadeleyi göze alamayanların işi.

Bay Bulut, yurt dışındakilerden söz ederken, "Almanya'daki demokrasi projelerini ANAP bakanlarıyla" görüştüklerinden de söz ediyor. Yine isim filan yok tabi. Kim, ne zaman, nerede, hangi ANAP'lı bakanla görüşmüş? Bütün bunlar belirsiz. Bay Bulut, dedikodu, yalan üzerine yayın yapıyor; adam sanki "Amerika'nın Sesi" radyosu..

Sovyetler Birliği meselesine gelince, çok söyledik, ama bir kez daha söyleyelim: Biz, Kürt devrimcileri ve sosyalistleri, hiçbir zaman kurtuluşumuzu Sovyetler'den beklemedik. Bugün de ABD'den veya Batı'dan beklemiyoruz. Bu konudaki iddianız iki yönüyle de yalandır. Biz kurtuluş mücadelesinde en başta halkımıza güveniyoruz. Ama biz Sovyetler Birliği'ni de, öteki sosyalist ülkeleri de dost olarak gördük, bugün de öyle görüyoruz. Sosyalizm yolundan dönmedikleri sürece de öyle göreceğiz. Dost olarak gördüğümüz bu ülkelerden, elbet halkımızın kurtuluş mücadelesine destek beklemek hakkımızdır; budesteği vermek de onların enternasyonal görevidir. Bunu, bugüne kadar yeterince yapmadıkları için de onları eleştiriyoruz. Size gelince, siz anti Sovyetizmi bir meslek haline getirmişsiniz; bunun devrimcilikle bir ilgisi yoktur. Bunda, diğer nedenlerin yanında, Osmanlı'dan miras kalan ve bilinç altına işlemiş bir Rus düşmanlığının da payı olsa gerek.

İlkesiz Bir Politikanın Ürünleri

Sayın Bulut, Perinçek'i savunurken 2000'e Doğru dergisinin Kürt sorunundaki kimi olumlu işlerini kanıt gösteriyor. 2000'e Doğru Dergisi'nin Kürdistan'daki baskıların teşhirinde, Kürt tabusunun yıkılması çabalarında elbet küçümsenmeyecek katkıları var. Kimse bunu inkar etmiyor. Geçmişteki tüm zikzaklı, kimi zaman da şovenizme, gericiliğe hizmet eden politikasına rağmen, Kürt devrimcileri, Perinçek ve çevresi olumlu işler yaptığı za-

man onlara destek oldu, dayanışma gösterdi. 2000'e Doğru'nun kutlama gecelerine gönderilen mesajlar bunun kanıtı. Sosyalist Parti için kapatma davası açıldığı zaman Riya Azadi'de yazılanlar (bakınız 2. Cilt, sayı 114, "Halk İktidarı ve Bir Avuç Adamın İktidarı Üzerine" başlıklı yazı) da öyle. Biz önyargılı değiliz; amacımız birilerini ille de karalamak, gözden düşürmek değildir. Ne var ki, insanları dünden bugüne yaptıklarıyla bir bütün olarak ele almalı. Bu yapıldığı zaman ise, ne yazık ki, Perinçek ve çevresi açısından olumsuzluklar ağır basıyor.

Perinçek'in ve onun yol gösterdiği bu grubun ("Aydınlık çevresi" ya da TİKP kesiminin) tutarsızlığı, devrimci harekete yarardan çok zarar getiren bu politikası nasıl açıklanabilir? Bunun için belki bir inceleme gerekli. Bu yazı ise zaten uzadı ve okuyucunun sabrını tüketmek istemeyiz.

Şu kadarını söyleyelim ki, bu şaşırtıcı derecede zikzaklı, bir uçtan bir uca gidip gelen politika kişisel, grupsal (sınıfsal özellik) ve başka türden bir dizi etkenden kaynaklanıyor olabilir. Ama birşey çok açık: Bu ilkesiz bir politikadır. Perinçek dostunu düşmanını seçerken bilimsel ölçülere değil, güncel konjonktüre, çoğu kez de kendi fantazilerine dayanıyor. Onun için de geçmişte en olmadık durumlara düştü; Sovyetler'e karşı İran Şahı'nı, Afgan karşı devrimcilerini, NATO'yu savundu; ordu ve devlet şakşakçılığı yaptı; Türk ve Kürt solunu, Kürt yurtsever hareketini bir bütün olarak karşıya aldı.12 Eylül sonrasında da, biraz düzeldiğinin sanıldığı bir zamanda yeniden herkesi karşıya alması, diğer bir deyişle eski hastalık nöbetlerinin nüksetmesi, yine bu ilkesizliğin ürünüdür.

Perinçek Kürt yurtsever hareketine kadro devşirmek için yaklaşıyor. Kendi grupsal çıkarlarını herşeyin önüne koyuyor; birine karşı ötekini kullanmak istiyor; her iki halkın devrimci ve demokratik güçlerinin ortak cephesi, solun birliği ve benzer konularda sorumlu biri gibi davranmıyor; eski sekter, dargrupçu yöntemlerden el edemiyor. Bu ilkesizlik ise, insanı ve örgütleri, hatta kendi iradesinin de dışında en olmadık yerlere sürükleyebilir.

İşte Perinçek ve çevresinin durumu özetle budur.

Buna rağmen böyle bir tartışmaya girmekten, bunu sürdürmekten hoşnut değiliz. Bu tür polemikler geçmişte sol harekete hiç de yarar getirmedi. Ne varki buna mecbur edildik. Geçen yazımızda da söylemiştik: "Keşke huylular huylarından vazgeçseler de sol da kendine gelse. Ayak oyunlarının, kinlerin ,küçük hesapların yerini işbirliği, dayanışma alsa: ortak cephemizi örsek."

Bugün de aynı görüşteyiz. Ama açık söyleyelim ki Perinçek ve çevresiyle ilgili olarak hiç umutlu değiliz. Bazı atasözleri sanıldığından da güçlüdür. "Can çıkmayınca huy çıkmaz" bunlardan biri olsa gerek... □□

"Tabiat sevgisini (!) göstermek için ısırgan otları okşanıyor."

TARİHSEL GELİŞİMİ İÇİNDE SÖMÜRGECİLİK VE TAHRİBATLARI

C. MERT

21 Şubat, Birleşmiş Milletler Örgütü tarafından ilan edilen sömürgecilikle mücadele günüdür. Kuşkusuz, böylesi günlerin önemi büyüktür. Her yıl, Şubat'ın 21'inde tarihe bir kara leke olarak geçmiş olan sömürgecilik üzerinde durulur, pek çok ülkede gerek ulusal ve gerekse uluslararası kuruluşlar bu olayı ele alır, tartışırlar.

Sömürgeciliğin pratikte ne gibi tahribatlar yaptığını, insanların onurlarını nasıl kırdığını, ulusal değerleri nasıl boyunduruğa vurduğunu, tüm insanlığa neye mal olduğunu bir kez daha hatırlamakta, tüm bunların muhasebesini yapmakta sayılamayacak kadar yarar vardır. Bunları değerlendirmek, aynı zamanda gelmiş geçmiş tüm sömürgeci zalimlerden mazlum halkların dramının hesabını sormaktır.

Neden bazı ülkelerin kapitalistleri, propaganda uzmanları, politikacıları ve askeri birlikleri, başka halklara ait topraklara saldırdılar, onların yeraltı ve yerüst kaynaklarına el koydular? Neden insanlık acımasız bir dehşetle sarsıldı? Neden mazlum halklar kendi topraklarında vatansız sayıldı; öz zenginlikleri içinde sefil, perişan yaşatıldı, yoksulluğun çarmıhına gerildi, niçin ucuz işgücü, hazır emek deposu olarak tepe tepe kullanıldı? Neden yüzbinlerce, milyonlarca insan bir çırpıda katledildi, şehirler yakılıp yıkıldı, kırlar cehenneme çevrildi? Tarihsel olarak köleci toplum biçimleri çoktan sona erdikleri halde sömürgelerden zorla götürülen milyonlarca insan niçin köleleştirildi ve kapitalizm döneminde kölecilik bir kez daha neden canlandırıldı? Portekizliler Afrika'nın içlerine daldılar, sonra Hindistan'a kadar gittiler. İspanyollar, Amerika'yı işgal ettiler. Daha sonra başkaları ortaya çıktı. Günümüzde olduğu gibi bugün hala bir kısım halklar bu baş belalarıyla uğraşıyorlar. Onlar ülkemize de göz diktiler. **Hala da askeri birlikleri, orduları, karakolları, genel valiliğiyle, uşakları ve korucularıyla beraber halkımızı inim inim inletiyor, ülkemizi sömürüyor ve talan ediyorlar.**

Tarih boyunca, bu talancılar, kan emiciler birbirleriyle de çekiştiler, savaştılar, kan döktüler. Bunca tarihi eser, uygarlık adına neden tahrip edildi ve ortadan kaldırıldı?

İşte, sömürgecilikle mücadele gününde bu soruların yanıtları üzerinde konuşulur, tarih bir kez daha yaşanır, insanlar hafızalarını tazeler, bilinçlerini geliştirir, mazlumların ahını sorgular, zalimlerden hesap sorarlar. Böylece de; sömürgecilikle mücadele gününde, artık çok iyi bilinen sömürgecilik hareketlerinin nedenleri üzerinde durulur, insanların büyük bir kesimi bu olayı bilip tanımış olur. İnsanlığın ondan gördüğü zararlar ve ona karşı yürütülen savaşların incelenip bilinmesi ise bu tür hareketlere karşı olan muhalefeti güçlendirir. Sömürüye karşı mücadelenin güçlenmesine hizmet edilir, barış ve özgürlük için çaba gösteren güçlerin saflarıyla dalga dalga birleşilir. Hala sömürgecilik zincirini kıramamış olan ülkelerin ulusal kurtuluşçu güçleriyle olan dayanışma artar ve bu ülkelerin halkalarının kurtuluşa varmalarına katkı sağlanır.

İnsanlık tarihi sömürgeciliği mahkum etmiştir. Sömürgeciler, devrimci mücadeleler tarihinden ve ulusal kurtuluş savaşlarından gereken derslerini de almışlardır. Yine de, klâsik biçimi tarih sahnesinden silinmek üzere olan sömürgeciliğin çıkış nedenleri, halklara verdiği zararlar ve ona karşı verilen mücadelenin tüm yönleriyle bilinmesi önemlidir. Özellikle, bizim gibi ülkesi paramparça edilmiş, her birisi ayrı bir devlet tarafından boyunduruğa vurulmuş bir halkın, yurtsever ve devrimci güçlerinin sorunu büyük bir özenle değerlendirmesi ve ondan dersler çıkar

ması daha da zorunludur. Çünkü, halkımızın anti sömürgeci mücadelesi ancak geçmiş deneylerden gereği gibi yararlanıldığı ve sağlam temellere oturtulduğu taktirde başarıya ulaştırılabilir.

Sömürgecilik Hareketleri Kapitalizmin Şafak Vaktinde Ortaya Çıktı

Sömürgeciliği ve onun yöntemlerini araştırıp öğrenirken, onun ortaya çıkışını da bilmemiz gerekiyor.

Sömürgecilik hareketleri kapitalizmin şafak vaktinde, yani ilkel birikim döneminde ortaya çıktı. Ancak bu bizi, kapitalizmden önce hiç sömürgecilik yoktu yanılgısına da düşürmemelidir. Lenin, Sömürgecilik üzerinde dururken kapitalizmden önce de sömürgeciliğin var olduğunu söyler ve örnek olarak da Köleci Roma İmparatorluğu'nu verir. Yine aynı şekilde Feodal Çarlık Rusya'sı veya Osmanlı İmparatorluğu'nun da sömürgeci bir politika izledikleri bilinmektedir. Ama, kapitalizm sömürgeciliği ile ondan önceki toplum dönemlerinde görülen sömürgecilik arasında nitelik olarak temel farklar mevcuttur.

Portekizliler ilk sömürge edinenlerdendirler. İlkel birikim döneminde sömürgecilik hareketine ilk kez onlar başladılar. Portekizliler Araplara karşı savaşırken **1415** yılında Afrika'nın kuzey kıyılarındaki **Cluta** kentini ele geçirdiler. Daha sonraları hem ticari bir merkez haline getirdiler ve hem de askeri harekâtlar için bir üsse dönüştürdüler. Portekizliler oradan Afrika kıtasının içlerine daldılar. Umut Burnu'nu dolaşarak Hindistan'a kadar gittiler. Hürmüz Boğazı'nı ele geçirip geleneksel ticaret yolunu (Hindistan–Ortadoğu–Avrupa hattını geçen Baharat Yolu) kestiler ve denetimleri altına aldılar. Portekizliler'in arkasından, aynı dönemde İspanya da Sömürgeci İmparatorluğu'nu kurdu. İspanyol sömürgeciliğinin başlangıcı Kristof Kolomb'un Hindistan zannettiği Amerika kıtasını (Bahama, Haiti ve Küba) keşfetmesiyle başladı. İspanyollar daha sonra Amerika kıtasının içlerine doğru ilerlemelerini sürdürdüler, Aztek, İnka ve Maya gibi medeniyetleri yıkarak topraklarını zorla ele geçirdiler.

Elbette, Portekizliler ve İspanyollar İmparatorluklarını yükselttikleri toprakları öyle kolay kolay ele geçiremediler. Oraları Sömürgeleştirmek pek de kolay olmadı onlar için. Onlar daima yerli halkın direnişiyle karşılaştılar. Sömürgeciler amaçlarına ulaşmak, egemenliklerini kurabilmek için girdikleri ülkelerde yerli halkın arasındaki çelişkileri değerlendirdiler, o çeklişkileri körükleyip derinleştirerek, o çelişkilerden yararlandılar. Bir yandan bu tür yöntemlerle etkinlik sağlarken, diğer yandan ise ellerindeki üstün silahları insafsızca kullandılar. Her an yeni bir barbarlık örneği vererek, vahşet yaratarak egemenliklerini pekiştirdiler.

Burada cevaplandırılması gereken soru şudur: Neden sömürgeciler bu kadar büyük toprakları gaspettiler ve bunca vahşeti yarattılar? Açıktır ki, bunun nedeni sömürüydü. Esasında bu kural, kölecilik ilişkilerinin ortaya çıkmasından beri geçerliydi. Roma, Babil, Mısır gibi köleci devletlerle, Çarlık Rusyası, Osmanlı İmparatorluğu ve benzeri feodal devletler de savaş çıkarır, yeni topraklar işgal etme peşinde koşarlarken hep aynı nedenle hareket ediyorlardı. Bu neden, daima başka halklara ait zenginlik kaynaklarına el koymak ve onları sömürmekti. Kuşkusuz aynı şey ilkel birikim döneminin tüccarları için de geçerliydi.

Marx, sermayenin ilkel birikim dönemini ele alırken, birikim sağlayan yollardan birinin de **"sömürgelerin yağmalanması"** olduğunu yazar.

Sömürgelerin Paylaşımında Yarış ve Anlaşmazlıklar

Sömürgecilerin sömürü hırsları ve yüksek çıkarları için neler yaptıklarını, hangi yollara başvurduklarını bilmeyen yoktur. Onlar, kendi kurallarına göre oynarlar, onların, çıkarlarından başka dertleri yoktur. Bu nedenle de, sömürgeleri paylaşmada ilk anlaşmazlık, ilk sömürgeciler olan İspanyollarla Portekizliler arasında başgösterdi. Bunun üzerine dünyayı Kuzey Kutbu'ndan Güney Kutbu'na doğru uzanan bir çizgiyle ikiye böldüler ve herbirisi bir tarafı kendisine maletti. Ama bu paylaşma, çelişkileri ve yarışı sona erdiremedi. Devreye başka sömürgeciler girdiler. Yeni sömürgeciler Hollanda, İngiltere ve Fransa'ydı. Bu andan itibaren sömürge elde etmek için yarışan devletler arasında çeşitli savaşlar çıktı ve bir çok sömürge el değiştirdi.

İlk sömürgeci Portekizliler üstünlüğü hep elde tutamadılar. Yarışa katılanlardan biri diğerini elbette geçecekti. Önce Hollandalı tüccarlar Portekizliler'i geri plana iterek Endonezya'yı işgal ettiler; Afrika'ya yerleştiler ve Hindistan'a kadar gittiler. Hindistan'da "Doğu Hindistan Şirketi"ni kuran Hollandalılar, Amerika'da da "Batı Hindistan Şirketi"ni kurdular.

Daha sonraları İngilizler sömürgecilik yarışında başa geçtiler. Büyük Sömürge İmparatorluğu'na doğru ilerleyen İngilizler; Hollanda, İspanyol ve Portekizliler'i bir çok ülkeden kovdular. İngiltere, o dönemde diğerlerinden çok güçlüydü. Bu güce de sanayisi sayesinde ulaşmıştı. Çünkü, İngiltere o dönemde güçlü bir sanayiye sahipti. Rakipleri o güce ulaşamıyorlardı. O nedenle de, İngiltere, üzerinde güneşin batmadığı en büyük sömürge impartorluğunu kurdu. Fransa ise, İngiltere ölçüsünde olmasa bile geniş alanları sömürgeleştirdi ve belli başlı sömürge devletler arasına girdi.

Sömürge Yöntemleri

Sömürgeciler, sömürgeleri talan eden açgözlülerdir. Onlar, sömürgeleştirdikleri ülkelerin tüm servetlerini olabildiğince sömürebilmek için her türlü yöntemi kullanırlar. Onların politikalarının esası zora dayanır. Zor yöntemleri ise hemen hemen her yerde benzer nitelikte olmuştur. İlkel birikim döneminden itibaren sömürgeleri sömürme yöntemleri tam anlamıyla yağmacılıktır. Sömürgeciler sömürge ülkelerin;

a– Maden kaynaklarıyla hazinelerini gaspettiler.

b– Tarımsal ürünlerine el koydular.

c– Yerli halkı ağır vergi yükü altına soktular.

d– İnsan gücü zorla ve ucuza çalıştırıldı.

e– Yine, insan gücü köle ticareti sayesinde alınıp satıldı ve ülkesinden uzaklaştırıldı.

f– Sömürgelerle eşitsiz değişime dayanan ticaret yapıldı.

g– Yerli halkın tarihi, kültürel ve manevi değerleri tahrip edildi, cehalet arttırıldı.

Sömürgeciler girdikleri her yerde, ilk önce oranın yeraltı ve yerüstü kaynaklarına el atarlar. Sömürge ülke onların hammadde kaynağı olur. Bu kaynakların insafsızca kullanımı ve talan anlayışı büyük bir yıkıma neden olur. Oralardaki iç pazar parçalanarak, kendilerine bağımlı kılınır. Sömürgelerden alınıp götürülen hammaddeler metropollerde işlenir, sonra da mamül halde sömürge ülkenin yerli halkına pazarlanır. Böylece sömürge ülkenin hem ekonomik gelişmesi tahrip edilerek bağımlılık pekiştirilir, hem de oralar bir tüketim deposu gibi kullanılarak sömürü katmerleştirilir.

Örneğin, Marx **"Hint tezgahlarını parçalayan, çıkrığını yok eden, davetsiz gelen İngiliz olmuştur. İngiltere Hint pamuklu kumaşlarını Avrupa pazarından yoksun bırakmakla başlamıştır işe, ardından Hindistan'a ipliği sokmuş ve sonunda da pamuklu kumaşın vatanını pamuklu kumaşa boğmuştu"** diyor. Bu değerli tespit, sömürgelerin nasıl sömürüldüğünü ve nasıl harab edildiğini açık seçik ortaya koyuyor.

Örneğin, İspanyollar Amerika'ya çıktıklarında yerlilerde çok altın ve gümüş bulunduğunu farkettiler. Bunun için de aç kurtlar gibi onların üzerine çullandılar. Çok değerli tarihi eserleri erittiler ve külçe haline getirerek kendi ülkelerine taşıdılar. Maden ocakları açıldı. Yerli halk köleleştirildi ve buralarda zorla çalıştırıldı. Köleler yanlız maden ocaklarında değil, limanlarda, yükleme taşıma işlerinde, tarım plantasyonlarında da zorla çalıştırılıyordu. Doğrudan doğruya katledilmeniri yanısıra, kötü yaşama ve çalışma koşulları yüzünden milyonlarca insan yaşamını yitirdi. Örneğin; Bolivya'da yanlızca İspanyolların çalıştırıldığı gümüş madenlerinde **sekiz milyon kişi** bu yüzden can verdi.

Sömürgeciler fethettikleri ülkenin halkını insan yerine koymuyorlardı. Onların ekonomik, sosyal, kültürel hiç bir hakka lâyık olmadıkları kabul ediliyordu. Yerli halkın çıkarları gözetilmeksizin, sömürgeciler kendileri için neyi uygun görüyorlarsa onu yapıyorlardı.

Sömürgeciler, sömürüyü, soygunu ve yağmacılığı vahşice sürdürdürürlerken yer yer yerli halkın direnişiyle de karşılaşıyorlardı. Yerlilere göre onlar uzaklardan gelen kötü ruhlu insanlardı. Öyleyse, davetsiz gelen ve her şeyi yakıp yıkan bu kötü insanları kovmak gerekiyordu. beyazlar ise, yalnızca üstün silahlarla yerli halka boyun eğdiremeyeceklerinin bilincindeydiler. Onun için de yerlileri aldatmaya çabaladılar ve buna uygun propagandalar geliştirmeye başladılar. Bu amaçla din adamları piyasaya çıkarıldı. Misyoner denilen bu kişiler sömürge ülkelerde Hristıyanlığı yaygınlaştırdılar. Hristıyanlık ise uysallaşmayı, yapılan tüm kötülüklere karşın boyun eğmeyi öğretiyordu. "Bir yanağına tokat vurulduğunda hiddete kapılma, kavgacı olma, kötülüğe karşı öbür yanağını çevir, bırak ona da vursunlar. Böyle davranırsan ancak erdemli olabilirsin" diyerek Hz. İsa'dan mesajlar sunuyorlardı. Bununla da büyük bir pasifikasyonu örgütlüyor, yerli halkın sömürgecilere karşı direnişini kırmayı amaçlıyorlardı. Ayrıca, beyazların uygar ve üstün; yerlilerin ise geri kalmış vahşi ırklar oldukları görüşü yaygınlaştı

rıldı. Sömürgeci propagandaya göre "geri ve aşağı ırklar" diye nitelendirilen halkların uygarlaştırılmaya ihtiyaçları vardı ve "üstün" ırktan olan beyazlar ise onlara bu hizmeti götürüyorlardı. Sonuçta, ırkçılık geliştirildi. Amerika'da 1860'lı yıllara kadar siyahlar özgür olmayan köleler olarak yaşadılar ve onlara o türden muameleler yapıldı. Nihayet 1863 yılında **Abrahm Lincoln**'un Özgürlük Beyannamesi ile kölelerin "özgürlük haklarını" kullanabilmelerinin yolu açıldı. Ne var ki, kağıt üzerindeki bu haklar onların gerçekten özgür olabilmelerine yetmiyordu. Yüzyıllık çetin ve zorlu mücadelelerden sonra siyahlar ancak 1960'lı yılların başlarında bir takım somut hak larını kullanabilmeye başladılar. Ama hâlâ, Güney Afrika'da bu sorun bütün canlılığıyla gündemdedir. Yukarıda anılan gelişmelere rağmen Amerika'da da bugün hala siyah ırktan insanların beyazlarla eşit haklara sahip olmadıkları, ezilip horlandıkları bilinmektedir.

Sömürgecilerin, sömürgelerdeki yerli halkların direncini kırmak için geliştirdikleri propaganda kampanyaları sömürgecilerin ana dayanaklarından biri olmuştur. Onlar bu propagandalarla şu amacı güdüyorlardı: Bir yandan kendilerinin üstün ırklardan olduklarını ileri sürüyor, ırkçılığı geliştiriyor ve savaşlara ortam hazırlıyorlardı. Diğer taraftan sömürge halklarını "geri ve aşağı ırklar" olarak nitelendiriyor, onları aşağılık kompleksi içine itmeye, boyun eğdirmeye ve uysallaştırmaya çalışıyorlardı. Kaldı ki, sömürge halklarının "aşağı ırktan oldukları" propagandası yaygınlaştırıldı mı, "üstün diye nitelendirilen beyaz sömürgecilerin onları katletmesi, sömürmesi, onların tüm maddi ve manevi değerlerini yok etmesi de doğal bir hak(!) haline geliyordu.

Sömürgeciler yerli halkları onursuz bırakmak, onları ulusal değerlerinden soyundurmak, sıradan topluluklar haline getirip diledikleri gibi yönetebilmek için; yerli halkın tarihsel ve kültürel değerlerini de yok etmeye yöneldiler. Bu konudaki tahribatları da gözlerini kırpmadan gerçekleştirdiler. Onlara kendi dillerini dayattılar ve zorla öğretmeye kalkıştılar. Sürdürülen asimilasyon politikası yüzünden cehalet arttı, giderek insanlar kendi toplumlarına yabancılaştılar.

Sömürgelerde insanlar kaba yöntemlerle çalıştırıldı. İnsan gücü olabildiğince hor kullanıldı; emek, doymayan sömürgecilerin pelesengi oldu. Bu yüzden de sömürgelerdeki işgücü ve doğal zenginlikler pervasızca budandı. Yıkıntı ve sefalet derinleştirildi. Örneğin, Avrupa'da tarçın fiyatları düşmeye başladığı zaman, Hollandalı sömürgeciler Endonezya'daki tarçın ormanını yok ettiler. Orada yaşayan yerlileri ise "gereksiz nüfus" sayıp, ya katlettiler ya da sürgüne gönderdiler.

Sömürgeci ve sömürge arasındaki tüm ilişkilerde olduğu gibi, ticarette de eşitsizlik egemendi. Dayatılan eşitsiz ticaret koşulları tam bir yağmacılığı amaçlıyordu. Sömürgeciler yerli halkın değerli ürünlerini ucuza kapatıyor, kendilerinkini onlara pahalıya satıyorlardı.

Her yerde benzer yöntemlerle sürdürülen yağma sonucunda, sömürgelerin ekonomisi yıkıntıya uğruyordu. Sömürgeciler gittikleri ülkelerde tutunabilmek için kapitalizm öncesinin egemen çevreleriyle anlaştılar. Kendilerine yerli "iç dayanaklar" oluşturdular, onlarla ittifaklar kurdular. Gerektiğinde de yerlileri kendi içlerinde kıştırtarak birbirlerine düşürdüler. Aynı halk içinde iç çelişkileri besleyip, düşmanlıkları körüklediler.

Amerika'nın fethedilmesinde yerli halk hemen hemen yok edildi. Kızılderili halka karşı uygulanan vahşet, bu gün herkesçe bilinmektedir. Sömürgecilerin uygarlık adına başvurdukları tüyler ürpertici uygulamalar kapitalizmin kâr hırsının insanlık tarihinde nelere mal olduğunu gösteren örneklerdir.

İngilizler Güneş Batmayan İmparatorluklarını sömürünün üzerinde inşa ederlerken insanlığın onurunu pas-pas gibi çiğnediler. Çok büyük olmak için çok kan akıttılar. Örneğin; İngiliz Hükümeti, 1703'te bir emirname çıkardı. Buna göre; bir yerlinin yüzülmüş bir kafa derisi için 40 sterlin ödeniyordu. Daha sonra hükümet 1774 yılında çıkardığı bir kararname ile bu miktarı arttırdı. Buna göre de: 12 yaşından yukarı bir erkeğin kafa derisine 100 sterlin, yetişkin bir erkek için 105, kadın ve çocuk tutsaklar için ise, 55 sterlin ödemeye başladı.

Sömürgecilik döneminde pis olan, çirkin olan ne varsa o yapıldı. Kölelik yeniden canlılık kazandı ve kârlı bir ticaret dalı haline geldi. Sömürgeciler Afrika'nın yerlilerini zorla vatanlarından koparark Avrupa ve Amerika'ya sevkettiler. Kötü koşullar yüzünden onların bir çoğu yollarda ölüyordu. Kalanlar ise pazarlarda satılıyorlardı. Ama kölelerin asıl çilesi bundan sonra başlıyordu. Sahipleri(!) kölelerin doğru dürüst karınlarını bile doyurmalarına fırsat vermeden, onları kırbaç altında çalıştırıyor, sakat bırakıyor

ve bazen de öldürebiliyorlardı. Gerektiğinde köleler her türlü onursuz yaşamı benimsemeye mecbur bırakılıyorlardı.

Öte yandan, sömürgecilerin çıkarlarının gerektirdiği her türlü uygulamaya da başvuruluyorlardı. Bu uygulamaların yerli halkın çıkarlarına aykırı olması önemsenmiyordu. Örneğin: Sömürgeciler afyon ticaretini geliştirip, kârlarını artırmak için Çin halkı içerisinde afyon kullanmayı yaygınlaştırdılar. Daha sonra buna "karşı çıkışlar" görülünce de sömürgeci devletler aralarında anlaşarak Çin'e saldırdılar ve orayı işgal ettiler (Tarihte bu savaşlar Afyon Savaşları olarak bilinir). Bütün bu uygulamaların sonucu şu oldu:

1- Sömürgelerin zenginlik kaynakları metropol ülkeye taşındığı için, yani, çıkarıldığı ülkede işlenmediğinden, sermaye birikimi meydana gelmiyordu.

2- Her ne kadar sömürge ülkelerle ticaret yapılıyorduysa da bu ticaret ilkel birikim döneminde çok sınırlıydı ve eşitsiz temellere dayanıyordu.

3- Sömürgeciler; feodaller, aşiret ve kabile reisleriyle işbirliği halindeydiler.

4- Bu nedenlere bağlı olarak kapitalizm öncesi üretim ilişkileri varlığını sürdürüyor, ekonominin dinamikleşmesi ve gelişimi engelleniyor, yoksulluk, gerilik hüküm sürüyordu. Üstelik sömürgeci talan ve yağma, halkın yoksulluğunu arttırmaktaydı.

Sömürgelerde bunlar olurken metropollerde tüccarların, manifaktür kapitalistlerinin ellerinde büyük zenginlikler birikmekteydi. Ekonomik gelişme çok hızlıydı. Gelişen kapitalizm feodal düzenleri peş peşe yıkıyor, burjuva devrimleri gerçekleşiyordu. Sömürge imparatorlukları sayesinde giderek bir dünya pazarı oluşmaktaydı. Ancak, burjuva devrimleri sömürgelere devrimci değişiklikler götürmüyordu.

Kapitalizmin sanayi devrimiyle gelişmesi üretimi önemli derecede arttırdı. Ulaşım gelişti, ticaret hacmi büyüdü. Bu durum hammaddeye duyulan ihtiyacı arttırdı ve üretim, sanayi mallarının sürümünü gündeme getirdi. Çünkü, gelişen teknik ve artan makineli üretim sonucu elde edilen metanın satılması, tekrar paraya dönmesi kapitalizmin yaşaması için zorunluydu. Açıktır ki, gerek sanayinin ihtiyaç duyduğu hammaddelerin temini ve gerekse metanın ihraç edilmesi ihtiyacı, sömürgelerle olan ekonomik bağların yoğunlaşmasına yardım etti. Artık fabrikalarda üretilen meta yanlızca metropol pazarlarında tüketilmiyordu. Bu nedenle sömürgelere de meta ihracına başlandı.

"Serbest Değişim"in ortaya çıkmasıyla birlikte sömürge ülkelerin ekonomisinde ister istemez bir takım değişiklikler meydana geldi. Sömürgelerdeki feodaller, aşiret ve kabile reisleri eskisine oranla ihtiyaçlarının daha büyük bir kısmını satın alma yoluyla temin etmeye başladılar. Böylece, pazar ilişkileri gelişti. Köylüler kapitalist pazarın ihtiyacını karşılamak için daha fazla hammadde üretmek zorunda kaldılar. Hammaddenin yok pahasına ellerinden alınması, çeşitli şekillerde artan vergi yükü ve diğer sömürü yükü ve sömürme yöntemleri yüzünden çoğu yıkıma uğruyorlardı. Metropol ülkelerden gelen ucuz meta ile rekabet edemeyen yerli el sanatları ve manüfaktürler çöktü. Böylece, metropol kapitalistlerinin lehine olan ticaret artarken, sömürge ülkelerin iç ticareti giderek söndü. Dolayısıyla yerli kapitalistler de çöküntüden kurtulamadılar. Buna karşılık bir aracı ticaret kesimi oluştu. Bunlar özellikle liman kentleriyle, büyük ticaret merkezlerinde ortaya çıktı. Bu aracılar metropol ülkelerin metalarını sömürge ülke pazarına sürüyor, oralardan da metropollere göndererek ticaret yapıyorlardı.

Marx, sömürge ülkelere, metropol ülkelerinin metalarının akmasına ve bu ülkelerdeki ekonomiyi yıkmasına şöyle değinir:

"Davetsiz gelen İngilizler Hint tezgahlarını ve O'nun çıkrığını yok etti. İngiliz buharlı makinası ve Alman Bilimi, Hindistan'ın her yerinde tarım ile imalat sanayii arasındaki birliği yok etti. 1818'den 1836'ya kadar İngiltere'den Hindistan'a yapılan iplik ihracatı 1'e 5200 oranında artmıştır. 1824'te İngiliz muslinleri ihracatı 1.000.000 yardı bulamazken, 1837'de 64.000.000 yardı aşmıştır. Ama aynı zamanda Hindistan'ın önemli kentlerinden Dakka'nın nüfusu 150.000 kişiden 20.000 kişiye düşmüştür. Hint kentlerinin bu biçimde sönüşü hiç te olabileceklerin en kötüsü değildi." (Karl Marx, Hindistan'da İngiliz Egemenliği, Kapitalizm Öncesi Ekonomi Biçimleri. Sol Yayınları.)

Kapitalizm'in Emperyalist Aşamaya Girişi ve Sömürgecilik

Kapitalizm alabildiğince sömürü mekanizmalarını çalıştırmış, Kârlılığın çeşitli yöntemlerini uygulamış, sömürü için meta ihracından sonuna kadar yararla

narak 19. yüzyılın sonlarına doğru yeni bir aşamaya (emperyalizm) girmişti. Bu dönemde genel olarak sömürgeci işgal tamamlanmıştı. Artık dünyada sömürgeliştirilmemiş, kapitalizmin etkisi altına girmemiş toprak parçası yoktu.

Emperyalizm-Öncesi "serbest rekabetçi" dönemdeki sömürgecilik çok miktarda metayı sömürgelere ihraç ediyordu. Bu özelliğiyle de kendisinden önceki ilkel birikim döneminden farklıydı. Emperyalist dönemin, serbest rekabetçi dönemden temel farkı ise **sermaye ihracına** başlamasıydı. Bir başka deyişle emperyalist tekeller sadece kendi ülkelerinde ürettikleri malları sömürgelere ihraç etmekle yetinmiyorlar, oraya sermaye de gönderiyor, yatırım yapıyorlardı. Sömürgelerdeki işgücünün ucuzluğu, hammaddenin ucuz ve kolay temin edilebilmesi tekellere görülmedik büyük kârlar sağladı. Emperyalistler bu dönemde de yerel işbirlikçiler buldu, onları da kendisine dayanak yaptı. Böylece kitleler hem emperyalistlerin hem de feodallerin çifte sömürüsü altında ezildi.

Emperyalizmin sömürgelerdeki uygulamaları şu şekilde belirtilebilir:

1- Sömürgelere mal ve **sermaye ihraç edildi.**

2- Başlıca yatırım alanları madencilik ve tarım dallarıdır.

3- Sömürgelerdeki işgücü ucuza kapatılır.

4- Sömürgelerden metropole tarım ürünleriyle, hammadde sevkedilir. Örneğin; İkinci Dünya Savaşı'ndan önce kapitalist ülkeler kauçuğun, yüzde 97'sini, kalayın yüzde 96'sını, gümüşün yüzde 70'ini, tütünün yüzde 99'unu sömürgelerden sağlıyorlar dı. **5-** Emperyalistler ve yerli feodaller işbirliği yaparak emperyalist ve feodal sömürüyü birleştirirler.

6- Emperyalizm sömürge ülkelerin ekonomisini tek yönlü bir niteliğe sokar. Yani, her ülke bir veya bir kaç dalla uğraşabilir, daha çok çeşitte üretim yapılması büyük ölçüde engellenir.

7- Yerli halkların kültürünü küçümser, onu yoketmeye çalışır. Onun yerine kendi kültürünü yaygınlaştırır, kültürel yozlaşma yaratır.

Anti-Emperyalist Hareketlerin Ortaya Çıkışı

Sömürgecilik ortaya çıktığı andan itibaren daima yerli halkların direnişiyle karşılaştı. Emperyalizm döneminde bu daha geniş boyutlar kazandı ve giderek genel halk ayaklanmalarına dönüştü.

Amerika'da İngiliz Sömürgeciliği'ne karşı sürdürülen savaş daha kapitalizm emperyalist aşamaya varmadan önce başarıya ulaştı.

William Pitt; "Amerikalılar özgürlük içinde aç yaşamayı, İngilizler'in boyunduruğu altında tok yaşamaya yeğ tutuyorlar. Hukuksuz ve hürriyetsiz yaşamak onlara ölümden beter geliyor... Amerikalıların yerinde olsam ben de tıpkı onlar gibi davranır, yurdumu sonuna kadar savunurum" diyordu.

Thomas Jefferson'un etrafında toplananlar bu mücadeleye omuz verdiler. Amerika Birleşik Devletleri adına kongrenin 4 Temmuz 1776 tarihinde çıkardığı bildirgeyle şimşekler İngiliz Sömürgeciliğine yöneliyordu. Çıkan bildiride: "Resmen bildiririz ki; Birleşik Devletler hukukça bağımsız ve özgürdürler. İngiliz tacına karşı hiç bir uyrukluk ödevi tanımamakta, Büyük Britanya ile her türlü politik ilişkiyi kesilmiş saymaktadırlar..." (Emin Türk Eliçin, Tarih Boyunca İleri Geri Kavgası s.343) Bu gelişmelerden sonra, özgürlük mücadelesini örgütleyen kongre, George Washington'u derme çatma bir kurtuluş ordusunun başına geçirmiştir. Amerika, liderinin arkasından mücadeleye katılmış 1782'de imzalanan barış antlaşmasıyla 13 devlete bağımsızlık tanınarak Missisipi'ye kadar uzanan topraklarda özgürlük türküleri söylenmeye başlanmış, Amerika'nın bağımsızlık savaşının böylece zaferle bitmesi, gelecek için parlak umutlar doğurmuş. Avrupa'da bir bayram havası esmiştir.

Öte yandan Sudan'da da 1881 yılında büyük bir halk ayaklanması başgösterdi. Ayaklanma Mehdi (Muhammed Arif)'in önderliğinde sürdürüldü ve başarıya ulaştı. Aradan 13 yıl geçtikten sonra İngiliz ler yeniden bu ülkeyi işgal ettiler. Yine, 1882 yılında Mısır'da Arabi Paşa'nın öncülüğünde bir ayaklanma hareketi ortaya çıktı. İngilizler bunu da kanlı bir biçimde bastırdılar.

Bu dönemde görülen anti-emperyalist halk hareketleri daha başlangıç halindeydi. Çeşitli iç ve dış koşullar nedeniyle başarıya ulaşma şansları azdı.

Emperyalistlerarası Çelişkilerin Keskinleşmesi ve Sömürgeleri Yeniden Bölüşme Savaşları

Emperyalizm aşamasına varıldığında artık, dünyada sömürgeleştirilecek boş alan kalmadığını vur

gulamıştık. Ama bu, emperyalist devletlerin artık sömürge edinmekten vazgeçtikleri anlamına gelmiyordu. Bazı ülkeler daha geç kapitalistleşmiş ve daha geç emperyalist olabilmişlerdi. Bu nedenle onlar sömürge sahibi olmakta da gecikmişlerdi. Oysa onların da sömürgelere ihtiyaçları vardı. O nedenle de sömürgelerin yeniden paylaşılması için hazırlanıyorlardı. Bu da ister istemez diğer sömürgecilerin işgali altında bulunan sömürgelere göz dikmek, onları rakiplerinin elinden almak anlamına geliyordu.

ABD, Monro doktirinine uygun olarak Uzakdoğu ve Latin Amerika'da yayılma politikasını ilan etti ve 1898'de İspanya ile savaşa tutuştu. Bu savaş emperyalist bir devletin sömürgeleri yeniden paylaşmak için çıkardığı ilk savaş oldu. Savaş, ABD'nin galibiyeti ile sona erdi. İspanya bir çok sömürgelerini yitirirken ABD bunlara el koydu.

Yine, aynı dönemde Almanların yakın ve ortadoğuda yayılma faaliyetleri yoğunlaştı, 1904-1905 yılında Rus-Japon Savaşı patlak verdi.

Tüm bu gelişmeler kapitalizmin eşitsiz gelişme yasasına uygun olarak emperyalist devletler arasındaki çelişkilerin günden güne keskinleştiğini gösteriyordu. Buna paralel olarak emperyalistler arası kamplaşma ortaya çıktı. Sonuçta Birinci Dünya Savaşı patlak verdi. Bu savaş tam bir yağma savaşıydı.

Ekim Devrimi ve Etkileri

1917 yılında Büyük Ekim Sosyalist Devrimi başarıya ulaştı. Bu emperyalist sisteme ve sömürgeciliğe indirilen ağır bir darbe oldu. Rusya gibi geniş toprakları ve doğal kaynakları olan bir ülkenin emperyalist kamptan kopmasının yarattığı maddi ve moral çöküntü büyüktü. Ama devrim, tüm dünya işçi sınıfı ve sömürge ülkelerin ulusal kurtuluş hareketleri için büyük bir destek sağladı.

Devrimle birlikte ulusların kendi kaderlerini tayin hakkı pratiğe geçirildi. İşçi sınıfı ile ezilen halkların mücadelelerinin ortaklığı, birlikteliği bir gerçeklik haline dönüştü. Lenin bu gerçeği "tüm ülkelerin işçileri ve ezilen halklar birleşiniz" slogonuyla formülleştirdi.

Rusya'da iktidara gelen işçi sınıfının somut desteğini kazanan sömürge ve yarı sömürge ülkelerin halkları peşpeşe ayaklandılar.

Emperyalist krizin sürmesi, Almanya ve İtalya gibi ülkelerde faşizmin işbaşına getirilmesine, İkinci Büyük Paylaşım Savaşının (İkinci Dünya Savaşı) çıkmasına neden oldu. Bu süreçte emperyalizm ağır bir darbe daha yiyince, faşizm de dersini alınca ve Sosyalist sistem de ortaya çıkınca, sömürgelerin kurtuluşları daha hızlı bir biçimde gerçekleşti. Sömürgecilik sistemi giderek çöktü.

Günümüzde klasik sömürgecilik tamamen tasfiye edilmek üzeredir. Ancak klâsik biçimi sona ermekle birlikte bu, sömürgeciliğin tamamiyle ortadan kaldırıldığı anlamına gelmez. Klasik biçimde sömürgeciliği devam ettiremeyen emperyalizm, yeni yöntemlerle dünyanın büyük bir kesimini denetim altında tutuyor ve sömürüyor. Emperyalistlerin başvurdukları bu yöntemler **"Yeni Sömürgecilik"** diye nitelendirilebilirler.

Sömürü, baskı ve terör yeni sömürgeciliğin de temel karakteridir. Klâsik sömürgecilikle arasındaki fark; eski yöntemlerle sömürgelerde varlığını devam ettiremeyen emperyalizmin yeni yöntemlere başvurmasıdır.

Sermaye ve mal ihracı bugün de devam ediyor. Emperyalist ülkelerle azgelişmişler arasındaki ticaret, daima azgelişmişlerin aleyhine sonuçlanıyor. Üstelik bu fark yıldan yıla büyüme kaydediyor. Emperyalist tekeller ve oluşturdukları çeşitli kuruluşlar (OECD-Dünya Bankası-İMF) çeşitli yollarla azgelişmiş ülkeleri sömürüyorlar. Kredi mekanizması kullanılarak bu ülkeler borç altına sokuluyorlar. Çoğu zaman faiz yükü anaparayı geçiyor. Emperyalistler hem kredileri şartlı veriyorlar, hem de teknik avantajlarını kötüye kullanıyorlar. Böylece, az gelişmiş ülkelerin ekonomileri çeşitlilik kazanamıyor, onlar ancak bir kaç dalda faaliyet gösterebiliyorlar. Bu ülkelerde ciddi sanayileşmeye izin verilmiyor. Daha çok emperyalist ülkenin ekonomisinin bir uzantısı olabilecek şekilde yapılıyor yatırımlar. Enerji kaynakları da emperyalist tekeller tarafından yağmalanıyor.

Faşizm ve savaş dahil, gerektiğinde her türlü gericiliği hortlatıyorlar. Kısacası, kapıdan kovulan Klâsik Sömürgecilik, Yeni Sömürgecilik biçiminde tekrar bacadan içeri dalıyor.

Kürdistan Halen Sömürgecilik Zincirini Parçalıyamamış Ülkelerden Biridir

Kürdistan daha önce Osmanlı İmparatorluğu ile İran Şahlığı arasında paylaşılmıştı. Bu iki devlet yüzyıllarca ülkemizin kaynaklarını talan ettiler ve halkımızı ağır vergi yükü altında ezdiler. Kürdistan feodalleriyle de işbirliği yapan Osmanlı ve İran yöneticileri

Kürt halkını katmerli bir sömürü altında tuttular. Kürdistan yüzyıllardır bunlar için bir asker deposu oldu. Bu zülum ve talan, ülkemizde üretici güçlerin gelişimini engelledi; Ekonomiyi yıkıma uğrattı, üretimi düşürdü ve yoksulluğu arttırdı.

Ama Kürdistan için tehlikenin daha büyüğü Birinci Dünya Savaşı'ndan sonraki dönemde ortaya çıktı. Emperyalistler Anadolu'yu işgal edince, halkımız Türkiye halkıyla birlikte işgale karşı çıktı ve savaştı. Fakat Mustafa Kemal'in önderliğindeki Türk Ulusal Kurtuluş Savaşı sona erdikten sonra halkımız görülmedik bir vahşetle yüz yüze kaldı.

Kurtuluş savaşı boyunca kardeşlikten ve dostluktan dem vuran Türk Burjuvazisinin temsilcileri (Mustafa Kemal ve arkadaşları) bir anda her şeyi ters yüz ettiler. Lozan'da emperyalistlerle ortaklaşa Kürdistan'ı yeniden paylaştılar. Ülkemiz iki yerine bu sefer dörde bölündü.

Emperyalistler, yerli Arap, Fars ve Türk gerici sınıfları daima ortaklaşa hareket ettiler. Kürt Halkı'nın varlığını inkâr ederek, ona karşı görülmedik bir soykırım, sürgün ve zulüm politikası uyguladılar.

Ama halkımız bu onursuz yaşama razı olmadı, ülkesinin düşman çizmesi altında kalmasını kabüllenmedi ve peş peşe ayaklanmalara girişti. Ancak onun tüm direnişleri yenilgiyle sonuçlandı. Yüzbinlerce Kürdistanlı kadın, erkek, genç, yaşlı, çocuk ayırımı yapılmaksızın katledildi. Kurtuluşu sağlamak için halkımızın direnişleri, mücadeleleri başarıya ulaşmaya yetmedi. Kuşkusuz, tüm çabalara rağmen halkımızın bugün halen kölelik zincirini kıramamış olması, çeşitli iç ve dış koşulların önemli ölçülerde aleyhte olmasındandır.

Herşeyden önce Kürdistan parçalı hale getirildiği için halkımız, düşmana karşı gücünü birleştirme ve topyekün savaşa girme imkanı bulamadı. Çoğu zaman birden fazla düşmanla aynı anda savaşmak zorunda kaldı. Sömürgeci devletler, halkımızı ezmek için karşılıklı olarak birbirlerini desteklediler. Örneğin; Şeyh Sait ayaklanması sırasında Fransız Emperyalistleriyle anlaşan Mustafa Kemal, ordusunu Suriye topraklarından geçirdi. Halkımız bir yandan Türk sömürgecileriyle savaşırken diğer yandan İran ve Irak sömürgecileriyle çarpışıyordu. Irak Kürdistanı'nda ise halkımız uzun yıllar İngiliz uçaklarına, toplarına karşı koymak zorunda kaldı. Ağrı ayaklanması ve daha sonraki yıllarda, Mustafa Kemal İktidarı ile İran Şahı Kürt halkına karşı ortaklaşa hareket ettiler ve Kürdistan'ı bölen sınırları yeniden çizdiler. Dersim ayaklanması da hunharca bastırıldı ve lideri Seyyit Rıza idam edildi.

Daha geçenlerde de faşist Saddam rejimi halkımıza Irak Kürdistanı'nda saldırdı. Direnen ve savaşan halkımıza kimyasal silah kullanıldı. Tarih yeni bir vahşeti daha yaşadı. Yüzbinlerce insanımız kırımdan geçirildi. Kimyasal silahlardan kaçan halkımız Türkiye'ye sığındı. Onlar şimdi Diyarbakır, Mardin, Muş kamplarında perişanlık ve sefalet içinde yaşıyorlar. Türkiye Cumhuriyeti Devleti onlara mültecilik hakkını da tanımadı.

Ülkemiz Kürdistan zengin bir ülkedir. Yeraltı kaynakları bakımından da öyle, yerüstü kaynakları bakımından da. Demir, Krom, Bakır, Petrol, Fosfat ve daha pek çok maden rezervleri geniştir. Nehirleri enerji üretmeye elverişlidir. Hayvancılık bakımından zengin ülkelerden biridir. Geniş tarım alanlarına sahip bulunuyor. Bol sulu ırmakları enerji üretiminin yanısıra sulama işlerinde de kullanıldığı takdirde yalnız kendi ülkemizin değil başka ülkelerin beslenme sorununun çözümüne önemli katkısı olabilir. Orman, meyve ve sebze yetiştirilmesi için her çeşit doğal koşul mevcuttur.

Ama bütün bunlara rağmen, halkımız yoksul ve perişandır. Ülkemiz ve tüm değerlerimiz tahribat altındadır. Ülkemizi işgal altında tutan sömürgeciler, madenlerimizi, petrolümüzü, yeraltından söküp alıyor, kaçırıyorlar. Ülkemizdeki enerji kaynakları çapulcu mantığıyla yağmalanıyor. Onlar feodal güçlerle işbirliği yapıp, halkımızı ortaklaşa eziyorlar.

Halkımızın tarihsel değerleri, dili, kültürü baskı altında tutuluyor, eritilip yok edilmek isteniyor, Kürt diliyle okuyup yazmak ağır suçlardan sayılıyor. 2932 sayılı yasayla halkımızın kendi diliyle yazması, okuması, yayın yapması yasaklanmıştır.

Bugün de Kürdistan Halkı zoraki göçe tabi tutulmuştur. Yüzlerce köy bir plan dahilinde boşaltılıyor. Halkımız göç ettirilme uygulamalarıyla korku ve dehşet içinde yaşıyor.

Sömürgeciler Kürdistan'daki geri ekonomik ve sosyal yapının suçunu ve günahını omuzlarında taşırken, bir yandan da zora başvuruyor, tehcir politikaları uyguluyor.

Ama tüm bunlara rağmen, halkımız sömürgecilik zincirlerini tasfiye edecek ve özgürlüğüne kavuşacaktır.

21 Şubatlar ve 21 Martlar bütün mazlum halkların zalimlerden hesap sorduğu ve onları yargıladıkları bir gün olarak yaşayacaktır. Zalimlerin yaptıkları hiç bir dönemde onların yanına kâr kalmadı. Bu uğurda ölen, kırımdan geçirilen, kimyasal silahlara maruz kalan, alınterini, göznurunu feda eden tüm insanlığa, bütün dünya halklarına ve şehitlerimize şan olsun.

DEĞİŞİK YÖNLERİYLE DERSİM AYAKLANMASI (2)

B. ŞİLAN

Seit Rıza'nın büyük oğlu Şeyh Hasan, Karabalan reisi Kangozade Mehmet Ali, Ferhadan reisi Cemşit, Aşağı Abasan reisi Zeyno oğlu Ahmet ve Baytar Nuri'den oluşan Dersim heyeti kısa sürede Diyarbakır'a gitti ve İbrahim Tali ile görüşmelerde bulundu.

Ne var ki İbrahim Tali, bizzat Seit Rıza'nın heyette yer almamasından fazlasıyla rahatsızlık duymuştu. Aynı günlerde onun, hükümetin Dersim için iyi şeyler düşündüğü, orayı kalkındırmak için çabaladığı tarzındaki propagandaya karşı kullandığı "Karga Bülbül Olmaz" sözü üzerinde de fazla duruluyordu.

Heyet görüşmelerini tamamlayıp geri döndüğü zaman görünürdeki bir takım "iyi niyetli" çabalara rağmen, devlet yöneticileriyle Dersimliler arasındaki kuşku ve güvensizlik hiç de azalma göstermiş değildi.

Bu arada yöneticiler, aşiretler arasındaki çelişkileri kızıştırma, yenilerini yaratma çabasını büyük bir hızla sürdürüyorlardı. Devletin yanına çekilmesi güç olanların, yurtseverlik duygusuna sahip ileri görüşlü insanların yok edilmeleri bu planın başta gelen hedefleri arasındaydı. Bu işin peşinde olanlar, bu sayede bir taşla iki kuş vurmak istiyorlardı. Bir yandan aşiretlerin birbirlerinden insan öldürmeleri kan davalarını körükleyip birliği bozarken, diğer yandan da "sakıncalı" kişiler ortadan kaldırılmak suretiyle devlet onlardan kurtulmuş olacaktı.

Bu planın bir parçası olarak yukarıda bahsedilen görüşmelerin hemen ardından Seit Rıza'nın damadı ve Aşağı Abasan reislerinden İbrahim Ağa öldürülmüştü. İstihbaratın bir tertibi sonucu meydana gelen bu cinayet, bizzat Seit Rıza ile onu gerçekleştiren Meço Ağagilin arasının açılmasına neden olmuş, yeni ve büyük bir çelişki ortaya çıkmıştı.

Ağrı İsyanı Sırasındaki Gelişmeler ve Pülümür Harekatı:

Ağrı ayaklanması süresince Dersimle bir anlaşmaya varılmamış olması, politik ve askeri yönden ek bir takım sorunlar ortaya çıkarmıştı. Özellikle de buna bağlı olarak Erzincan bölgesinden ayaklanma alanına, ihtiyaç duyulan ölçüde askeri birlik kaydırılamaması hayli sıkıntı yaratıyordu.

1930 yılında çatışmalar yeniden yoğunluk kazanırken, Dersimlilerin Erzincan ve Elazığ yörelerindeki silahlı faaliyetleri de yeniden artış gösterdi. Dersimliler geniş çaplı bir saldırıyı gerçekleştirmemiş olmalarına rağmen, söz konusu eylemler, ister istemez devletin o bölgede önemli askeri güç bulundurmasını zorunlu kılıyordu. Yine aynı yıl, söz konusu bu gelişmelerin de etkisiyle hükümet daha önce Koçan aşiretine karşı girişilen askeri saldırının bir benzerini bu kez Pülümür aşiretlerine karşı gerçekleştirmeye karar kıldı.

Ancak burada, harekatın başlamasından önce bölgede bir geziye çıkmış olan Genel Kurmay Başkanı Mareşal Fevzi Çakmak tarafından düzenlenmiş ilginç bir rapora değinmekte yarar var. Bu rapor, Türkiye'de **"Kürt yoktur", "Kürtler dağ Türkleridir"** tarzındaki resmi tezin mimarlarının, perde gerisinde Kürtlerin varlığını ne şeklide kabullendiklerinin ve Kürt – Türk ayırımına yöneldiklerinin bir belgesi olması bakımından büyük öneme sahiptir. Başbakanlık ile İçişleri Bakanlığı'na verilen 18 Eylül 1930 tarihli raporunda şu görüşlere yer veriliyordu:

> *"1. Erzincan ilindeki incelemelerim sırasında ekonomiyi önemli surette zarara sokan ve bu il dahilindeki asayişsizliğin en önemli amillerinden olan Aşkirik, Gürk, Dağbey, Har-*

yi köylerinin tedip ve tenkiline zorunluk olduğunu gördüm.

1 nci Genel Müfettişlik bölgesi dışında kalan bu köyler; il jandarma kuvvetinin yetersizliği dolayısıyla ciddi bir tedibe uğramadan yaptıkları şekavetle, memleketin Türk halkı üzerinde büyük ölçüde olumsuz etki yapmakta ve civar Kürt köylerini şekavete teşvik etmektedirler.

Bu bakımdan Vilayet bu köylere; vergi ve asker vermelerini, silahlarını teslim etmelerini tebliğ ederek, olumsuz bir sonuç alındığı takdirde, bu bölgede çok şımarık bir durum almış olan bütün Kürt köylerine bir etki yapmak ve devlet nüfuzunu hakim kılmak için Erzincan'a nakledilecek bir hava kıtası ile bu köyleri tahrip etmenin uygun olacağı düşüncesindeyim.

2. Erzincan merkez ilçesinde 10.000 Kürt vardır. Bunlar Alevilikten faydalanarak mevcut Türk köylerini Kürtleştirmeye ve Kürt dilini yaymaya çalışmaktadırlar. Birkaç sene sonra Kürtlüğün bütün Erzincan'ı istilâ edeceğinden endişe edilebilir. Örfen Türk, fakat Alevi olan birçok Türk köyleri Aleviliğin Kürtlüğü ifade ettiği zihniyeti ile ana lisanlarını terk ederek Kürtçe konuşmaktadırlar. Bu işe ön ayak olan, her şekavete yataklık eden Rusaray, Mitini, Şıncığı, Kürtkendi, Kelarik köylerinin esaslı bir şekilde kayda tabi tutularak bunlardan gerekenlerin Trakya'ya nakli ve bu bölgedeki bazı reislerin il merkezinde ve polis nezareti altında ikamet ettirilerek emniyete alınmaları gerekmektedir. Türk olan Alevî köylerinin Kürtçe konuşmalarına ve Türk dilinin bütün bölgeye yayılması için esaslı tedbirler almaya ihtiyaç vardır.

3. İl bölgesinde bazı memurların Kürt ırkına mensup olduğu bilinmektedir. Örneğin; Erzincan sorgu hâkimi Pülümür'lü Şevki Efendinin Kürtleri himaye ettiği ve geceleri Kürtleri evinde topladığı gerçekleşmiştir. Bu adamın her ne şekilde olursa olsun il bölgesi dışına nakline ve bu gibi memurlar hakkında da aynı işlemin uygulanmasına lüzum vardır.

4. Arz ettiğim bu meselenin en önemlisi, birinci maddede adı geçen köylerin kesin surette tedibi ve ırkan Kürt olduğu kesinlikle bilinen memurların bir an önce yerlerinden alınmasıdır. Gerekli tertibat alınmak üzere hükümetçe karar alınmasını arz ve teklif ederim..." (12)

Mareşal Fevzi Çakmak, 20 Eylül 1930'da yine aynı kurumlara yazdığı bir yazıda ise şu görüşlere yer vererek, askeri bir harekatın zorunluluğunu dile getiriyordu:

"Kürtlerin muntazam bir sistem dahilinde Türk köylerine yerleşerek Kürtlüğü yaymaya çalıştıkları ve aynı zamanda eşkıyaya yataklık ve kılavuzluk ettikleri anlaşılmaktadır. Bu gibi muzur ailelerin Türkler arasından çıkarılarak Trakya'ya nakilleri, Türklük aleyhine yönelen bu kötü maksada karşı en etkili bir tedbir olacaktır."

Buna karşılık çeşitli ekonomik, politik ve askeri güçlükler nedeniyle hükümet, Genel Kurmay Başkanı'nın istemlerini tümüyle yerine getiremedi. Bahsi geçen köylere karşı askeri harekata girişilmesi benimsenirken, sürgünün onun istediği boyutta değil de, daha dar tutulması uygun görüldü. Başbakan İsmet İnönü, Genel Kurmay Başkanlığına yazdığı 8 Ekim 1930 günkü yazısında, hükümetin kararını özetle şöyle dile getiriyordu:

"Teklifiniz Bakanlar Kurulunda incelendi ve şu kararlara bağlandı:

1. Vergi ve asker vermek gibi yükümlülüğe itaat etmekten çekindiklerini bildirdiğiniz köylerin tedipleri zorunlu görülmüştür.

2. Gerek tedip edilecek köyler ve gerek tecavüzü itiyat eden ve Kürtlüğü zorla yaymaya çalışanların geniş ölçüde Batıya nakilleri, Bakanlar Kurulunca uygulanması kolay görülmüyor. Bunlardan reislerinin imkân ve kesin lüzum oranında nakillerine çalışılması, Ankara'ya döndüğünüzde görüşülecektir.

3. Kürtlük cereyanına eğilimli olan ve kışkırtan yerli memurların değiştirilmeleri Bakanlıklara tebliğ edilmiştir..." (13)

Diğer taraftan Pülümür aşiretlerine karşı böylesi bir harekat hazırlığı sürdürülürken, 1. Genel Müfettişlik de bu aşiretlerle komşu olan Haydaran Aşiretine karşı güneyden bir başka saldırıyı gerçekleştirmeyi planlamıştı. Böylelikle kendilerini koruma çabası içerisine girmiş olan Pülümür aşiretlerinin Haydaranlılara destek vermeleri mümkün olamayacak (aynı zamanda Haydaranlılar da ötekilerine) ve bu aşiretin dağıtılıp yokedilmesi kolaylaşmış olacaktı. Elazığ Valisi Fahri (halk arasında Deli Fahri lakabıyla tanınıyor) bu işi gerçekleştirme işini bizzat kendisi organize ediyordu.

"... Pülümür bölgesinde yapılacak tediba-

tın etkisinden faydalanılarak Elazığ Valisi eşliğine 200 nizamiye, 100 sabit jandarma ile bir miktar milis verilmek suretiyle Nazimiye'ye gönderilmesini ve Pülümür tedibatını müteakip Hıdır ve Kamer ağaları ilkin uzaktan sıkıştırmayı, bundan bir sonuç alınamadığı taktirde, Elazığ'da emre hazır bulundurulacak tayyare filosu ile bu adamlara ait Taçino (Pulé Tacınu B.N.) ile Aşağı Dostanlar – Yukarı Dostanlar (*) köyleri ile diğer gereken köylerin bombalanması suretiyle bu aşiretin tedibini lüzumlu görmüş ve bu hususu Genel Kurmay Başkanlığının onanmasına arzetmiş ve bu teklif Genel Kurmayca uygun görülmüştü." (14)

Pülümür Harekatı 28 Ekim 1930 günü başladı. Danziye, Harsiye ve Askıriye köyleri, harekatın en önemli hedefleri arasında bulunuyordu.

Dersim kuvvetleri, bu askeri saldırıya yine çok sert biçimde karşılık verdiler. Askeri birlikler, dağlık bölgedeki birkaç mezrayı ele geçirip ateşe verdilerse de, buralar daha önce Dersimliler tarafından boşaltıldığı için bunun fazla bir önemi yoktu. Asker çoğu kez insansız boş hedeflere karşı saldırı düzenlerken, Dersimliler onları adım adım izliyor, ani baskınlar düzenleyerek küçümsenmeyecek kayıplar veriyorlardı. Bu arada saldırıya katılan uçaklardan biri düşürüldü, hükümet kuvvetlerinin yanında yer alan milisler büyük darbeler yediler. Bu başarıların elde edilmesinde, gerek Seit Rıza'nın ve gerekse Birman, Haydaran, Demenan aşiretlerinin yaptıkları yardımların küçümsenemeyecek payı vardı.

Yine aynı günlerde, Dersim kuvvetleri Merh geçidini tutarak Pülümür Kaymakamını, yanındaki askerlerle birlikte esir ettiler ve Erzincan yöresinde bulunan askeri Komutanlığa onun kanalıyla haber salıp teslim olmalarını istediler. Genel Kurmay kayıtlarında yer aldığı gibi, 3. Tabur da Kürk'de tamamiyle başarısız kalmış, bozguna uğramıştı.

Bu sırada 24 Ekim günü Nazımiye'ye gelen Vali Fahri ile Haydaran Reisleri Hıdır ve Kamer Ağalar arasında bir anlaşma sağlandı ve böylece onlara yönelik olarak düşünülen askeri harekattan vazgeçildi. **Ancak bu antlaşma, devlet açısından zaman kazanmaya yönelik bir taktikten öteye gitmiyordu;**

"Bütün bu olanlara etraflıca vakıf olan 9 uncu Kolordu Komutanlığı; ... yeni başlayacak tedibat dolayısıyla Vali Fahri Bey'in, Hıdır ve Kamer Ağaların sadakat teminatlarına inanmış gibi görünerek oyalamasını ve Pülümür tedibatı sırasında tarafsız kalmalarını sağlamasını.. istedi." (15)

Pülümür cephesinde çatışmalar askeri birlikler bakımından oldukça olumsuz bir seyir izlerken, bu kez Aşkale'de bulunan 7. Alay ile Kağızman'daki 3. Tümen takviye olmak üzere harekat alanına aktarıldılar. Ardından General Ömer Halis'in kumandası altında 7. ve 11. alayların katılmalarıyla Danziye Kürk yöresine karşı yeni bir hücuma girişildi. Ne var ki böyle bir saldırıya hazırlıklı olan Dersim kuvvetleri, yine şiddetli bir direniş göstererek hücumu başarısızlığa uğrattılar. Bu son saldırıdan da bir sonuç alınamaması ve kış mevsiminin yaklaşması üzerine birlikler geri çekilmek zorunda kaldılar. Böylelikle Pülümür aşiretlerine yöneltilen saldırı, tıpkı dört yıl önceki Koçan aşiretine yöneltileni gibi başarıya ulaşamadan sona erdi.

Plan'ın Adım Adım Uygulanmasına Devam Ediliyor:

Yazının daha önceki bölümlerinde, bazı esaslarına değinilen planın adım adım uygulanmasına devam edilmekteydi. Bir yandan "devletin iyi niyeti"nden bahsediliyor, bir yandan gerginliği arttırıcı çabalara ara verilmiyordu.

Vali Deli Fahri bu politika gereği, tamamiyle baskıya ve tehdide dayalı bir yol izliyordu. Sürekli olarak asıp kesmekten, yok etmekten bahsetmek Vali'nin vazgeçemeyeceği bir yöntem halini almıştı. O kadar ki onun bu tutumu, ilde bulunan çalışma arkadaşlarıyla dahi zaman zaman arasının açılmasına neden oluyordu.

Bu arada resmi bir işini izlemek üzere Sıvas'a giden Baytar Nuri orada uzun soruşturmalara uğruyor, ancak Dersim aşiretlerinin müdahaleleri va baskıları sonucu serbest bırakılıyordu.

Daha sonra ise Vali, Dersim'e karşı yeni bir askeri harekata girişilmesini sağladı. Bu kez ki hedef ağırlıkla Yusufan aşiretiydi. Harekat iki kez tekrarlandı. Birincisinde, askeri birlikler ağır bir yenilgi alarak bozguna uğrarken, ikincisinde, aşiret reislerinin daha çatışma çıkmadan **"teslim olun" diye haber göndermeleri üzerine sinir krizleri geçiren Vali, yaşamını yitirdi.** Bunun da etkisiyle askeri birlikler geri çekilmek zorunda kaldılar.

Askeri açıdan devlet, kesin bir üstünlük sağlayamamış olsa bile durumun her gün biraz daha kötü

* Haydaran aşiretine ait belli – başlı köylerin isimleri şöyle; Koyé Qer, Zaxge (Zağge), Hengırvan, Dewa Axay (Ağay), Rosnage, Vilé Remedan, Mıstoné Bınénu, Mıstoné Serénu, Mazra, Tewnasiye, Kur, Qıré Kér, Galvose, Paga Vésayiye, Texté Jare. Görüldüğü gibi Haydaran yöresinde "Aşağı Dostanlar", "Yukarı Dostanlar" isminde köyler mevcut değil. Anlaşılan o zaman da devleti yönetenler kendilerine göre Türkçe adlar saptayıp Kürt köylerine takmışlar.

ye gittiğini görmek, Seit Rıza ve öteki yurtsever aşiret ileri gelenleriyle aydın görüşlü insanlar bakımından güç değildi. Dersimliler, devletin oyalama ve koşulları lehine çevirdikten sonra da kendilerini tamamiyle imha etme planlarının farkındaydılar. Bu yüzden de devlet, Dersimliler arasında daha büyük bölünmeler ve çatışmalar yaratmaya çalışırken onlar birliğini pekiştirme ve insanları uyarma yolunda çabalarını hızlandırdılar.

Seit Rıza'nın çalışmalarının organizesinde Koçgiri'li Alişer'in büyük yararı dokunuyordu. Politik bakımdan yeterli bilince sahip, yazar ve şair olan Alişer, bir bakıma onun sağ kolu haline gelmişti. Seit Rıza ile uzun uzun tartışıyor, aşiretlerin durumunu tahlil ediyor, birliğin sağlanması için gerekli adımları birlikte saptırıyorlardı. Bu arada, Seit Rıza'nın oğulları Şeyh Hasan ile Bra İbrahim aşiretler arasında dolaşarak onları, çelişkilere son verme ve barışma konusunda ikna etme işine hız kazandırmışlardı. Ne var ki bu iş o kadar kolay da değildi. Aşiretler arasında kalıcı bir barış, Dersim'de hemen hemen olanaksız bir şeydi. Kimileri uzun yılların yarattığı kin ve düşmanlığı bırakmaya hiç bir şekilde yanaşmıyorlardı. Sağlanan bir barışın kısa süre sonra bozulduğu ve çatışmaların yeniden alevlendiği de sıkça rastlanan bir durumdu. Bizzat Seit Rıza ile aşiretinin dahi bir çok aşiretle çelişkileri, kavgaları vardı. Örneğin, tüm çabalara rağmen uzun zamandan beri çatışma halinde bulunulan yörenin güçlülerinden Kalan Aşireti ile barış sağlanamamış, husumet sona erdirilememişti. Ama tüm bu olumsuzluklar yine de onların morallerini bozmadı ve çalışmalarına devam ettiler. Elbet bu arada olumlu sonuçlar elde edildiği de oluyordu.

Bu çabaya paralel olarak halk kitleleri içerisinde propagandaya da büyük önem veriliyordu. Bunun en önde gelen siması ise kuşkusuz yine Alişer'di. Alişer Koçgiri'den geldiği için Dersim'de herhangi bir çelişkinin taraftarı değildi ve bu durum ona ilişki kurmada büyük avantaj sağlamaktaydı. Diğer taraftan o, geçmişte bir isyanda (1920 Koçgiri Ayaklanması) en önde gelen kadrolardan biri olarak rol oynamıştı. Aydın bir insan oluşu, yaşantısını halktan biri olarak sürdürmesi, hoş sohbet, yüksek ikna yeteneğine sahip bulunması ve saz çalıp türkü söylemesi gibi özellikler, kitle içerisinde sevilmesine, sayılmasına, sözünün dinlenmesine neden oluyordu. Aşiretler arasında sürekli dolaşıyor, gerek reislerle, gerekse kalabalık toplantılarda halkla sorunları açık açık konuşuyor, hükümetin propagandasını etkisizleştirmek için yoğun çaba sarfediyordu. Yine kendisi gibi yıllardır mücadele içerisinde olan karısı Zarife de, özellikle kadınlar arasında etkin faaliyetlerde bulunmaktaydı.

Yaptığı bu çalışmalar nedeniyledir ki Alişer daima Ankara hükümeti için ortadan kaldırılması gereken başlıca hedeflerden biri halindeydi. Cumhuriyetin kuruluşundan sonra yöneticilerin sürekli olarak onu ve kendisi gibi Koçgiri'den gelen öteki bazı kişilerin teslim edilmelerini istemeleri bu nedene dayanıyordu. Aradan on yıllar geçtikten sonra G. Kurmay kaynaklarında, onun yaptığı çalışmalarla ilgili olarak şunlara rastlıyoruz:

> *"Bu arada Suriye'den Tunceli bölgesine giren bazı Ermenilerin, Koçkirili Alişir'in etrafta yaptığı menfi propagandanın halk üzerindeki etkisi de büyüktü.."*

Bu cümlede belirtildiği şekilde bazı Ermenilerin Dersim'e geçmeleri ve "menfi" propaganda yapmaları durumu söz konusu değildi. **Bu, hangi türden olursa olsun Kürt halkının ulusal–demokratik hakları uğruna verdiği mücadeleyi bir dış kışkırtmaya bağlama huyundan ileri geliyor olsa gerek. Esasında sadece Kürt halkının değil, Türk halkının da her türden ilerici ve demokratik nitelikteki çabasının arkasında mutlaka bir "yabancı parmağı" aramak, Türk devletini yönetenlerin giderilemez bir hastalığıdır.**

Dersim'de birliği sağlama ve güçlendirme yönünde bazı olumlu adımlar atılırken, devletin çabasıyla tersi gelişmeler de eksik olmuyordu.

Kuşku yok ki bu yönde atılan en önemli adım, Seit Rıza'nın oğlu Bra İbrahim'in Sin köyünde, konuk olduğu evin sahibi tarafından vurularak öldürülmesi oldu. Bra İbrahim, Kaymakam Kazım'ın görüşme istemi üzerine Hozat'a gitmiş ve oradan dönerken vurulmuştu. Cinayetin arkasında devlet parmağının bulunduğunu görmek, fazla güç değildi. Zaten Bra İbrahim'i vuranlar, hemen gidip ilçe yönetimine teslim olmuş ve yargılanmak yerine askeri birlikte "koruma" altına alınmışlardı.

Bu olay, Seit Rıza ile Kırgan aşiretinin aralarının açılmasına neden oldu. Özellikle de hükümetle anlaşmalı olarak oğlunu öldürmelerini hazmedemiyordu o. Bunun üzerine kış geçer geçmez, Seit Rıza Sin köyü yakınına bir gecede konak yaptırdı ve oraya önemli miktarda silahlı güç yığdı. Onun attığı bu adım, Kırgan aşireti arasında paniğe yol açtı ve pek çok insan evini terketmek zorunda kaldı. Seit Rıza daha sonra Kırgan köylerine karşı hücuma geçerek onları kuşattı ve oğlunun katilleri teslim oluncaya kadar da kuşatmayı kaldırmayacağını söyledi. Kureyşan aşiret resilerinden yurtsever insan

Seit Hüseyin'in harcadığı yoğun çabalar sonucu Seit Rıza kuvvetlerini kısmen geri çekerek, suçsuz insanların evlerine dönmelerine olanak tanıdı ama bundan sonra da iki aşiret arasında açılmış olan derin yara da kapanmadı, üstelik Kırgan aşiretini her gün biraz daha çok hükümete yaklaştırdı.

Burada, hükümetin Dersim'e yönelik planları ve hazırlıkları ortada iken Seit Rıza'nın, oğlunun katledilmesine rağmen Kırgan köylerine karşı saldırıya geçmesi yanlış bir adım olarak değerlendirilebilir ki doğrusu da odur. Ancak, o günün koşullarında, aşiretçi geleneklerin son derece güçlü olduğu bir toplumda başka türlü davranabilir miydi? Bu da ayrıca tartışılması gereken bir konudur. "Oğlunun kanını yerde bırakan", intikamını almayan bir lider, başta kendi aşireti olmak üzere, çevreye ne ölçüde söz geçirebilirdi?

Bra İbrahim'in öldürülmesiyle Seit Rıza sadece oğlunu yitirmiş olmakla kalmıyor, aynı zamanda Dersim'deki mücadele de önemli bir yara alıyor, değerli bir öncü kadrosunu kaybetmiş oluyordu.

Bu dönemin diğer bir olumsuz olayı da, Seit Rıza'nın yeğeni Rehber Qop(Kop)'un hükümetle işbirliği içerisine girmesiydi. Bu, bir yandan doğrudan Seit Rıza'nın yakın çevresinde fiili bölünmeye ve güç kaybına neden olurken, bir yandan da moral açıdan halk üzerinde kötü etki yaratıyor, karşı tarafa aleyhte propaganda olanağı veriyordu.

Kesin Hesaplaşmaya Doğru Son Adımlar:

1934 yılında çıkarılan 2510 Sayılı "Mecburi İskan Kanunu" bir başına, devletçe o güne kadar gerçekleştirilen sürgün ve asimilasyon çalışmalarının daha da bir ileriye götürüleceğinin kanıtıydı. Bu ve bu yönde atılmakta olan öteki adımların Kürdistan'ın her yerinde yeni tedirginliklere, endişelere yol açtığını söylemeye gerek yok. Ancak çok geçmeden, Dersim bakımından bu kadarının da yeterli görülmediği açığa çıktı. Hükümet bu kez 25 Aralık 1935 gün ve 2884 Sayılı "Tunceli Kanunu"nu çıkardı. Buna göre, Korgeneral rütbesinde biri Valiliğe atanıyor, aynı zamanda bu yöreyi kapsayacak şekilde yeni bir Genel Müfettişlik (4. Genel Müfettişlik) oluşturuluyor ve general vali, aynı zamanda bu göreve getiriliyordu. Önemi dolayısıyla yasa maddelerinin bir özetini vermekte yarar görüyoruz:

Vali ve komutan, bakanların haiz oldukları bütün yetkilere haizdir.

Vali ve komutan, lüzum gördüğü takdirde ili teşkil eden ilçe ve bucakların hudut ve merkezini değiştirir.

Vali ve komutanın inhası üzerine, ilin ilçe kaymakamlıkları ve bucak müdürlüklerine muvazzaf subaylar atanabilir.

Vali ve komutan, adliye memur ve kâtipleri hakkında Hâkimler Kanununun hükümlerine göre bunların amirleri tarafından verilebilecek cezaları dahi uygulamaya yetkilidir.

Vali ve komutan, lüzum gördüğü belediyelerde başkanlık görevini kaymakamlara ve bucak müdürlerine verebilir.

Cumhuriyet savcıları hazırlık tahkikatında hâkimlerin haiz oldukları yetkileri kullanırlar.

Cumhuriyet savcıları ilk tahkikata lüzum görmedikleri işleri iddianame ile doğruca mahkemeye verebilirler. İlk tahkikat icrası kanunen mecburî olan suçlarda dahi savcılar bu yetkiyi kullanabilirler.

Dava açılması izne bağlı olan işlerde izin verme yetkisi vali ve komutanındır.

Hâkimin reddine dair dileğin kabul edilmemesine dair kararlar kesindir.

Hazırlık tahkikatında yapılan tahkik işleri, ilk tahkikatta tekrarlanmaz.

İlk tahkikatın açılması kararına itiraz edilemez.

Cumhuriyet savcısının iddianamesi sanığa tebliğ edilmez.

İlk tahkikat sırasında verilen tutuklama kararlarına sanık tarafından itiraz edilemez.

Duruşmada Cumhuriyet savcısının muvafakatı ile şahitlerin hazırlık veya ilk tahkikatta tesbit edilen ifadelerinin okunması ile yetinilebilir.

Vilâyet içindeki ceza mahkemelerinden verilen hükümler temyize tabi olmayıp kesindir.

Çeşitli Yetkiler:

Vali ve komutan, emniyet ve asayiş bakımından lüzum görürse il halkından olan fertleri ve aileleri il içinde bir yerden diğer bir yere nakletmeye ve bu gibilerin il içinde oturmalarını menetmeye yetkilidir.

Vali ve komutan, herhangi bir şahıs hakkındaki takibatın ertelenmesine ve cezaların teciline yetkilidir. Bu erteleme ve tecil zaman aşımı işlemine mani olmaz.

İdam hükümlerinin vali ve komutan tarafından teciline lüzum görülmediği takdirde infazı emrolunur.

Tunceli ili içinde oturanlar; Elazığ, Malatya, Sıvas, Erzincan, Erzurum, Gümüşhane, Bingöl illerine geçerek Türk Ceza Kanunu'-

nun bu kanunla tesbit edilen suçlarını işledikleri takdirde, işledikleri suç Tunceli ili içinde işlenen suçlarla irtibatlı ise, bunlar ve bunlara yataklık edenler Tunceli ilindeki yetkili makam ve mahkemelerce bu kanundaki usule göre takip ve mahkeme olunurlar.

Bu kanunun hükümleri makabline şamildir.

Bu kanun neşri tarihinden 1 Ocak 1940 tarihine kadar geçerli olacaktır.

31 Aralık 1935

Bilindiği gibi yukarıda belirtilen yetkilerle donatılmış olarak artık yeni ismi "Tunceli" olan Dersim valiliğine getirilen kişi, Korgeneral **Abdullah Alpdoğan**'dı.

Alpdoğan, kendisine verilen görev gereği işe başlar başlamaz mümkün olduğu kadar tehditi ön plana çıkarmaya, korku salmaya başladı. Bildirileri, konuşmaları, davranışları tümüyle bu amaca yönelikti. Yine onun göreve gelmesiyle Dersim'de, ötedenberi planlanan kışla ve karakol inşaatlarına başlandı. Elbet bunların yapılmasından güdülen amacın bilinmeyen bir yanı yoktu. Herkeste, hükümetin Dersim'i yok etmeye doğru son adımları atmakta olduğu inancı hakim olmuştu. Her evde, her köyde hemen her gün konuşulan konu artık buydu. Aslında devletin kendisi de bu gerçeği dile getirmekten geri kalmıyordu:

"Tunceli Kanunlarının uygulanmasında ilkin, Dersim'e hakim olmak esası dikkate alındığı için Kahmut, Sin, Karaoğlan, Amutka, Danzi, Haydaran gibi bucak merkezlerinde birer karakol tesisi ve binalarının inşasına başlanmıştı.

Bu iş; çok uzun zamandan beri hükümet memur ve nüfuzu görmeyen aşiret reisi ve ağaların hoşuna gitmemiş ve özellikle de Kalan'da yeni bir ilçe teşkili, bunların kuşkularını büsbütün arttırmıştı.." (19 GK s.377)

Burada reis ve ağaların, söz konusu gelişmelerden kuşkuya kapıldıklarından bahsediliyorsa da gerçek öyle değil. Yapılan hazırlıklardan şu veya bu şekilde endişe duymayan bir tek dersimli bulmak bile mümkün değildi. Bu iş, çok eski tarihlere ait bir olay değil, o günleri yaşamış çok sayıda görgü tanığı bugün hala aramızdalar.

Bütün bunlara karşılık Dersim açısından durum başka nedenlerle de iç açıcı değildi; "Korkunç istikbal beliriyordu. Dersimli aşiret reisleri toplantılar ve danışıklar yapıyorlardı. Herkes durumun nezaketini idrak etmişti. Fakat neyazık ki, geceli gündüzlü devam eden danışıklara rağmen, reisler arasında tam bir fikirbirliği, müşterek bir faaliyet planı üzerinde ittifak hasıl olamıyordu.

Aşiretler arasındaki eski husumet ve iğbirar, ittifak hasıl olmasına bir engel teşkil ediyordu. Bu sebeple ancak biri biri ile dost olan aşiretler, kısım kısım, bölge bölge ittifaklar yapabiliyordu." (20 BN s.267–268)

Aslında Dersimliler o dönemde, karakol ve kışla inşaatlarını engelleyebilirlerdi, ancak görevlendirilen müteahhitlerden biri Hozatlı Hıdır, ötekisi ise Palulu Abdurahman'dı. Bunları hedefleyecek bir eylem, hem Dersim'in içerisinde yeni bir aşiret çatışmasına neden olacak, hem de Palu–Dersim çelişkisine dönüşecekti ki bu da Şeyh Sait ayaklanmasında görüldüğü gibi yeni bir alevî–sünnî çelişkisi anlamına gelirdi. Bizzat Seit Rıza'nın da devreye girmesiyle sürdürülen görüşmelerden ise bir şey çıkmadı. Müteahhitler, kişisel çıkarlarını önde tuttular.

Halka yönelik kötü muamelede belirgin bir artış gözlemleniyordu. Daha önceleri henüz devletin hazırlıkları tamamlanmamışken, seyrek de olsa insanları tahrik etmemeye özen gösteren tutum, artık tümüyle terkedilmişti.

"Birden her şey değişti. Eskiden kötülük çoktu, sertlik vardı ama Abdullah Paşa ile bu daha da arttı. Askerin elinin değdiği her yerden insanlar alıp götürülüyor, yolda çalıştırılıyor, kışlada çalıştırılıyordu. Daha önceleri, yevmiye ödenirken, şimdi bir çok yerde onu bile vermeye gerek görmüyorlardı. Bir şey diyen olsa suçlu sayılırdı. 'Askerlik yapmıyorsunuz, vergi vermiyorsunuz, bir de devletten yevmiye istiyorsunuz' gibisinden laflarla yapılanı haklı gösteriyorlardı. Yani üste çıkan, haklı olan yine onlardı. Bir tufandı işte, ne bileyim.." diyor K. köyünden Ali Rıza.

H. köyünden Yusuf ise bu konuda görüşlerini şöyle dile getiriyor:

"Birden her tarafa yayıldı, dediler ki 'yeni paşa gelmiş, ya silah teslim edersiniz, ya da hepinizi yok ederim' diyor. Devlete karşı gelmeyenlere hiç bir zarar verilmeyecek diye de söz vermiş. Bir süre düşünüp taşındıktan sonra silahlar toplandı ve götürülüp verildi. Abdullah Paşa bir ara Nazimiye'ye de gelmiş ti. Orada milleti topladı, konuştu. Halk ne diyor, nelerden şikayetçidir onu öğrenmek istiyormuş."

Peki sonra ne oldu? Konuşan oldu mu?

sorusuna:

"Oldu oldu. Türkçe bilenler öne çıktılar, şikayetlerini söylediler. Jandarmadan, tahsildardan şikayet ettiler. Devlet yoksulluktan anlamıyor dediler. Hatta bir ara Hormek aşiretinden Bertal Ağa vardı, Civarik köylü Bertal Efendi. O, yakında bulunan bir keçi yavrusunu alıp generale göstermiş ve 'işte bize bunun hesabını soruyorlar, bunun hesabını veremiyoruz' gibi şeyler demişti. Fazla kalmadı, gitti paşa. Gitmesine gitti ama duyduklarından pek memnun gözükmediği söylendi arkasından.."

Bu arada Dersim aşiretleri arasında bölünmeler daha da kesinleşti. Bazıları, silahlarını teslim ettiler ve aynı zamanda devlet memurlarına, askeri birliklere her türden yardımda bulunmayı kabullendiler. Diğer bir bölümü direnmekten vazgeçti, önemli ölçüde silah tesliminde de bulundu ama tarafsız kalmaya karar kıldı. Üçüncü ve son grup ise ne olursa olsun teslim olmaya karşı çıkarak, direnme yolunu seçti.

Seit Rıza, bu arada Batı Dersim'de Bahtiyar ve Koçan aşiretleriyle ittifak halindeydi. Yine 1936 yılında, Doğu ve Merkezi Dersim aşiretlerinden Kureyşan, Yusufan ve Demenan aşiretleriyle ortak direnme doğrultusunda anlaşmaya vardı. Bu amaçla da Seit Rıza, Kureyşan aşiret reislerinden Aliyé Gax, Demenan aşiret reisi Civar Ağa (Civé Kéj) ve Yusufan aşiret reisi Qemer (Kamer) ağalar, Hayvori köyünün altında bulunan ziyarette bir araya gelerek kutsal sudan içtiler. Arkasından Munzur nehri üzerinde bulunan kutsal Hızır gölüne taş atıp yemin ettiler. Daha sonra Abdullah Alpdoğan Seit Rıza ile yeniden ilişki kurdu (Hesé Doy, aralarında habercilik yapıyordu.), **Dersim'den ayrılmayı kabullenmesi halinde Elazığ Sürsürü Ovasında geniş topraklar, kent içerisinde çok sayıda dükkan ve külliyetli miktarda para verileceği vaadinde bulundu. Ama Seit Rıza, bu "cazip" öneriyi kesin bir dille red etti.** Uzun yıllar Seit Rıza ile birlikte kalmış, onun silahşörlüğünü yapmış olan O.'li Hasan bu konuya ilişkin olarak:

"Öyle bir haber gelmişti. Ama Seit Rıza biraz da kızarak 'hayır' dedi. 'Biz kime ne yaptık ki etrafımızı kuşatmışlar. Doğup büyüdüğümüz topraklarımızı niçin terk edelim? Gözlerimi burada açtım, burada ölmek istiyorum. Allah kısmet ederse burada öleceğim."

gibi sözlerle haber yolladı.

Aynı günlerde Alişer propaganda çalışmalarına hız kazandırmışken, Baytar Nuri de son bir teşebbüste daha bulunarak, General Alpdoğan ile anlaşıp silahlarını teslin etmiş olan Karabalyan aşireti reisi Kangozade Mehmet Ali ve Ferhadan reisi Cemşit Ağalarla görüştü, onları ikna etmeye çalıştı.

1936, aynı zamanda devletin en üst düzey yöneticilerinin peşisıra Dersim veya çevre illere gelip gittiği bir yıldı. Bunlar arasında bizzat Mustafa Kemal de vardı. M. Kemal, Hozat yakınındaki Sin'e kadar gitmiş, yapılan askeri hazırlıkları yerinde incelemişi. Bu arada basında Dersim yöresinde yapılacak askeri manevralara ilişkin haberler yer alıyor, yöneticilerin tehdit dolu demeçleri birbirini izliyordu. **M. Kemal'in aynı yıl parlamentoyu açarken, Dersim sorunu ile ilgili olarak söyledikleri ise siyasi iktidarın bu konuya ilişkin plan ve hedeferini hiç bir tereddüte yer bırakmayacak biçimde ortaya koymaktaydı.** Devlet Başkanı, 10 yıl önce Mülkiye Müfettişi Hamdi Bey'in raporunda belirttiği görüşleri, aşağı yukarı aynı cümlelerle şu şekilde dile getirmişti:

"Dahili işlerimizde en mühim bir safha varsa o da Dersim meselesidir. Dahilde bulunan iş bu yarayı, bu korkunç çıbanı, ortadan temizleyip koparmak ve kökünden kesmek işi her ne pahasına olursa olsun yapılmalı ve bu hususta en acil kararların alınması için, hükümete tam ve geniş selahiyetler verilmelidir."

Eylül ayında Seit Rıza'ya karşı, onu ortadan kaldırmaya yönelik olarak bir saldırı düzenlendi. Elazığ'dan havalanan bir uçak filosu, onun daha önce yapılış nedenine değinilen Sin yakınındaki (Viyalık semti) konağına karşı bir saldırı düzenledi. **Olayları yakından izleyen Dersimlilerin tümü, Mustafa Kemal'in evlatlığı Sabiha Hanım(Gökçen)'ın da bu filoda pilot olarak görev yaptığını ve ilk bombayı onun attığını belirtiyorlar.** Yine başka kaynaklardan elde edilen bilgiler de bunu doğrular niteliktedir.

Saldırı sırasında Seit Rıza orada değildi. Konağın bir bölümü, isabet eden bombaların etkisiyle yıkılırken, ölen olmamış, fakat o sıra evin önünde bulunan küçük oğlu Resik Usé, şarapnel parçasıyla bacağından yaralanmıştı.

O yıl, kışa bu ortamda girildi.

Sürecek

KAYNAKLAR:

1- T. Cumhuriyetinde Ayaklanmalar, s.351 - 352
2- T. Cumhuriyetinde Ayaklanmalar, s.353
3- T. Cumhuriyetinde Ayaklanmalar, s.354
4- T. Cumhuriyetinde Ayaklanmalar, s.357
5- T. Cumhuriyetinde Ayaklanmalar, s.377
6- T. Cumhuriyeti. Ayaklanmalar, s.377
7- Baytar Nuri, aynı eser, s.267 - 268

KADIN SORUNU ÜZERİNE

8 Mart 1857'de New–York kentinde, onbinlerce kadın tekstil işçisi "eşit işe eşit ücret, çalışma şartlarının düzeltilmesi ve 10 saatlik işgünü" için direnişe başladılar. Atlı polisler direnişteki işçilere saldırdı. 129 işçi şehit düşerken onlarcası da yaralandı.

1910 yılında **"Sosyalist Kadınlar Kongresi"** *için biraraya gelen anti–emperyalist, savaş karşıtı emekçi kadınlar, uluslararası işçi hareketinin seçkin militanlarından* **Klara Zetkin***'in önerisi üzerine* **8 Mart***'ın* **"Uluslararası Kadınlar Günü"** *olarak kutlanmasına karar verdiler.*

O günden bu yana kadınlar, **8 Mart***'ı her türlü ayrımcılığa, sömürüye, ırkçılığa karşı mücadele ve dayanışma günü olarak kutlamaktadırlar.*

Kadınların eşit haklara sahip olması gerçeği, insan haklarının da ayrılmaz bir parçası iken, dünyanın halen bir çok yerinde kadının sömürülmesi, onun anatomik farklılıktan dolayı baskı altında tutulması, ikinci sınıf insan muamelesi görmesi, çifte baskı altında tutulması, hatta Kürt kadınları gibi bir de ayrıca ulusal sorunun ağır tahribatını yaşamaları nasıl açıklanabilir?

Bir grup kadın **8 Mart Uluslararası Kadınlar Günü** *kutlamalarına katkıda bulunabilmek amacıyla aşağıdaki yazı dizisinde bu önemli sorunu irdeliyor, çözüm yolları öneriyor.*

DENG

İLKEL TOPLUMDA KADIN

Tarih öncesi dönemlere baktığımızda erkeğin genellikle fiziki güç isteyen işlerle meşgul olduğunu; kara ve deniz avcılığıyla uğraştığını görürüz. Buna karşılık kadın ise çocuklarına bakmak, onları korumak, toplayıcılıkla besin ihtiyacını karşılamak, topuluğun sağlık işleriyle uğraşmak v.b. işlerle ilgilenirdi. Kadının yaşadığı barınakta ve barınağı civarında yaptığı işlerin sürekli oluşu beraberinde besin bulma yolunu garantilerken, erkeğin avcılığının raslantıya kalması, kadının klan içinde hem ekonomik hem de yönetimsel alanda daha etkin olmasını sağlıyordu.

Kadının doğurganlığı, çocuklarıyla olan ilişkisi, doğanın sırlarını çözüp bunlara çözüm yollarını bulması, tabuları seçmesi, temel kararları alması, ana erkil döneme damgasını vuran esas etkenlerdir. Erkek kadının bu üstün vasıflarını bilir, kabullenir ve saygı duyar.

Ana–erkil dönemde soy zinciri kadına göre belirlenir. Doğan çocuklar, ana tarafından tanınır ve yine bu dönemde analık miras hukuku geçerlidir.

Üretim alanındaki değişimler toplumsal yaşama yansır. Erkeğin ekonomik ve toplumsal ilişkilerde daha etkin olması, üretim alanındaki gelişmelerle olmuştur. İlk ilkel iş bölümüyle; kadın evdeki araçların sahibi olurken, erkek de besin sağlamada kullanılan araçların sahibi oluyordu. Bu kadını eve bağlıyor, erkeğe aile ve toplumsal ilişkilerde daha fazla söz hakkı tanıyordu. Erkeğin kendisine ait olan mülkiyetin artması beraberinde miras sorununu da getiriyordu. Mirasın erkek çocuğa kalması için tek eşli evliliğe geçiş bu döneme rastlar. Bu dönem, kadın cinsinin büyük yenilgisi oldu ve evde, toplumsal ilişkilerde yönetimi erkek ele geçirdi, kadın aşağılandı, köleleşti, erkeğin keyif ve çocuk doğurma aleti haline geldi. Böylece analık miras hukukunun yerini de babalık miras hukuku alıyordu. Ataerkil aile biçimiyle erkeğin tekelci egemenliği kuruluyordu.

KÖLECİ TOPLUMDA KADIN

Köleci toplumun en belirgin özelliği; köle ile efendisi arasındaki ilişkidir. Bu ilişkinin özü: kölenin bir eşya olarak nitelenmesi, efendisinin mülkiyetinde

olması, bunun sonucu olarak alınıp-satılabilmesi ve hiçbir hakkının olmamasıdır.

Bu dönemde köle kadın ile erkek arasında çok önemli farklar bulunmaz. Efendinin hakimiyeti ikisi için de geçerlidir. Köleler kendi ürettikleri üzerinde bir tasarrufa sahip değildir. Bununla birlikte efendi köle kadını, kendi cinsel isteklerini tatmin için kullanabiliyordu.

Bütün toplumlarda olduğu gibi köleci toplumda da din yine bir baskı aracıydı. Bu dönemde dindeki en önemli değişiklik, çok tanrıcılıktan tek tanrıcılığa olan geçişti.

FEODAL TOPLUMDA KADIN

Feodal toplumda temel üretim aracı "TOPRAK" tır. Toprağın mülkiyeti senyöre aittir. Senyör kendi mülkiyetinde olan bu toprağı küçük parçalar halinde serflere işletmek üzere verir.

Feodal dönemde üretilen herşey köylü emeğinin sonucudur. Ürünün bir kısmı senyöre,bir kısmı serf ve ailesine verilir. Senyör; üründen bir kısmını üretim gideri olarak ayırır, bir kısmını serfin asgari geçimi için serfe verirken kalanına kendisi el koyar. Bu da feodal toplumda sınıfsal sömürünün temelini oluşturur.

Toprağın işletilmesinde direkt olarak kadın da yer alır. Bunun yanında, kadın kalan zamanını ev ve çocuklarının bakımı ile kocasına karşı sorumluluklarını yerine getirmekle geçirir. Bu da kadının sınıfsal ve cinsel sömürüsü olan çifte sömürüsünün feodal toplumdaki göstergesidir. Kadının aile içinde evlenecek kişiyi seçmede söz hakkı yoktur. Kadın ile ilgili işlerde söz sahibi olan kişi; evlilik öncesinde babası, evlilik sonrası ise kocasıdır.

Ortaçağda, derebeylerin oluşmasıyla köylü, derebeyinin güdümü altına girdi ve birer köle oldu. Kadın ve erkeğin evlenmesine derebeyi karar verirdi ve eşleri kendisi seçerdi. İlk gece hakkı derebeyinindi. Ancak "kızlık vergisi" denen verginin verilmesi durumunda bu hak eşlere geçerdi. Köleci toplumda ise bunun uzantısı diyebileceğimiz derebeyinin ilk gece hakkı uygulanmıştır. Köleci toplumda kadın efendisine karşı söz hakkına sahip değilken, feodal toplumda kızlık vergisini vermekle ilk gece hakkına sahip olunabiliyordu.

Din ataerkil dönemin en önemli kaynağını oluşturur. Dinin kadın üzerindeki etkileri ise çok boyutludur. Hristiyanlık, Musevilik, Müslümanlık gibi büyük dinlerin tümü erkeğin uğradığı kötülüklerden kadını sorumlu tutar. Ör: Hristiyanlık "kadının boyun eğmesini ve kendisine verilen bağımlılık durumuyla mutlu olmasını" isterken Müslümanlık ise"iyi kadınlar itaat eden, erkeğinin dediğini yapın, onu memnun eden ve onu üzmeyen kadınlardır" (NİSA SURESİ) demiştir.

KAPİTALİST TOPLUMDA KADIN

"Kapitalizm kadını özgür kılmak için değil onu erkekten daha fazla sömürmek için, aile yuvasından çekip çıkardı ve toplumsal üretime itti, bu sebepten kadını aileye hapsetmek için dikilen ahlaki, politik, hukuki ve ekonomik engelleri devirmemeye çok dikkat etti." (LAFARGUE)

Fabrikanın, nüfusun yaşam koşullarında yarattığı değişimi görürken özellikle kadınların ve çocukların üretime çekilmesi ilerici bir mahiyet taşır. Gelişen bilimsel-teknik ilerlemelerle kadının ve çocukların daha sağlıklı koşullar içinde çalışmasının sağlanması gerekiyor. Ancak kapitalist, bu ortamı sağlamak için ayrı bir masraftan kaçınır. Fakat bunun yanında, sanayide kadın ve çocuk çalıştırılmasını tümüyle yasaklamak ya da bu tip işe yer vermeyen ataerkil yaşama biçimini korumak gerici ve ütopiktir.

Büyük sanayi devriminin çıkış noktası emek aletlerindeki devrimdir. Ve bu devrim bir fabrikada organize makina sistemiyle en gelişmiş şekline ulaşır. Sanayide kullanılmaya başlanan makina artık adale gücünü temel almaktan çıkarmıştır. Buna bağlı olarak da kapitalist için ucuz iş gücü olması nedeniyle, kadına ve çocuğa olan talep daha fazladır. Talebi artıran diğer nedenler arasında kadının kazandığı gelirin ek gelir olarak hesap edilmesi, yaptığı işte daha dikkatli ve sömürüye daha az baş kaldırıyor olması yer alır.

Fabrika işi, kadının sağlığı üzerinde birçok olumsuz etki yapar. Uzun iş saatleri onun zamanını büyük kısmını fabrikada geçirmesine yol açarken beraberinde fabrika koşullarının olumsuzluğunun açtığı bedensel ve tinsel bozuklukları da getiriyor. Aşırı gürültü, yorgunluk, fabrikadaki etkiler sonucu ergenlik yaşının gecikmesi, sık düşük, ölü doğum v.s. yüksek oranda görülmektedir. Dolayısıyla, bu yeni kuşaklar üzerinde de etkilerini açık olarak göstermektedir. Çocukluk çağının uzaması aslında dondurulmuş gelişmenin bir kanıtından başka birşey değildir, daha sonraki yıllarda meyvalarını verir.

Kadının kapitalist üretime katılmasıyla birlikte onun aile bağları zedelenir. Kadın fabrikada çalışma

ya başladığı andan itibaren kocasından bağımsız bir üretici haline gelir. Sanayi, eskiden kocasına ekonomik olarak bağımlı olan kadının bu bağımlılığını yıkar. Erkek ve kadın fabrikada aynı şartlar altında çalışır.

İş saatlerinin uzunluğu ve çalışmanın bedeni üzerindeki etkisine bağlı olarak, kadının kendi ailesine daha az zaman ayırmasına ve daha az ilgilenmesine neden olur. Çocukların ana babadan ayrı sağlıksız ve bakımsız yetişmesini beraberinde getirir. Böyle ortamlarda yetişen çocukların ileriki yaşamlarında kuracakları aileler de aynı sağlıksız ilişkileri sürdürür.

Kapitalist toplumun temel özelliklerinden biri de kadının meta haline gelmesidir. Ekonomik ve sosyal yönden zorlaşan yaşam koşulları kadının yaşamını sürdürebilmesi için, onun farklı yollara baş vurmasına neden olur. Kapitalizmin en yoz olan bu yönü FUHUŞ'la sembolleşir. Sınıflı toplumların pisliklerinden biri olan fuhuş, burjuva ideologları tarafından erkeklerin cinsel özgürlüğü iddiaları ile desteklenmesi ve devletin kurumlaştırmasıyla varlığını sürdürmektedir. Erkeğin özellikle cinsel yönden aşırı özgürlüğü, evde bulamadığını dışarıda bulma imkanını yaratarak fuhuşu perçinleştiriyor. Kadın ise erkeğinde bulamadığı cinsel tatmini sadece bastırma hakkına sahiptir. Bunu evlilik dışında araması, kadının hem toplumsal değer yargıları tarafından ve hem de hukuki açıdan yargılanmasına yol açar. Oysa cinsel ihtiyaç kadın erkek ayırımına dayanmaz. Çünkü; cinsellik insanın insan olmasından kaynaklanan doğal bir ihtiyaçtır. Bu arada fuhuş yapan kadın, cinsel yolla bulaşabilecek tüm hastalıklara açıktır.

Burjuvazi kendi çıkarları doğrultusunda tek eşli aile kurumunu savunur. Bu kurumda ilişkiler özel mülkiyete dayanır. Burjuvazinin temel dayanaklarından biri de ailedir ve burjuva ideologarlı bu aile kurumunu ayakta tutabilmek için bazı teoriler üretir. Ör: Ailede kız çocuğunun en önemli rolünün iyi bir eş, iyi bir anne, yani; bir başka erkeğe bağımlılıkla nitelenen bir rol olduğu kız çocuklara benimsetilir. Kadının aile içinde küçük yaştan itibaren cinsel kimlikle yetiştirilmesi toplumsal üretime erkekle eşit şekilde katılmasını önler. Kadının toplumda geleneksel bir anlayışla cinsel bir obje olarak kabul edilmesi, toplumsal üretimde yarattığı değerlere yabancılaşmaksına ve hak ettiği statüye gelememesine neden olmaktadır.

Kapitalist toplum her konuda olduğu gibi eğitimde de belirli bir zümreye hitap eder. Proleter çocuğu, ekonomik koşulların dayatmasıyla birlikte daha küçük yaşlarda aile ekonomisine katkıda bulunmak için çalışmak zorunda kalır. Bu alt katmanlardaki insanların eğitim olanaklarının hemen hemen yok denecek kadar az olması, bunların toplumsal hayattaki çelişkileri görmelerini ve bu yolda mücadele etmelerini zorlaştırır. Hele bir de kadının eğitim açısından bu soruna yaklaştığımızda sorunun daha vahim bir hal aldığı görülür. Kadın aile içinde ve toplumda verilen roller gereği eğitim konusunda da erkekten sonra gelir. Bu durumda kadının okuması çok daha zordur. Kadının kendi özgül sorunları için mücadele edebilmesi ve toplumsal muhalefette yer alabilmesi için de bir bilince sahip olması gerekir. Bu, kadına toplumsal statü içinde biçilen rollerin önemli bir kaynağını oluşturur.

KÜRDİSTAN'DA KADIN VE AİLE

Görüldüğü gibi sınıflı toplumlarda kadın; en çok sömürülen baskı altında tutulan ve ikinci sınıf insan muamelesi görendir. Ülkemizde ise kadının durumu çok daha vahimdir. Bu, ülkemizin parçalı ve sömürge statüsünden, halkımızın ulusal baskı altında olmasındandır. Bir taraftan sömürgeciliğin tahribatı, halkımız üzerindeki ulusal baskı ve zulüm, diğer yandan kadınlarımızın kadın oluşlarından kaynaklanan sorunları, kadınlaramızı eşine az raslanır türden bir durumla karşı karşıya getirmiştir.

Kürdistan'da ailenin temel özelliği çok çocuklu olmasıdır. Asıl amaç erkek iş gücüne olan ihtiyaçtır. Bunun yanında soy zincirinin erkeğe göre tesbiti ve feodal-aşiretçi yapının beraberinde getirdiği kan davalarının sıklığıdır. Bu nedenle kız çocuğu istenmez ve doğumdan itibaren farklı uygulamalara maruz kalır.

Kız çocuğunun doğmasından ana sorumlu tutulur. Bu feodal yapının var olan hakimiyeti ile dinin toplumsal yapıdaki etkinliğine bağlıdır. Kız çocuğunun asıl görevi evde anasına yardım etmek ve özellikle erkek kardeşlerine bakmaktır. O; aile içerisinde iyi bir eş, iyi bir anne olma düşüncesi ile yetiştirilir.

Aile içerisinde kız çocuğunun hiçbir söz hakkı yoktur. Bu kendini özellikle evlenme olayında gösterir. Kız çocuğu babasının istediği kişi ile evlenmek zorundadır ve kızın isteği sorulmaz. Adayların arasında ilk planda birinci derecedeki akrabalar yer

alır. Yabancı biri istediği zaman baba önce amcaoğlunun isteyip istemediğini sorar. Bu olay halk arasında "Amcaoğlu hakkı" olarak bilinir.

Kürdistan'da kadının bir meta olarak kullanıldığının en büyük göstergesi kızların evlenirken başlık parasının (Kelén) alınmasıdır. Bunun yanında "Berdél" denilen kızların başlıklı değiştirilmesi olayı da yaygındır.

Özellikle kırsal kesimde çekirdek ailenin tek başına yaşaması söz konusu değildir. Kaynana, kayınbaba, kayın, görümce v.s. birlikte yaşarlar. Dolayısıyla evlenen kız bir tek erkeğe bağımlı olmaz, ailenin tüm fertlerine bağımlıdır. Böylece birlikte oturan ailelerde temel söz hakkı kayınbabaya, sonra da kocaya aittir. Baba öldükten sonra söz hakkı oğula geçer. Evde kararlar genelde kadından bağımsız olarak alınır. Ancak aşiretçi yapının yoğun olduğu kırsal kesimlerde kadın, aile ve toplumsal ilişkilerde söz sahibidir. Bunda rol oynayan diğer bir etken ise kadının üretime katılıyor olmasıdır. Baba evde çocukları üzerindeki otoritesini korumak amacıyla çocuklarıyla ilişkiye girmekten kaçınır. Bu ilişkileri kadın sağlamaya çalışır. Kocanın ölmesi durumunda namusun korunması amacıyla kadın kayınbabanın evinde çocuklarıyla birlikte kalır ya da kayınlarından biriyle evlenir.

Ekonomik düzeyi yüksek olan kişilerde çok karılı evliliklere rastlanır. Erkeğin birden fazla karısı vardır ve bu kadınlar birarada yaşamalarına rağmen birbirlerini rakip olarak gördüklerinden ilişkileri kopuktur. İlk kadın aile içinde daha fazla söz hakkına sahiptir. Çok karılı uygulama ekonomik zorluklara bağlı olarak yoksul köylülerde pek yaygın değildir.

Kentleşme yerlerinde ailenin yaşam koşulları kırsal kesimden biraz daha farklıdır. Kentlerde çelişkiler daha nettir. Bir yandan gecekondu mahallelerinde yaşayan yoksul halk, diğer yandan kentlerin daha modern semtlerinde yaşayan; ekonomik yaşamı daha iyi olan aile topluluklarından meydana gelir. Kentler değişimlerin odak noktasıdır. Bu nedenle burada feodal ve diğer toplumsal değer yargıları kırsal kesimlere oranla önemini biraz daha yitirmiştir. Ancak kenar mahallelerinde bu olay geçerli değildir.

Fabrikalarda, kamu hizmetlerinde, gündelik işlerde çalışan kadınlar kenar mahallelerde oturur, onları çalışmaya zorlayan asıl neden ekonomik olarak aile gelirinin yetersizliği ve hayat pahalılığıdır.

Kadının ekonomik yaşama olan katkısı beraberinde aile ve toplumsal ilişkilerde söz hakkına daha fazla sahip olmasını getirir.

BOŞANMA

Kadının boşanmada söz hakkı yoktur. Erkek istediği zaman kadından boşanabilir. Boşanan kadın toplum tarafından iyi bir eş olmadığı gerekçesiyle dıştalanır. Boşanmayı kadın istediği zaman da ilk olarak ailesine başvurur ve ailesi de genelde bağdaştırma yollarını arar. Kadın boşandıktan sonra ekonomik nedenlere bağlı olarak kendi başına yaşıyamadığından çocuklarıyla beraber baba evine gider. Ekonomik bağımsızlığını kazanan kadınlar bile boşandıktan sonra toplum tarafından dıştalandıklarından bu yola başvurmaktan kaçınırlar.

TÜRK HUKUK SİSTEMİNDE KADIN

Yasalarda kadının durumunu incelediğimizde ilk dikkat etmemiz gereken husus yasalardaki düzenlemelerle pratik yaşamın çoğu zaman birbirine denk düşmemesi, ayrılıkların ortaya çıkmasıdır. Yasalarda kadınla ilgili en ideal düzenlemeleri yapsak bile kadına bakış değişmediği müddetçe kadın hak ettiği yerde olamaz. Buna rağmen yasalara egemen olan ideoloji, kadını toplumda nasıl bir statüde gördüğü konusunda bize önemli ipuçları verir.

Türk yasalarında kadınla ilgili bazı hükümlere bakacak olursak şu örneklerle karşılaşırız: Anayasada kadınla erkek için vatandaşlık koşulları ayrı düzenlenmiştir. "Türk devletine vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkes Türk'tür, Türk babanın ve Türk ananın çocuğu Türk'tür. Yabancı babadan ve Türk anadan doğan çocuğun vatandaşlığı kanunla düzenlenir."

Medeni Kanun'da ise Pederşahi aile görüşüne uygun olarak düzenlenmiş birçok madde vardır. *Koca birliğin reisidir.* (MK–152).

Karı kocasının aile ismini taşır (MK–153).

Birliği koca temsil eder, malların yönetiminden ve tasarruflarından koca sorumludur (MK–154).

Kadının çalışması kocasının iznine bağlıdır (MK–159).

Kadın bir mirası ancak kocasının izniyle iade edebilir, velayet babaya aittir. Boşanma halinde yetkili hakim, davacının ikamet yeri hakimidir (MK–136).

Yabancı bir erkekle bir kez beraber olan evli kadına ceza verilirken, erkeğe ceza verilmesi için, onun yabancı bir kadınla uzun süre karı koca gibi

beraber yaşaması gerekir (TCK-440-441).

Kırsal kesimde çoğunlukla dini nikah geçerli olduğundan kadının durumu çok farklı bir durum arz eder. Irza geçme ve kaçırma suçları, fuhuşu kendine meslek edinmiş kimseler aleyhinde işlerse ceza azaltılır (TCK-438). Bu durum fuhuşu kendisine meslek edinmiş kişilere rahat bir ortamı sunuyor, fuhuş meşrulaştırılıyor ve kadın hakları her anlamda ihlal ediliyor.

CİNSEL YAŞAMDA KADIN

Kız çocuğu ailede ayıp kavramıyla büyür. Bu kavram kendisini engel olarak cinsel olyalarda gösterir. Kız çocuk ailede en yakın ilişkide bulunduğu annesiyle bu konuda konuşmaz. Cinsellik tabu halini almıştır.

Kızın evlilik yaşı oldukça küçüktür. Dolayısıyla psikolojik ve fizyolojik olarak evliliğe tam hazır değildir ve bu da beraberinde birçok sorunu getirir. İlk gece, erkeğin evlilikte yalnızca cinselliği düşünmesi ve bu şekilde yaklaşması, bilgisizlik bunalımı daha da arttırır.

Evlenirken kadında en fazla aranan bekaretin olmasıdır. Bekareti olmayan kadın ya baba evine geri gönderilir ya da bunu bedeniyle öder. Bekaret sorunu ataerkil uygulamaların olduğu her toplumda bulunur. Ama toplumumuz gibi feodal ilişkilerin oldukça yoğun olduğu toplumlarda fazla önem taşır. Kadının aşağılanmasının ve kimliğinin yok edilmesinin en önemli nedenlerinden biridir.

KADIN VE SAĞLIK

Kürdistan'da sağlık sorunu kadın için ayrı bir boyut kazanır. Özellikle ekonomideki düşüklük birçok hastalığın görülmesine olanak sağlar. Bunların başında salgın hastalıklar gelir. Bu hastalıklar, ailede birden fazla insanda görüldüğünden, doktora götürülen erkek çocuk olur ve ona uygulanan tedavi evde kız çocuğuna da uygulanır. Bizzat kız çocuğunun hastalanması bile, onun doktora götürülmesi için gerekçe değildir. Aile içinde o, erkekten sonra gelen ikinci bir varlıktır. Onun yaşayıp yaşamaması o kadar önemli değildir. Doktora götürüldüğünde ise çoğu zaman iş işten geçmiştir.

Erken evlilikler sonucu evliliğe hazır olmayan kız çocukları, evliliğin beraberinde getirdiği birçok sorunla karşılaşır. Cinsel gelişimini tamamlamamış olsalar da, hemen evlilik sonrası kadının doğurganlığını göstermesi gerekir. Erken yaşta doğuma ek olarak oluşan sık doğumlar, düşükler, kadının genç yaşta yıpranmasına neden olur. Kırsal alanda ailedeki fertlerin tümü üretime küçük yaşta katıldığından çok çocuk istenir ve bu doğan çocukların erkek olması tercih edilir. Kız doğurmak kadının suçudur.

Kadın doğum yaptığında temizlik kurallarına pek uyulmaz. Doğum genelde yerli ebeler tarafından yaptırıldığından hem annenin hem de çocuğun hayat tehlikededir. Kürdistan'da doğum anında ana-çocuk ölümünün temel nedenlerinden biri de budur. Kadın çoğu kez hamileliği boyunca doktor yüzü bile görmez.

AİLE PLANLAMASI

Kadın aile planlaması denen olaydan genelde habersizdir. Korunma tedbirlerini ya bilmiyor, ya doğurganlığını yitirmekten korkuyor, ya da kocası izin vermiyordur. Kadın bazen menapoza kadar doğum yapar. Ayrıca korunma tedbirleri de sadece kadına uygulanır.

KADIN VE EĞİTİM

Kürdistan'ın sömürge oluşu ve beraberindeki ağır miras, geri bıraktırılmış sosyo-ekonomik yapı kendisini okur-yazar oranında daha bariz gösterir. Genelde okur-yazar oranı düşüktür ve bu oran kırsal kesimde, kadınlar arasında %10'a kadar düşer.

Bunun yanında aile içerisinde erkek çocuğa verilen önem, var olan ekonomik imkanların onun eğitimine harcanmasına neden olur. Kırsal kesimde kızlarımızın okur-yazar oranının düşüklüğünün diğer bir nedeni de ailede erkekten sonra gelmesidir. Ancak kentlerde bu yapı biraz daha önemini yitirmiştir. Kız çocuğu ilköğreniminin yanısıra orta ve yüksek okullarda da eğitim yapar. Buna rağmen ilkokulda okuyan kız çocuğunun oranı yüksekken, ortaokulda daha düşük, üniversitede ise çok daha düşüktür. Ayrıca kız çocuklarının dini eğitime tabi tutulması da yaygındır.

Kürdistan'ın sömürge olmasından dolayı; Kürt kültürü yüzlerce yıl baskı altında kalmıştır.Burjuvazi, Kürt halkını ulusal boyunduruk altında tutmak için Kürt kültürünü, dilini, inkar eder. Bu tür baskılar Kürt kültürünün, dilinin gelişimini önler. İşte bu tür nedenlerle Kürdistan'da okuma yazma oranı oldukça düşüktür. Kürt çocuklarının kendi ana diliyle eğitim yapamamaları onları çok zor durumda bırakır. Çünkü, çocuk en iyi kendi ana diliyle anlar, düşünür ve öğrenir. Bu nedenle çocuk belirli bir süre içinde ancak Türk dilini öğrenmek için çabalar. Okula giden çocukların bir kısmı da, bu durumun getirdiği

psikolojik etkiyle okula gitmekten vazgeçer. Dolayısıyla Kürdistan'da bilgisizlik, cahillik sürekli kol gezer. Sömürgeci güçlerin asıl amacı da budur.

Ekonomimizin tarıma ve hayvancılığa dayanması, üretime çocukların da katılması okur-yazar oranının düşüklüğünün diğer nedenidir.

Sonuç olarak; kadınların okur-yazar olmaması kadını bilgisizliğe bilinçsizliğe götürür. Bu durum onun varolan toplumsal çelişkileri kavrayamamasına neden olur. Bu durumdaki kadının yaşamı, evi dışına taşmaz.

Şu da bir gerçektir ki; Kürt halkının mücadelesinin başarısı, kadınların eğitilmesi, bilinçlendirilmesi ve mücadeleye aktif olarak katılmasına da bağlıdır.

KADININ ÜRETİMDEKİ YERİ

Kürdistan ekonomisinin temeli tarıma ve hayvancılığa dayanır. Genelde toprak, büyük toprak sahiplerinin elindedir. Ancak köylünün de küçük parçalar halinde toprağı vardır ve geçimini buradan sağlar. Ayrıca büyük toprak sahiplerinin toprağını, kiralama veya yarıcılık ve ortakçılık sistemiyle işleterek de geçimlerini sağlarlar.

Toprağın işletilmesine ailenin tüm bireyleri; erkek, kadın, çocuk hep beraber katılır. Bu nedenle kırsal kesimlerde kadının zamanının büyük bir kısmı tarlada geçer. Ancak alınan ürünün satışı üzerinde hiç bir söz hakkı yoktur ve bu tür ilişkilere giremez. Yine her ailenin birkaç baş hayvanı vardır. Kadın hayvanlarının bakımından, beslenmesinden sorumludur. Evin bakımı, temizliği, çocukların ihtiyaçlarının karşılanması kadından sorulur.

Kürdistan'a modern araçlar girmesine rağmen, niteliksel değişimler tam anlamıyla yerleşmemiştir. Bu nedenle üretim yer yer ilkel üretim araçlarıyla yapıldığından kadının zamanının çoğunu alır ve yaşamını daha zor hale sokar. Kadın, bu işlerle uğraştığından kendisine ayıracak zamanı pek bulamaz. Kırsal kesimde yaşayan kadınlar yaşamlarını daha zor koşullar altında sürdürür.

Kadın, tarımsal ve hayvancılık alanında üretime katıldığı zaman kocasına yardımcı güç görevini görür ve ücretsiz çalışır. Yarı feodal ülkelerde tarım işçisi olarak çalışan kadının durumu ise yine sanayide çalışan kadınlara nazaran çok daha zordur. Kadının emeği üzerinde kapitalizm öncesi sömürü biçimleri uygulanmakta, boğaz tokluğuna ve aile reisinin yardımcısı sıfatıyla, ücretsiz çalışma koşullarıyla karşılaşmaktadır. Bu sorumların yanı sıra, kadının toplumsal üretime katılmayışının nedenlerinden bir diğeri ise hakım olan islam dinidir. İslam dini kadının çalışmasını ayıp sayar ve karşı çıkar.

Yarıcılık sistemi ve ekilmeye elverişli toprakların hemen hemen tümünün büyük toprak sahiplerinin ve yabancı şirketlerin elinde bulunmasından dolayı köylü yaşamı daha da zorlaşır. Yoksulluk köylü yaşamını tehdit eder, onları tarım işçisi olarak çalışma zorunda bırakır. Bu işçilerin büyük kısmını da kadınlar oluşturur. Yoksul köylüler iş bulabilmek için ya tek olarak ya da aileleriyle birlikte başka şehirlere veya ülkelere göç ederler. Bu durumda eşi başka yere göç eden kadın, tüm sorumlulukları (Yani; toprağın ekimi, hayvanların bakımı, evin ve çocukların bakımı) üstlenir. Kocası ile başka yere göç eden kadın ise, ailesiyle alışkın olmadığı bir ortamda kendisini bulur. Toplumsal ilişkilere ayak uyduramaz.

Kürdistan'ın bir sömürge olduğunu söylemiştik. Türk burjuvazisi bu durumun devamlılığını sağlamak için gerekli olan her yöntemi kullanmaktan geri kalmıyor. Kürt halkının sorununun farkına varmısını, bilinçlenip örgütlenmesini engellemek içindir bütün bu çabaları. Yine bunun içindir ki; Kürdistan'da sanayinin gelişmesini, bir işçi sınıfının oluşmasını istemezler. Buna bağlı olarak Kürdistan'da kadın işçi oranı oldukça düşüktür. Okuma-yazma bilmeyen kadınlar genelde tarım işçisi veya kamu hizmetlisi (hasta bakıcı, temizlikçi) olarak çalışır. Okur-yazar olan kadınlar ise makinalaşmış işletmelerde çalışabilirler. Ayrıca sanayisi gelişkin olan yerlerde kadın, fabrika işçisi olarak da çalışabilirler. Fabrikada çalışan kadın çifte sömürü altına girer. Fabrikada gün boyu işçi olarak çalışan kadın, evdeki sorumluluklarla da kendisi ilgilenir. Kadın sınıf olarak sömürülürken diğer yandan cinsel olarak da sömürülüyordur. Buna Kürt toplumunun yaşadığı ulusal sömürüyü de kattığımızda; kadının aslında Kürdistan'da üçlü sömürü çarkı altında olduğunu görürüz.

Ekonomik koşulların zorluğu kadının fuhuşa sürüklenmesinin temel nedenidir. Nikitin bu konuda Kürt kadını için şöyle diyor: *"Hoşa gitmeye, çalışmakla ve neşeli olmakla birlikte erdemlidir. Gerek fuhuş gerekse doğuda çok yaygın olan bazı kötü huylar Kürtler arasında görülmez."* Nikitin'in de dediği gibi ülkemizde feodal ilişkilerin hala sürüyor olması fuhuşun yaygınlaşmasını engelliyor. Bunun yanında toplumsal ve ailevi baskılara ek olarak ekonominin kötü olması kızları bu yola sürükler. Burjuvazinin boyalı basının ve TV'deki Amerikanvari dizilerin etkisiyle kızlarda oluşan artist olma isteği, onları metropole yöneltir ve birçok kızın kötü yola düşmesine neden olur. Kürdistan'da fuhuş en fazla bu yolla yayılır.

Fabrikada işçi olarak çalışan kadınlarımız, ülkemizin sosyo ekonomik yapısı gereği olarak sendikal kuruluşlarda fek yer almazlar. Ancak köy kadınlarına oranla sanayide çalışan kadınların örgütlenmeleri daha ileri aşamadadır. Toplumun ekonomik ve sosyal alanda geri kalmışlığı, aşırı yoksulluk, toplum

sal yapının bozukluğu, kadınlarda toplumsal bilincin oluşmasını engeller.

Şu da bir gerçektir ki, kadınlar toplumsal üretime ve ilişkilere girmedikçe yaşama bakış açısı değişmez. Evinin dört duvarı ötesindeki yaşamı bilmez, kişiliğini geliştirmez ve bununla da ilişkili olarak toplumsal çelişkileri anlayabilecek bilince ulaşamaz. Kürt kadınının sınıfsal ve ulusal mücadelede yer almayışının önemli bir nedeni de budur.

METROPOLDEKİ KADININ DURUMU

Kırsal kesimde yaşayan ailelerin işsizlik sorunundan dolayı ya başka şehirlere (iç göç), ya da başka ülkelere (dış göç) göç etmek zorunda kaldığını daha önce belirtmiştik.

Başka şehirlere göç eden aileler kendisini daha önce yaşadığı kapalı ilişkilerin bulunduğu kırsal kesimden ayrı bir yaşam içinde bulur ve genellikle kenar mahalleler bu tip ailelerden oluşur.

Şehirlerin kırsal yerlere göre ekonomik ve sosyal yapısı daha da gelişkindir. Burada feodal ilişkiler, kırsal yerlerde olduğundan daha az etkindir.

Kız çocuklarının okur-yazar oluşları daha yüksek dereceli okullara gitmesi biraz yaygınlaşır. Dolayısıyla kadın toplumsal ilişkilere girdiğinden, toplumsal çelişkilere karşı daha da duyarlıdır. Sanayide çalışan kadınların örgütlü yapısı kırsal kesimde, tarım alanında çalışanlara oranla yetersiz olmasına karşın daha ileri bir seviyededir.

Sağlık konsunda, aile planlamasında, evlilik yaşında, kadın bu tür olaylara, bulunduğu ortamın kırsal kesime oranla sosyal gelişmişliği ile daha bilimsel yaklaşır.

Metropolde yaşayan ailelerde gerek dini baskılar ve gerekse kız çocuğunun ailesine bağımlılığı biraz daha yıkılmıştır. Kendi ülkesi dışına göç eden aileler genelde daha baskıcı ve ayrımcı uygulamalarla karşılaşır.

KADIN VE DİN

Dinin tarihte her zaman ezilenler üzerinde bir baskı aracı olarak kullanılması, kadının ezilmesi sorununda da açık olarak görülür. Baskı mekanizması, dinin gereği gibi gösterilir.

Ülkemizin geri kalmışlığı dinin toplumsal yaşamda daha etkin olmasını beraberinde getirir. İslam dini kadın ve erkeği birbirinden kesin sınırlarla ayırır. Aile yaşamında kadını erkeğine, evde ise babasına bağımlı kılar. Şöyleki; islam ailenin reisi erkektir. Aile yaşamında söz hakkı erkeğindir. Kadın erkeğin cinsel ihtiyaçlarına cevap veren, ev işlerini yapan, çocuk yapan bir varlıktır. Evlenince, bir erkeğin kadında aradığı hususlar; kadının malı, soy-sopu, dindarlığı, ahlaklı, bakire oluşu, kocasına bağımlılığı, namusunu ve servetini muhafaza edişi, huy ve bedensel güzelliğinin olmasıdır.

Ailenin geçim kaynağını bulmakta sorumlu olan erkektir. İslam dini kadının iş hayatına girmesini engeller. Gerekçe olarak da kadının iş yaşamında daha çok yorulup, yıpranacağını gösterir. Oysa asıl amaç; kadını toplumsal yaşamdan koparıp evine ve erkeğine bağımlı kılmaktır. İslam dininde kadının temel görevi erkeğinin cinsel ve bunun yanında her türlü ihtiyaçlarına cevap vermektir. Erkek bu ihtiyaçlarında tatmin olmadığı zaman, din erkeğe birden fazla kadınla evlenme hakkını verir: "Hoşuna giden kadınlarla iki, üç, dörde kadar evlenebilirsiniz" (Nisa Suresi) ile bu durum meşrulaştırılıyor.

Nahl suresinde de "Allah rızık bakımından bir kısmınızı bir kısmınızdan daha daha üstün etmiştir" denilerek erkeğin kadına tam üstünlüğü vurgulanmış ve kadının erkeğe tam itaatı beklenmiştir. Bu bizim toplumumuzda da çok açık olarak uygulanır. En basit olayda kadın cezalandırılabilir (Özellikle dayakla). Olayın boyutuna bağlı olarak, erkek kadından boşanma hakkına da sahiptir.

İslam dini miras konusunda da kadına daha düşük pay verir. Bu pay erkeğe verilenin yarısı kadardır. Kürdistan'da ise çoğu ailede ataerkil dönemden beri etkinliğini sürdüren babalık miras hukuğu feodal yapının etkisiyle de farklı bir boyut kazanır. Ülkemizde; islam dini ne kadar etkin olsa da, miras çoğunlukla erkek çocuğa devredilir.

Bunun yanında, bu değer yargıları etkisini sürdürdüğü toplumumuzda kadının islam dini dışındaki eğitimini de engeller. Çünkü; amaç kadını evine ve erkeğine bağımlı kılmak, onun bilinçlenmesini engellemektir. Bu da kadınlarımızın toplumsal mücadelede yer almayışının diğer bir nedenidir. Günümüzde mesleki okullarda, İmam Hatip Liselerinde eğitimin tek bir cinse hitap etmesi, düzenin dini yargıları kendi çıkarları doğrultusunda kullanmasının bir örneğidir. İslam dini yine kadının siyasi yaşamda yer almasını engeller. Bunu da toplumumuzda çok açık olarak görebiliriz.

Ayrıca dinin toplumdaki etkisinin yansımasını sağlık alanında da çok net görebiliriz. Tutucu bir şekilde yetiştirilen kadınlarımız, hastalandıklarında doktordan önce çoğu zaman şeyhe, ziyarete gider.

Her şeye rağmen Bazil Nikitin'in de dediği gibi İslam dini bizde daha az etkilidir. "Bütün bunların dışında İslam dini Kürt kadınları üzerinde Arap kadınlarına oranla daha az etkindir. Kadın eşinin yokluğunda konuklarını kabul eder, ağırlar ve onlarla sohbet eder. Diğer müslümanlar gibi yüzünü peçe ile kapatmaz."

Sürecek

İSMAİL BEŞİKÇİ ile SÖYLEŞİ

23 NİSAN'larda
Dünya Çocuklarına Bayram Armağan Edenler
KÜRT ÇOCUKLARINA DİPÇİK GÖSTERİYOR
ardından da
"SUSTUR ŞU PİÇİ"
diyorlar

Bu söyleşi **İSMAİL BEŞİKÇİ** *tutuklanmadan önce yapılmıştır.*

Sayın **BEŞİKÇİ** *namuslu bir bilim adamı olmanın onurlu yolunda yürürken zindanlarla yıldırılmak istenl-yor. Bu baskılarla, sürekli tutuklamalarla* **BEŞİKÇİ** *susturulamaz. O, bir bilim adamı olarak her yerde ve her durumda zaten özgürdür.*

Baylar, bilimsel çalışmalar prangaya vurulamaz. Tarih boyunca hiç bir güç sürekli olarak bilimi demir parmaklıklar arkasında tutamadı. Sizin de gücünüz buna yetmeyecektir. Gerçeği değiştiremezsiniz! **BEŞİKÇİ***'yi serbest bırakmak zorundasınız!*

DENG

DENG – *Sayın Beşikçi, 1967* **"Doğu Mitingleri'nin Analizi"** *konulu çalışmanızla başlayıp 1970'li yıllarda yoğunlaşarak devam eden yazarlık araştırmacılık uğraşınız 12 Eylül faşizmiyle kesintiye uğradı. Uzun bir aradan sonra bu yıl* **"Devletlerarası Sömürge Kürdistan"***la yeniden okur karşısına çıkıyorsunuz.*

Öncelikle bu soylu çabanızdan dolayı sizi kutlamak istiyoruz.

Düşüncelerinden dolayı en uzun süre hapishanede kalan aydınlardan birisiniz. İsterseniz önce bu dramatik gelişmeyi anlatımınızla bir kez daha hatırlayalım.

BEŞİKÇİ – 1967 yılı yaz aylarında, Forum Dergisi'nde, "Doğu Anadolu'da Göçebe Kürtler", "Göçebe Kürt Aşiretlerinde Toplumsal Değişme" vs. gibi başlıklar altında yazılar yayımlanıyordu. O günlerde, fakültedeki odaya, "Köy Sosyolojisi" derslerinden çok yakından tanıdığım bir öğrenci, arkadaş geldi. Forum Dergisi'ndeki yazıları okuduğunu belirttikten sonra bana şunları söyledi: "Siz bize sosyoloji dersleri veriyorsunuz, toplum sorunlarıyla ilgilenmek gerektiğini söylüyorsunuz. Fakat bir süreden beri Doğu'nun çeşitli yerlerinde, şehir ve kasabalarında toplumsal olaylar cereyan etmektedir. Bunlar hakkında hiçbir bilginiz yok. Bir müddetten beri mitingler yapılıyor. Bu çok önemli toplum olaylarını izlemiyorsunuz. halbuki, bu olayları izlemek, değerlendirmek gerekir..."

O günlerde, Doğu'da mitingler yapıldığı, bazı gazetelerin iç sayfalarında çok küçük haberler olarak yer alıyordu. Basın bu mitinglere şiddetle karşı çıkıyordu. Fakat, mitingler hakkında daha fazla bilgi sahibi de değildim.

Yukarıda belirttiğim gibi, bu arkadaşı çok yakından tanıyordum. Doğu illerinden birinin, Yüksek Tahsil Talebe Derneği Başkanlığı'nı da yapıyordu. Çok terbiyeli, kibar bir öğrenciydi. Çok makul şeyler söylüyordu. Eleştirileri çok dikkatimi çekti. Haklı bir eleştiriydi. "Eğer yardımınız olursa bundan sonraki mitinglere beraber gidebiliriz" dedim. Ondan sonraki birkaç mitinge beraber katıldık.

Bu öğrenci arkadaşın eleştirilerinin beni çok etkilediğini söylemem gerekir. Bu arkadaş şimdi profesör. İsmini açıklayamamam bana büyük bir hüzün veriyor. Dikkat ederseniz, hangi üniversitede çalıştığını bile söyleyemiyorum.

Kemal Burkay'ı, Mehdi Zana'yı, Mehmet Emin Bozarslan'ı, Dr. Naci Kutlay'ı, Av. Mehmet Ali Aslan'ı, Bahri Koçkaya'yı, Hüseyin Musa Sağnıç'ı, rahmetli Edip Karahan'ı, Niyazı Usta'yı, Davut Özcan'ı, Abdülkerim Ceyhan'ı, Muhterem Biçimli'yi, Mahmut Okutucu'yu, Zülküf Bilgin,'i, Bahri Evliyaoğlu'nu daha pek çok arkadaşı ilk defa bu mitinglerde tanıdım. Dr. Tarık Ziya Ekinci'yi, Behice Boran'ı, Mehmet Ali Aybar'ı parlamenter faaliyetlerinden dolayı tanıyordum. Fakat yakından tanımam bu mitingler sırasında oldu.

Doğu Mitinglerini yakından izledim. Halk katılımını, konuşanları, konuşulanları, sloganları yakından izledim. Bununla ilgili bir de, 1967 yılında, "Doğu Mitinglerinin Analizi" isimli bir inceleme yayımladım. Bu teksir edilmiş metin 1968 yılı başlarında Forum Dergisi'nde "Doğu'da Ağalık, Şeyhlik" adı altında bir dizi olarak yayımlandı.

Resmi ideolojinin yaptırımlarıyla karşı karşıya gelmem ilk defa, Doğu Mitingleri'ni izlemem ve bununla ilgili bir inceleme yayımlamamla birlikte oldu. Atatürk Üniversitesi, hemen bir idari soruşturma başlattı. **"Bu mitingleri neden izledin?", "Sence Kürt halkı diye bir halk var mıdır?", "Bu inceleme neden yazıldı, neden yayımlandı?", "Türkiye'de yaşayan herkes Türk değil midir?"** vs. İdari soruşturma, 1969 da, "Doğu Anadolu'nun Düzeni, Sosyo-Ekonomik ve Etnik Temeller" kitabının yayımlanmasıyla birlikte yeniden ele alındı ve üniversiteyle ilişiğimin kesilmesiyle sonuçlandı. Resmi ideolojiyle olan çelişkiler, derinleşerek, yaygınlaşarak günümüze kadar geldi.

DENG– Sayın hocam, **"Devletlerarası Sömürge Kürdistan"** *hangi birikimin ve itmenin sonucu ortaya çıktı, başka bir deyişle bu çalışma hangi sorumluluğun ürünüdür?*

BEŞİKÇİ– Kürtlerin Ortadoğu'daki nüfusları 30 milyonu aşkındır. Buna rağmen, Kürtler en ufak bir siyasal statüye sahip değildirler. Halbuki, dünyada, 300 bin nüfuslu, 400 bin nüfuslu devletler vardır. Hatta Avustralya kıtasının etrafında, nüfusu 10 binden az olan devletler de vardır. Öte yandan, Kürt ulusu ve Kürtlerin ülkesi Kürdistan, emperyalist ve sömürgeci güçlerce ve Ortadoğu'daki yerli işbirlikçilerince bölünmüş, parçalanmış ve paylaşılmıştır. Böylesine büyük bir nüfusa ve büyük bir ülkeye sahip bir ulusun en ufak bir siyasal statüye sahip olmaması, elbette düşündürücü bir durumdur. Bu ilişkilerin, bu süreçlerin muhakkak bir açıklaması olmalıdır.

DENG– *Çalışmalarınızı* **"Kürt Kimliği ve Kürdistan Kimliği Üzerine Düşünceler"** ve **"Kürt Egemen Sınıfları Üzerine Düşünceler"** gibi iki bölümden oluşturmuşsunuz. Buna neden gerek gördünüz.

BEŞİKÇİ– Radyo ve TV haberlerine, gazete ve dergi haberlerine ve bu haberlerle ilgili yorumlara dikkat ederseniz, Batı Trakya Türkleri ile ilgili olarak, Dr. Sadık Ahmet ve İbrahim Şerif isimlerine önemli bir vurgulama yapıldığı görülecektir. Bu insanların, seçim bildirgelerinde, "Türk" kelimesini kullandıkları ve bunun için cezalandırıldıkları belirtilmektedir. Dr. Sadık Ahmet ve İbrahim Şerif isimlerinin sık sık anılması bir kimlik vurgulamasıdır. Halbuki, yine aynı TRT ve basın, Güney Kürdistan'dan, kimyasal silahlar kullanılması sonucu, Türkiye'ye sığınmak zorunda kalan Kürtler için, "Kuzey Irak'dan gelenler", "Irak'lı kaçaklar", "Irak'dan geçenler", "Irak'dan kaçanlar" gibi ifadeler kullanmaktadır. Burada, dikkati çeken temel politika ise, ilgili kitleye, kimlik verilmemesi için özen gösterildiğidir. Bunun için yoğun bir çaba harcandığıdır.

Kimliksiz bir kitle nesnedir, herhangi bir şeydir. Şeylerin, nesnelerin siyasal bir isteği, siyasal bir iradesi yoktur. Bunlar emirlerle, buyruklarla yönetilirler. Bunlardan istenen, sadece, yüce otoriteye itaat etmeleridir. Kimlik sahibi olanlar ise siyasal bir öznedir. Kimlik sahibi olanların siyasal bir isteği, siyasal bir iradesi vardır. Böyle değerlendirilir. Kimlik olayının incelenmesi bu bakımdan önemlidir. Kitapta, bu konuyla ilgili olarak, Güney Afrika'dan çarpıcı bir örnek var. Dikkat ederseniz, orada da, romanın kahramanına hep "o kız" deniliyordu. Kızın ismi verilmiyordu. Kızı ismiyle anmamak, onu kimliksiz bırakmak anlamına geliyor.

Kimlik olayıyla ilgili olarak önemli bir kavram da egemen sınıf kavramıdır. Zira, Kürt kimliğine vurgulama yapacak, ulusal istekler ileri sürülebilecek sınıf "Kürt burjuvazisi" olabilir. Böyle bir sınıfın neden olmadığı, bunların neden ulusal hak iddiasında bulunmadıkları, bu sınıfın neden çürütüldüğü, ajanlaştırıldığı.. incelenmesi ve irdelenmesi gereken önemli konular olmaktadır.

DENG – *Şimdi de daha genel bir soru sormak istiyoruz. 12 Eylül öncesi ile günümüzde yaşanan Kürt gerçeğini nasıl değerlendiriyorsunuz?*

BEŞİKÇİ – Günümüz ile geçmiş dönem karşılaştırıldığı zaman şöyle bir ilişki kurmak mümkündür. Türkiye, 1960'lı yıllarda, özellikle, 1965–1969 arasında nisbeten demokratik bir dönem yaşamıştır. Hatta, Türkiye'nin en demokratik döneminin bu yıllar olduğu söylenebilir. Buna rağmen, bu dönemde, Kürt sorunu rahat bir şekilde konuşulamıyordu. 1970'li yılların da, özellikle 12 Mart sonrası ve 12 Eylül arasının bu güne nazaran daha demokratik bir görünüm arzettiği söylenebilir. Fakat bu yıllarda da Kürt sorunu enine boyuna konuşulamıyordu, tartışılamıyordu.

12 Eylül sonrasının, 1980'li yılların çok anti-demokratik olduğu açıktır. Sivil bir döneme askeri bir üniforma giydirildiği, 12 Eylül faşizminin daha sonraki dönemlerde de sürdürüldüğü söylenebilir. Buna rağmen, bu dönemde, Kürt sorunu konusunda, eski dönemlere nazaran çok daha fazla şeyler söylenmektedir. Kürt sorunu, artık, enine boyuna tartışılmaya başlanmıştır. Geçmiş dönemlerde, sadece, "Türkiye'de bir Kürt sorunu vardır" denilebilirken, günümüzde artık, sorunun içeriği de tartışılabilmektedir. Kürt sorununun neden bir sorun olduğu, ne zamandan beri bir sorun olduğu, neden çözümlenmediği, neden çözümlenmesi gerektiği ayrı ayrı incelenmektedir. Bu süreç, kuşkusuz devlet ve hükümete rağmen, Türk yargı organlarına rağmen başlamıştır. Türk basınına, Türk üniversitelerine, Türk siyasal partilerine, Türk aydınlarına vs. rağmen başlamıştır. Ve bu sürecin gelişmesine ve yaygınlaşmasına hizmet eden çok önemli dinamikler vardır. Gerek Kürt toplumunun iç dinamikleri, gerekse dış etkenler, bu sürecin gelişip serpilmesinde önemli olmaktadır.

DENG – *Türk aydınlarının Kürt sorununa bakışı konusunda neler söylenebilir?*

BEŞİKÇİ – Türk aydınının Kürt sorununa bakışı olumsuzdur. Türk aydınının Kürt sorununa daha demokratik bir perspektiften bakmasını sağlayacak tek güç, Kürtlerin kendi toplumlarına, Kürt toplumuna ilişkin çabalarıdır. Günümüze kadar Türk aydınları, Türk solcuları, Kürt hareketlerini hep, "milliyetçi" hareketler olarak değerlendirmişlerdir. "Milliyetçi" kavramını bir saptamadan çok bir suçlama, bir aşağılama aracı olarak kullanmışlardır. Türk aydınlarının, Türk solunun Kürt hareketlerini değerlendirmelerinde, hep bu suçlama, aşağılama ve horlama egemen olmuştur. "Şeyh Said ayaklanması milliyetçi bir hareket değildir, İngiliz emperyalizminin kışkırtmasıdır" derken de, "1960'lı, 1970'li yıllardaki Kürt hareketleri enternasyonalist, devrimci hareketler değildir, milliyetçi hareketlerdir" derken de bu temel düşünce egemendir.

Böyle bir suçlama karşısında Kürt aydınlarının, devrimcilerinin düşünceleri, tavır ve davranışları ise ilginçtir. Bu tür suçlamalarla karşı karşıya kalmak istemeyen Kürtler de, düşüncelerini, tavır ve davranışlarını, Kürt halkının gelişen demokratik özlemlerine ve isteklerine göre planlamadılar. Bundan çekindiler. Böylece Türk solundan gelebilecek oklardan korunmaya çaba gösterdiler.

Ben bu konularda çok farklı şeyler düşünüyorum. Kürtlerde eksik olan, sosyalist düşünce, sosyalist tavır ve davranış değildir. Eksiklik bu yönde değildir. Kürtlerde eksik olan milli duygudur. Kürtlerde milli duygu eksikliği vardır. Güçlü milli duyguları olmayan bir ulus sağlıklı devrimciler üretemez.

30 milyonu aşkın bir nüfusa, büyük bir ülkeye sahip oldukları halde, en ufak siyasal statüye, siyasal kimliğe sahip olmayan, bölünmüş, parçalanmış ve paylaşılmış Kürtlerin bu durumu sorgulayamamış olmaları, ancak milli duygu eksikliği ile açıklanabilir. Dünyada nüfusu 10 binden az olan devletler varken, 30 milyonu aşkın bir halk, bir ulus neden hiçbirşey değildir? Bu karşılaştırmaların yapılmaması, gerekli tavır ve davranışların alınamamış olması, ancak, milli duygu eksikliği ile belirtilebilir.

Günümüzde bu ilişkilerin hızla değişmeye başladığını da ayrıca belirtmek istiyorum. Bu ayrı bir konu.

DENG – *Sayın Beşikçi, Kürt sorununun çözümünde Kürt aydınları neler yapabilir, temel görevleri ne olabilir?*

BEŞİKÇİ – Kürt aydını denen kategori belleksizdir, belleğini kaybetmiştir. Bir örnekle ifade edeyim. Günümüze kadar, Kürt diliyle, Kürt kültürüyle ilgili istekler ileri sürüldüğü zaman, Türk aydınları, Türk solcuları bu kişileri, emperyalizmin ajanı olmakla, emperyalizmin ekmeğine yağ sürmekle suçlarlardı. "Kürt dili üzerindeki baskılar kaldırılmalıdır." vs. denil

diği zaman bu suçlamalar yapılırdı. Bu suçlamalara muhatap olmak istemeyen Kürt devrimcileri de, dil, kültür gibi kategorilere fazla vurgulama yapamazlardı. Enternasyonalizmi vurgularlardı. Marksizmi-Leninizmi bilmekte, sosyalist tavır ve davranış göstermekde, Türk solcularından hiç de geri kalmadıklarını, hatta onlardan daha da çok solcu olduklarını vurgulamaya çalışırlardı.

Kürtlere karşı benzer suçlamalar yapılabiliyorsa, bu Kürtlerin, Kürt aydınlarının, Kürt solcularının belleksizliğindendir. Kürtlerin bu suçlamalara karşı gerekli cevapları verememeleri, onların belleksiz olmalarıyla ilgili bir durumdur. **Zira, Kürdistan'ı ve Kürt ulusunu bölüp parçalayan, paylaşan, güç Kemalistlerdir. Kemalistler, İngiliz ve Fransız emperyalizmiyle, Arap ve İran monarşileriyle işbirliği yaparak Kürdistan'ı bölmüşler, parçalamışlar ve paylaşmışlardır. Türk solu ise yıllar yılı Kemalizmin etkisi altındadır. Bu etki hala sürmektedir. Öyleyse bu durumun Kürtler tarafından en ince ayrıntılarına kadar incelenmesi, irdelenmesi gerekir.** Kürdistan'ın nasıl bölündüğünün ve paylaşıldığının, bu süreçde Kemalistlerin rolünün belirtilmesi gerekir.

Bilime kimin ihtiyacı varsa o üretir. Kürtlerin bilime ihtiyacı çok. Ortadoğu'nun tarihi, Türkiye'nin, İran'ın, Irak'ın, Suriye'nin, tarihi elbette, yeniden yazılmalıdır. Fakat bu başta, Kürtler için büyük bir ihtiyaçtır.

Kürt aydını günümüze kadar, hep kendi toprağını çorak bırakmış, kendi gülistanını kurutmuş, hep başkalarının bahçesine su taşımıştır. Başkalarının bahçesinde güller gülistanlar yaratmaya çalışmıştır. Son yıllarda bu durumlar hızla değişmektedir. Kürtler yitirdikleri belleklerini kazanma sürecine girmişlerdir. Çorak bıraktıkları bahçelerini yeşertmek gerektiğinin bilincine ulaşmışlardır. Bu süreç, hızlanarak, yaygınlaşarak sürmektedir. Bu sürecin de kuşkusuz, çeşitli dinamikleri, iç ve dış etkenleri vardır.

DENG - *Biraz da demokrasiden söz etsek. Türkiye'de demokrasinin temel ölçütleri nelerdir? Kürt sorunu ile demokrasi arasındaki bağlaşıklılık nedir, o çözülmeden demokrasi kurulabilir mi?*

BEŞİKÇİ - Kanımca Türkiye'de demokrat olmanın tek ölçütü vardır. Bu da Kürt sorununa karşı gösterilen tavırdır. Herhangi bir kişi, Kürt sorununa karşı, demokratça bir tavır gösteriyorsa, bu aynı zamanda, anti-emperyalist, anti-faşist, anti-sömürgeci ve devrimci bir kişidir. Fakat sadece anti-emperyalist ve anti-faşist olmak nice devrimci ve demokrat kişiyi, veya öyle bilinen insanları sömürgeci ve ırkçı olmaktan kurtaramamaktadır. Bunun bir örneği de rahmetli, **Prof. Dr. Muammer Aksoy'dur.** Öldürülmesinden sonra yayınlanan yazılara, aziz hatırasını anma ve saygı ilanlarına bakılırsa Prof. Dr. Muammer Aksoy özgürlük aşığıdır, demokrasi şehididir, haksızlıklara karşı yapılan mücadelenin en önde gelenidir, bayraktardır... vs. Ben bu kanıda değilim. Türkiye'de demokrat olmanın tek ölçütü vardır, o da Kürt sorunu karşısında gösterilen tavır ve davranıştır. Prof. Dr Muammer Aksoy'un Kürt sorunu konusunda gösterdiği tavır ve davranışı, Kürt sorunu konusundaki düşüncesi, Emekli Orgeneral Kenan Evren'inkinden hiç de farklı değildi. Elbette, O'nun gibi **"asmayıp da besleyecek miyiz?"** demiyordu, **"Köklerini kazıyacağız", "kafalarını koparacağız", "ezeceğiz, yok edeceğiz, doğduklarına pişman edeceğiz"** vs. demiyordu. Ama düşüncesi, tavır ve davranışı Emekli Orgeneral Kenan Evren'e daha yakındı.

1980'li yıllarda, Diyarbakır Askeri Cezaevi'nde "Türküm" demedikleri, Kürt kimliklerini vurguladıkları için 40'ın üzerinde genç insan işkencelerle öldürüldü. Türk Hukuk Kurumu Başkanı ve Ankara Barosu Başkanı Prof. Dr. Muammer Aksoy ne yaptı? Kürdistan'da bugün Türk güvenlik güçleri tarafından halka karşı yoğun bir zulüm yapılmaktadır. Kürtlere karşı uygulanan Türk zulmü, Türklere karşı uygulanan Bulgar zulmünden kat kat fazladır. Karşılaştırılamayacak derecede fazladır. Dedelere ve babalara, çocuklarının, torunlarının ve kadınlarının gözleri önünde işkence yapılmaktadır. (bk. 2000'e Doğru, Sayı.4, 21 Ocak 1990, Çavuş Faik Candan'ın Anlatıları) Bunun ne kadar korkunç bir manzara olduğu gün gibi ortadadır. Bu insan onurunu zedeleyen en önemli olaylardan biridir. Çocuklara bundan daha büyük bir saygısızlık ve sevgisizlik olabilir mi? Ve bu bir devlet politikası olarak uygulanıyor. Prof. Dr. Muammer Aksoy'un bu gibi durumlar karşısında, bu sistematik haksızlık karşısında kılı bile kıpırdamamıştır. Demokrasi, özgürlük, eşitlik, sadece Türkler için gerekli kategoriler midir? Halbuki, Bulgaristan Türkleri konusunda, Batı Trakya Türkleri konusunda, yani Türkler'e yapılan baskılar konusunda Prof. Dr. Muammer Aksoy'un, Türk Hukuk Kurumu Başkanı, ve Ankara Barosu Başkanı Prof. Dr. Muammer Aksoy'un pek çok demeci, protestosu olmuştur.

DENG - *Kürt çocukları anne ve babalarına yapılan işkenceleri belirttiğiniz gibi, görüyor. Devlet terörünü ve onun yarattığı ağır tahribatın*

yükü altında. Ama, bir de her 23 Nisan'da dünya çocukları davet ediliyor ve **"çocuk sevgisi"** şampiyonluğu yapılıyor. Bunda bir terslik, bir çifte standart ya da bir iki yüzlülük yok mu?

BEŞİKÇİ– Bütün bunlara rağmen, yani Kürt çocuklarına yapılan bu saygısızlığa rağmen her yıl, 23 Nisan günlerinde, dünyanın çocukları Türkiye'ye davet edilerek, "Biz çocukları çok seven bir devletiz. Türk devleti çocukları çok sever. "Dünyada, çocuklarına bir bayram armağan eden ilk devlet Türk Devleti'dir, biziz" der, şişinir. O günlerde devlet dalkavukları TV'den, radyodan, basından hiç eksik olmamaktadır. Kürt çocuklarına karşı böylesine işkenceler yapan bir yönetimin bu iki yüzlü tavrının ve davranışının deşifre edilmesi gereği yok mudur?

Bir taraftan Kürt çocuklarının, kadınlarının gözleri önünde babalara, dedelere işkenceler yapmak, onları çırıl çıplak soymak, dövmek, sakallarından tutup yere çarpmak, üzerlerinde tepinmek, bu durum karşısında, korkan, bağıran, ağlayan, feryat figan eden çocukları dipçiklerle tehdit etmek, **"sustur şu piçi"** diye kadınların üzerine yürümek, kadınların saçlarından yakalayıp sürüklemek... arama yapıyoruz bahanesiyle pekmez küpünün içine toprak atmak, tükürmek, şekeri tuz ile karıştırmak, yağı unu karmakarışık etmek, her şeyi dağıtmak, çocukları aç bırakmak, öte yandan da "Biz çocukları çok seven bir devletiz, dünyada çocuklara bayram armağan eden ilk devlet biziz, Türk Devleti'dir" diye övünmek, şişinmek... Bu durum sizi incitmiyor mu Bay Halit Kıvanç?

Çocuklarını, 23 Nisan eğlencelerine gönderen demokratik ülkelerin temsilcileri, bu durumdan rahatsız olmuyor musunuz? Ankara'da, İstanbul'da bu eğlencelere katılanlar, Kürdistan'ın kırsal kesimlerinde neler olup bittiğini, çocuklara karşı ne tür cinayetler işlendiğini de bilmek durumundadırlar. Sovyetler Birliği gibi ülkeler için hiçbir şey demek gerekmez, onlar bu çirkinliklerin vazgeçilmez bir teferruatıdır.

DENG– *Sayın Beşikçi, yeniden aydın gerçeğine dönmek gerekecek. "Kemalist aydın" denilen çevrelerin sorgulanması gerekiyor. Düşüncelerinizi biraz daha açar mısınız?*

BEŞİKÇİ– Elbette açarım. Örneğin; Prof. Dr. Muammer Aksoy, birey olarak özgürlük ve demokrasi mücadelesini sürdürse de demokrasiye düşman bir cephe içinde yer alıyordu. "Atatürkçü Düşünce Derneği"nden, bu derneğin şimdiki başkanı Emekli Tümgeneral **Celil Gürkan**'dan söz etmek istiyorum. Emekli Tümgeneral Celil Gürkan, 5–6 Eylül 1989 tarihli Cumhuriyet gazetelerinde, **"Güneydoğu Olayları ve İktidar"** başlığı ile yazılar yayınlanmıştır. Bu yazılarda, Kürtlerin nasıl öldürüleceği, yok edileceği, köklerinin kazılacağı konularında iktidara, güvenlik güçlerine, orduya, polise, özel time öneriler sunulmaktadır. Bu yazılarıyla emekli Tümgeneral Celil Gürkan tam anlamıyla ırkçı, sömürgeci ve faşisttir. Bu kelimelerin anlamlarını bilerek, vurgulayarak söylüyorum. "Atatürkçü Düşünce Derneği" ile, Emekli Tümgeneral Celil Gürkan ile, benzer kişi ve kurumlarla demokrasi kurulmaz. Ancak, demokrasiye, sivil topluma inançsızlık geliştirilir.

Kanımca, Türkiye'de demokrat olmanın tek ölçütü vardır. Onu da Kürt sorunu konusundaki düşünce, Kürt sorunu konusundaki tavır ve davranış belirler. Zaten Kürt sorunu bir turnusol kağıdı gibidir. Nice sosyalist bilinen insanların ırkçı ve sömürgeci bir sosyalist olduğu, nice demokrat bilinen insanların ırkçı ve sömürgeci bir demokrat olduğu, bu turnusol kağıdı aracılığıyla ortaya çıkmıştır. Kürt hareketinin gelişmesi, Kürtlerin kendi özlerine dönme, kendilerini bulma sürecinin yoğunluk kazanması, ayma sürecinin hızlanması bu süreci daha da hızlandırılacak ve yoğunlaştıracaktır. Türk demokratları, Türk aydınları sömürgelerini taşıyamaz bir hale geleceklerdir. Sömürgenin gittikçe artan ağırlığı altında kalacaklardır. Giderek sömürgeden kurtuluş yollarını da arayacaklardır. Bu konuları şimdi sadece Kürtler konuşuyor, o zaman Türk aydınları da konuşacaklardır.

DENG– *Sayın Beşikçi, bu sıcak söyleşi için teşekkür ediyor, bundan sonraki çalışmalarınızda başarılar diliyoruz.*

BEŞİKÇİ– Size de yürekli ve başarılı çalışmalar diliyorum.

DÜZELTME

Geçen sayımızda yayınlanan Hüseyin AZAD imzalı ve "SHP'deki Bunalım ve Yükselen Şovenizm Dalgası" başlıklı yazıda:

1– SHP "üst yönetimi" ifadesinde, "üst" kelimesi bir dizgi hatası sonucu "süt" diye çıkmış (sayfa.11, paragraf.2).

2– Yine SHP'den söz ederken, "onu gerçek bir Sosyal Demokrat yola sokmak mümkün görünmüyor," diye bir ifade var (sayfa.12, paragraf.4).

Doğrusu şöyle olacak: "onu gerçekten demokratik bir yola sokmak mümkün görünmüyor." Düzeltir, bundan ve öteki dizgi hatalarından dolayı özür dileriz.

Afganistan Devlet Başkanı Necibullah ile Röportaj:

"Ulusal uzlaşma politikası çerçevesinde devrimin başlangıç döneminde yapılan yanlışları düzeltme yönünde adımlar atmış durumdayız"

Sovyet birliklerinin Afganistan'dan çekilmesi bir yılını doldurdu. Batılı emperyalist güçler, daha ilk günden Afganistan yönetiminin Sovyet askerleri sayesinde ayakta kaldığını, şayet birlikler çekilirse yönetimin düşeceği yönünde propaganda yürüttüler. Bunun ne derece gerçek dışı olduğu 1 yıl içinde birkez daha anlaşıldı.

Zürih'te yayımlanan ***Züricher Weltwoche*** adlı haftalık dergi, Afganistan Devlet Başkanı Necibullah ile çeşitli konuları içeren bir röportajı yayımladı. Serbest gazeteci M. Danesch tarafından yapılan ropörtaj, M. Bêrivan tarafından Almancadan Türkçeye çevrildi. Çeviriyi sunuyoruz.

DENG

Sovyet birliklerinin Afganistan'dan çekilmelerinin üzerinden 8 ay geçti. Bu 8 ay içinde dünyayı şaşkına çevirdiniz. Herkes, birliklerin çekilmesinden kısa bir süre sonra sizin iktidardan düşeceğinizi zannediyordu. Oysa, bugün eyerin üzerinde daha da sağlam bir şekilde oturmuş durumdasınız. Bunun nedenleri nedir, kısaca açıklayabilir misiniz?

NECİBULLAH: Sovyet birliklerinin çekilmesiyle hükümetin düşeceğine ilişkin kehanetlerin, ülkemizin gerçek durumuyla bağdaşmadığını son aylardaki gelişmeler birkez daha gösterdi. Bu kehanetler objektif durumdan ziyade, düşmanlarımızın istemiydi.

Batı'da rejiminizin ayakta kalması, Mücahitlerin aralarındaki yoğun anlaşmazlıklara bağlanıyor.

NECİBULLAH: Geçmişte ve günümüzde Afganistan hükümetinin, düşmanları arasındaki anlaşmazlıktan dolayı ayakta kaldığına dair ileri sürülen iddialar tümden yanlıştır.

Son 7 aydaki Celalabad, Kast, Kandahar gibi savaş alanlarında, gerçekler açıkça gösterdi ki, karşıtlarımız, Pakistanlı paramilitarist milislerin, Suudi Arabistanlı paralı askerlerin direk ve yoğun desteği ve Amerikalıların danışmanlık vb. yardımlarıyla bize karşı savaştılar. Onlar, her türlü şiddet yöntemini deneyerek sınır kasabalarını ele geçirmek istiyorlardı.

İktidarda kalmanız salt ordunuzun gücüne mi bağlı?

NECİBULLAH: Afganistan Cumhuriyet ordusu, sözkonusu bölgelerde halk ile birlikte kendisini savundu. Hatta bazı bölgelerde düşmanın bize karşı oluşturduğu koalisyonun birliklerini geri püskürttü.

Görülüyor ki, karşıtlarımızın yenilgisi aralarındaki uyuşmazlıktan ziyade, ordunun gücü, yüksek mücadele morali ve onunla birlikte savaşan halktan kaynaklanıyor.

Sovyet birliklerinin burada olduğu dönemde böylesine başarılar sağlayamadınız. Geriye dönüp baktığımızda, Sovyet birlikleri ülkenizde hangi rölü oynadı? Bu konuda bilgi verebilir misiniz?

NECİBULLAH: Sovyetler Birliği, Afganistan halkına tarihi ve geleneksel dostluk çerçevesinde değişik alanlarda yardım etti. Buna askeri alan da dahildir.

Görünen o ki, Sovyet askerlerinin çekilmesi, cumhuriyete sahip çıkanların moralini olumlu yönde etkiledi. Sovyet askeri birliklerinin varlığı herhalde sizin için bir yük değildi?

NECİBULLAH: Afganistan cumhuriyet ordusunun, kendi öz gücüyle radikal ve yabancı işgalci güçlere karşı ülkeyi savunabileceklerine kanaat getirdikten sonra, Sovyet birliklerinin çekilmesini kabul ettik.

Ama savaş bitmedi. Aksine, daha da tırmanarak devam ediyor. Karşıtlarınız askeri saldırılarla sizi yıpratmak istiyorlar. Daha ne kadar dayanabileceksiniz?

NECİBULLAH: Karşıtlarımız, Celalabad, Kandahar ve Kast'da acı

yenilgiler aldılar. Gelecekte de saldırı olduğunda saldırganlar, bizden acımasızca bir cevap alacaklardır. Sovyet askerlerinin çekilmesiyle birlikte, birliklerimizin savaş moralinin düşeceğine dair karşıtlarımızın yürüttükleri spekülasyonların bir yanılgı olduğu ortaya çıktı.

Silahlı güçlerimiz mükemmel bir morale sahipler ve gelecekte de Afganistan'ın bağımsızlığını, ulusal kaynaşmasını ve egemenliğini düşman cephesine karşı savunacak durumdalar.

■■■■■ *Birliklerinizin gücünü sayısal olarak söyleyebilir misiniz? Buna karşı Mücahitlerin gücü nedir?*

NECİBULLAH: Afganistan Cumhuriyeti'nin silahlı birlikleri: Savunma Bakanlığı birlikleri, polis, güvenlik güçleri, aşiret savaşçıları, yerel savunma milisleri ve "Devrim muhafızları"ndan oluşuyor.

Silahlı düşman grupları, sürekli olarak Afganistan ile Pakistan arasında mekik dokumaktalar. Bu da, onların genel gücü ve sayılarının tahminini zorlaştırıyor. Onların yanında binlerce Arap paralı asker, Pakistanlı paramilitarist güçler, ABD'li danışmanlar ve başka ülkelerden savaşçılar da mevcut.

■■■■■ *Celalabad'ı ele geçirmek için yürütülen çatışmaları nasıl değerlendiriyorsunuz? Bu, savaşta bir dönüm noktasına yol açtı mı?*

NECİBULLAH: Biz bu çatışmalardan güçlü çıktık. Kanımca değişik silahlı güçlerimiz arasındaki birlik ve yüksek savaş morali, ordumuzun zafer kazanmasında belirleyici rol oynadı.

■■■■■ *Her iki taraftan ölenlerin sayısı ne kadardır?*

NECİBULLAH: Silahlı güçlerimiz arasında bin ölünün yanı sıra, bir o kadar da yaralı var. Yine yerleşim alanlarına yapılan roket saldırıları ve top ateşleri sonucu bir o kadar sivil halktan insan yaşamını yitirdi. Bize ulaşan bilgilere göre karşıtlarımızın büyük kayıpları olmuş. Örneğin bu sayı, Celalabad çevresinde 15 bin dolayında.

■■■■■ *Tüm bunlara rağmen Mücahitler pes etmek istemiyorlar. Uzun süreden beri sınır şehri olan Kost'u kuşatmış durumdalar. Bu şehri geçici hükümetin merkezi haline getirmek için ele geçirmeye uğraşıyorlar. Buradaki durum hakkında bilgi verebilir misiniz?*

NECİBULLAH: Celalabad'da olduğu gibi Kast'da da düşmanlarımızın planları boşa çıktı. Bunu Batılıların basın-yayın organları, hatta Peşevar'da yerleşmiş olan gruplar bile itiraf etmek zorunda kaldılar. Kost'taki yenilgi silahlı radikal güçlerin sürdürdükleri savaşın sistemli bir biçimde ülkemizi tahrip ettiğini yeniden açıkça gösterdi. Karşıtlarımız açısından savaşın zafer getirmeyeceği açık.

■■■■■ *Eylül ayında Belgrad'ta yapılan Bağlantısızlar Konferansı'na bir barış planı sundunuz. Geçmişte birçok ülke özellikle Sovyet işgali sırasında hükümetinizi ve Sovyet işgalini kınadılar ve ilişkiyi reddettiler. Bağlantısızlar hareketiyle hükümetiniz arasındaki ilişkilerde bir değişiklikten söz etmek mümkün mü?*

NECİBULLAH: Belgrad'taki Bağlantısızlar Konferansı, birçok ülkenin önderlerinin Afganistan Cumhuriyeti'ne karşı bakış açılarının olumlu yönde değiştiğini gösterdi. Barış planının bu ülkelerin ezici çoğunluğu tarafından benimsenmesi bunun açık kanıtıdır. Ayrıca hükümet başkanlarıyla yaptığım görüşmelerde de bunu gördüm.

■■■■■ *Bu, Bağlantısızların Afganistan'ı aralarına aldığı anlamına mı geliyor?*

NECİBULLAH: Afganistan Cumhuriyeti, Bağlantısızlar Hareketi'nin kurucu üyelerindendir. O, sürekli bu hareketin hedef ve prensiplerini savundu ve onun her zaman aktif üyeliğini yaptı. Ve bundan böyle de yapacaktır.

■■■■■ *Barış planınız bir koalisyon hükümeti ve serbest seçimleri içeriyor. Bunu nasıl gerçekleştirmek istiyorsunuz?*

NECİBULLAH: Planın ana hatları şu noktalardan oluşuyor:

- Barışı benimseyen tüm diğer silahlı gruplarla müzakerelerin başlatılması;
- Tüm parti, ve grup temsilcilerinin katılacağı bir barış konferansının toplanması;
- Bir liderler üst kurumunun (gremium) oluşturulması;
- Liderler üst kurumunda bulunan tüm parti ve gruplar ile birlikte bir koalisyon hükümetinin oluşturulması;
- Lojah-Girgah'ın (geleneksel büyük aşiret meclisi) seçim yasası ve anayasayı onaylamak üzere toplanması;
- Ülkenin her tarafında serbest seçimlerin gerçekleştirilmesi;
- Seçim sonuçlarına göre ya tek başına hükümet, ya da bir koalisyon hükümetin oluşturulması.

■■■■■ *Seçimlerin usule göre yapılacağına dair bir garanti var mı? Sayım esnasında herhangi bir usulsüzlüğün olmamasını kim kontrol edecek?*

NECİBULLAH: Seçimler, uluslararası gözlemcilerin denetiminde yapılabilinir. Bunun yanı sıra, Afganistan'ın tek başına çözemediği, onun tarafsızlığını ve demilitarizasyonunu garanti edecek bir uluslararası konferansın toplanmasını öneriyoruz. Ayrıca, Afganistan sorununun tartışılacağı ve bölgesel güçleri kapsayan bir konferansa çağrı da barış planının bir parçası.

■■■■■ *Söylediklerinizi hepsi iyi ve mantıklı. Siz 8 ay askeri açıdan ayakta durmayı başardınız. Ancak, barış uğruna koltuğunuzu feda etmeye hazır mısınız? Batılı ülkeler, Sovyetler Birliği ve bizzat siz, eski Afgan Kralı'nın ülkeye geri dönmesi için sürekli çağrıda bulundunuz. Oysa o, ancak siz iktidardan düştükten sonra geri dönmeyi amaçlıyor..*

NECİBULLAH: Arkadaşlarım ve benim için "koltuk" konusu tayin edici değil. Bizim asıl amacımız savaşın bitmesi ve ülkemizde kalıc

bir barışın sağlanması. Bu nedenle ateşkesin sağlanması birinci, iktidarın paylaşılması konusu ise, ikinci planda geliyor. İlerde kimin hangi hükümet görevini üzerine alacağı ise, yapılması gereken müzakerelere bağlı birşey.

Krala ise bu imtiyazı vermeye hazır değilsiniz?

NECİBULLAH: Salt Kral değil. Herkes devlet başkanlığı koltuğuna yerleşmeye hazır. Ancak, böylesine basit ve mekanik bir değişimin ne derece barış getireceği ayrı bir konu, hatta bunun tam tersi bir gelişmeyi birlikte getireceği olasılığı daha ağır basıyor.

Bugüne dek Peşevar'daki 7'li müttefikler, barış önerilerinize yönelik olumlu tutum sergilemediler. Yakın gelecekte, bu güçlerle bir masaya oturabileceğinize gerçekten inanıyor musunuz?

NECİBULLAH: Öncelikle Peşevar'daki 7'li müttefiklerin birçoğunun bizimle çeşitli yollardan ilişkiye geçtiklerini hatırlatmak istiyorum. İlerde bu görüşmeler hakkında bilgiler kamuoyuna açıklanacaktır. Ben, Afganistan ve dünyadaki objektif duruma ve son 7-8 ay içindeki gelişmelere bakarak, bu grupların Afgan Cumhuriyeti ile resmen ve açıkça görüşeceklerine inanıyorum.

İran'da bulunan 8'li müttefiklerin durumu nedir?

NECİBULLAH: Bu güçlerle silahlı çatışmalar ya azalmış ya da tamamen durmuştur. Onlarla, tam anlamda bir anlaşmaya vardığımız anlaşılmamalı.

Bu, o politik güçlerle kısmi bir anlaşmanın var olduğu anlamına mı geliyor?

NECİBULLAH: Bu sonuç, 8'li müttefiklerin nisbeten objektif analiz yapmalarının bir sonucu. Bu da, eksiksiz bir anlaşma yapmak için ön koşul olabilir.

Bu bağlamda, İran'ın size karşı politikası da değişmiş durumda. Buna bakarak Tahran ile anlaştığınız söylenebilir mi?

NECİBULLAH: Ulusal uzlaşma politikamızın ve tüm komşu ülkelerle iyi ilişkiler geliştirme isteğimizin ilanından ve de Sovyet birliklerinin Afganistan'ı terketmelerinden sonra iki ülke arasındaki ilişkilerin düzelmemesi için hiçbir neden yoktur. Biz, İran İslam Cumhuriyeti'nin Afganistan sorununa karşı ötedenberi takındığı objektif tutumu selamladık. Müslüman halklarımız arasındaki ilişkilerin düzelmesi, hem sözkonusu iki ülkenin ve hem de barışın ve istikrarın korunmasının çıkarınadır.

Benazir Butto'nun, başbakan seçilmesi halinde, Pakistan'ın Afganistan'a karşı sürdürdüğü düşmanca tutumun değişeceğini umuyordunuz. Bu, gerçekleşmedi. Pakistan ile aranızda silahlı bir çatışmanın doğması tehlikesi var mı?

NECİBULLAH: Benazir Butto, seçim kampanyası sırasında Cenevre Antlaşması'na kesin şekilde uyacağını ve Afganistan sorununun çözümü için katkıda bulunacağını açıklıyordu.

Sizce, Bayan Butto'nun seçilmesinde bu açıklamaların da payı var mı?

NECİBULLAH: Vurguluyorum: Benazir Butto'nun seçim zaferi, - özellikle onun Pakistan halkına- seçilmesi durumunda, Cenevre Antlaşması'na uyacağına ve Afganistan'ın içişlerine karışmayacağına, Afgan mültecilerinin ülkelerine dönmeleri için gerekeni yapacağına dair verdiği sözlerden kaynaklanıyor. Ancak o, başbakan olduktan sonra, söylediklerine sadık kalmadı. Pakistan'ın içişlerimize karışması, direk saldırı halini dahi alıyor.

Bununla Revalpindi'de oluşturulan geçici hükümeti mi kastediyorsunuz?

NECİBULLAH: Birincisi, Cenevre Sözleşmesi ve diğer uluslararası norm ve hukuka rağmen, Bayan Butto'nun iktidarı döneminde bizzat Pakistan askeri güçlerinin desteği ile Revalpindi'de karşıtlarımızın geçici hükümeti kuruldu ve bu hükümet halkımıza dayatılmak isteniyor. Ve halende istenmekte..

İkincisi, bizzat Bayan Butto'nun iktidarı döneminde birhayli Pakistanlı paramilitarist güç ve danışman, Afganistan'da savaşıyor. Yine Amerikalı askeri danışmanlar ve binlerce Suudi Arabistanlı paralı asker, Pakistan üzerinden Afganistan'a gelerek hükümetimize karşı çatışmalara fiilen katılıyorlar.

Pakistan'ı ordu birlikleriyle Afganistan'ın içişlerine karışmakla suçluyorsunuz. Fakat bu konuda bir kanıt getirmediniz...

NECİBULLAH: Pakistan'ın Afganistan'ın içişlerine karıştığına dair kesin deliller şunlar: Celalabad, Kast ve Kandahar'a karşı saldırılara Pakistan'ın paramilitarist güçlerinin ve ordusunun katılım; onun Afganistan sınır kasabalarına saldırı emri, Pakistan'da bulunan silahlı Afgan muhalefetinin eylemlerinin çoğalması ve Pakistan üzerinden Afganistan'a nakledilen öldürücü silahlar ve orada kurulan geçici hükümet. Bugüne değin Afganistan'da ülkemiz ve güvenlik kuvvetlerimize karşı sabotajlarda ve terör eylemlerinde bulundukları için 50'nin üzerinde Pakistan vatandaşı yakalandı.

Kabil 5 ayı aşkın süredir sürekli roket saldırılarıyla karşı karşıya. Bundan dolayı ABD'yi ve Pakistan'ı Mücahitleri en modern silahlarla donattıkları için suçluyorsunuz. Saldırıları önlemek için ne yapmayı düşünüyorsunuz?

NECİBULLAH: Kabil'e özellikle de sivil yerleşim yerlerine füze saldırıları terörizmin bir örneğidir. Onlar, bununla halkı ürkütmeye çalışıyorlar. Aynı zamanda mültecilerin yeniden Afganistan'a dönüşlerini engellemek istiyorlar. Biz, füze saldırılarının etkilerini azaltacak önlemler aldık. Örneğin, Kabil'in etrafındaki güvenlik kemerini 30 km. den 60 km'ye çıkardık.

Güvenlik kemerini genişletmenize rağmen, Mücahit-

ler, geceleri kontrol tesislerini aşarak roketlerini hedefe ulaştırabilirler.

NECİBULLAH: Birincisi, bu roketlerin büyük bir kısmı silahlı güçlerimizin yaptıkları "temizlik harekatı"nda ele geçiriliyor. Bunun dışında birçok Mücahit bizimle anlaşarak roketlerini bize satıyor.

■■■■■ *Ve siz bu roketleri onlardan satın alıyorsunuz?*

NECİBULLAH: Neden olmasın.

■■■■■ *ABD politikasını gözden geçiriyor. Onlar, Peşevar'daki politik liderleri desteklemek yerine, direk ülkedeki cephe komutanlarını desteklemeyi amaçlıyorlar. Bu, savaş koşullarında tehlikeli bir tırmanış değil mi?*

NECİBULLAH: ABD'nin cephe komutanlarına direk olarak askeri destek sağlaması, Afganistan'a silahlı müdahale anlamına gelir. Umarım, Washington bunun getireceği sonuçlar üzerinde ciddi olarak düşünür.

■■■■■ *ABD, politikasındaki bu değişiklikle belki de ileride müzakereler başladığı sırada karşınıza daha güçlü bir pozisyonla çıkmaya niyetli. Bu anlamda daha büyük tavizler vermeye hazır mısınız?*

NECİBULLAH: Lütfen biran düşünün. Eğer, silahlı muhalefet güçleri son 8 ayda —uluslararası müttefiklerinin önemli desteğine rağmen— askeri alanda zafer kazanmış olsalardı, belki ileride müzakere masasında daha fazla taviz kazanmaları için bu değişiklik mantıki olurdu.

■■■■■ *Söylentilere göre kimi cephe komutanlarıyla anlaşma sağlamışsınız. Besin maddeleriyle yüklü kamyonların Mücahitlerin kontrol ettikleri hatlardan hemen hemen hiçbir engelle karşılaşmadan geçmeleri herhalde bunun bir sonucu.*

Efsanevi Şah Mesut ile anlaşma sağladınız mı?

NECİBULLAH: Gerçekten birçok cephe komutanıyla temas halindeyiz. Onların çoğu savaşın ülkemiz insanlarına daha fazla kurban getirdiğini, objektif durumu anladıkları için savaşa son verdiler. Bunlardan bazılarıyla anlaşma sağladık.

Yine onlar, savaşın yalnızca yabancı güçlere yaradığını anladılar. Geri kalanlarıyla da görüşmelerimiz sürüyor. Görüşmelerin gizliliği nedeniyle isim veremeyeceğim.

■■■■■ *Şah Mesut'u Kabil'de savunma bakanı olarak gözünüzün önüne getirebilir misiniz?*

NECİBULLAH: Komutanların gelecekte hangi görevleri alacakları müzakerelere bağlı birşey.

■■■■■ *Hükümetiniz Sovyetlerden mücahitler de ABD'den en modern silahlar alıyor. Afganistan büyük bir silah deposuna dönüştü. Savaş ise daha da kızışıyor. Bu gelişme nasıl önlenebilir?*

NECİBULLAH: Afganistan Cumhuriyeti hükümeti, iki tarafın da silah teminine karşı. Bize gelince: Biz, yalnızca silah teminine karşı olmakla yetinmiyor, aynı zamanda Afganistan'ın demilitarizasyonunu öneriyoruz.

Biz, Afganistan'da bulunan tüm silahların kime ait olursa olsun, geldiği ülkelere geri gönderilmesinden yanayız.

■■■■■ *Halen yakıt kısıtlı. Ekmek fiyatları ise iki kat artmış durumda. Geçtiğimiz kış halkı yakıt ve besin maddeleriyle donatmada büyük sorunlarınız oldu. Mücahitlerin ulaşım hatlarını kesmesi durumunu da gözönünde tutarak, bu kış için hangi önlemleri aldınız?*

NECİBULLAH; Savaş içinde olduğumuzdan dolayı, yakıt ve besin maddelinin depolanması, ulaşım yollarının açık tutulmasına ilişkin önlemler büyük önem taşıyor. Aldığımız tüm önlemlere rağmen, sorunlar çıkabilir. Ancak, halkın ihtiyaçlarını karşılamak için elimizden geleni yapacağız.

■■■■■ *S. Birliği'nde perestroyka hakim. Diğer sosyalist ülkeler de geçmişin yanlışlarını düzeltme çabasındalar. Bu anlamda Afganistan ne durumda?*

NECİBULLAH: Her ülkenin kendine özgü koşulları var. Bize gelince Biz, ulusal uzlaşma politikası çerçevesinde devrimin başlangıç döneminde yapılan yanlışları düzeltme yönünde adımlar atmış durumdayız.

■■■■■ *Nedir bu adımlar?*

NECİBULLAH: Örneğin, çok partili sistemin gerçekleştirilmesi konusundaki girişimimiz; Afganistan'ın objektif durumunu, yani tüm grup, tabaka, aşiret ve halklarını gözönüne alan yeni bir anayasanın uygulanmaya konması; ekonomide karma ekonomi lehine yapılan reform; yerli ve yabancı işadamları için yatırım olanaklarının yaratılması; toprak reformu ve sulamada getirilen yenilikler..

■■■■■ *Bu sıraladıklarınız, geçmişte savunulan sosyalist amaçların bir tarafa atıldığı anlamına mı geliyor?*

NECİBULLAH: Başta belirtmem gerekiyor ki, devrimin başlangıç sürecinde alınan kararların tümü dışardan gelen müdahale ve saldırı nedeniyle hayata geçirilemedi. Bu anlamda, tüm planlar henüz kağıt üzerindeyken, Pakistan'ın müdahalelerinin başladığını vurgulamak zorundayım. Ülkemizde barışın sağlanması halinde Afgan hükümeti, ülkenin birçok sorununa yönelik görüşlerini gözden geçirecektir. Herhangi bir sistemi kopye etmeden, Afganistan'ın kendine özgü koşullarını gözönünde bulunduran bir ekonomik ve sosyal politika uygulayacağız.

■■■■■ *Fakat partinizde farklı görüşlere sahip grupların mücadelesi hala devam ediyor. Partinizin birçok üyesi, sizin ulusal uzlaşma politikasına karşı.*

NECİBULLAH: Hiçbir parti veya politik örgütte, görüşlerin tümüyle aynı olması düşünülemez. Bu, son derece anlaşılır birşey. Afganistan Demokratik Halk Partisi'ne gelince, o, hiçbir dönemde bu denli harmonik ve birlikte hareket etme ruhuna sahip olmamıştır.

■■■■■ *Sayın başkan, bu görüşmeden dolayı teşekkür ederiz.*

NEWROZ!

Halkımızın özgürlüğe doğru yükselen mücadelesi, insanlarımızın yaşam dolu dinamizmi ve canlanan, yeşeren doğanın cıvıl-cıvıl canlı diyalektiği arasında biçimlenen bir halk bayramı, aynı zamanda özgürlük simgesi ve mücadele azmidir.

D.DOĞAN

NEWROZ MİTOLOJİK, FOLKLORİK ve POLİTİK ÖNEMİ BAKIMINDAN BÜYÜK BİR OLAYDIR

Yeni gün anlamına gelen **Newroz** geleneği, yaklaşık 2600 yıl önce Demirci **Kawe** önderliğinde halk yığınlarının zalim **Dehaq**'ın saltanatını yıkmasına dayanıyor. Baskıya karşı başkaldırıyı, eskiye karşı yeninin zaferini sembolize eden **Newroz**, sömürgeci güçlerin tüm baskı ve yasaklarına rağmen, günümüze kadar geniş halk yığınları tarafından yaşatıldı; değişik biçimlerde kutlandı.

NEWROZ AYNI ZAMANDA YENİDEN DOĞUŞ DEMEKTİR

Kürt halkının direnme ruhunu ve mücadele geleneğini simgeleyen **Newroz**'un kelime anlamı her ne kadar *"yeni gün"* olarak bilinmekte ise de, o aynı zamanda *"yeniden doğuş"*u dile getirmektedir.

Newroz, Yeni: **nû** ve gün: **roj** sözcüklerinden oluşmaktadır. Bu sözcük, süreç içinde **"nûroj, nûroz ve Newroz"** şeklindeki değişikliklere uğramıştır. **Newroz** önceleri bir bayram şeklinde algılandı ve ilk defa Kürtler arasında biçimlenmeye başladı. Daha sonraları Kürtlere komşu olan Ortadoğu halkları tarafından benimsenip kutlandı.

Kürt, Afgan, Fars, Oset, Beluci, Tacik, Tat, Talaş ve Dofar gibi birçok halk tarafından bilinen ve kutlanan **Newroz** bayramının zamanla içeriği zenginleştirildi, ulusal motiflerle süslendi.

Kürtler arasında kuşkusuz birçok bayram yaygın olarak kutlanır. Bunlar, **Cejn, Eyd, Mehrican** ve **Şahi** olarak adlandırılan bayramlardır. Bunların en eski olanı ise hiç kuşkusuz **Newroz**'dur. M.Ö. 612 yılında **Kusi** ve **Med** devletleri döneminde kutlanan bu bayram uzun bir geçmişe sahiptir. Böylece **Newroz**, bu yıl 2602. yılına basmaktadır. Bu, bir halkın uzun ve köklü bir geleneğinin çok önemli bir göstergesidir. Mitolojik öyküsünden de anlaşılabileceği gibi, **Newroz** toplumsal yaşamda önemli rol oynayan ateş ve demirin bulunduğu köleci üretim ilişkilerinin hakim olduğu dönemde ortaya çıkmıştır.

Kış mevsiminin bittiği ve sıcak bahar günlerinin başladığı bir dönemde kutlanan **Newroz**, aynı şekilde halk tarafından yeni yıla girişin de başlangıcı olarak kabul edildi. Halkımız buna **"Cejna seré salé"** de demektedir. Hayatın yeniden yeşerip canlandığı bir ayda, **Newroz**'un *"direnme ruhunun", "yeni yıla girişin"* başlangıcı olarak benimsenmesi aslında bir raslantı değildir. Bu uygunluk, halk yaratıcılığının engin bir örneğidir. Mart ayı, dirilme, uyanma, yeşerme ve doğanın kabuk değiştirmesinin başlangıcıdır. Fokur-fokur kaynayan, yaşam dolu bir ayda bir sevincin paylaşılması ve bu sevincin doruk noktasına ulaştığı bir günün yeni yılın başlangıcı olarak uygun görülmesi, bir halkın yaratıcılığının çarpıcı örneğidir. Halkımızın böylesine benimseme, değerlendirme ve ölçüp-biçme şeklinde doğaya ve toplumu bakış açısı folklor ürünlerinde de oldukça zengin, akıcı bir şekilde kendisini göstermektedir.

NEWROZ'un KLASİKLERDE ELE ALINIŞI

Newroz'la ilgili olarak mitolojik, folklorik ve politik açıdan çok şeyler yazıldı. Şimdiye kadar onun önemi üzerinde çok duruldu, araştırmalar yapıldı, bir çok konferanslar verildi.

Bugün de **Newroz** üzerine düşünürken, özellikle çeşitli klasik eserlerdeki değerli bilgileri birkez daha hatırlatmakta sayılmayacak kadar yararlar vardır. Zaten, görüyoruz ki, zamanla halkımızın **Newroz** üzerine bilgisi, bakış açısı süreç içinde genişliyor, halk onun içeriğini her aşamada daha da zenginleştirip geliştiriyor.

Örneğin, İran halkları ve aynı zamanda Kürtlerin en eski dini **Zerdüşt**'ün kutsal kitabı olan **Zend-Avesta**'da bir bahar bayramından sözedilmektedir. Bu bayramın büyük bir olasılıkla **Newroz** olduğu

söylenebilir. Çünkü, bu eski dine çok sadık olan **Yezidi Kürtler** arasında bugün **"Cemayi"** diye anılan ve **Newroz**'a çok yakın bir şenlik hala yaşamaktadır.

Newroz bayramının geniş bir şekilde ele alındığı ve Kürtlerin ortaya çıkışına bağlı olarak işlendiği ilk eser, **Firdevsi**'nin **Şeyhname** adlı halk destanıdır. Bu değerli eser, M.S. 999 yılında yazıldı. Oldukça kapsamlı olan eserin ilk bölümünde **Newroz** olayı ve kahramanları bir bütün olarak ele alınıyor.

Newroz'un işlendiği diğer bir eser de, **Ömer HAYYAM**'ın *"Newrozname"* adlı destanıdır.

Şerefname'de de bu olayın kökeninde yatan olaylar yer almaktadır. 1597 yılında yazılan, Kürt ve Osmanlı tarihine ışık tutan Kürt tarihçisi **Şerefxan**'ın **"Şerefname"** adlı eserinin ilk bölümünde **Dehaq**'ın zalimliği ve Kürtlerin ortaya çıkışı üzerine bilgiler mevcuttur.

Büyük Kürt bilgini ve şairi **Ehmedé XANE** ise, **"Mem û Zin"** adlı destanında **Newroz**'un Kürtler tarafından nasıl kutlanıldığını, baharın gelişi ile birlikte insanların nasıl hareketlendiğini akıcı ve sürükleyici bir dille ele alıyor. **1665** yılında yazılan eserde **Newroz**'un gelişi şöyle dile getiriliyor:

"Feleğin dönüşü mavi bahttan,
Gösterince yeniden **Newroz**'u
O kutlu geleneğe uygun olarak
Şehirlerin ve askerlerin hepsi
Terketti şehri, kaleleri ve evleri.
Avcılar ve talancılar gibi,
Saf-saf tepelere ve ovalara yürüdüler
Kafile-kafile gezmeye ve seyretmeye döküldüler
Her çeşit insan, küçükler ve büyükler
Hep gitti, şehirde kalmadı hiç kimsecikler.
Bir kısmı bağlara gitti yürüyerek,
Kimi de dağ eteklerine yöneldi atlı olarak.
Bir kısım birlikte ve çocuklarca
Kimisi arkadaşlarla, kimisi yanlızca.
Kalktı hanımlar ve de hatunlar
Onlar da güller gibi bahçelere doldular."

Newroz'un klasiklerdeki yeri bir hayli geniştir. Bu yazının çerçevesi bu konudaki geniş dökümanların hepsini kapsamaya yetmeyeceği için yukarıda adı geçenler dışında bir çok Fars ve Kürt eserlerinde değerli bilgilerin bulunduğunu işaret etmekle yetineceğiz.

NEWROZ MİTOLOJİSİNE GENEL BİR BAKIŞ

Bilindiği gibi, mitolojide belli bir amaç ve belli bir düzen vardır. Mitoloji kelimesi **"mit"** ve **"logos"** gibi kavramlardan oluşmuştur. Mitoloji yanlız mit, masal ve efsane gibi hayal ürünlerinin toplamı değildir, aynı şekilde onun içinde bir mantık payı da vardır. Örneğin, logos=*"akıl"* demektir. Bu bakımdan olaylar arasındaki felsefi bağ **Newroz** mitolojisinde oldukça güçlüdür.

Newroz mitolojisi üzerinde değişik yörelerde bugün farklı şeyler söylenmektedir.

Newroz olayının başlangıcı halkın zalim **Dehaq** (Ejderhak, Zahak) adlı hükümdarın baskısından kurtulduğu güne kadar uzanmaktadır. **Pehlevice Dehaq** *"Biyarsb"* diye anılmaktadır. Bazı kaynaklar da onun Arap asıllı olduğunu ileri sürmektedirler. Önemli olan, halkın **Dehaq**'ı zalim bir kişi olarak görmesi ve ondan kurtulmak için belli bir mücadele vermesidir. İşte, zulme boyun eğmek istemeyen halk ve ona önderlik eden **Kawe**, **Newroz** bayramının asıl yaratıcılarıdır.

Efsaneye göre, günün birinde halk arasında büyük huzursuzluk ve karışıklık ortaya çıkıyor. Bundan yararlanan **Dehaq**, o dönemin büyük hükümdarı **Cemşit**'in vücudunu iki parçaya bölerek onu öldürüyor ve kendisi tahta oturuyor. Gene mitolojiye göre onun saltanat devri 1000 yıl sürmüştür. **Dehaq öylesine zalimdir ki babasının canına da kıymıştır. Bu durum, Şehname**'de, *"Kötü bir evlat yırtıcı bir aslan bile olsa, yine babasının kanını dökmeye cesaret edemez"* ifadeleriyle dile getiriliyor.

Aslında, **Dehaq**'ın zulümkar oluşu onun her iki omuzunda birer yılan başının peydah olması ile başlar. Onun bu amansız hastalığa yakalanması onu daha da hırçınlaştırır. Derdine derman bulmak için ülkenin tüm hekimlerini seferber eder fakat bir çare bulamaz.

Mitolojiye göre, günün birinde yanına yaklaşan şeytanın kulağına fıslıdamasıyla, genç insan beyni toplamaya başlar. Çünkü şeytan ona *"yılanları genç insan beyni yedirerek öldürebileceğini"* söylemiştir.

Dehaq'ın emri üzerine muhafızları her gün iki genç öldürmekte ve beyinlerini yılanlara yedirmektedirler. Gencecik insanların yaşamlarını yitirmesi, halk arasında büyük bir kin ve nefret yaratır. İnsan yüreği bu acıya dayanamaz olur. İyi yürekli insanlar arasında **Dehaq**'ın hizmetçileri de vardır. Bunlardan dindar olan **Ermayil** ve daha ilerisini gören **Kermayil** adlı hizmetçiler sonunda bir gencin beyni yerine bir koyun beynini diğer beyin ile karıştırarak **Dehaq**'a yedirirler. Böylece her ay 30 gencin kurtarılması sağlanır. Dağ başlarına kaçan bu gençlerin sayısı zamanla 200'ü bulur. İşte **Firdevsi**'nin **Şeyhname**'sine göre, dağ başlarının özgür havasına kavuşan bu insanlar, **Kürt kavminin ilk nüvesini oluşturuyorlar.**

Bu anlattıklarımız **Newroz** mitolojisinin yanlız bir kesitidir. **Newroz** olayının bir bayram haline dönüşmesi bundan sonra başlamaktadır. Halkın artan öfkesinin sessizliğini yırtan ve halkın mücadelesine önderlik eden **Kawe** gibi bir emekçinin ortaya çıkışı, **Newroz** mitolojisinin ikinci kesitini oluşturmaktadır.

Bu dönemde **Kawe** ile birlikte hareket eden ve **Kawe** ile dayanışma içinde olan **Feridun** adlı bir halk kahramanının ortaya çıkışına tanık oluyoruz. Sonraları **Feridun**'un kini daha da bilinecektir. Çünkü, annesinden **Dehaq**'ın babasının beynini de yediğini öğrenecektir.

Dehaq'ın zulmü giderek çekilmez olur, sonunda halk **Dehaq**'ın sarayına doğru yürür. Kitleler arasında *"adalet isteriz"* şeklinde bağırıp öne fırlayan **Kawe**'nin bu sözleri halkı coşturur. Bir sel gibi akan yığınlar **Dehaq**'ın saltanatını yerle bir eder.

İşte, **Newroz** bayramının önemini arttırıp, ona direniş içeriğini kazandıran şey *"zulme karşı başkaldırı"* ve isyana **Kawe** gibi bir emekçinin öncülük etmesidir.

Newroz bayramının asıl kutlandığı gün ise; **Dehaq**'ın öldürülüp ortadan kaldırıldığı ve halkın sevinç gözyaşlarını tutamadığı o zafer günüdür.

NEWROZ'un BAYRAMLAŞMASI

Halk bayramları halkın ortak acı ve sevinçlerinin bir ürünüdür. Bu tür bayramları ancak halk yaratabilir ve ona halk sahip çıkabilir. Geniş halk yığınlarının istemi, dilek ve beklentileriyle uyuşmayan bayramlar belli bir sosyal kabullenme göremezler.

Dehaq döneminde çekmiş olduğu acılar ve bu acılardan kurtulan halkın sevinç gözyaşlarıyla mayalanan **Newroz** bayramı, halkımızın bağrında sıcak bir yer tutmuştur.

Bu bayramın özellikle bir emekçinin, yani **Kawe**'nin öncülüğünde gerçekleşmiş olması bayramın günümüze kadar ulaşmasını sağlamıştır.

Bölgede islam dininin güçlü olması ve dinsel bayramların ise; geleneksel doğu toplumlarında etkili olmasına rağmen, bu bayramlar **Newroz**'un yerini dolduramamış, halk **Newroz**'un devrimci ruhuna sahip çıkabilmiş ve onu ulusal özellikleriyle de şekillendirerek bugüne dek bir gelenek olarak yaşatmıştır.

Kawe'nin kitleleri toparlamak için bir *"sinyal"* olarak kullanıp salladığı kendi demirci önlüğü **(Direwşé Kawe)** sonraları bayraklaştırıldı. **Halk kabullenmesi ile bayraklaşan bu demirci önlüğünün, sonraları Yeşil, Kırmızı ve Sarı (Kesk, Sor û Zer) renkleriyle şekillendiği görüldü. Bu renkler bugün ulusal onurun yüce bir simgesi olarak yükseklerde tutulmakta, her yerde Kürt halkını coşturmakta, ulusal bir anlam ifade etmektedir.**

Bazı kaynaklar, **Kawe** ile **Feridun**'un **Dehaq**'tan öç almaya kalkışmalarının, Kürtler arasında zamanla önemli bir inanç haline dönüştüğünü ve bu inancın öç alma *(Cejna Tol Hıldan)* şeklinde Kürdistan'da bir şenlik olarak kutlanıldığını ileri sürmektedir.

Günümüzde, özellikle Kürt edebiyatında sömürgeci güçleri **Dehaq** ile özdeşleştiren ve **Kawe**'nin kişiliğinde halkın devrimci mücadelesini dile getiren güçlü bir imajın kullanıldığını görüyoruz. Bu halkımızın **Newroz**'un içeriğine getirdiği anlamlı ve yeni bir katkıdır.

Kürdistan'da **Newroz** günlerinin yaklaştığı dönemde büyük ateşlerin *(ar, adır, agır)* halk tarafından yakıldığını görüyoruz.

Öncü **Kawe**'nin bir demirci olması, demiri dögmek ve ona biçim vermek için de ateşe gerek duyması sonraları **Newroz** şenliklerinde ateşin bir simge haline dönüşmesine neden olabilmiştir. Yine deniliyor ki, **Kawe** kitleleri toparlamak için ateşi de bir sinyal olarak kullanmış ve ateş *"imdat"* fonksiyonunu üstlenmiştir. Ayrıca, Kürtlerin eski dini **Zerdüşt** ve kutsal kitap **"Zend – Avesta"** da ateşin kutsal olduğu inancı yer almaktadır. Bir diğer deyişle de; soğuk kış aylarının bittiğini ve yeni bahar günlerinin geldiğini müjdeleyen *"sıcaklık"* kutsal ateşe verilen değeri güzel bir şekilde dile getiriyor.

Halk arasındaki şu tekerleme de anlamlıdır: *"Ké gotiye agır cehenemeye, ew bı xwe cehenemeye"* (Kim söylemişse ateş cehennemdir, o kendisi cehennemdir)

Kış aylarında ocak başına üşüşüp, sohbet etmek Kürtler'de halen canlı bir gelenektir. Kürtlerin eski dinleri **Zerdüşt**'te ateşe verilen değer, islam düşüncesi ile uyuşmamaktadır. Çünkü, islam dininde ateş, *"cehennem"*i temsil etmektedir.

Bugün ateşten yükselen kıvılcımlar, ülkemizde kabaran halk mücadelesinin simgesi haline geliyor. **Newroz** günlerinde Kürdistan'ın her yerinde tutuşturulan ateş, aslında halkımızın özgürlük tutkusunun ne kadar diri ve taze kaldığını dosta-düşmana, herkese gösteriyor.

Halkımız **Newroz**'un bayramlaşması için de her zaman maddi ve manevi değerler yaratmış ve onu yaşatabilmiştir. Kürt halkı büyük özverilerde bulunmaktan her zaman onur duymuş, barış içinde yaşamak ise her zaman en büyük özlemi olmuştur. Ama o, hiçbir zaman ulusal onurundan ödün vermemiş, geleneklerini özenle koruyup yaşatmış, asla da özgürlük tutkusundan vazgeçmemiştir. Onun bayramlarına kan bulayanlar, newroz ateşlerini karartmak isteyenler kendi ulusal onurlarından utansınlar.

NEWROZ'un POLİTİK İÇERİĞİ GİTTİKÇE ZENGİNLEŞMEKTEDİR.

Halkımızın Kürdistan'da vermiş oluduğu ulusal demokratik mücadelenin özellikle 20. yüzyıl başlarında kabarmasının sonucunda sömürgeci güçler ulusal değerlerimizi yasaklamak, yozlaştırmak ve güdük bırakmak için ellerinden gelen bütün çabaları gösterdiler. Bugün de her alanda ulusal varlığımıza ve tüm değerlerimize her türlü yöntemle saldırıyor

lar. Aynı şekilde **Newroz** bayramımızın halk arasında canlı bir şekilde kutlanmasına da hiç bir zaman fırsat tanımadılar. **Newroz** bayramı yalnız **1946 Mahabad Kürt Cumhuriyeti** dönemi ve **1958 Irak Burjuva Demokratik Devrimi**'nden sonra Irak Kürdistanı'nda özgür bir şekilde kutlanabildi.

Fakat bütün yasaklamalara rağmen, halkımız kendi arasında **Newroz** bayramını canlı bir biçimde kutlayarak geldi ve bugün de kutluyor. **Halkımız Newroz Bayramını ulusal kurtuluş ruhu ile süslemesini de bildi. Bugün de biliyor, yarınlarda da bilecektir!**

Bahar mevsiminin başladığı bu dönemlerde halkımız arasında canlı bir şekilde kutlanan **Newroz**, bitip tükenmez bir geleceğe olan inancın bir yansımasıdır. Yok olmak istemeyen bir halkın yaşama azmi, sevinci ve büyük bir geleceği kucaklayan mücadelesi karşısında her türlü zorba güç yenilmek zorundadır.

Newroz, bir **"Bahar ve Özgürlük Bayramı"** olarak halkımızın aydınlanma ve yenileşme hareketinde ileride daha da büyük bir rol oyanayacaktır. Dünya kültür mirasının bir parçası olan **Newroz**'un kutlanışının 21 Mart günü gibi **"Irkçılığı Protesto"** gününe denk düşmesi de, onu daha bir anlamlı kılmıştır. **Bir şafağın alacakaranlık vaktinde, zafer marşlarıyla sokağa dökülecek olan bir halkın kurtuluş sevinci ise Newroz**'a daha değişik ve yüklü bir anlam katacak, gök kubbe alımlı renkleriyle kucaklaşacaktır.

Geleceğin zorlu kavgasına hazırlanan halklar hiç bir bayramın yasaklanmadığı özgürlük şölenlerinde, başları dik olarak elele tutuşup halay çekeceklerdir.

HALEPÇE UNUTULMASIN!

Yıl 1988. Irak Kürdistanı alev, alev yanıyor. Uğursuz bir saldırıya karşı tüm olanaklarıyla direnmeye çalışan Kürt halkı, **Halepçe'de kimyasal silahlara yeniliyordu.** Kürdistan'ın Irak'taki parçası genci, yetişkini, ihtiyarı, kadını, çoluğu, çocuğu ve bebeleriyle soykırım çemberine alınmış, dağları, ovaları, ağaçları ve tüm bitki ve canlılarıyla can çekişiyordu.

O sıralarda **Saddam** sınır tanımaz bir vahşeti **Halepçe Katliamı** ile gerçekleştirdi. Kürt halkının başına uçaklarıyla kimyasal silah yağdırdı. Peşmergelerin bulunduğu bölgelere, köylere, ilçelere ve toplam 77 mıntıkaya taarruz edildi, napalm bombaları atıldı ve her türlü kimyasal silah kullanıldı.

Lak I Kampının bulunduğu **Zaho** mıntıkası cehenneme çevrildi. O sıralarda **on bin kadar Kürt yaşamını kaybetti.** Kimyasal silahlara karşı durmak zordu. Tüm dünyanın nefret ve tiksintiyle adını andığı bu silahlar o günlerde Kürt halkına karşı ölüm kusuyordu. Bir yanda insanlarımız can çekişirken, öte yandan tarım ürünleri ve hayvanlar telef oluyor, sular içilemez ve kullanılamaz hale geliyordu. Mazlum Kürt halkının ise bu belaya karşı koyabilecek gücü yoktu.

Ortadoğu'nun siyasal haritasının bugünkü halini aldığı II. Dünya Savaşı'nın ertesinden bu yana, Irak Kürtlerinin sürdürdüğü özerklik – bağımsızlık mücadelesi, o günlerde en ağır yenilgilerinden birisiyle daha karşı – karşıya kaldı. Uzun yıllardan beri sürdürdükleri mücadele boyunca her seferinde Irak Devleti'nin daha da ağırlaşan zulmünü yaşadı. Irak devleti giderek daha milliyetçi ve daha ırkçı nitelik kazanan *"cezalandırma"* operasyonlarıyla halkımızın üzerine yürüdü. Durmadan saldırdı, soykırıma yöneldi, her türlü hainlikleri tezgahladı.

Kürtler tarihleri boyunca sömürgecilerin acımasız tahribatlarıyla kıvrandılar; onların uğursuz ve zalim boyunduruğunu taşıdılar. **Saddam** rejimi de 1988 **Halepçe** harekatıyla, o güne kadarki uygulamalara sınır tanımaz bir vahşeti daha ekledi. **Saddam**'ın Kürt bölgesine karşı başlattığı kimyasal silahlarla takviyeli, şimdiye kadar görülmedik çaptaki **Halepçe** saldırı harekatı da, bu acımasız politikaların bir bölümü oldu.

Şu anda bu yoğun saldırıda ölen onbinlere varan kişinin yanı sıra, bölgede yaşayan 180 bin kişi yanıp – yıkılmış köylerini terkederek İran ve Türkiye'ye sığınmış, bölge tamamen insandan arındılmıştır.

İlk önceleri, peşmergeler bölgeyi terketmek istemiyor, **Saddam**'ın insandan arındırılmış boş bir tampon bölge yaratma planına fırsat vermiyorlardı. Bu

nedenle de, yoğun harekat başlatıldığında, ilk anda çocukları, kadınları ve yaşlıları bölgeden çıkarıp sonra götürmek ve onları kurtardıktan sonra dönüp tekrar savaşmak düşüncesindeydiler. Ne var ki, **Irak Hükümeti topyekün bir soykırım hedefliyordu.** Irak'taki 7 Feylak(Irak'ta ordu birliklerinin adı)'tan üçü bu katliam için görevlendirilmişti. **Feylaklar** katliama koşuyorlardı. **Cahş**'lar da onlara destek oluyorlardı. (Bilindiği gibi Irak'taki korucu ve devlet yanlılarına cahş denmektedir.) **Halepçe** katliamında ayrıca **Saddam**'ın *"Hareş Cumhuri"* adlı ordu birlikleri de görev almıştı.

Bu güçler karşı konulması zor olan kimyasal silahlarla da Kürt peşmergelerinin üzerine çullanınca ve onların yanında kadınlar, çocuklar ve yaşlılar olunca Kürtler savaşamadılar. Düzenli birlikler dağıldı, bulunan mevzileri korumak için bölük – pörçük gerilla gurupları halinde vur – kaç taktiği denendi. İşte bu aşamada Kürtlerin büyük bir kısmı İran ve Türkiye sınırlarını geçerek oralara sığındılar. Bu zorlu ve engebeli kaçış sırasında, çok insan yaralandı, onlardan bir çoğu yollarda öldü, 35 bin kişi de Irak kuvvetlerinin eline geçti. Ele geçenlerin bir çoğunun da öldürüldüğü dünya basınına yansıdı.

Halepçe katliamından kaçanların bir bölümü de şimdi Türkiye'de hiç bir statüye sahip olmadan kimlik ve statüsüz bırakılarak, sıradan sığınmacılar olarak muamele görüyorlar. Onlar, Mardin, Diyarbakır ve Muş kamplarında adeta birer esir gibi tutuluyor, aşağılanıyor, sağlıksız koşullarda yaşamlarını sürdürmeye çalışıyorlar. Onlar dün kimyasal silahların hışmına uğradılar, şimdilerde de, sığındıkları ülkede iki de bir zehirlendirilerek yokedilmek isteniyorlar. Bu zulüm ne zaman bitecek, kestirmek çok zor!...

Yalnız bu mu? Bugün Kürt nüfusunun 300 – 400 bin kadarı ise tehcir edilerek Irak'ın Ürdün ve Kuveyt'le sınır olan çöl mıntıkalarındaki toplama kamplarına yığılmıştır. Irak Kürdistanı'ndaki şehirli ve kasabalı Kürt nüfusun da bir proje dahilinde yerinden – yurdundan koparılıp, zoraki göçe tabi tutulacağı bilinmektedir.

Bundan 15 – 20 yıl önce 5 milyona yakın Kürt'ün yaşadığı bölgede bugün Kürt köyü kalmamış gibidir. Bu insanların tahminen 300 – 350 bin kadarı Irak Bombardımanları ve kimyasal silahlı saldırılar sonucu Türkiye ve İran'a sığınmış, 500 bine yakın kısmı Kürdistan'daki şehirler civarındaki özel toplama kamplarına sokulmuş, bir o kadarı da çöl kamplarına sevk edilmiştir. Kalanlar yanlızca şehirlerde ve büyükçe kasabalarda yaşayanlardır. Bunların da gelecekleri belirsizdir. Öte yandan da, Irak hükümeti Kürt bölgesini tamamen stabilize edebilmek için öteden beri yürürlüğe koyduğu *"bölgeyi Araplaştırma"* projesini şimdilerde daha da hızlandırmıştır. Sömürgeciler her alanda yeni planlar uyguluyorlar. Türkiye Kürdistanı'nda da aynı projeler, aynı zorbalıklar bir plan dahilinde uygulanıyor, burada da halkımız zulmün cenderesinde çırpınıyor. Zulmün yanında **Halepçe** katliamından dersler de çıkarmak gerekiyor. **Saddam**'ın **Halepçe** katliamıyla başlattığı ve 1988 Ağustos'unda doruğa varan saldırı tam bir bozguna yol açtı. Öyle ki çaresizlik içinde düzenli bir geri çekilme bile sağlanamadı. Peşmerge kuvvetleri dahil, on binlerce Kürt yönlendiricilikten yoksun halde topraklarını terketti. Kurtarılmış bölgelerde ayakta köy kalmadı. Yakıldı, yıkıldı, terkedildi. Bohdinan bölgesinde 500 köy yok oldu. Peşmerge kuvvetleri direnmelerine rağmen tasfiye oldu. En önemlisi, yenilginin biçimi **Saddam**'ın vahşeti ile beraber kitlelerde derin moral bozukluğu yarattı. **Irak Kürtlerinin temsilcileri, Halepçe** katliamı gibi iğrenç bir cürmü işleyen Irak yönetimine karşı onca çabalarına rağmen etkili bir uluslararası baskı kampanyası sağlayamadılar.

Öte yandan, dünya devletleri, hümaniter çevreler, insan hakları savunucuları, tüm ilericiler, demokratlar ve devrimciler gereği gibi **Halepçe** katliamının hesabını sorup, Kürtler'e yeteri kadar destek olamadılar.

Gözleri, savaştan çıkan Irak'ın sunduğu zengin iş imkanlarına dikili olan devletler ve ekonomik çıkar mantığının önceliğine şartlandırılmış kamuoyları usul gereği protestolarla bir süre oyalandıktan sonra, **Halepçe**'yi de Irak Kürtleri'nin trajedisini de unutmuş görünüyorlar.

Ancak, Türkiye'de yaşayan insanlar, böyle bir haklarının olup olmadığını tek tek kendilerine sormak zorundadırlar. **Hele – hele, ilericilerin, demokratların ve sosyalistlerin böyle bir *"unutma"* hakkı hiç yoktur. Üstelik, onlar sorunu sürekli olarak gündemde tutma yükümlülüğü altındadırlar.**

Biz de Halepçe için ne kadar sesimizi yükseltsek yine de azdır. Irak Kürtleri'nin şahsında, tüm Kürtlerin huzurunda, halkımıza vurulan ulusal boyunduruğu teşhir ediyor, zulmü ve soykırımı lanetliyor, yıllardan beridir Kürtlerin yaşadığı trajediye tanık olan Türkiye toplumunu ve tüm dünyayı derinden düşünmeye çağırıyoruz.

Yetti bu insafsız zulüm!.. Dünyada barış ve değişim rüzgarları eserken, Kürt halkının başına sarılan bu uğursuz bela defedilsin, prangalar kırılsın!

BASKILAR AZGINLAŞARAK SÜRÜYOR

NUSAYBİN'DE ÖZEL TİMLER, GÜVENLİK GÜÇLERİ VE ASKERİ BİRLİKLER KOORDİNELİ BİR ŞEKİLDE HALKIMIZA SALDIRDI. ÇOK SAYIDA YARALI VAR, ÖLENLER OLDU. 500'DEN FAZLA İNSAN GÖZALTINDA. SOKAĞA ÇIKMA YASAĞI İLAN EDİLDİ. TAHRİK VE PROVOKASYONLAR DEVAM EDİYOR. NUSAYBİN HALA KUŞATMA ALTINDA. HALKIMIZ KRİTİK ANLAR YAŞIYOR. *DENG*

Deng Dergisi –elinizdeki sayıyla beraber– dört aydır yayın hayatına girmiş bulunuyor. Bütün sayıları toplatıldı. Bu sayı da basıldığının ertesi günü toplatılacak, biliyoruz. Diğer ilerici basın üzerinde de benzer baskılar, sindirme çabaları var. Basın–yayına nefes aldırılmak istenmiyor.

Kürt kimliği, dili, kültürü konusunda duyarlı dergiler daha fazla baskıyla yüz yüze kalıyor, şimşekleri üstüne çekiyor. Yazarları, müdür, sahip, ilgili, ilgisiz tüm dergi çalışanları tutuklanıyor, baskı görüyor.

Dergimiz **Deng**, yayın yaşamının her aşamasında çeşitli engellerle karşı karşıya kalıyor. Her defasında bu engelleri aşmak için gayretler harcıyor. Dizgi, baskı, dağıtım, satım aşamalarında tehditler, tutuklamalar, baskılar azgınca sürdürülüyor. Dizenler sorgulanıyor, basanlar bir daha basmamaları için uyarılıyor (!), postada dergilere –toplatma kararı beklemeksizin– el konuluyor, satışı yapan ticari müessese sahipleri tehdit ediliyor. O'nu alıp okumak adeta özel maharetler gerektiriyor.

Yazı İşleri Müdürü **Kamil ERMİŞ** de bu baskı zincirinin bir yerinde tutuklandı, bir aydan fazla içeride kaldıktan sonra serbest bırakıldı. **Kamil ERMİŞ**'in tutuklanmasına geniş tepkiler oluştu. Başta sosyalist Dergi çevreleri tutuklanmayı kınadılar. Bu kınama ve protestolara demokratik kuruluşlar da katıldı. Okurlarımızdan binlerce protesto mektubu aldık ve bu bizi cesaretlendirdi, yüreklendirdi.

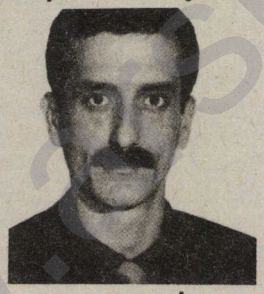

Kamil ERMİŞ

Bu tutuklamaya **Uluslararası Af Örgütü "Acil Tavır"** geliştirdi. *"Fikir suçlusu* **Kamil ERMİŞ**'in şartsız ve derhal tahliyesi için" **Başbakan Yıldırım AKBULUT, Adalet Bakanı Oltan SUNGURLU** ve Türkiye diplomatik temsilciliklerine; *"Yapılan suçlamaların düşürülmesi"* isteminde bulunuldu.

Af Örgütü 24 Ocak 1990 tarihli **"Acil Tavır"** başvurusunda; *"Türkiye'de 8–10 milyon arasında tahmin edilen bir Kürt varlığının bulunduğunu, bunun resmi makamlarca inkar eildiğini, farklı bir kültürel kimlikten haz almanın dahi hükümetlerce reddedildiğini, Kürtçe dilinin yasaklandığını"* belirtiyor ve İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin bazı maddelerini referans göstererek, yapılan suçlamaların düşürülmesini istiyor. (Belge 1)

Kamil Ermiş'in tutuklanmasından sonra; bu yeterli bulunmamış olacak ki yeni yazı işleri müdürü **Sedat KARAKAŞ** ile dergimizin sahibi sayın **Hikmet ÇETİN** de bir komplo sonucu tutuklandılar. Anlaşılan **DENG**'e nefes aldırılmak istenmiyor. Onun yayınını sürdürmesi durdurulmak isteniyor.

Bunun üzerine tepkiler de yoğunlaştı. Danimarka'lı bir gurup bilim adamı olayı protesto etti. **Dr. Tove SKUTNABB** ve **Robert PHILLIPSON** imzasıyla **Başbakan Yıldırım Akbulut** ve **Adalet Bakanı Oltan Sungurlu**'ya gönderilen (Belge 2) 20 Şubat 1990 tarihli kınamada; *"Bu konuda göstermiş oldukları aktivitelerini belgeledikleri, bu belgeleri Türkiye'nin politikası ve pratiğine referans"* gösterdikleri belirtiliyor. Kınamada özetle şöyle deniliyor:

Sayın Baylar;

Biz, Türkiye'deki Kürtlerin konumunu yıllardan beri izlemekteyiz. İlgimizin çıkış noktası, kısmen; dil, eğitim ve kültürle ilgili bulunan bir çok uluslararası meslek örgütleriyle olan aktivitelerimizden kaynaklanmaktadır.

Biz aynı zamanda dünya çapında büyük bir izleyici kitlesi için azınlıkların dil ve kültür sorunları üzerinde yazmaktayız.

Türkiye'de Kürtlerin maruz kaldıkları muamele, bizi Türkiye'nin Kürt Halkını temel insan haklarından yoksun bıraktığı sonucuna varmaya üzülerek de olsa zorlamaktadır. **DENG Dergisinin kapatılması ve ilgili bulunanların tutuklanmaları bunun en son örneğidir. Diğer bir örnek ise, Türkiye'nin Irak ve Suriye sınırı boyunca "insandan arındırılmış bölge" planıdır.** *Böylelikle Türkiye, imzası bulunan Helsinki Konferansı Anlaşmaları ve birçok uluslararası sözleşmeye meydan okuyarak insanlığa karşı suç işlemektedir.*

Biz, burada Kürt azınlığa karşı yapılan bu baskıları şiddetle protesto ve Türkiye'nin uluslararası yükümlülükleri uyarınca insan hakları evrensel beyannamesi ilkelerine uygun tavır almasını talep etmekteyiz.

Bundan öte, biz, **DENG Dergisinin "Yasal statüsüne saygı gösterilmesini" derhal yasallaştırılması ve derginin basımı ve yayımından sorumlu "Hikmet Çetin, Kamil Ermiş, Sedat Karakaş"ın salıverilmeleri için ısrarımızı belirtiriz.**

Biz, profesyonelce yazdıklarımızın çoğunun Türkiye'yi olumsuz yanlarını teşhir ettiğinin tamamen farkındayız. Kürtlerin durumu insanların dil haklarından mahrum edildiği kültürel bir gurubun en son bariz bir örneği-

dir. Türkiye'nin bu alandaki tavırlarının, uluslararası itibarını ne ölçüde zaafa uğrattığının farkında olup olmadığı bizce merak konusudur.

Bizler, bu konunun uzmanları olarak Türkiye'de Kürtlere yönelik insan haklarının gelişimi hakkındaki ileriki yayınlarımızda bir şeyler yazma olanağı elde edebilmekten elbette memnuniyet duyarız.

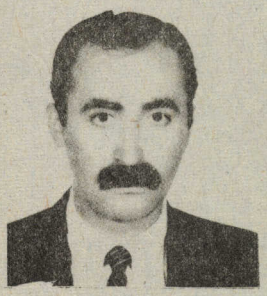

Fehim IŞIK

Dergimizin yayımından rahatsız olan, ondan ürken anlayış, bu tutuklamalarla yetinmedi. Bu kez **Diyarbakır temsilcimiz Fehim IŞIK**'a yöneldiler. O tutuklandı. Gerekçesi basit; *"Türkiye'de 14–15 miyon Kürt yaşamaktadır."* cümlesi . Bu tutuklama da tepkiyle karşılandı. Diyarbakır'daki sosyalist basın temsilcileri durumu kınadılar ve açlık grevine başladılar. İlgili basın açıklaması aşağıdadır.

21 Şubat Birleşmiş Milletler Örgütü tarafından Dünya Sömürgecilikle Mücadele Günü olarak ilan edilen ve o gün bu gündür bütün dünya halkları tarafından lanetlenen sömürgeciliği bir basın açıklamasıyla kınayan dergilerimiz hakkında soruşturma açılmış, imzası bulunan beş dergiden biri olan **DENG** *Dergisinin Diyarbakır Temsilcisi arkadaşımız* **M. Fehim IŞIK** *DGM'ce tutuklanmıştır.*

Güneş–Dil teorisine sıkı sıkıya bağlı olan DGM'nin "Türkiye'de 14–15 milyon Kürt yaşamaktadır" ibaresini okuduğu için, red ve inkar politikası doğrultusunda çağ dışı ve anti–demokratik bir biçimde arkadaşımızı tutuklamasını nefretle kınıyoruz. Ve diyoruz ki; bu tür baskılar, halklarımızın sesi olan sosyalist basını susturamayacaktır.

Dünya'da insanlık suçu olarak kabul edilen sömürgeciliği kınadığımız için cezalandırılmamız, demokrasi ve İnsan hakları havarisi kesilen egemen güçlerin, demokrasiden ne anladıklarını bir kez daha gözler önüne sermektedir.

Öte yandan ülkemizde yaşanan baskılar yanında devede kulak kalan, diğer devletlerde yaşayan Türklere yönelik sözümona anti–demokratik uygulamalardan dolayı dünyayı ayağa kaldıran egemen güçler, Türkiye'deki Kürtler söz konusu olunca "Türkiye'de Kürt yoktur" saçmalığı ile deve kuşu politikası gütmektedirler.

Tutuklu arkadaşımızın serbest bırakılması ve sosyalist basın üzerindeki baskıları kınamak için bu günden itibaren açlık grevine başladığımızı açıklıyor ve tüm kamuoyunu duyarlı olmaya ve destek vermeye çağırıyoruz.

DENG – GENÇLİK DÜNYASI – EMEK
MEDYA GÜNEŞİ – YENİ DEMOKRASİ

Arkasından Diyarbakır **DENG** bürosu arandı. Orada bulunan genç işçi tehdit edildi. Büroyu bir daha açmaması için uyarıldı (!).

Halkımızın mutluluğu için çaba gösterenler üzerinde yıllardır bu tür baskılar hüküm sürüyor. Bu baskıları yüreklice göğüslemek gerekiyor. Elbette her şeyin bir bedeli vardır. Demokrasi mücadelesi de bir bedel, bir *"risk"* gerektiriyor. Günümüzde politika başlı başına bir risk oluşturuyor. Bunu göze almadan ileriye doğru yürümek mümkün olmuyor. Hem bu işlerle uğraşmak, hem de zorluklara göğüs germemek bu günkü genel gelişime terstir. Öyle fırtınalar dünyamızı sarsıyor ki; en sağdan en sola kadar geniş yelpazede politika yapan her insan buna ayak uyduramayınca, bir gecede hatta bir saatte yok oluyor. İşte faşist Pinoşe, işte Çavuşesku. Egemenler bunlardan ders çıkarmıyorlarsa, onlara bakarak titremeleri sonlarının geldiğini gösteriyor.

Bu baskının, zulmün sonu yoktur. Hiçbir güç insanlığın ileriye yönelik gelişimini durduramaz. İzlenen zorbalık politikalarına, baskı ve teröre rağmen halkların uyanışının engellenememesi bunun bir göstergesidir. Bir diğer gösterge de **Kürdolog İsmail BEŞİKÇİ**'nin durumudur.

İsmail BEŞİKÇİ, 12 Eylül faşizmi döneminde daha önce yaptığı bilimsel çalışmalarından ötürü ağır cezalara çarptırılmış, 8 yıl sonra tahliye edilmişti. Bu zorbalık onu durdurur mu? O bilimsel çalışmalarına devam etti, halkımızın haklı davasına omuz verdi, veriyor. Yeni çalışması **"Devletlerarası Sömürge: Kürdistan"** gerekçe gösterilerek tutuklandı. Böylelikle çalışmaları engellenecek, egemenler rahata erecek sanılmasın. İnsanlığın ve halklarımızın ileriye yönelik çabaları bütün sıcaklığıyla sürüyor. Demokrasi dışı uygulamalarla bu uyanışın önüne geçmek mümkün değil.

Demokrasi konusunda bir adım atılmıyor. 12 Eylül faşizmi bir başka biçim altında hüküm sürüyor. Buna bağlı olarak da işçi sınıfı, memurlar, esnaf ve sanatkarlar ağır bir sömürü, baskı ile yüz yüze bulunuyorlar. Demokratik hak ve özgürlükler yok sayılıyor. Kürt halkı üzerinde görülmedik bir terör hüküm sürüyor.

Her şeye rağmen insanlar artık korku duvarını aşmaya başladı. Kürt köylüleri hükümet konağına yürüyebiliyor, ölülerine sahip çıkıyor. 15 Mart 1990 günü de Nusaybin'de öldürülenlerle ilgili olarak yapılan cenaze törenine 6–7 bin kişi katıldı. Cenazeye katılanlara güvenlik güçleri ateş açtı. Ölü ve çok sayıda yaralı var. Halk direnişine sürdürüyor. 500'den fazla insan gözaltına alındı. Evler aranıyor, tutuklamalar devam ediyor. Okullar, işyerleri kapalı, basın mensupları ilçeye sokulmuyor. (Dergimiz baskıya girerken olaylar devam ediyordu. Bir sonraki sayımızda ayrıntılı bilgiyi bulacaksınız.) Bütün bu zorbalıklar sürdürülürken de hak arama yolları zorlanıyor, demokrasiden yararlandırılmayanlar –bedeli zindanlar olsa bile– demokrasi istiyorlar. Buna karşılık demokrasi konusunda en ufak bir duyarlılık göstermeyen egemen çevreler ondan ne anladıklarını

da ortaya koyuyorlar. Türkiye ibret verici *"demokrasi aşığı"* insanlarla yönetiliyor. Bunun en iyi örneğini son günlerde yine *"Süper Vali"* verdi.

Bölge Valisi H. Kozakçıoğlu 11 Mart 1990 tarihli gazetelerde yer alan açıklamalarında *"doğu için tek tip nutuk"* istiyor. Diyor ki; *"Kürsüye çıkan kim olursa olsun, herkes aynı şeyi söylerse olay çok çabuk çözülür. Aksi halde daha uzun zamanda ve daha çok şehit vererek kazanırız."*

Hayret doğrusu. Herkesin aynı şeyi söylediği bir demokrasi nerede görülmüş? Takipçisi olduğun Hitler, Göbels bile böyle bir şeyi başaramadı. Şişinerek demokrasiyi getirdiklerini söyleyenler de *"herkesin aynı şeyi söylediği"*, çok sesliliğin ve konsensüsün olmadığı, çeşitli düşünce ve fikirlerin söylenmediği bir ortamı mı istiyorlar? Ne garip bir şey! Ders almak gerekiyor.

Hayretimiz devam ediyor. Bay Kozakçıoğlu; Amerika Vietnam'da kazansaydı, Fransa Cezayir'de kazansaydı, Mozambik'te, Angola'da sizin konumunuzdakiler kazansa idi, sizin *"kazanırız"* düşüncenize hak verilebilinirdi. Dünyanın hiç bir yerinde zulmedenler kazanamadı, yenildiler, yeniliyorlar.

Öte yandan Süper Vali *"vicdanlı davrandıklarını, insan haklarına saygı gösterdiklerini"* söylüyor. Sormak gerekiyor; **insanlara bok yedirmek hangi** *"Vicdanlı"* **davranışın ürünüdür. Kasaplar deresini cesetlerle doldurmak, pazara giden köylüleri öldürmek, kadınlara cinsel temas kontrolü yaptırmak, ormanları yakmak, binlerce mülteciyi tel örgüler arasında aç, açık koymak, köy meydanlarında işkence tezgahları kurmak, köyleri boşaltmak, halkı göçe zorlamak...** hangi *"vicdanlı"* davranışın ürünüdür?

Bu baskılar, tehditler, *"vicdanlı davranış"*lar sürerken parlamento ne yapıyor? Hiç bir demokratik kıpırdanmaya yol vermeyen 12 Eylül Anayasasına dokunulmuyor. Düşünce, söz söyleme, din ve vicdan hürriyeti önündeki engeller görmezlikten geliniyor. Kürt halkının varlığı inkar ediliyor, onlardan sözedenler, çıkış yolu gösterenler, yazanlar, çizenler, duyarlılıklarını gösterenler hapislere tıkılıyor. Millet vekilleri partilerinden ihraç ediliyor, dokunulmazlıklarının kaldırılacağı tehditleri yapılıyor. Kısacası parlamento *"süper insan"*ın süper görüşüne denk davranışlar sergiliyor.

Görev demokrasi güçlerine düşüyor. Önyargısız, hiçbir özel çıkar gözetmeksizin biraraya gelmek, en geniş kesimleri kucaklamak ve bunların üzerine oturacak kitlesel bir parti kurmak görevi orta yerde duruyor. Bu konuda atılan adımları birleştirmek güç değil. En acil görev; demokrasi güçlerinin bir araya gelip açık bir demokrasi mücadelesini başlatmaları, onun risklerini göğüslemeleridir.

Uluslararası Af Örgütü "Acil Tavır" Raporu (Belge 1)

amnesty international

INTERNATIONAL SECRETARIAT
1 Easton Street London WC1X 8DJ
United Kingdom

URGENT ACTION

EXTERNAL (for general distribution)

AI Index: EUR 44/16/90
Distr: UA/SC

UA 33/90 Legal Concern

24 January 1990

TURKEY: Kamil ERMIS, editor-in-chief of magazine Deng

The political magazine Deng (Kurdish: Voice) started publication in Istanbul in December 1989. Its first edition was confiscated. The second edition which appeared in January 1990 contained articles in Turkish and Kurdish on topics such as "Democratic Platform"; "The Right of Turkish and Kurdish People to Form a Legal Party"; "The Massacre of Maras"; "The Right to Self-Determination is a Human Right"; "Kurdish Lessons and the Kurdish Alphabet" and "The Kurdish Question in Turkey".

Istanbul Criminal Court considered these articles to be an offence against Article 142/3 of the Turkish Penal Code which proscribes the dissemination of "separatist propaganda" and on 15 January 1990 ordered the confiscation of the second edition. The following day the editor-in-chief of Deng, Kamil Ermis, was summoned to Istanbul State Security Court. He was handed the confiscation order issued by Istanbul Criminal Court and taken to a judge who ordered his arrest on the same charges. Since then he has been held in Bayrampasa Prison in Istanbul.

According to Amnesty International's information neither issue of the magazine contained advocacy of violence. Kamil Ermis is, therefore, considered to be a prisoner of conscience, imprisoned in violation of his right to freedom of expression.

BACKGROUND INFORMATION

Turkey has a Kurdish ethnic minority estimated to be between eight and 10 million people, which is not officially recognized by the authorities. Even the right to enjoy a separate cultural identity has been denied by successive governments, and the public use of the Kurdish language is prohibited.

The Kurdish population lives mainly in southeastern Turkey. In August 1984 guerrillas of the Kurdish Workers' Party (PKK) took up the armed struggle again seeking to establish an independent Kurdish state. Fighting between the security forces and the guerrillas is claiming a fast-increasing number of lives on both sides and among the civilian population.

As a consequence, in the past two years the Kurdish question has been discussed more and more openly in the press, in parliament and in public events, meeting with official sanctions in some cases. Some 30 deputies in parliament now publicly profess to be of Kurdish origin.

Telephone: 01-833 1771 Fax: 01-8[illegible] Telegrams: Amnesty London WC1 Telex: 28502

Amnesty International is an independent worldwide movement working for the international protection of human rights. It seeks the release of men and women detained anywhere because of their beliefs, colour, sex, ethnic origin, language or religious creed, provided they have not used or advocated violence. These are termed *prisoners of conscience*. It works for *fair and prompt trials* for *all political prisoners* and works on behalf of such people detained without charge or trial. It opposes the *death penalty* and *torture* or other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment of *all prisoners*.

Dr. Tove SKUTNABB ve Robert PHILLIPSON'un mektubu (Belge 2)

DR TOVE SKUTNABB-KANGAS
"TRANSCULTURA"
TRØNNINGE MOSE 3
DK-4420 REGSTRUP, DENMARK
TEL. 53-464412

ROBERT PHILLIPSON
TRØNNINGE MOSE 3
4420 REGSTRUP
DENMARK
TEL: 03-46 4412

20 February 1990

TO the Prime Minister of Turkey, Yildirim Akbulut

and the Minister of Justice, Oltan Sungurlu

Dear Sirs,

We have for many years been following the position of the Kurds in Turkey. Our interest stems partly from our activity in a number of international professional associations concerned with language, education and culture (see details below). We also write extensively, for a worldwide audience, on the linguistic and cultural rights of minorities (details also provided below).

Sadly, all the evidence of the treatment of the Kurds in Turkey forces us to conclude that Turkey deprives its Kurdish citizens of their basic human rights. Most recently this is the case with the banning of the journal DENG and the imprisonment of those associated with it. Another example is the plan for a "depopulated zone" along the Turkish border with Irak and Syria. By so doing, Turkey commits crimes against humanity in defiance of many international covenants, and of the Helsinki Conference accords, which Turkey is a signatory of.

We hereby protest vigorously against this oppression of the Kurdish minority and demand that Turkey should behave in accordance with universal principles of human rights, in accordance with its international obligations. We also insist that the journal DENG should be legalised forthwith, and its editors and publisher (Hikmet Cetin, Kamil Ermis, Sedat Karakas) released from custody.

We are fully aware that much of what we write professionally reveals Turkey in an unfavourable light. The situation of the Kurds is an extreme example of a cultural group being deprived of linguistic human rights. We cannot help wondering whether Turkey is aware that its own activities in this area are so harmful to its international reputation.

As scholars in this field we would of course welcome the opportunity to be able to write in our future publications something about progress in Turkey in relation to human rights for the Kurds.

To document our professional activity in this area, we list a few of our recent publications. In each of them we refer to Turkish policy and practice.

KÜRT OLMAK BAŞKADIR

Bir ülke düşünün ki, orada insanlar güpegündüz devletin en üst yetkilileri tarafından planlanarak kasten öldürtülüyor. Ve bu planlı öldürtme olayında devletin resmi ve gayrı resmi bütün olanakları kullanılıyor. Ardından işlenen bu cinayetin delillerini ortadan kaldırmak için cinayet bölgesine günlerce insan sokulmuyor. Bütün bunlar da yetmiyormuş gibi bu cinayetin peşine düşen insanlar, katiller hakkında dava açanlar en ağır işkenceden geçirilerek ölümle tehdit ediliyorlar.

(Belge 1)

CUMHURİYETSAVCILIĞINA

Müstekiler	: 1) İbrahim ESENDEMİR, Fındık Köyü Eruh/SİİRT 2) Şahabettin ESENDEMİR, Fındık Köyü Eruh/SİİRT
Vekilleri	: Av. Zübeyir AYDAR, Bankalar Cad. SİİRT
Sanıklar	: 1) Ahmet Oktay, Jandarma Binbaşı halen Fındık Jandarma Komando Taburu Komutanı Fındık-Eruh/SİİRT 2) Bahattin AKTUĞ, Köy Korucusu Güçlükonak Köyü Eruh/SİİRT 3) Ramazan (soyadı tesbit edilemedi) (Ramoye Pire) Köy Korucusu Damlabaşı Köyü Eruh/SİİRT 4) Abdülkerim (Soyadı tesbit edilemedi, baba adı Ahmet) Köy Korucusu Akçakoşak Köyü Eruh/Siirt
Suç	: Taamüden Adam Öldürmek.
Suç Tarihi	: 3.6.1989
Açıklamalar	: 1) Müvekkilleri İbrahim kardeşi, Şahabettin'in amcası olan Osman ESENDEMİR, 3.6.1989 günü yukarıda adları yazılı sanıklar ve kimliğini tesbit edemediğimiz üç arkadaşları tarafından taamüden öldürülmüştür.

Olayların hikayesini **İbrahim Esendemir** ve **Şahabettin Esendemir**'in vekili F41>Av. Zübeyir Aydar'ın 26.6.1989 tarihli şikayet dilekçesinden izleyelim. (Belge 1) Müştekiler Siirt ili Eruh İlçesi Fındık Köyünde ikamet ederler.

"Maktul **Osman Esendemir** *26.5.1989 günü Fındık Jn. Kom. Tb. Komutanı* **Binbaşı Ahmet Oktay** *tarafından gözaltına alınır. Osman bir gece taburda gözaltında kalır ve kendisine çok eziyet edilir."* Gözaltında Osman'ın öldürülmesi göze alınamıyor olacak ki, ertesi gün serbest bırakılır. Ve kendisine bir sonraki gün tekrar gelmesi söylenilir. Osman belirtilen tarihte tekrar tabura uğrar. Binbaşı Oktay ise gözaltında işleyemediği bir cinayeti dışarıda nasıl gerçekleştireceğinin telaşı içindedir. Cinayet için gerekli ortam ve araçları hazırlamaya çalışır. Ancak Osman tabura uğradığında henüz cinayet planı tamamlanmadığından daha sonra tekrar gelmek üzere geri gönderilir. Bu gelip geri gönderilme olayı bir iki kez daha tekrarlandıktan sonra binbaşı, cinayetin alıştırma aşamasını uygular. 29.5.1989 günü sabahı binbaşı tabura gelen Osman'a bir zarf vererek *"Bu zarfı Yatağankaya köyünde bulunan jandarma timine teslim edip, akşama dönüp bana tekmil vereceksin"* der. Osman istenileni yapar. Ardından kendisine bir adet telsiz bataryası verilir ve

Boyuncuk köyündeki jandarma timine götürülmesi istenir. Bu işin de yapılmasından sonra bu defa Kırkağaç köyü Yarımca mezrasında bulunan jandarma timine teslim etmesi için Osman'a bir zarf verilir.

Artık cinayetin uygulama aşamasına geçilecektir. 3.6.1989 günü, saat 11'de binbaşı, Osman Esendimer'e bir zarf vererek *"Al bu zarfı Ormaniçi köyünde bulunan jandarma timine götür, senin bende işin bitti, artık onlara kaldı, onların dediğini dinleyeceksin, onlar sana ne emir verirse odur, bu sefer yolun uzaktır."* der. Gerçekten de Binbaşı üstüne düşeni yapmış ve cinayetin son kısmını başkasına havale etmiştir. Binbaşı Osman'ı nereye gönderdiğini ve onun bir daha geri gelmeyeceğini bildiği içindir ki, *"senin benimle işin bitti"* demekten kendini alıkoyamaz.

Şikayet dilekçesinde olayın bundan sonraki gelişimi şöyle anlatılıyor;

"Maktul her seferinde olduğu gibi evine uğrar, durumu bildirir. Yakınlarından **Nimet Esendemir** *ve* **Ömer Esendemir** *kendisiyle beraber giderler ve yola koyulurlar. Darbest mevkiine vardıklarında altı tane silahlı adam gözükür. Bunlardan üçü yanlarına gelir. Bunlar yukarıda adlarını saymadığımız* **Bahattin, Ramazan** *ve* **Abdülkerim***'dirler. Bu üç kişi Osman'ın yanında gelenlere; Tamam siz artık dönün, Osman bizim için gelmiş onunla işimiz var, siz evinize gidin derler, onları geri gönderirler. Osman'ı alan bu adamlar da ileriye devam ederler. Bir süre sonra o çevrede tarlalarda çalışanların rahatça gördüğü ve uzaktan da gözlenebilen bir helikopter cesedin bulunduğu mevki üzerinde epey süre alçaktan uçuyor, yer yer kayboluyor, yine ortaya çıkıyor. Köylüler bu helikopteri tanıyorlar. Helikopter Siirt İli Jandarma Alay Komutanının makam helikopteridir."*

Osman'ın geri dönmemesinden kuşkulanan yakınları binbaşıya giderek Osman'ı sorarlar. Binbaşı önce Osman'ı kendisinin gönderdiğini ve niçin dönmediğini bilmediğini söylediği halde, sonraki günlerde olayı tümden inkar ederek Osman'ı görmediğini söyleyerek gelen kişilerin üzerine saldırır ve hakaret eder. Şikayet dilekçesi şöyle devam ediyor;

"Binbaşıdan umudu kesen köylüler Osman'ı aramaya devam ederler. Fakat istedikleri her yerde arama yapmalarına izin verilmez. Binbaşı olayın meydana geldiği bölgeyi yasak bölge ilan etmiş ve oraya giren kim olursa olsun vurulacağını, askerlerinin o bölgede operasyon yaptığını söyler. Olayın meydana geldiği günden o cesedin oradan alındığı 18.6.1989 gününe kadar o bölgeye giriş çıkışlar yasaktır."

Eğer olay ortaya çıkmışsa, hiç olmazsa bazı delilleri ortadan kaldırmak gerekir. Binbaşı cesedin bulunduğunun ihbar edilmesi üzerine henüz keşif ve otopsi heyeti gelmeden askerlerini gönderip cesedin bulunan parçalarını Güçlükonak Karakoluna göndertir.

Dilekçenin son bölümünde olayın ardındaki gerekçeler su yüzüne çıkartılıyor; *"tabur komutanının maktulu olay günü öncesi başka köylere görevli imiş gibi göndermesi olay gününe hazırlıktır, alıştırmadır. Tabur komutanı, maktulu kanunsuz bir şekilde çeşitli görevlere göndermiş, esasen verilen görevler de gereksizdir. Jandarmanın bu şekilde güvenilmez bir ulakla (!) haberleşmesi düşünülemez. Hele bugünkü haberleşme ve ulaşım tekniği karşısında abestir. Olayın altında maktul Osman'ı dışarıda öldürtme amacı yatmaktadır, ki bu amaç son seferde gerçekleştirilmiştir. Olay günü maktul sabah saatinde hazır olduğu halde öğleyin gönderilmesi ise katillerin olay yerine varıp daha rahat tertibat almaları içindir. Olay saati binbaşı ve diğer tanıklar tarafından planlanmıştır. Ayrıca olay saatinde ve yerinde Siirt il jandarma alay komutanına ait helikopterin gözcülük yapması ve gürültü çıkararak sanıkların daha rahat hareket etmelerini sağlaması olayın ne kadar planlı bir şekilde ve kimlerin bilgisi dahilinde gerçekleştirildiğinin göstergesidir. Olaydan sonra cesedin bulunduğu bölgenin yasak bölge ilan edilmesi ise delillerin yok edilmesi ile ilgilidir."*

Ne var ki olayın görgü tanıkları, bizzat devletin en üst güçleri tarafından estirilen terörü ve en son olarak **Osman Esendemir, Hüseyin Demirtaş** ve **Ömer Savun**'un ortadan kaldırılmasını gözönünde bulundurarak tanıklık yapmaktan çekiniyor, varolan tanıklar da sürekli tehdit ediliyor, köylerine gitmelerine bile izin verilmiyor.

Unutulmamalı, böylesine her yönüyle açık seçik bir cinayet olayında ne yer yerinden oynuyor, ne basın ve kamuoyu ayağa kalkıyor, ne bu konuyla ilgili hükümet yetkilileri istifa ediyor ve ne de katiller doğru dürüst bir uygulamadan geçiriliyor.

Eğer böylesine bir cinayet Kürdistan'ın Siirt ili Eruh ilçesi mıntıkası içinde gerçekleşmişse olayı çözüme kavuşturmak çok basit. Eruh Cumhuriyet Savcısı 16.2.1989 tarihinde oturur bir görevsizlik kararı verir. (Belge 2) Böylece katiller de ellerini kollarını sallayarak bir *"vatan borcunu"* yerine getirmenin ödüllerine boğdurulurlar.

(Belge 2)

– Sanık Oktay Tekin'in 2803 sayılı Jandarma Görev ve Yetkileri Kanunu 13. maddesinde sayılan personelden olduğu, müsnet suçu 7. maddede sayılan mülki – görev sırasında işlediği, bu nedenle aynı kanunun 15. maddesinin D bendine göre soruşturmasının MMHK hükümlerine tabii olduğundan, C. Baş Savcılığımızın GÖREVSİZLİĞİNE,

2 – Sanıklar Bahattin Aktuğ, Ramazan Erdoğan ve Abdulkerim Eroğlu'nun (...) Korucuları olmaları nedeniyle 657 Sayılı Kanuna tabii olduklarından müsnet suçun memuriyet görevlerinden dolayı ve görev sırasında işlediklerinden soruşturmalarını MMHK Hükümlerine tabii olduğundan, C. Baş savcılığımızın GÖREVSİZLİĞİNE,

3 – Tüm sanıklar hakkında Memurun Muhakematı Hakkında Kanun hükümleri gereğince soruşturmaların yapılması için dosyanın Eruh Kaymakamlığına gönderilmesine, karardan bir suretinin müşteki vekile tebliğine, kamu adına karar verildi. 16.2.1990

(Belge 3)

Bir haftadır gözaltından çıkmamıza rağmen halen vücudumuzda çeşitli işkence izleri mevcuttur. Biz bu şartlara daha fazla dayanamayacağız.

Yetkililerden istirhamımız feryadımıza kulak vermeleri ve bizi bu durumdan kurtarmaları ve bizleri bu denli taciz eden kişilerden hesap sormalarıdır.

Gerekenin yapılmasını saygıyla arz ederiz. 30.1.1990

Adres:
Fındık Köyü
Eruh/SİİRT

İbrahim ESENDEMİR

ŞAHABETTİN ESENDEMİR

Dağıtım:
1) Siirt C. Savcılığına
2) Siirt Valiliğine
3) Olağansütü Hal Bölge Valiliğine
4) İçişleri Bakanlığına
5) Başbakanlığa
6) Cumhurbaşkanlığına
7) TBMM Dilekçe Komisyonu Başkanlığına
8) Bölge Milletvekillerine
9) Basına
10) Uluslararası Af Örgütüne

Kenan ESENDEMİR

Ömer ESENDEMİR

Görüldüğü gibi planlayarak da olsa insan öldürmek suç değil. Ama suç olan şeyler de var. Örneğin öldürülen bir kardeşinizin veya yakınınızın durumunu araştırmak ya da onu öldürenlerin davacısı olmak büyük suçtur.

30.1.1990 tarihli değişik kuruluş ve mercilere yolladıkları yukarıdaki açıklamalardan da anlaşılabileceği gibi, İbrahim Esendemir, Şahabettin Esendemir, Kenan Esendemir ve Ömer Esendemir; kardeşleri Osman Esendemir'i öldüren Fındık Tabur Komutanı Oktay Tekin ve Korucubaşı Bahattin Aktuğ ve arkadaşlarından şikayetçi oldukları için başlarına bir çok olaylar geliyor. (Belge 3)

Açıklamaya göre binbaşı olaydan hemen sonra yukarıda adı geçen Esendemir'leri ve tanıkları dayak ve hakaretlerle şikayetlerinden vazgeçirtmeye çalışıyor. Sırasıyla **Ahmet Abdal** ve **Mahmut Abdal** iki gün, **İbrahim Esendemir, Resul Esendemir** ve **Ahmet Sütçü** iki gün, **İbrahim Esendemir, Kenan Esendemir** ve **Yayha Esendemir** üç gün gözaltına alınarak işkecelerden geçirilip bırakılmaktadır.

Açıklamada şunlar yazılıyor; *"Ailemiz sürekli taciz ediliyor. Zaman zaman gece yarıları evlerimiz basılıyor ve geceyarısı gelip bizleri evimizden alıyorlar. Çoluk çocuğumuz bu nedenle hepsi bunalıma girmişler. (...) Biz her gece 'geliyorlar' korkusu ile*

oruz. Zaten evlerimiz sürekli abluka altındadır."

"Bu durumlar nedeniyle ailemizin çoğu köyden göç etmek zorunda kaldı. Bir kısmımız da evimiz köyde olmasına rağmen evimize ve köyümüze gidemiyoruz."

"Bu olaylarla beraber korucubaşı **Bahattin Aktuğ** fırsat buldukça bizi tehdit etmekte, şikayetimizi geri almadığımız takdirde bizden (ailemizden) daha bir çok kişiyi öldüreceğini ilan etmektedir."

Esendemirler eğer susar, kardeşlerinin katillerinin serbest bırakılmasına razı olurlar ise vatandaşlık görevini yerine getirmiş olurlar. Yok şikayetçi olurlarsa bu büyük suçtur ve bunun bedeli de ağırdır; O da işkencedir. (Belge 4)

Dilekçeye eklenen belgede ise işkence olayının somut olduğu görülüyor. (Belge 5)

Ama insanlarımız en basit "suç"larından başladılar bile. "Ölümüze sahip çıkıyoruz. Eğer bu suç ise varsın biz suç işleyelim." diyor Esendemir kardeşler. Öyle görülüyorki gelecek daha büyük "suç"lar işleteceğe aday!

İşkence olayıyla ilgili şikayet dilekçesine karşılık Eruh C. Savcısının yaptığı iş, 9.2.1990 tarihli "görevsizlik kararı" vermekten ibarettir. Binlerce işkencecinin ortalıkta dolaştığı bir ülkede Eruh C. Savcılığından başka bir şey beklemek insafsızlık olur zaten. (Belge 6)

(Belge 4)

CUMHURİYET SAVCILIĞINA
S İ İ R T

Müşteki : İbrahim ESENDEMİR, Fındık Nahiyesi ERUH/SİİRT
Vekili : Av. Zübeyir AYDAR, Bankalar Cad. SİİRT
Sanıklar : Fındık Komando Taburunda görevli olan ve müvekkilimi gözaltında sorgulayıp işkence edenler.
Suç : İşkence
Suç Tarihi : 21.1.1990 – 24.1.1990 tarihleri arası
Açıklamalar : 1) Müvekkilim İbrahim Esendemir 21.1.1990 pazar günü iki yakını ile (Kenan Esendemir ve Yahya Esendemir) birlikte Fındık'ta orada bulunan komando Taburu görevlilerince gözaltına alınmıştır. 24.1.1990 günü saat 21.00 sıralarında serbest bırakılmıştır.
2) Müvekkilim gözaltında kaldığı süre içinde çeşitli işkence, hakaret ve gayri insani muamelelerle karşılaşmıştır. Kaba dövme sonucu defalarca bayılmıştır. Vücudunda halen işkence izleri mevcuttur.
3) Müvekkilim gördüğü işkence nedeniyle beş gün evinde yatmak zorunda kalmış ve yürüyebilme gücünü kendisinde gördüğünde Siirt'e gelerek şikayetçi olmak istemiştir.
Sonuç : Yukarıda izah edilen nedenlerle müvekkilime işkence eden Görevlilerden şikayetçiyiz. Haklarında gerekli tahkikatın yapılarak cezalandırılmaları için gerekli kamu davasının açılmasına karar verilmesini saygıyla bilvekale arz ederim. 30.1.1990

Not :
Gözetim sırasında gözleri kapalı olduğundan sanıkları tanımamaktadır.

Müşteki Vekili
Av. Zübeyir AYDAR

(Belge 5)

Sayı : 21

T.C.
SİİRT VALİLİĞİ
Devlet Hastahanesi Baştabipliği

İBRAHİM ESENDEMİR R A P O R D U R

1 – Yukarıda adı geçen şahsın 31.1.1990 tarihinde yapılan muayenesi sonunda:
2 – Şahısta görülen yaralar mühtemelen bir haftalık olduğu tahmin edilerek sağ bacakta enfekte yara mevcuttur.
3 – Bu yaralanma ile şahsın 5 (beş) gün iş ve gücüne manihal teşkil edeceği ve 15 (onbeş) günde iyileşeceğini bildirir kesin rapordur. 31.1.1990

Dr. Murat KARAKAŞ
Adli Tabip

(Belge 6)

Her iki sanık hakkında Memurun Muhakematı Hakkındaki Kanunun Hükümleri gereğince soruşturmalarının yapılması için evrakın Eruh Kaymakamlığına gönderilmesine, karardan bir suretinin müşteki vekiline tebliğine itirazın kabil olmak üzere karar verildi. 9.2.1990

Metin KAYNAR
Eruh Cumhuriyet 2991 0

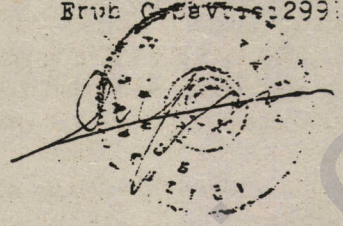

Konuyla ilgilenenler sadece maktul yakınları değil, Uluslararası Af Örgütü de olaya el atıyor. (Belge 7) Ne var ki resmi makamlarca verilen yanıt (Belge 8) yukardan beri anlatılan ve ortaya konan belgelerdeki gerçeği ortadan kaldıramıyor. Demek oluyor ki Kürt olmak başkadır, ilgilenenlere rağmen, –ölüm bile olsa– tıpkı Kürt halkının inkar edilişi gibi "inkar" sürdürülüyor.

(Belge 7)

amnesty international

INTERNATIONAL SECRETARIAT,
1 Easton Street, London WC1X 8DJ,
United Kingdom.

Our reference:

Direct line:

Sayın
Zübeyir Aydar
Bankalar Cad. No. 2/B
Siirt – Turkey

23.01.90

Sayın Zübeyir Bey,

Telefon görüşmemiz sonucunda size 16 Ocak 1990 tarihinde Londra Türk Büyükelçiliğinden gelen yazının Ömer Savun, Osman Esendemir ve Hüseyin Demirtaş ile ilgili kısmının fotokopisini gönderiyorum. Bu konuda elinize yeni bir haber geçerse bizi bilgilendirmenizi rica ederim.

Çalışmalarınızda başarılar dilerken, eşinize, komşu Mehmet Ali Beye ve diğer tanıyanlara selam ederim. tekrar görüşmek dileğiyle hoşça kalın derim.

Helmut Oberdiek

(Belge 8)

RESMİ MAKAMLARIN TELEKS NOTU

"Ömer Savun'un yasadışı PKK örgütü mensupları ile ilişki içinde olup örgüte yardım ve yataklık yaptığı tesbit edilmiş, 1 Temmuz 1985 – 1 Ağustos 1985 tarihleri arasında 70. Piyade Tugay Komutanlığı ve Sıkıyönetim Komutan Yardımcılığı sorgulama Merkezince gözaltına alınıp yapılan sorgulamasında müeatik serbest bırakılmıştır.

OsmanEsendemir ve Hüseyin Demirtaş adlı şahıslar gözaltına alınmamıştır.

Ömer Savun ile Hüseyin Demirtaş adlı şahısların Mayıs 1989 tarihinden itibaren evlerinden ayrılıp bir daha dönmedikleri, ölümleri ve gömülmelerine dair ilgili makamlarımızda bir kayıt bulunmadığı ve halen sağ olduklarını gösterir nüfus kayıt örneklerinin mevcut olduğu ancak 18 Haziran 89 tarihinde Siirt ili, Eruh ilçesi, Ormaniçi köyü yakınlarında hayvanlar tarafından parçalanmış olarak bulunan bir cesedin yanında Osman Esendemir adlı şahsa ait nüfus cüzdanının bulunduğu, kimlik tesbiti ve kesin ölüm nedenini belirlemek için adli tıbba gönderildiği ve kimlik tesbit çalışmalarının halen devam ettiği bildirilmiştir.

www.arsivakurdi.org

YİNE CEZAEVLERİ ve BAZI SORUNLAR ÜZERİNE

Ç. AZAD

Cezaevleri üzerine çok şeyler yazıldı. Bunlardan bir kısmı cezaevlerindeki insanlık dışı uygulamalarla ilgilidir. Bir kısmı da bu insanlık dışı uygulamaları az bulup yaşanan vahşetin kat be kat arttırılmasını isteyen kesimlerin belirlemeleridir.

Ne yazık ki, bu ikinci kesim hem arkalarındaki devlet desteği, hem de zulme doymayan hırslarından dolayı seslerini daha da çok duyurmayı başardılar. Onların bu avantajlarını iyi kullanmaları bir yana, duyarlı olan devrimci, demokrat, ilerici, aydın, yurtsever ve hümaniter çevrelerin konuya gereken önemi verdikleri söylenemez.

Halklarımızın varolan yığınla sorunu arasında hiç de küçümsenmeyecek, gözardı edilemeyecek bir cezaevleri sorunu vardır. Bu sömürü düzeni sürdükçe, sorun sürekli olarak kendini dayatacaktır. Egemen sınıfların hayatın her alanında olduğu gibi, bu alandaki baskıları da devam edecektir.

Buna rağmen sorunu, nisbi de olsa tutsakların lehinde değişikliklere uğratmak, ilgili, duyarlı çevrelerin görevleri arasındadır.

Polisin, gözaltına aldıklarına insanlık dışı yöntemlerle uyguladığı baskılar yetmiyormuş gibi, aynı baskı ve işkencelerin cezaevlerinde de uygulanmasını istemesi, T.C. polis teşkilatının yetiştirilme zihniyetinin bir yansımasıdır. Başına da yansıyan bu zihniyet , varolan baskıcı cezaevi yönetmeliğinin daha da katılaştırılmasını ve yeni müeyyidelerle cezaevi koşullarının çekilmez kılınmasını öğütlemektedir. 16 Şubat 1990 tarihli Milliyet gazetesinde, polisin cezaevlerindeki firar olaylarını önleyici tedbirler olarak sunduğu:

"1 - Cezaevi yönetmeliği değiştirilsin,

2 - Tutuklular ve mahkumlar birarada bulunmasın,

3 - Öğrenci eylemlerinden gelen genç sempatizanlar eski militanlardan ayrı tutulsun,

4 - Cezaevi personeline güvenlik soruşturması bir an evvel tamamlansın, (Sanki güvenlik soruşturması yapılmayan görevli varmış gibi)

5 - Emniyetin önceden yaptığı uyarılar dikkate alınarak yeni tedbirler alınsın,"

şeklindeki öneriler, bu art niyetin açık bir ifadesidir.

Bu öneriler yer yer uygulanmaya başlandı bile. Daha birkaç gün önce üniversitelerdeki olaylar üzerine geleşigüzel toplanan ve cezaevine tıkılan öğrenciler, ayrı ayrı yerlere doldurüldular. Sözde "militanlarla" "genç sempatizanlar" ayrı tutuluyor, bu yolla da "önleyici tedbirler" alınmış oluyor. Bayrampaşa Cezaevinde uygulamaya konan böylesi "önlemlerle" beraber; görüşmelere kısıtlamalar getiriliyor, giysilerin rengi cezaevi tercihine alınıyor, açıkça cezaevleri yönetimi kimi karanlık güçlerin yönetimine terk ediliyor. Cezaevi savcısının, müdürünün yetkileri "iyi sıhhatte olsunlar"a bırakılıyor.

Burjuva basınının bu konuda takındığı tutuma şaşmamak gerek. Zira onlar, üstlendikleri görevlerini (emekçi halkın aleyhine) layıkıyla yerine getirmeyi hedeflediklerı için, sık sık karşımıza birtakım sansasyonel haberlerle çıkıyorlar.

Son günlerde basında, genelde tüm cezaevlerine, özelde Bayrampaşa cezaevine yönelik incilere, yalan yanlış haberlere rastlamak mümkün.

İnsanlarımızın alınterinden alınıp, yeni milyarderler yaratmak için, devlet kasalarında biriktirilip, egemen sınıflara ve hayali ihracatçılara peşkeş çekilen, devlet bütçesini dolandıran ve yurtdışındayken haklarında çarşaf çarşaf yazılar yazılan, ancak yakalandıklarında usulen tutuklanıp kısa bir süre sonra salıverilen, salıverildiklerinde de BMW otomobillerle cezaevi avlusundan uğurlanan, Turan Çevik'leri görmezlikten gelen ilgili çevreler, Bayrampaşa cezaevindeki baskıları arttırmak için can atıyorlar.

Malum çevrelerin yönlendirmesiyle hareket eden burjuva basını, bu konuda bir hayli sistemli ve bilinçli bir çalışma içine girmiş bulunmaktadır.

Hürriyet gazetesi yayımlamış olduğu yalan yanlış haberlerin yanısıra, Bayrampaşa Cezaevi'nin lüks turistik otel haline getirildiğini iddia etmektedir. Tercüman gazetesi de, şampiyonluğu başka gazetelere kaptırmamak için bir hayli gayret sarfediyor.

Tercüman, 10 Şubat 1990 günü, cezaevi ile ilgili seri haberlerinden birinde; "İstanbul İl Jandarma Alay Komutanlığı" yetkililerinden alınan bilgilere dayanarak yapılan "Cezaevlerindeki Firarlardan Gardiyanlar Sorumlu Tutuluyor" başlıklı haberinde "rüşvet" olayını açıklıyordu. Sözkonusu haberde siyasi örgütlerin soygunlardan elde ettikleri paraları rüşvet

olarak gardiyanlara verdikleri, gardiyanların da bu paralarla "BMW otosu" aldıkları savlanıyordu. Jandarma Alay Komutanlığı yetkilileri -rüşvet iddialarının doğru olduğu varsayılsa bile- kaynağı başka yerde aramalılar. Böylesi iddiaların kaynağı, kendilerine cezaevlerinde her türlü konfor sağlanan hayali ihracatçılar ve devletin en üst kademelerinde yeralan etkili ve yetkililerle yanyana muhtelif yerlerde poz vermiş olan 12 Eylül milyarderleri arasında aranmalı.

12 Eylül faşist yönetiminin -gerek cezaevlerinde gerekse cezaevleri dışındaki onurlu mücadelelerle- aşılmış olan bir kısım baskıcı uygulamaları yeniden diriltilmek istenmektedir. Aynı yetkililer, sivil cezaevlerindeki tüm denetimlerin yeniden askerileştirilmesi için can atıyorlar.

Yine Tercüman gazetesince, 21 Şubat 1990 günü Ali Öncü imzasıyla yayımlanan haberde "tutukluların isyan çıkaracaklarının öğrenildiği" kamuoyuna duyuruluyordu. "Koğuşlar süper kulakla dinleniyor" başlıklı haberde, çok hassas cihazlarla koğuşlar dinlenmişti, "isyan" hazırlığı içinde oldukları öğrenilmiş ve kamuoyuna duyurulmuştu. İsyanın gerekçesi tutuklulara takılan zincir ve ölen militanları anmaktı. Haberin kaynağı yine "Jandarma Alay Komutanlığı" yetkilileri idi. İsyan çıkacağının öğrenilmesi üzerine cezaevi çevresine "hazır kuvvet" yığılmıştı. Ancak, tüm basının ve kamuoyunun beklemesine karşın 21 Şubat günü "isyan" çıkmadı.

Tercüman bastırmaya devam ediyor; 23 Şubat 1990 günü yine Ali Öncü imzasıyla yeni bir flaş haber yayımlanıyordu. Manşetten yayınlanan haber; "Örgüt Mensubu Gardiyanlar Var" başlıklıydı. haber kaynağı aynı: "İstanbul İl Jandarma Alay Komutanlığı"

Anlaşılan, baylar uygulamaya koymayı düşündükleri yeni baskı ve işkencelerin ön hazırlıklarını yapıyorlar. Amaçları, politik tutsakların kamuoyu ile olan bağlantılarını koparmak, insan haklarından yana hümaniter çevrelerin insanca duygularını köreltmek ve böylece yeni saldırılarını kamuoyuna meşruymuş gibi yutturmak.

İşte tüm bu çabalar ve bilinçli oyunlar karşısında, sorunun muhatabı olan devrimci, demokrat, ilerici, yurtsever, aydın ve hatta "insanım" diyen tüm kesimler üstlerine düşeni yapıyorlar mı?

Şüphesiz hayır. Bu konuda cezaevlerinde yakını olan ve her zaman olayları yakından izleyen küçük bir kesim dışında, insanlarımız olayların üzerine anında gitmemektedirler. Geçmiş örnekler de göstermiştir ki, ne zaman tutsaklar açlık grevleri veya ölüm oruçlarıyla ölümün eşiğine gelirler, işte ancak o zaman gereken tepki yaratılır.

Örneğin, 13 Mart 1990 salı günü Bayrampaşa cezaevindeki politik tutuklular; Yıldız Üniversitesinden getirilen tutuklu öğrencilerin, siyasi tutuklulardan tecrit edilmelerini protesto etmek ve devletin tecrit politikasını teşhir amacıyla açlık grevine başladılar. Politik tutukluların bu eylemi kamuoyunda yoğun destekler görüyor. 15 Mart günü Eğit-Der Aksaray şubesinde birçok öğrenci ile birlikte yığınsal bir açlık grevi başlatılarak Bayrampaşa'daki politik tutuklularla dayanışma sürdürülüyor.

Kimi çevreler, sürdürdükleri keyfi uygulamaları hayatın her alanında uygulayabileceklerini sanıyorlar. **Saygon zindanlarından ve Nazi kamplarından daha da katı koşulları olan Diyarbakır, Mamak, Metris vahşeti üzerinde şekillenen, direniş ruhuyla yoğrulup, aynı vahşeti bir daha yaşamamak için nice şehitler veren politik tutsaklar, canları pahasına da olsa oynanmak istenen oyunları boşa çıkaracaklardır.**

Şurası iyice bilinmelidir ki, politik tutsaklar artık geçmişteki gibi deneyimsiz değiller. Onlar, yılların vermiş olduğu devrimci deneyim ve birikimle donandılar. Artık bireysel birtakım çıkışlarla istediklerini elde edemeyeceklerinin bilincindeler. Güçlerini, ne zaman, nasıl harekete geçireceklerini kavramış durumdalar.

Gelin hep beraber oynanmak istenen oyunları "tümden olmasa da" bozalım. Kitleleri, halklarımızın tüm sorunlarına karşı olduğu gibi, cezaevleri sorununa karşı da harekete geçirelim.

Hiç şüphe olmasın ki, cezaevlerindeki politik tutsakların mücadelesi yeni kazanımlarla sürecektir. Egemen çevreler dünyada ve ülkedeki ileriye dönük gelişim sürecini ne kadar engellemeye çalışırlarsa çalışsınlar, sonuçta zafer iyiden ve insanca yaşamdan yana olanların olacaktır.

Duvarların arkasındaki insanların seslerini duymak gerekir. On yıldır sonuçlandırılmamış davalar var. Yüzlerce tutuklusu olan bu davalar beraatle sonuçlanırsa ne olacak? "Gecikmiş adalet adalet değildir" deniyor ama bunun gereğine ilişkin hiç bir düzenleme yok. Şişine şişine demokrasiden, insan haklarından, vicdan özgürlüğünden sözedilediursun... Bu davaların her biri egemenlerin ikiyüzlülüklerini ortaya koyuyor.

Onlarca yıldır süren ve bir sonuca henüz bağlanamayan bir çok ana dava var. Bir kısmında tutuklu sanık kalmamış olsa bile bir baskıdır sürüyor. Tebligatlar, bildirimler, mahkemeden gönderilen kimi talimatlar polisin eliyle yapılıyor ve bu yolla kişi sürekli tedirgin ediliyor. Aramalar, gözaltılar... keyfiliklerin bir kaynağı da bu oluyor.

Eşler, çocuklar ve diğer yakınlar da artık kendilerini cezalandırılmış sayıyorlar. Tutuklu yakınlarının "ikinci adresleri" cezaevi ve sorgu odaları sanki. Bir tedirginliktir sürüyor.

Hemen tüm davarlarda "adli hata"lar geri dönülmez ölçülerde derinlik kazanmış. Politik tutuklular unutturulmak, itibarsız kılınmak isteniyor ama, onlar; tüm çabalara rağmen en itibarlı ve hala aranan insanlar olma durumunu koruyorlar. 12 Eylül

hukuku tahribatlarına devam ediyor, kamu vicdanını incitiyor.

Birileri ise; cezaevlerindeki insanları "rehin" olarak görüyor. "Onların da bizim elimizde adamları var" denilirken, gelişen koşullar karşısında içerdeki insanların hayatları pazarlık konusu ediliyor. Rehinelerin (!) durumu ne olacak belli değil.

Diyarbakır ilk yer mahkemesinden yargıtaya gönderilen bir kısım davalar beş yıldır bekletiliyor. Artvin - Dev Yol davası öyle. Daha nice davalar...

Diyarbakır cezaevinden Habip ENEZ, Eyüp EROL, Enver ŞİMŞEKSOY, Remzi AVCI, Hıdır KIRMIZIÇİÇEK, Nurettin YILDIRIM gönderdikleri açıklamada bu durumları kınıyor ve basın - yayını, kamuoyunu, demokrat kişi ve kuruluşları duyarlı olmaya çağırıyorlar.

İnsan hakları ihlalleri dayanılmaz boyutlarda. İşkence, adam öldürme, kötü muamele, görevini kötüye kullanma, gasp, irtikap gibi konularda verilen mahkeme kararları bu olayları "münferit" olaylar gibi gösteriyor, ama; her yakınma karşısında devlet doğrudan savunmaya geçiyor. Bir yerde; toplu işkence, ya da günahsız insanlar mı öldürülmüş, kasaplar deresi ceset mi doldurulmuş iddiası çıktığında bölge valisi, İçişleri Bakanı, Başbakan sözleşmişcesine olayı yalanlıyor ve suçu örtmeye, suçluyu korumaya çalışıyorlar. İnsanlara "bok" yedirilirken böyle olmadı mı? Bir an için bu tür ihlallerin münferit olduğunu düşünelim. Arkasında validen Başbakana kadar güçlü bir destek gören ve bu tür şeyleri alışkanlık haline getiren kişi ya da kişiler iflah olur mu? Kendilerini teşvik edilmiş saymazlar mı? Kaldı ki bu uygulamalar Kürt halkı için öngörülen resmi politikanın yansımalarıdır. Sorunlara çözüm yerine çözümsüzlük öneriliyor.

"Suçların şahsiliği" kuralı temel bir hukuk kuralı. Oysa Kürdistan'da hiç de öyle değil. Suç ispat edilinceye kadar sanığın masum olduğu kuralı da temel bir hukuk ilkesi. Ne var ki aranıyor olmak tek başına eşkiya, cani, terörist damgası yemeye yetiyor. Bununla da kalınmıyor; aranan kişinin sırayla eşi, çocukları, aile çevresi, köyü ve hatta mensubu bulunduğu aşiret topyekün sorumlu tutuluyor. Kişinin yerine yakınları tutuklanıyor, eziyet görüyor, köy halkı meydana toplatılıp olmadık işkencelere tabi tutuluyor, bok yediriliyor, bir bütün olarak aşiret "örgüt yanlısı" ilan ediliyor.

Kürt halkının da uluslararası anlaşmalardan doğan hakları var ve o, haklarını kullanmak istiyor. Bu anlaşmalar anayasalarda sözü edildiği gibi birer "iç hukuk normu" haline gelmiş durumda. Ama devlet halkımızın bu haklarını kullandırtmıyor. Onu baskı altında tutuyor. Tarihi, dili, kültürü yok sayılıyor. Kendi diliyle yazı yazmak, türkü söylemek, kimliğini araştırmak "suç" sayılıyor. DENG, Medya Güneşi, Vatan Güneşi, Toplumsal Diriliş dergileri salt bu kimlik arayışından ötürü toplatılıyor, yöneticileri tutuklanıyor, yazarları cezalandırılıyor. Bilim adamlarının, aydınların bu konudaki araştırma ve incelemeleri, söz söylemeleri engelleniyor. Değerli bilim adamı ve Kürdolog İsmail BEŞİKÇİ'nin "Devletlerarası Sömürge Kürdistan" adlı yapıtı toplatıldı, bu çalışmasından ötürü de tutuklanarak cezaevine konuldu.

Kürt halkı bugüne kadar demokrasiden ve özgürlükten yoksun bırakıldı. Bundan ötürü de Türkiye'ye demokrasi gelmedi ve Türk halkı da bir türlü özgür olamadı. En fazla demokrasiye gereksinimi olan kesimlerden biri Kürt halkı. Bu gerçeği görmek, yeni politikalar üretmek, eşit adil çözümler bulmak, her iki halkın özgür iradesine dayalı gönüllü işbirliğini oluşturmak ve demokrasiyi yükselen bir kitle çizgisine denk temeller üzerinde kurmak gerekiyor. Bunun için tüm demokrasi güçlerinin özverili, kararlı bir mücadeleye atılmaları, bazı "risk"leri göğüslemeleri kaçınılmaz görünüyor.

Cezaevlerindeki uygulamaları durdurmanın yolu Avrupa normlarına uygun yönetmeliklerle mümkün olabilir. Her gelen yöneticinin kendi kişisel tasarrufuyla uygulamalar koyması, eski yönetmeliklere dayanmasının önüne geçilmelidir. Keza, on yıldır süren davaların sonuçlandırılması düşüncesi önde tutuluyor olsa bile; 12 Eylül hukukunun yarattığı haksızlıkların giderilmesi için genel politik bir af çıkarılmalıdır. Bu bir "dilenme" değil, bir hak olarak düşünülmelidir.

1982 anayasasının toplumsal gelişme önünde engel olduğu görülüyor. Bunun tüm kurum ve kuruluşlarıyla beraber ortadan kaldırılması, yerine; her iki halkı ana unsur olarak alan, eşit, adil ve onların özgür iradelerine bağlı gönüllü birliğine dayanan bir anayasa konulması gerekiyor.

Öyle bir yasaklar yumağı var ki, hiç Türkçe bilmeyen bir Kürt köyünde imam Kürtçe (zaten kendisi de başka dille anlatamaz) vaaz verdi diye cezalandırılabiliyor. 2932 sayılı yasa her durumda işletiliyor. O halde Kürt halkı, onun dili, kültürü ve gelenekleri önündeki engel yasaların kaldırılması ve halkımızın lehine düzenlemeler yapılması gerekiyor. Bu ise ayıpsız bir demokrasiyi ekmek su kadar gerekli kılıyor.

Örgütlenme, düşünme ve söz söyleme hakkı, inanç özgürlüğü önünde sayısız engel var. Bunların tek tek engel olmaktan çıkarılması, önünün temizlenmesi görev olarak duruyor.

Öyleyse demokrasiye gereksinimi olan tüm insanlar; demokrasiyi oturtmak, ayıplardan ve sıkıntılardan kurtulmak için elele verip enerjimizi bir kanala aktaralım. Ve cezaevlerini de siyasi tutuklular için bir zindan olmaktan çıkaralım, siyasi insanların tutuklanmasına son verelim; düşünce ve anlatım özgürlüğünü her türlü kayıtlamalardan kurtaralım.

Kanada'daki MESA Toplantısı'nda:

KÜRT SORUNU TARTIŞILDI

HIŞYAR

Bu yılki MESA toplantısında; *"Ortadoğu'da Devlet ve Toplum Kavramı", "İran'da Kırsal ve Şehir Ayaklanmaları", "1952 - 53'de İ. Kürdistanı'nda Murki Köylü Ayaklı.", "1. Dünya Savaş'ında Süper Güçlerin Ortadoğu Politikası", "1924 - 25'de İran'da Türkmen Ayaklı. ve T.Kürdistanı'nda Şeyh Sait Ayaklı." ve "1989'da Kürt Sorunu" konuları tartışıldı.*

Ortadoğu Araştırma Enstitüleri Örgütü'nün (MESA) 23. Olağan Konferansı, 15-18 Kasım 1989 tarihleri arasında Kanada'nın Ontario eyaletinin Toronto kentinde toplandı. Toronto Üniversitesi'nin ev sahipliğini üstlendiği toplantıya, ağırlıklı olarak ABD ve Kanada'dan çok sayıda bilim adamı, araştırmacı ve öğrenci katıldı.

Ortadoğu'ya ilişkin araştırma yapan üniversite çalışanları, her yıl MESA toplantılarında üzerinde çalıştıkları tezleri tebliğ olarak plenar toplantıları veya sempozyumlar aracılığıyla tartışmaya sunarlar. Ortadoğu'ya ilişkin politik, ekonomik, sosyal ve kültürel sorunlar tüm boyutlarıyla burada tartışılır.

Uluslararası arenada gittikçe güncelleşen Kürt sorunu, birkaç yıldan beri MESA toplantılarının gündemine girmiş bulunuyor. Örneğin geçtiğimiz yıllarda "GAP" bilimsel sempozyumların konusu olmuştu. Burada tebliğ olarak tartışmaya sunulan tezlerin önümüzdeki dönemde kitap olarak yayımlanacağı, bu yıl MESA'da sergi açan yayınevleri kanalıyla duyuruldu. Bunun yanı sıra, merkezi New York'ta olan **"Kurdish Programm"** (Kürt Programı) adlı kuruluşun girişimi ile üç yıldan beridir MESA'da Kürt sorununa ilişkin sempozyumlar düzenleniyor.

Bu yılki MESA toplantısında, Kürt sorununa ilişkin şu etkinlikler yer aldı: Oxford Üniversitesi'nden Prof. R. Owen'in plenar toplantısında sunduğu **"Ortadoğu'da Devlet ve Toplum Kavramı"** başlıklı konferansa Dr. İsmet Şerif Vanlı, dört panelisten biri olarak katıldı.

"İran'da 19 ve 20. Yüzyıllarda Kırsal ve Şehir Ayaklanmaları" sempozuyumuna Kanada Windsor Üniversitesi'nden Emir Hasanpour, **"1952-1953 İran Kürdistanı'nda Mukri Köylü Ayaklanması"** konulu oldukça ilginç bir tebliğ sundu.

"I. Dünya Savaşı'ndan Bu Yana Süper Güçlerin Ortadoğu Politikası" panelinde ise, Prof. Olson, **"1924-1925 Doğu İran'da Türkmen Ayaklanması ile Türkiye'nin Doğusu'nda Şeyh Said Ayaklanması ve Bunlar Karşısında Sovyet Politikası"** konulu bir tebliğ sunarak iki ayaklanmayı karşılaştırdı.

MESA toplantısının son gününde ise "Kurdish Programm, Cultural Survival Inc." adlı kuruluşun düzenlediği **"Güncel Olaylar: 1989'da Kürt Sorunu"** konulu bir panel yapıldı.

Geniş bir dinleyici kesiminin katıldığı paneli "Uluslararası Florida Üniversitesi, Dışilişkiler Kürsüsü Bölümü" başkanı Prof. Charles G. MacDonald yönetti. Panele konuşma sırasına göre Uppsala Üniversitesi'nden Ferhad Şakeli, **"Kürdistan İnsan Hakları Girişimi"**nden A. İnce, Lozan'dan Dr. İsmet Şerif Vanlı ve **"Kurdish Programm"**ın yöneticisi Dr. Vera Saedpour katıldı.

Açılış konuşmasını yapan Başkan Prof. MacDonald, Kürt halkını tanıtıcı kısa bilgiler vererek, "Kürt halkının ülkesinin yapay sınırlarla bölünmüş olması, sorunu daha da ağırlaştırmış, çıkmaza sürüklemiştir" dedi ve Kürt halkının bu olumsuz duruma rağmen mücadelesindeki kararlılığını dile getirdi. Uppsala Üniversitesi'nden Ferhad Şakeli ise, Kürtlere ilişkin bilimsel araştırma yapan bilim adamlarının resmi devlet politikasından kaynaklanan karşı karşıya geldikleri zorlukları ve hedef oldukları baskıları anlattı.

"Kürdistan İnsan Hakları Girişimi'nden" A. İnce yaptığı konuşmada Türkiye Kürdistanı halkının bir katliam ile karşı karşıya olduğunu ve geleneksel devlet politikasının sorunun çözümü için zora baş vurduğunu örnekleri ile anlatarak, bu politikanın her iki halk açısından çıkmaz bir sokak olduğunu belirtti; sorunun, çözümüne ilk adım olabilecek somut öneriler sunarak, politik çözümünün her iki halk açısından önemini vurguladı. Yıllardır uygulanan devlet politikasının çözümden ziyade Kürt halkını yoketmek istediğini belirten İnce, gelişmelere karşın kamuoyunu duyarlı olmaya çağırdı.

Dr. İsmet Şerif Vanlı da, Irak, Suriye ve Sovyet Kürtlerinin durumuna ilişkin bilgi verdi. Son olarak söz alan Dr. V. Saedpour "Yavaş Ölüm" başlıklı tebliğinde Türk hükümetinin Iraklı Kürt mültecilere yönelik çağdışı politikasını belgeleri ile gözler önüne serdi. Konuşmalardan sonra soruların yanıtlanması ve ileri sürülen tezlere ilişkin görüşlerin tartışılmasına geçildi.

□□

Dersén Zımané Kurdi
(Kürtçe Dil Dersleri)
IV-V

BARAN

Lı	: *Yer bildiren edat*	Ku?	: *Nere?*
		Ji	: *De, da (dahi)*
Jêr	: *Aşağı*	Xaliçe	: *Halı*
Jor	: *Yukarı*	Ode	: *Oda*
Ber	: *Ön*	Keçık	: *Kız*
Pêş	: *Ön*	Lawık	: *Oğlan*
Paş	: *Arka*	Kesk	: *Yeşil*
Ser	: *Üst*	Kûçık	: *Köpek*
Bın	: *Alt*	Gewr	: *Gri*
Der	: *Dışarı*	Şin	: *Mavi*
Hundır	: *İçeri*	Diwar	: *Duvar*
Deri	: *Kapı*	Yan	: *Ya da*

Qelem lı ku ye? Qelem lı ser masê ye. Pırtûk lı ku ye? Ew ji lı ser masê ye. Xaliçe lı ku ye? Xaliçe lı bın masê ye. Kursi lı ku ye? Kursi lı ber masê ye. Pençıre lı ku ye? Ew lı paş masê ye. Lambe lı ku ye? Ew lı jor e. Mase lı ku ye? Ew lı hundır odê lı ber diwêr e. Keçık û lawık lı ku ne? Ew lı hundır odê lı ser kursiyan ın. Ev mala kê ye? Ev mala me ye. Diwar çı reng e? Diwar sıpi ye. Xaliçe çı reng e? Xaliçe kesk e. Kûçık lı ku ye? Ew lı der e, ber dêri ye. Kûçık çı reng e? Kûçık gewr e. Pırtûk çı reng e? Pırtûk şin e. Eli lawık e, Zerê keçık e.

Alıştırma

Mase — Lı ser masê
Xaliçe — Lı ser xaliçê
Diwar — Lı ber diwêr
Deri — Lı ber dêri

Heke dı kitê paşin da dengdêrên (e) û (a) hebın, ew dıbın (ê)

Son hecede (e) ve (a) seslileri varsa bunlar (ê) biçimini alırlar.

Alıştırma

1) Aşağıdaki boş yerleri doldurunuz.

Mase lı ..... odê .... diwêr e.
Qelem lı ..... masê .....
Kursi .... masê ye
Lampe .... e
Pençıre lı .... ye?
Pençıre .... masê ....
Kûçık ..... ku ..... ?
..... lı ..... dêri ye.
Diwar sıpi ye, kûçık ..... e, pırtûk ..... e.

2) Aşağıdaki soruları cevaplandırın:

Xaliçe lı ku ye?

Qelem lı ku ye?
Lampe lı ku ye?
Navê te çı ye?
Eli lawık e yan keçık e?
Kûçık çı reng e?
Kûçık lı ku ye?
Keçık û lawık lı ku ne?
Mase lı ku ye?

Kürtçede soru cümlesi:

1) Cümlenin başına **ma, ka** gibi sözcükler getirilerek yapılır:

Ew mala we ye.
Ma ew mala we ye?
Ka te dıgot ez têm?

2) Cümlede ses düzeni yoluyla. Soru cümlesinde son heceden önceki bir veya ikinci hecede ses tizleşir:

Ew mala we ye
Ew mala ^{we} ye?
Qelem lı ser masê ye.
Qelem lı ser ^{masê} ye?

3) **Ki, çı, çawa** gibi soru zamirleri veya sıfatları, basit ve birleşik zarflar vasıtasıyla:

Ew ki ye?
Ew çı ye?
Tu çawa yi?
Qelem lı ku ye?

Dı..... da	: *Yer bildiren edat*
Belê	: *Evet*
Erê	: *Evet*
Na	: *Hayır*
Dê	: *Anne*
Bav	: *Baba*
Law	: *Oğlan*
Kur	: *Oğlan*
Keç	: *Kız*
Heval	: *Arkadaş*
Çend	: *Kaç*
Sal	: *Yıl*
Salını	: *Yaşında*
Heye	: *Var*
Tune	: *Yok*
Çıma	: *Neden*
Feqir	: *Yoksul*
Dewlemend	: *Zengin*
Dersxane	: *Sınıf*
Dıbıstan	: *Okul*
Mezın	: *Büyük*
Pıçûk	: *Küçük*
Yek	: *Bir*
Du	: *İki*
Sê	: *Üç*
Çar	: *Dört*
Pênc	: *Beş*
Şeş	: *Altı*
Heft	: *Yedi*
Heyşt	: *Sekiz*
Neh	: *Dokuz*
Deh	: *On*
Yanzdeh	: *On bir*
Danzdeh	: *On iki*
Sêzdeh	: *On üç*
Çardeh	: *On dört*
Panzdeh	: *On beş*
Şanzdeh	: *On altı*
Heftdeh	: *On yedi*
Heyştdeh	: *On sekiz*
Nozdeh	: *On dokuz*
Bist	: *Yirmi*
Si	: *Otuz*
Çıl	: *Kırk*
Pênci	: *Elli*
Şêst	: *Altmış*
Heftê	: *Yetmiş*
Heyştê	: *Seksen*
Nod	: *Doksan*
Sed	: *Yüz*
Bist û yek	: *Yirmi bir*
Si û çar	: *Otuz dört*

— Tu Hesen i?
— Belê, ez Hesen ım.
— Tu çend salını yi.
— Ez heyşt salını me.
— Navê bavê te çı ye?
— Navê wi Elo ye.
— Bavê te çend salını ye?
— Ew çıl û pênc salını ye.
— Xwişka te heye?
— Belê, heye.
— Xwişka te pıçûk e yan mezın e?
— Xwişka mın mezın e, panzdeh salını ye.
— Baran ki ye?
— Baran hevalê mın e.
— Hûn lı ku ne?
— Em lı dıbıstanê ne.
— Eyşan ki ye?
— Eyşan hevala mın e.
— Eyşan lawık e yan keçık e?
— Eyşan keçık e.
— Tu ji keçık i?
— Na, ez lawık ım.
— Pırtûka te heye?
— Na, tune.
— Çıma?
— Em feqir ın.
— Beko ji feqir e?
— Na ew dewlemend e.
— Çend brayê te hene?
— Du brayê mın hene.
— Navê wan çı ye?
— Navê wan Serdar û Gurgin e.
— Serdar çend salını ye?
— Ew pıçûk e, çar salını ye.
— Diya te lı kuye?
— Diya mın lı mal e.

Sayılar:

21 - *Bist û yek*	58 - *Pênci û heyşt*
22 - *Bist û du*	117 - *Sed û heftdeh*
34 - *Si û çar*	364 - *Sê sed û şêst û çar*
45 - *Çıl û pênc*	2928 - *Du hezar û nehsed û bist û heyşt*

Alıştırma

1) Aşağıdaki sayıları okuyunuz:

11, 18, 23, 40, 52, 67, 75, 88, 91, 114, 159, 398, 1219, 35241

2) Aşağıdaki soruları cevaplandırın:

Tu ki yi?
Tu çend salını yi?
Navê bavê te çı ye?
Diya te çend salını ye?
Çend xwişkên te hene?
Brayê te tune?
Eyşan keçık e yan lawık e?
Dı dersxanê da çend mase hene?
Dı dersxanê da çend xwendekar hene?
Çend keçık ın, çend lawık ın?
Dı dersxanê da çend pençire hene?
Dı mala we da çend ode hene?
Tu feqir i yan dewlemend i?
Baran hevalê te ye?
Elif xwişka te ye?
Navê bavê te Hesen e?

3) **Dı** yer ve zaman bildiren bir edattır, da zarfıyla birlikte kullanılır.

Dı dersxanê da	: *Sınıfta*
Dı mal da	: *Evde*
Dı salê carê da	: *Yılda bir kez*
Dı meha gulanê da	: *Mayıs ayında*

Lı edatı **Jêr, Jor, Pêş, Nav** vb. yer zarflarıyla birlikte, ya da, tek başına kullanılır.

Lı nav gund
Lı gund
Lı mal
Lı pêş malê

(Devam edecek)

GOTINÊN PÊŞİYAN

Berhevkar: B. ZINAR

- Adar e, dew lı dar e.
- Agır bı serê mın ketiye,
  tu ji rûnê xwe lı ber dıqıjırini.
- Agır ku pê gırt, şıl û zıha bı hevra dışewıtın.
- Afirê gamêşa, bû warê gelse mêşa.
- Agır pêkeve, bina biso jê nayê.
- Axê amına, namine lı ser zalıma.
- Ap bırazya ra dıke, xal xwarziya ra dıke.
- Aliki şin e, alıki ji gırin e.
- Agırê kuçıka tımi germ e, dereng sar dıbe.
- Aqıl lı seryane, ne lı dırêjaya çokan e.
- Aqılê gıran, mû ker dıke.
- Arê kewanê, rısqê bıtanê.
- Aqılê kuri, ceniya dêlbıri.
- Aş berdaye, dû çeqçeqê ketiye.
- Aşê dina, bêav dıgere.
- Arvanê salê, bı salê ra dıçe.
- Ava golan, bê tevger e.
- Agır berda komê, xwe da zomê.
- Aqıl tacê zêrin e, dı serê hemû kesi da nine.
- Axa xûlam ra go, xulam seyê xwe ra go,
  se ji dêla xwe ra go.
- Berxê nêr jı bo kêr.
- Buka xalê, ezizê malê
- Berxa çê, dı kozê da kıvş dıbe.
- Bılınd fırı nızm ket.
- Bırina xeberan, jı bırina şûr xırabtır e.
- Bırindar êşa bırina xwe dızane.
- Bı destê xwe mala xwe xırab kır.
- Bıra mirov xundar be, deyndar nebe.
- Bıxwe mina mêran, rabe mina şêran.
- Berx heta hetayi, bın selıkê nabe.
- Bırina merıv bı xwe nexurine, rehet nabe.
- Bêje mın hevalê xwe, ez bêjım tu ki yi.
- Behr bı devê sa pis nabe.
- Bıharê xwe ter neke,
  Payizê xwe derengi nexe.
- Ban qule, bınban şıl e.
- Bar mın naêşine, bınbar mın dıêşine.
- Baran dıbare, erd pesnê xwe dıde.
- Baran dıbare, xweyê zewiyê ra kar e.
- Barana havinê, şıl kır bın kulinê.
- Barê serê bê aqıl, lıng dıkşının.
- Baxçê gula, para bê aqıla.
- Bav çı se be, kur ji wê ew sebe.
- Bav ku pak bûya, ew zuriyet bı dû ne dıket.
- Bavê te ku kuştın, çı siyara kuşt çı peya.
- Bayê gurguri, weke jına vırvıri.
- Bedewê çav kılkır, dılê xorta tev kulkır.
- Beg tımi xwinxwar ın.
- Belge darê, dar dıxemıline.
- Bêdera ku çêlek lı ser bıgere, ew çı bêder e?
- Bê derpê bıgere,
  stûyê xwe lı ber zalıma xwar neke.
- Bêdera bê xweyi, jı mirov ra nabe bêder.
- Bêdera dereng, nabe xurê xweyi.
- Bê dev, xeber nayên tev.
- Bêjın lal e, nebêjın tırale.
- Bê emrê xwedê, pel jı darê naweşe.
- Bê xwedê dıbe, bê xweyi nabe.
- Bê serwêri, gırara pıra nakele.
- Bê zanin, dıji ulmêye.
- Bendê bê kes, jê ra nebêjın bes.
- Beq nequre, wê bıdıre.
- Beranê bısko bûya, wê lı nava pezê bavo bûya.
- Ber baranê revi, lı zipıkê qelıbi.
- Berevkır jı deriya, da xêrê mıriya.
- Berdana jinê, edeta dinê.
- Berê bı edıline, paşê bı xemıline.
- Berê dest desta dışo,
  paşê vedıgerın herdu çavan dışon.
- Berf dıçe, erd dımine.
- Beg tımi xwinxwar ın.
- Beledê malê ne xerib e, kesê gund e.
- Bıla baş be, bıra dır be.
- Cêjıka mara bê jar nabe.
- Ciyê şêra rovi lê dıkın gêra.
- Çiyayên bılınd bê berf nabın,
  newalên kûr bê av nabın.
- Çiya hewceyi çiyan dıbın.
- Çêleka rêxazi, navê garanê xırab dıke.
- Çavê lı deriya xweli lı seri ya.
- Çiya çıqas bılınd be, rê rojek wê pêkeve.
- Cam dıbe kıtan, dew dıbe derman.
- Cejna salê, bı salê ra dıbore.
- Cerıbandın, jı necerıbandinê çêtır e.
- Cewrê seyên dır, tımi dır ın.
- Cehşık mezın be ji, ew cehşık disa jı ker e.
- Ciyê ku agır tune be, dûman jê ranabe.
- Ciyê ku paki hebe, xırabi çiye.
- Ci heye ku nexeberdan, jı xeberdanê çêtır e.
- Ci heye, rev jı mêraniyê çêtır e.
- Cinarê xırab bıhêle, dıranê êşyayi bıkşine.
- Cınarê pak, ji bırayê nepak çêtır e.
- Derê xwe rınd kılit bıke,
  cinarê xwe dız dernexe.
- Destê bı tenê, şêrê Eli be ji deng jê naye.
- Dewsa şûra sax dıbe, dewsa xebera sax nabe.
- Dewsa şêra, rovi nıkarın bıkın gêra.
- Dılê tırsok, singê gewr nabine.
- Dınya gulek e, bihn bıke û bıde hevalê xwe
- Dıjmınê bava, nabe dostê lawa

• Destê kır, bıde ser zıkê têr.
• Dınya bûye kes, tu kes negotiye bes.
• Dılê fırêh, pir nabe.
• Dizıkê go, bınê mın zêrin e.
Hesıkê go, ez wê nav te da me.
• Dız dıza dızi, erd û ezman tev lerızi.
• Dızê malê, jı malê be ga jı kulekê dertê.
• Devê nal kırın, rovi çû got pe pe!
• Dewata mira, agır feqira.
• Dor bı dor e, ne bı zor e.
• Dıl jı dıla hez dıke.
• Dıl ku fıreh be, rê jêra gelek ın.
• Dıl lı ser dıl e, jê ra nine tu derd û kule.
• Dıl wek şûşeye, zû dışkê, lê dereng dıcebıre.
• Dara rezdayi, bı çıqıl va tê kıvşê.
• Dar ku şıl be, dıtewe.
• Eger hınek insan ker nebın,
wê qimeta kera zêde bûya.
• Emrê ku çû, nede dû.
• Erd bırınc be ji, av rûn be ji,
ku xweyi tunebe, zû xılas dıbe.
• Eşka dıza, şevereş ın.
• Ecel ku hat, nade mecel
• Ewê sir nexwe, bên jı dev nayê.
• Ewê ku dizıkê çê dıke
Wê çembılê wê ji bıxite.
• Go: "koro te çı dıvê"
Go: "du çavên roni."
• Golıka malê, jı gayê malê natırse.
• Gayê sor, sortiya xwe bernade.
• Gayê çê bı baran, mêrê çê bı xeberan.
• Gaziya du siwaran, nagıhije xweyiyê xwe.
• Hesp dıbeze, siwar pesnê xwe dıde.
• Hespê çê, zengûyan nagine xwe.
• Heq nayê dayin, tê gırtın.
• Her gıha, ser koka xwe hêşin dıbe.
• Hate kuştın, çi sıwar çı peya.
• Hemû mêr, nabın şêr.
• Hesınê germ, bı hulmê germ nabe.
• Hesınê bı asas, ne dıbe çakûç ne ji das.
• İnsanê şıxulkar, gula geş e.
• Jı ava gurgure netırse,
Ava nermık bıtırse.
• Jı kerê ra gotın: "çavê te roni, jı te ra çaşek bûye." Got: "Barê mın gıran bû."
• Kurmê darê, jı darê nebe dar narıze.
• Kevır baş e, cihê (gıraniyê) xwe da.
• Kurmê şirê, heya pirê.
• Kesê jıneki bine, dıvê an turek perê wi hebın, an barek derewê wi hebın.
• Ker bı gem û hevsar, mêr bı soz û qırar.

HELBEST Vazga

DILOVAN

Kê jı bo welatê xwe
Nine dılovan?
Wextê çiya dıbinım,
Kumê teyê spi
Ku danayni bıhar zıvıstan,
Heykelê teyê reş
Ku sedan sale nalıvi,
Tê ber çavên mın
GILİDAX!..
Esan Nuri Paşa,
Şêx Evqadır
Hesoyê Broyê Têlli
Şerkırın,
Ser kevırên qetran kırı
Nav şkevtan,
Seba welatek azad
Jı bo ax!
GILİDAX!..
Kijan kes
Tenê carek bıbine
Û bıkarıbe te birke?
Neqşên ser te,
Kevırên bedew,
Ser kevıran,
Û tarixa teyê
Nav tarixan
Kelayê Behlûl Paşayê
Kurdan!..
Kê cısaret dıke
Ehmedê XANİ
Melle Mehmûdê Bayazıdi
Jı nav kıtêban
Ser û bınê erdê Bazidê
Bine der, bıbe dûr,
Hûr, hûr têne bira mın,
Û dırêsım
Hısretan, dı dılê xwe da
Hûr-hûr.
Kurdê Kurd be
Jı te derxine dersan,
Nav xwin û hesti
Dest gırti, dest vala,
Hatıne ser te
Nıjadperest,
Tev beg û axan,
Disa ji, te berxwada
ZİLAN!..

NEWROZ TÊ

Lı dınê
Çendi çend kulilk bışkıvin
Çendi çend zıvıstan çûn
Gıhiştıne bıharê
Û çendi çend berbang çırand
Şevên tari,
İro ji
Ajdıdın gul, ber bı Newroz
Nav xwinê roj hıltê
Lı ser Kurdıstanê,
Stêrkên soronek, nav şişên reş
Ber deriyên heft kılit derketın
Jı sıng û çavên gırtiyan
Pêçand dorberê taşxana
Diyarbekrê,
Pışkê xwinê lı ser hêşinayi
Lı Hewlêr, lı çiyayê Zaxoyê
Newroz tê,
Newroz tê, lı suka Mahabad
Belavok bın deriyan
Tıvıng nav mılan
Lı ser lêvan ken û rık
Dıl lı nava destan
Pêşmerge,
Seranser xemılandın
Ronahi kırın, tev lı ser Kurdıstan.

EM AZADİXWAZIN

Top û lekén Kurd ketın zınaran,
Lı hawir bûmba, tım gulebaran,
Érış dıbın ser komén nevaran,
De rabe
ser xwe,
kuré mı
rabe!
Şev ta sıpidé me nine qet xew,
Cihan lı ber mın tev bûye
rew–rew,
Rıbat nexwéni, çı béji mékew?
De rabe
ser xwe,
kuré mı
rabe!
Bavé te çû şer, şére lı meydan,
Érış dıbın ser İran û Tûran,
Destén xwe dan hev Mukri û
Loran,
De rabe
ser xwe,
kuré mı
rabe!
Eger mezın bû dıvém bıxwéni,
Rewşa cihané tu xweş bıbéni,
Jı nû tu kari dıjmın deréni,
De rabe
ser xwe,
kuré mı
rabe!
Keç û kurén Kurd hemı şiyar bın,
Jı bo serbesti hemi lı kar bın,
Jı hevre dost bın, dıjé neyar bın,
De rabe
ser xwe,
kuré mı
rabe!
Dıjware dıjmın : tûran û fırse,
Gernas û mér be, jı wan metırse,
Sıbé şiyar bû lı mın mepırse,
De rabe
ser xwe,
kuré mı
rabe!
Jı bo ku xweşbın dem û gavén
we,
Ezé sıpidé bıghém bavé we,
Bıla zıwabın herdû çavén we,
De rabe
ser xwe,
kuré mı
rabe!
Mılén xwe bıdne mılén berana,
Dı şerde em tev xuşk û bırane,
Érış bıkın em, lé şer gırane,
De rabe
ser xwe,
kuré mı
rabe!
Bızane xwendın jı bo me derman,
Da ko bızanın qanûn û ferman,
Derxın jı bo me van tırs û
şerman,
De rabe
ser xwe,
kuré mı
rabe!
Destén xwe bıdne destén çepén
rom,
Bıbın partizan, bı leşker û kom,
Carek metırsın jı hok û fantom
De rabe
ser xwe,
kuré mı
rabe!
Dıbi bavé te dı şerde bımri,
Zinhar, kuré mın nebi tı bıgri?
Em téne kuştın jı bo tu nemri,
De rabe
ser xwe,
kuré mı
rabe!
Dıjmın naçi der bı lav û gazé,
Xwiné neréjın, naghén daxwazé,
Sıbé diçim şer, işev tu razé,
De rabe
ser xwe,
kuré mı
rabe!
Şéx û melan em tev kırne
derwéş,
Ev bû dused sal em bûne
berbéş,
Ba béne kuştın, neméni ev éş,
De rabe
ser xwe,
kuré mı
rabe!
Şin té bı xwiné dara serbesti,
Édi naxwazın dili, bındesti,
Ne olperesti, ne élperesti,
De rabe
ser xwe,
kuré mı
rabe!
Mırovperestım rengé Cigerxwin,
Serbest bıjin tev, ne wek Mem û
Zin,
Jina serbesti, dıvé me ev jin,
De rabe
ser xwe,
kuré mı
rabe!

CİGERXWİN

www.arsivakurdi.org

Cemila CELİL

HEY LÊ KAL

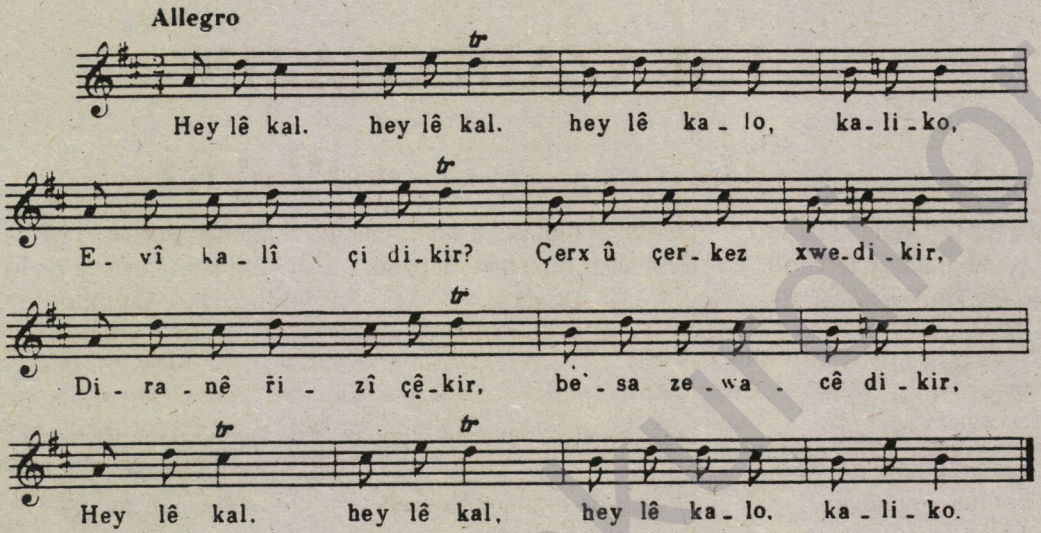

Hey lê kal. hey lê kal, hey lê kalo, kaliko,
Evî kalî çi dikir? Çerx û çerkez xwedikir,
Diranê rîzî çêkir, be'sa zewacê dikir,
Hey lê kal. hey lê kal, hey lê kalo, kaliko.

Hey lê kal. hey lê kal. hey lê kalo, kaliko,
Navê kalê Emîne, bavê lê kir t'emîne,
Çar—pênc h'ev girtîne, du-sê h'ev berdayîne.
Hey lê kal. hey lê kal. hey lê kalo. kaliko.

Hey lê kal. hey lê kal, hey lê kalo, kaliko,
E'mrê kalê nod sale, kalê t'irê sî sale,
Evî kalî çi dikir? Çerx û çerkez xwedikir.
Hey lê kal. hey lê kal, hey lê kalo, kaliko.

LÊ GIDYÊ

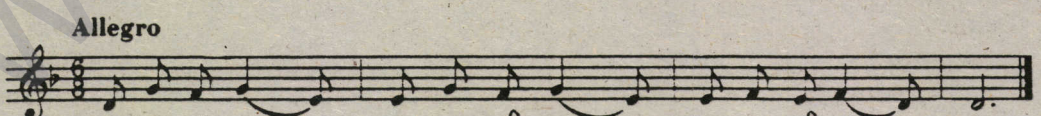

Lê gidyê, lê gidyê, lê gidyê can,
Lê gidyê, lê gidyê, lê k'awê can,
Gerden şûşê t'oř mircan,
Lê gidyê, lê gidyê, lê gidyê can,
Gerden şûşê t'oř mircan,
Lê gidyê, lê gidyê, lê k'awê can,
Gidya mine qîzîne,
Lê gidyê, lê gidyê, lê gidyê can,
Gidya mine qîzîne,
Lê gidyê, lê gidyê, lê k'awê can.

www.arivanduo.org

OKUR MEKTUPLARI

Değerli **DENG** Redaksiyonu!

(...) **DENG**'in ikinci sayısında kısaca da olsa **KOMJIN**'dan bahsedilmiş. (Metropoldeki Kürt Kadınının Bazı Sorunları yazısında) Bu beni çok sevindirdi. Ben bir **KOMJIN** üyesi olarak buna yönelik teşekkürlerimi bildirir ve sizlere kısaca **KOMJIN**'dan bahsetmek istiyorum.

Bizler, yani F. Almanya ve Batı Berlin'li kadınlar 6–7 Mayıs 1989 tarihlerinde Köln'de bir araya gelerek (F. Almanya ve Batı Berlin Kürdistanlı Kadınlar Birliği) kısa adıyla **KOMJIN**'ı oluşturduk. Ve böylelikle 10 yıldan bu yana bağımsız bir Kürdistanlı Kadınlar Birliğini oluşturma çabalarını sonuçlandırdık. Biz Kürdistanlı kadınların çalışmaları 1979 yılına kadar uzanır. Bizler o zaman başlattığımız çalışmaları geliştirerek 1987 yılında yeniden biraraya gelerek **KOMJIN** hazırlık komitesini kurduk . Çalışmalarımızın nicel ve nitel olarak gelişmesi bizlerin bağımsız bir örgüt olmamızı zorunlu kıldı. Böylelikle –F. Almanya ve Batı Berlin Kürdistanlı Kadınlar Birliği–**KOMJIN** doğdu. Amacımız; daha çok kadını ortak amaçlar doğrultusunda **KOMJIN** çatışı altında örgütlemektir. Kürt kadınları, yarı–feodal bir toplumun bireyleri olarak, F. Almanya'da da bağnaz ve köhneleşmiş değer yargılarından kurtulmuş değiller. Bunun kendisiyle birlikte getirdiği diğer sorunlarla karşı karşıyalar. Bunun yanısıra, Federal hükümetin güttüğü yabancılar politikasından tüm toplum kesimleri gibi Kürt kadınları da etkilenmektedirler. Halen birçok kadınımız F. Almanya'da oturma müsadesini eşlerinden dolayı alabilmektedirler. Yine eşlerinden ayrılanlar ise ülkelerine geri gönderilmektedirler.

Kürt kadınları, buna ek olarak bir de Kürt oldukları için ayırımcılığa tabi tutulmaktalar. F. Alman Hükümeti, Kürtleri ayrı bir ulus olarak tanımadığı gibi, bu ülkede yaşayan Kürtlere sosyal haklarını da vermeye yanaşmıyor. Çoğu okuma, yazma bilmeyen ve yanlızca Kürtçeyi konuşabilen kadınlarımız için radyo ve TV'de Kürtçe yayın, Kürtçe sosyal danışmanlık gibi haklar büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle F. Almanya'da çalışmalarını yürüten Kürdistanlı örgütlerin yıllardan beri bu yönde yürüttükleri mücadeleyi destekliyoruz. Biz **KOMJIN** olarak Kürt kadınlarının bu ve benzeri sorunlarına çözüm getirmek, yine ülkede halkımızın kurtuluşu için Kürdistan'da yurtsever örgüt ve partilerinin Kürt halkının özgürlüğü için verdiği mücadeleyi destekliyoruz.

(...) Biz **KOMJIN** olarak bir broşür çıkarıyoruz. Bu broşürde Kürdistan'ın tarihi, Kürdistan'daki kadınları ve Almanya'daki kadınların yani Kürt kadınlarının durumu, **KOMJIN** hakkında bilgi ve diğer bazı konuları kapsamaktadır. Bu broşürümüzü Almanca, Kürtçe ve Türkçe olmak üzere üç dilde yakında yayınlayacağız. Sizlere ayrıca **KOMJIN**'ın yazışma posta numarasını da yazıyorum. **(KOMJIN**–Postlager karte NR. 018214 C, 5000 Köln I BRD)

Dostça selamlar.

10.02.1990

Şirvan Zanan

Köln

Değerli **DENG** Emekçileri,

DENG emekçilerine önce geçmiş olsun dileklerimi sunar başarılar dilerim. **DENG** emekçileri, **DENG**'in sahibi ve Yazı İşleri Müdürleri Sayın Hikmet Çetin, Kamil Ermiş ve Sedat Karakaş'ın T.C. tarafından haksız olarak tutuklanmasından bir **DENG** okuyucusu olduğum için çok üzüldüm. Ama bir yandan da çok sevindim. Zor şartlarda da olsa **DENG**'in üçüncü sayısını başarılı bir şekilde çıkarttınız. Siz **DENG** emekçilerini candan kutlarım.

Sayın **DENG** emekçileri! Ben 15 yaşında bir gencim. Bazen büyüklerim bir araya gelerek Kürdistan'ın tarihi hakkında tartışıyorlar. Ben de fazla bir şey bilmedi–

ğim için onları dinlemekle yetiniyorum. Siz **DENG** emekçilerinden isteğim tarihimize biraz daha yer vermenizi istiyorum.

Sayın **DENG** emekçileri! Medya Güneşi'nin 12 sayısının hepsini aldım. Sahibinin hüküm giydiğini duydum çok üzüldüm.

Sayın **DENG** emekçileri! Allahu taladan dilerim ki Sizin de başınıza böyle dert gelmesin. **DENG**'in her üç sayısını da aldım çok sevindim.

Siz **DENG** emekçilerine başarılar dilerim.

22.2.1990
Ahmet C.
Bismil

Ezilen Emekçilere!

(...) Sizlere bu hac zamanında geçen bir olayı anlatayım.

Bizler Habur'a babalarımızı, analarımızı, dayılarımızı ve ağabeylerimizi karşılamaya gittik. İlk önce doğulu hacıları ayırıp başka bir yerde muayene etmek istediler. Buna itiraz eden hacılar "Bizim öbür hacı kardeşlerimizden ne farkımız var, onlarla beraber muayene olmak isteriz." dediler. Bunun üzerine anons yapıldı "Muayene olmazsanız eşyalarınız musadere olacak." Anında panzerler gelip bizim otobüslerin etrafını sarıp asker ve özel tim çemberi altında muayeneye soktular. Öbür hacıların ise ne bir bagajı açıldı ne de bir eşyası otobüsten indirildi. Bu ayırımı bilinçli bir şekilde yapıyorlar. Sanki bizler vatandaş değiliz de Rusya'dan gelmişiz. Bulgaristan'daki Türklere gösterilen ilginin yarısını buraya bu bölgeye gösterseler olmaz mı? Onlar bize bin kat fazlasını yapıyorlar.

İnsanca ve eşit muamele yapılmasını isteriz. Bunun için ne gerekiyorsa yapmaya hazırız.

23.2.1990
ABDO
Nusaybin

Hevalın héja,

Divé roja tengasi ya û xeteriya kû gelé Kûrdîstané ketîye nav, we vtinîyek gelek héja û giran hildaye ser millén xwe. Jé bo vé çendé ez we bidil û can piroz dıkım.

Daxwaza mın evekû hûn xebata xwe ya civaki û a ramyarîde serfîrazbin.

Kovara kû we ré kiribu jé bomin, min histand, jé bo vé yekijî gelek sipazkarim. Gengaze kû hûn jé mira hijmara yekem û dûem bişinin, eger ba we hebe. Xweşiyéde bimînin.

26.2.1990
Mehmet Cibran
Ceyhan

Sevgili **DENG** dergisi Yetkilileri,

Ülkesinin kurtuluşu için yola çıkan meslektaşınızım. Sahibi ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü olduğum "KAWA" 1979 yılına kadar yayınlanabildi. Bu şerefli ismi daha fazla ileriye götürecek ideolojik sağlamlığa ve dirayete sahip değildik. Organize edilememiş, çatısı dahi kurulamamış çelişkiler yumağı halindeki global düşüncelerin dünya ve uluslararası ilişkiler tahlili oldukça sağlıksızdı. Amip gibi bölüne bölüne bireye indirgendi. Özde var olan sosyalist ruh ve yurtsever bilinç (veya bunun tersi aynı anlam) yok olamadı. Yıkılan temeller üzerine yeni binalar inşa ediliyor. Tarihin tekerleği ileriye doğru dönmeye devam ediyor, ülkemizde mücadele uluslararası yerini bularak yükselmeye devam ediyor.

(...) Yıllar ötesinden bugüne ve sizlere kalbimdeki demokrasi ve yurtseverlik ateşi ile kucak dolusu sevgiyi taşıyarak merhaba diyor, yeni dostların çıkışını selamlıyoruz.

29.1.1990
Abdullah SOYDAN
Özel E Tipi Cezaevi
Nazilli/AYDIN

Not : Sayın Soydan, isteklerinizi karşılayacağız.

Sayın **DENG** yöneticileri,

Yüz yıllardır varlığı yokedilmek istenen, soykırımlara uğrayan ve büyük bir assimilasyon politikasıyla kendi öz kimliğinden uzaklaştırılmak istenen Kürt halkı, şimdi olduğu gibi asırlardan beri tüm bu baskı ve işkencelere karşı var gücü ile mücadele etmiştir.

(...) Koçgirili Alişer Efendinin şiir ve deyişlerini lütfen yazınız. Eğer biz halk olarak tek tek gördüklerimizi söyler yazarsak, inanıyorumki yer-gök kenetlenir.

(...) Derginize her türlü katkıya hazır olduğumuzu belirterek, yayın hayatınızda ve mücadelelerinizde başarılar dilerim.

26.2.90
M.A. GÜRGÖZ
Bursa

DENG Redaksiyonundan;

Kimi okur mektupları dergimiz yazarlarını eleştiriyor. Bunu doğal karşılıyoruz. Bu mektupları -ilgili her kimse- ona ulaştırıyoruz. Ne var ki kimi yanlış anlamalar da oluyor. Sözgelimi; okurlarımızdan S. Bındest mektubunda "Kürt Halkı Göçe Zorlanıyor" adlı yazımızda sözü edilen 9 kişiden 6'sının suçsuz, 3'ünün ise "suçlu" gösterildiğini belirtiyor. Unutulmasın, haklı bir mücadelede suç yoktur diye düşünüyoruz. Egemenler onları suçlu saysa bile tarih nezdinde o tür bir "suç" ancak haklılığın ifadesi olur. Yazıda kastedilen şey; suçların şahsiliği ilkesinin dahi çiğnendiği. Suç işlediği iddia edilen kişiyle beraber eşi, çocukları, tüm aile, köy ve hatta tüm bir aşiret ya da halk suçlu tutuluyor. Biz bu anlayışı somutlamak istedik.

Yayınlanabilir genişlik ve derinlikte olan mektup ve yazıları yayınlamak isteriz. Bundan kuşkunuz olmasın. Dostça selamlar.

BIJÎ NEWROZ!
YAŞASIN NEWROZ!

21 Mart bir isyanın yıldönümü, **21 Mart** bir halkın ayaklanması, **21 Mart** baskı ve zulme dur demenin yıldönümü, **21 Mart** yeni bir günün yeni bir umudun yıldönümü.

Newroz mitolojiye göre yaklaşık 2600 yıl önce bu günkü İran Kürdistanı'nda hüküm süren **Dehaq** isimli zalim krala karşı direniş, mücadele, isyan ve özgürlük günü olarak gelenekleşmiştir.

Yine mitolojide değişik efsaneler olmakla beraber **Dehaq**'ın yöre halkı üzerindeki zulmü hergün çocuk ve gençlere yönelik olarak vahşice katliamlara dönüşmektedir. Yöre halkı bu baskı ve zulümden kurtulmak için dağlara çıkar. Uzun süre devam eden bu katliam ve baskılar karşısında bu zulme "DUR" demek üzere Demirci **Kawe** önderliğinde bir isyan başlatırlar. İsyanın başlangıç işareti olarak dağlarda ateşler yakılır. Halk sarayı basar ve zalim **Dehaq**'ın saltanatına son verilir.

Halk başlarına çöreklenmiş zorbalardan kurtuldukları bugüne **yeni gün** yani **Newroz** adını verir. 1946'da kurulan Mahabad Kürt Cumhuriyeti'nde de **21 Mart Kürt Ulusal Bayramı** olarak ilan edilmiştir. Ancak bugün, **Newroz** bir bayramdan çok direniş, mücadele ve özgürlük günü olarak özellikle Ortadoğu halklarının gönlünde yer etmiştir. **Newroz**'ları unutturamayan egemen sınıflar onun özünü çarpıtmaya yönelmiştir. Bu nedenle **Newroz**'u "bahar bayramı" olarak kabul ettirmeye çalışmaktadırlar. Ancak bu çabalar boşunadır, artık **Newroz**'a Kürt halkı ve tüm halklar sahip çıkmaktadır.

Bu gün artık **Kawe**'ler özgürlük ateşlerini dağlardan fabrikalara, meydanlara taşıyorlar.

Günümüzde zalim **Dehaq**'ların yerini kapitalist-emperyalist sistemin baskı ve sömürü düzeni almıştır. Bu düzen bir yandan Kürt halkı üzerindeki her türlü baskı ve şiddet uygulamalarını tırmandırırken, diğer taraftan işçi, köylü, öğrenci ayırımı yapmadan tüm emekçi kesimler üzerindeki zora dayalı susturma politikasını sürdürüyor.

17 Mart 1988'de **Halepçe**'de **5000** insan bir anda kimyasal silahlarla katledildi. Tüm dünya emekçileri o güne "**Kürdistan'ın Hiroşima'sı**" dedi. Dersim'de, Halepçe'de yaşanan ve yaşanmakta olan katliamlar, baskılar **Newroz**'ların direniş ve mücadele geleneğini bileyliyor. İkiyaka'da, Uludere'de, Yeşilyurt'ta yapılan insanlık dışı uygulamalar, tüm Kürt halkı üzerindeki zorbalığın kamuoyuna yansıyan sadece bir iki örneğini oluşturuyor. Halepçe katliamından kurtulabilen peşmergeler ise sefalet ve ölüme terkedildiler.

Özellikle Kürt halkının ve Ortadoğu halklarının mücadele geleneğinin bir sembolü olan **Newroz** ateşleri sadece Kürdistan dağlarında kalmadı, kalmıyor.

Yeşilyurt'ta, Balveren'de, Silopi'de, Hakkari'de ve en son Nusaybin'de gelişen halk direnişleri, fabrikalardan dalga dalga yükselen grevler, üniversitelerden coşku ile sesini yükselten gençlik, devletin baskılarına karşı isyan bayrağını açan tütün üreticisi köylüler, başını sokacak tek kondusunu yıkmaya gelenlere karşı dişiyle tırnağıyla direnerek kendini savunan gecekondu halkı, **Newroz** ateşlerini her geçen gün yükseltiyor, yükseltecek.

Milyonlarca çağdaş **Kawe** artık bu baskı ve sömürü düzenini tarihe gömmek için yola çıktı. Halklar her **Newroz**'da özgürlüğün sıcaklığına bir adım daha yaklaşıyor. Bu ateşli yolun sonunda dostça, kardeşçe yaşanabilen baskısız, sömürüsüz bir düzeni görüyorlar.

Ulusların, kayıtsız, şartsız kendi kaderini tayin hakkı temelinde gelişen mücadeleler, bilinçlenerek yükseliyor.

Artık geçmişe ağıt yok, zulme dur! diyeceğiz, **Newroz** ateşleri halkların mücadelesiyle körüklenerek yükselecek.

NEWROZ ATEŞLERİ MÜCADELEMİZDE YÜKSELİYOR.

DENG - DEVRİMCİ MÜCADELE - EMEK - EMEĞİN BAYRAĞI - GELENEK - HEDEF - İKTİDAR YOLU - KOMÜN - MEDYA GÜNEŞİ - TOPLUMSAL KURTULUŞ - YENİ DEMOKRASİ

www.tigrisyayinlari.org

LI ME FERMANE!